

ACOLADA

7-8

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România
Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
iulie - august 2010 (anul IV) nr. 7-8 (34-35) - 28 pagini - 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu ~ Redactor-șef: Petre Got

Alexandru Ghiluş: Explozie de lumină

Ana Blandiana: *Un infern de joasă speță*

Radu Ulmeanu: *Crucificarea lui Eminescu*

Gheorghe Grigurcu:
O grupare lirică

Gabriel Dimisianu:
Cercul tăcerii

Barbu Cioculescu: *Legiunea în fel și chip*

Miron Kiropol: Poezii

Interviul „Acoladei”:
Gabriela Melinescu

Radu Mareș: *Datoria de a trage cu pușca*

Crucificarea lui Eminescu

Nu știu alții cum sunt, dar noi, românii, nu suntem sănătoși dacă nu ne bălăcărăm și nu ne călcăm în picioare unii pe alții, dacă nu chiar pe noi înșine. Sau, pentru a simplifica oarecum, dacă nu scuișăm în sus, pe verticală, pentru ca flegma suculentă să ni se întoarcă direct în creștet. Iar, din acest punct de vedere cel puțin, ca popor suntem unici pe fața pământului și, probabil, în întreg universul.

Și asta nu neapărat pentru felul în care vorbim despre noi înșine, despre vecini și rubedenii, despre amici sau inamici, nu pentru felul în care ne lovim unii pe alții, pe față, dar mai ales pe la spate, și nu neapărat pentru felul în care ne alegem „aleșii” (un criminal pentru momentul post-revoluție, un borfaș pentru

momentul de față, tocmai în fruntea statului), ci mai ales pentru felul în care ne tratăm valorile cele mai reprezentative, începând cu valoarea supremă, aceea întru chipată de geniul absolut al neamului, „omul deplin” al spiritului românesc, luceafărul, poetul național, „sfântul preacurat al ghiersului românesc”, cum i se spune – Mihai Eminescu.

Abia s-au liniștit apele revo-lovluției și ale mineriadelor, abia s-au îngropat dosarele securiștilor și torționarilor, abia s-au stins ori aplăzizat ecurile tuturor malversațiunilor de tot felul și prima țintă a demolării naționale a devenit tocmai El și, desigur, nu din partea lui nea Gheorghe sau a lui nea Mărin, ci tocmai din partea unor literați a căror glorie nu mai putea sta în picioare, tocmai din cauza Lui. Nu e vorba de simpla contestare, care, chiar în acest caz, ar putea fi cât de cât onestă, dacă ar porni dintr-o elementară bună credință. E vorba de un venin ce ne otrăvește de secole fibra națională și căruia nu putea să-i scape nici marele nostru poet.

Nu pot să spun cu ce sentimente am citit, găsită pe internet, cartea lui Theodor Codreanu, *Eminescu – drama sacrificării*. Dacă exegeții noștri, criticii și istoricii literari, ar citi-o și ar lua serios în dezbateră cât de cât cinstită toate documentele oferite de autorul lăsat dinadins în anonimat, s-ar stărni un scandal nemaivăzut. S-ar prăbuși statui, monumente, edificii marmoreene ridicate de marile noastre personalități. Dar ne-am putea vedea măcar, în oglindă, chipul adevărat.

Chipul lui Eminescu a fost acoperit de rușine și de ridicol prin cele două mari erori puse în circulație, punându-i-se în cărcă sifilisul și nebunia. Adevărul este că nu le-a avut nici pe una, nici pe alta.

Mărturiile contemporanilor despre ziua internării la ospiciu a lui Eminescu în anul 1883 se contrazic între ele în mod flagrant, părănd niște minciuni ordinare, fie unele, fie altele. I. Slavici scrie că pe 25 iunie l-a trimis pe poet la Maiorescu cu o scrisoare atrăgându-i mentorului junimist atenția asupra stării grave a mesagerului. „La d-l Maiorescu e s-a stăpânit, dar s-a dus apoi să ieie o baie ca să-și potolească nervii și de la baie a fost dus la casa de sănătate.” Pare subînțeleasă nebunia poetului. „Știm sigur – spune Th. Codreanu – din însemnarea lui Maiorescu, din jurnal, că poetul a ajuns la el în strada Mercur pe 28 iunie la ora 10: «Pe la 10 veni la mine Eminescu, binecuvântă cu privirea fixă, pe soția mea și pe Ilie Nicolescu care tocmai pleca, mă îmbrățișă tremurând. Eu îi arătaiu pe Hermes și pe Venus din Melos, la care el zise, cu privire în extaz: *Lasă, că va reinvia arta antică*». Poetul ar fi cerut 5 lei pentru birjă, a fost trimis la Societate, de unde, reconfirm planului, trebuia să fie dus la Șuțu: «Numai de s-ar face asta fără greutate», își exprimă teama criticul. În rest, ține să dea de veste lui Theodor Rosetti despre nebunia poetului, îl primește la prânz pe Caragiale (care izbucnește în plâns la aflarea veștii)...” Iată, în fine, și o reacție normală, așa spune, spre deosebire de comportamentul rece, calculat, al celorlalți, nefiindu-i totuși niște străini celui pe care îl sacrificau ei înșiși. Adevărul, mărturisit chiar de Maiorescu, e că în dimineața aceleiași zile distinsul critic vizitase deja stabilimentul doctorului Șuțu unde îi rezervase poetului o încăpere, plătind chiar o taxă de 300 de lei. Apoi

aranjase amănunțele internării împreună cu președintele societății „Carpații” și, liniștit, plecase în excursie în străinătate, singura grijă a sa fiind, pe lângă condițiile de cazare în hotelurile proaste găsite în periplul european, felul cum va decurge internarea, cu totul abuzivă, a poetului.

Iată acum doar câteva din ilegalitățile comise cu ocazia internării, rezumate astfel de Călin L. Cernăianu: „Una peste alta, între ilegalitățile comise de Șuțu sunt și următoarele: 1) l-a primit pe Eminescu în ospiciul său (particular?), cu toate că acesta, nesuferind o recidivă, boala lui era incertă și, prin urmare, trebuia să stea fie la un spital, fie în arestul Poliției (cum avea să se procedeze, la 6 noiembrie 1886, la Iași); 2) l-a internat pe Eminescu în lipsa unei cereri scrise de admitere, care să cuprindă «numele, prenumele, profesiunea, religiunea, etatea, domiciliul atât al pătașului cât și al petiționarului», alături de alte informații privitoare la «felul de relațiune ce ar fi având acesta din urmă cu smintitul» (Decretul 1012, articolul 8); 3) l-a acceptat fără «vreun act medical subscris de doi medici»; 4) nu a respectat intervalul maxim în care medicii trebuiau să se pronunțe asupra stării sănătății pacientului (3 zile), semnând așa-numitul lui certificat medical după o săptămână de la internare; 5) nu a înștiințat «administrația specială» asupra internării; 6) nu a solicitat constituirea unei comisii care să-l examineze pe Eminescu; 7) nu a întocmit «buletinul unde va scrie cauza admiterii» (Decretul 1012, articolul 16)”.

Se adaugă la toată această tragedie tratamentul specific aplicat bolnavilor mintali, regimul de detenție (pe care-l denunță însuși poetul!), diagnosticul eronat de sifilis urmat de frecțiile și chiar injecțiile cu mercur, care au dus treptat la prăbușirea lui fizică.

Nu trebuie să facem un mare efort de imaginație pentru a ne da seama de suferința morală și disperarea poetului, pus în cămașă de forță și dus la casa de nebuni. Situație pe care o prevăzuse totuși în celebrul său vers: „...organele-s sfărmate și maestrul e nebun”. Doar că el nu era nebun în momentul internării, chiar dacă regimul degradant la care a fost supus putea să-l aducă într-o asemenea stare în 24 de ore!

Ce jocuri a făcut Titu Maiorescu? Se spune că era agent austro-ungar, ca și soția lui Slavici, pe baza bilețelului căreia (dacă nu al prozatorului însuși, fiindcă mărturiile iarăși se bat cap în cap) l-a trimis la supliciu. În mod sigur a executat indicația lui P.P. Carp („Și mai potoliți-l pe Eminescu!”), interesul „major” fiind ca poetul, prin articolele lui virulente din *Timpul*, să nu impieteze asupra încheierii tratatului între Carol I și marele, încă, imperiu de peste munți, înglobând și Ardealul. Cel care l-a impus pe Eminescu în fața contemporanilor a fost și cel care l-a îmbrăncit fără remușcare în prăpastie, și-a bătut joc de opera lui publicându-i un volumaș de poezii (care l-a nemulțumit profund pe poet), i-a confiscat manuscrisele și l-a crucificat lent, pe parcursul a șase ani de zile, nu câteva ore, spre deosebire de divinul său înaintaș. În plus, l-a acoperit de rușine și ocară, sub povara celor două stigmate, nebunia și sifilisul.

Radu ULMEANU

PS. Prin 2007, dacă nu mă înșel, Antena 1 transmitea relatarea unui fost ofițer securist care l-a avut în grijă pe Traian Bănescu încă de pe băncile liceului. Pe baza recomandării acestuia, junele catindat a reușit să intre la Marină, ajungând, în final, căpitan pe vapor. Unul din amănunțele de culoare relatate era că, proaspăt student, securistul Bănescu și-a palmuit o colegă în public, la cantina studențească. A urmat, anul trecut, filmulețul în care același Bănescu lovea, tot în public, un copil, cu dosul palmei. În fine, episodul din 21 august a.c.: un tânăr avocat relatează că, după ce l-a probozit pe Președinte cu un „Să-ți fie rușine!” tocmai când acesta ieșea, după 12 noaptea de la cărciumă, s-a văzut și el răsplătit cu un „Dobitocule!” însoțit de un dos de palmă peste gură. Să-l credem oare pe avocat?

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27
Satu Mare
Cod Poștal 440042
Fax: 0361806597
Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleiade.eu
(Revista *Acolada* în format PDF)
E-mail: acolada@editurapleiade.eu

xxx

Revista *Acolada* se găsește în București la librăria Muzeului Național al Literaturii Române (Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, iar pentru instituțiile bugetare la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425. Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei* publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

**Tipografia Brumar
Timișoara**

Cuprins:

- Radu Ulmeanu: Crucificarea lui Eminescu – p. 2*
Gheorghe Grigurcu: O grupare lirică – p. 3
Gabriel Dimisianu: Cercul tăcerii – p. 4
Barbu Cioculescu: Legiunea în fel și chip – p. 4
Miron Kiropol: Poezii – p. 5
C.D. Zeletin: Amintirea lui Victor Eftimiu – p. 6
Constantin Mateescu: Viața pe o bancă – p. 7
Florica Bud: Texte cu nume – p. 7
Constantin Trandafir: Mișcarea prozei – p. 8
Constantin Călin: Zigzaguri – p. 9
Interviul „Acoladei” de Lucia Negoită: Gabriela Melinescu – p. 10
Katya Kelaro: Poezii – p. 11
Iulian Boldea: Un cărturar – p. 12
Nicholas Catanoy: Alambicul lui Ianus – p. 12
Adrian Alui Gheorghe: Tu Ernest – p. 13
Pavel Șușară: Itinerarii plastice – p. 14
Magda Ursache: L'honneur de comprendre – p. 15
Șerban Foartă: Lucarnă – p. 15
Radu Mareș: Datoria de a trage cu pușca – p. 16
Nicolae Florescu: E. Lovinescu – p. 18
Claudiu Soare: Dincolo de toate – p. 19
Viorel Rogoz: Etnologul român în Epoca de aur (XI) – p. 20
Luca Pițu: Noica – p. 22
M. Șenilă-Vasilii: Picasso – p. 23
A.D. Rachieru: Globalizarea și “noul localism” (2) – p. 24
Tudorel Urian: PDL a izbit aisbergul – p. 24
Angela Furtună: Cutia cu bomboane otrăvite (2) – p. 25
Anne Perrier. Traduceri de C. Abăluță – p. 27
Gheorghe Grigurcu: Actualități – p. 28
Ana Blandiana: Un infern de joasă speță – p. 28

O grupare lirică

Monstrul dogmatic părea, pentru un scurt răstimp, că bate în retragere. A luat naștere, în capitala Ardealului, ceea ce autorul numește „atelierul Echinox”, o „școală” a tinerilor cu vocație literară modelați de Universitate, care-și puneau strădaniile creatoare sub semnul conjugării darului nativ cu efectul formativ al Bibliotecii.

O cuprinzătoare scriere critică o închină Ion Pop poezilor din jurul revistei *Echinox*, al cărui mentor de căpetenie a fost. Apărută în 1968, când s-a dat „semaforul verde” unor periodice studențești din câteva mari centre universitare (*Alma Mater*, ulterior *Dialog*, la Iași, *Forum studențesc* la Timișoara), publicația clujeană s-a văzut primitivă „cu un sentiment de ușurare, de reintrare în firesc, de eliberare de sub marile tensiuni ale anilor precedenți”. Gravele ingerințe ideologice din anii postbelici cunoșteau dacă nu o suspendare măcar un anume reflux, o trecere în surdină ce făcea posibil un proces de reluare a relațiilor cu tradiția și cu restul lumii, o recuperare și o dezvoltare a limbajului poetic autentic. Monstrul dogmatic părea, pentru un scurt răstimp, că bate în retragere. A luat naștere, în capitala

Ardealului, ceea ce autorul numește „atelierul *Echinox*”, o „școală” a tinerilor cu vocație literară modelați de Universitate, care-și puneau strădaniile creatoare sub semnul conjugării darului nativ cu efectul formativ al Bibliotecii. Nu fără o justificată satisfacție, Ion Pop afirmă că *brand-ul* de „echinoxist”, „departe de a fi privit și resimțit ca un factor de presiune nivelator”, a ajuns „chiar un fel de însemn de noblete al unei tinereți prelungite frumos sub semnul unei mai largi solidarități de spirit, încă netrădate, îmi pare, după patru decenii de la ieșirea în lume a «revistei studențești de cultură»” trilingve, deoarece textele românești erau acompaniate de cele maghiare și germane. Declarație coroborată cu o alta, potrivit căreia junii ce „uceniceau” în cenaclul în cauză nu se subordonau unui repertoriu strict de formule, încercând a se impune „liber” în spațiul mai larg al literelor autohtone. Evident, nereușind toți pe aceeași treaptă. Dacă parcurgem lista poezilor comentați de Ion Pop, ne dăm seama că ea conține alături de nume devenite notorii altele ce n-au ieșit din penumbra, proteoate doar pînă la un punct, a „atelierului” ori pur și simplu au rămas, pentru subsemnatul bunăoară, necunoscute. A fost, oricum, o inflorescență a unei tinereți creatoare, depășită de către cei mai mulți participanți prin continuitatea producției poetice. E menționată și coincidența cu „vîrsta biologică” a membrilor „Cenaclului de luni” bucureștean, patronat de Nicolae Manolescu. O deosebire sugerată de Ion Pop ar fi mai accentuată „întoarcere spre sine a clujenilor”, „reticenți față de orice tip de înregimentare, fie ea și «generaționistă»”. Adevărul este că „lunedistii”, poate mai unitari și în orice caz mai bine propulsați pe scena literară, au optat îndeobște pentru o stilistică mai tranșantă, cutezător mulată pe prozaisme și pe insatisfacții, copios nutrită de modelele avangardiste și nu în ultimul rînd de experiențele unor creații anglo-saxone vehement inconformiste, precum cele ale beatnicilor. Echinoxistii s-au dovedit în mai mare măsură exponenții unui echilibru, mai legați de tradiție. Vădind o inapetență „pentru gestul public spectaculos- iconoclast”, au pus „mai mult preț pe continuități decît pe rupturile brutale, încercînd să surprindă mișcări de adîncime, mutații mai puțin ostentative, firești preluări și schimburi de ștafete”.

Negreșit e acesta rezultatul unei favorabile „întemeieri culturale”, un reflex al mediului academic de care s-au atașat acești literați, dar și o față mai din adînc a spiritului ardelenesc, calm, contemplativ, prudent. Mai „cuminte”, în orice caz, decît cel valah. Respectuoasă cu trecutul, gruparea *Echinoxului* s-a raliat astfel eforturilor generației anilor '60, de-a se deroba de constrîngerile ideologice ale regimului comunist, mergînd pe direcțiile unei creații reprezentative. Echinoxistii au făcut parte din frontul unei literaturi ce se străduia a-și recîștiga drepturile brutal încălcate, de-a ieși la lumină, la ceea ce părea, măcar între 1965-1971, un capăt al nopții ideologice. Li s-a reproșat, și poate că nu chiar fără dreptate, lipsa unei atitudini civice mai articulate, ezitarea de-a da glas, cum spune Ion Pop, unor „idei retoric militante”. O torpoare, o expectativă, o precauție, probabil și ele provenind dintr-o conduită ancestrală a toposului intracarpatic, li s-au părut mai „conzulte” decît o fermitate a reacțiilor la imixtiunile sistemului totalitar, tot mai presante din nou în urma „tezelor din iulie”. Din care motiv aparecerea conform căreia Cercul literar de la Sibiu ar fi constituit pentru „atelierul *Echinox*” unul dintre „exemple”, dintre „reper”, mi se pare discutabilă. Cercul literar (ilustrat de altminteri mai mult de critică decît de poezie) a luat ființă prin actul, cu indeneabile, primejdioase implicații politice, care a fost „Manifestul” din 1943, deci în plină criză a războiului, adresat lui E. Lovinescu. Au trimis oare echinoxistii o scrisoare similară, dacă nu Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca, lui I. Negoieșcu sau măcar lui... Mircea Zăciuț? Să recunoaștem însă că, deși ar fi intrat în logica ideală a lucrurilor, un atare gest ar fi fost riscant, căci, după cum ne aminteste Ion Pop, un impact al revistei *Echinox* cu „forurile” a avut loc chiar după apariția primului număr, deoarece periodicul publicase un text din Heidegger și amintea cîțiva mari indezirabili precum Mircea Eliade și Cioran. Pînă unde ar fi putut echinoxistii să accepte riscul? Iată o întrebare care plutește în aer... Mai naturală e asocierea *Echinoxului* cu *Steaua*. Deci cu o revistă care a militat pentru reluarea tradițiilor poeziei române interbelice, fiind pilduitoare în acest sens, la mijlocul anilor '50, cînd subsemnatul era student la Cluj, primind vizitele elevului Ion Pop cu care purta prelungite discuții, inclusiv despre scriitorii timpului, din rîndul cărora au început a se reliefa, în chip pozitiv, cu toate limitele lor, „steliiștii”. În bună măsură, „atelierul *Echinox*” se așează pe siajul revistei *Steaua* din decenii șase. „Emanciparea” de sub teroarea unei lumi „de simulacre și captivități” pe care au schițat-o redactorii acesteia a oferit mult mai tinerilor barzi o lecție nu doar literară ci și de tactică a unor alternanțe între conformism și inconformism, între sumisiunea așa-zicînd inevitabilă în anumite doze (bunăoară articolele propagandistice din fruntea mensualului) și replica temerară. „O estetică «transfiguratoare», așadar, cum a fost aceea a modernismului «înalt», condiționată la noi contextual de reducționismul ideologic stalinist, devenise, desigur, definitorie pentru o poezie tot mai refractară la ideologie, împinsă spre diverse tipuri de «evazionism», tentată de distilări verbale și rafinate metaforico-simbolice, recurgînd, eventual, la parabole și limbaj «esopic», ca și inevitabil «puristă». „Evazionismul” a fost mai curînd cuvîntul de ordine pe care l-au urmat echinoxistii care au evitat confruntarea nemijlocită cu anomaliele, dar și, cu puține excepții, spre onoarea lor, indignitatea obedienței. Supravegheați de „argușii puterii”, aceștia se retrăneau cu precauție în spatele unor convenții mai mult sau mai puțin apăsătoare, silindu-se a-și conserva condiția „unor libertăți lăuntrice augmentate”. „Presiunile reale, exterior-ideologice, se «rezolvau» pe primele vreo două pagini ale revistei – gardul era vopsit obligatoriu în culorile sumar-stridente ale zilei – în

vreme ce «înăuntru», junii leoparzi se sileau să scrie ... poeme pe măsura puterilor ajutate-neajutate din ghearele lor stîngi”.

Alte precizuni pe care le face Ion Pop în legătură cu echinoxismul. Mișcarea s-a ferit de orice „etichetare subordonatoare”, inclusiv față de cea de generație, păstrîndu-și perspectiva deschisă în timp, prin asimilarea succesivă a condeielor pe care le-a găsit vrednice a intra în componența sa. E respinsă ideea lui Laurențiu Ulici, după care am avea a face cu o „promoție” ori chiar cu o „generație” '70, căci „poezia acestui deceniu ține mai degrabă de cea a anilor '60, este o secvență ultimă din istoria ei”. De asemenea ecusonul de „manierism”, aplicat de Mircea Cărtărescu, deoarece poezia oferită de chiar primii echinoxisti „nu corespunde (...) decît în linii mari acestui calificativ cam grăbit și superficial, iar nota de rafinament și puritate a expresiei sesizată de critică nu e, pe de altă parte, blamabilă din principiu, atîta vreme cît s-a «verificat» că avem de-a face cu o poezie de foarte bună calitate, ce depășește etichetele ca orice creație adevărată”. La fel, e refuzată opinia aceluiași Mircea Cărtărescu, cum că anii '70 ar aparține unei „generații pierdute”. Întemeiată de studenți și îndrumată de dascălii lor, mulți încă tineri și ei, echinoxismul s-a dovedit propice spiritului creator, la care se adaugă marca mediului universitar transilvan, „prin tradiție, «grav»”. Să fi fost oare vorba de o creație livrescă, prin urmare extenuată, artificială, așa cum au crezut unii? În realitate, Biblioteca însemna pentru tinerii echinoxisti doar vectorul unei „normalități reconstituite”, un test al încrederii în propriile lor forțe sporite prin cultură: „Așa-numita condiție *livrescă* a acestei poezii era, în fond, un mod de asumare în plan existențial, organic, a culturii, cu o conștiință critică rămasă totuși în stare de veghe”.

Analizele dedicate echinoxistilor de către Ion Pop sunt atente, laborioase, mergînd din etapă în etapă, din volum în volum, cu scopul de-a prinde „mișcarea transfiguratoare a cuvîntului”, în diversele-i variante. Instrumentul critic al autorului e lipsit de pedanterie, de-o probitate a sensibilității, solidar cu poezia pe care o descoperă cu o vizibilă satisfacție la mai tinerii emuli. Impulsul „profesoral” al corecturii coabitează cu plăcerea evidențierii reușitelor. Nimic repetitiv, nimic obositor în acest discurs de-o remarcabilă cursivitate menținută pe spații generoase, în temeiul unei neostenite disponibilități de recepție și sancționare. Materialele la care apelează exegetul sunt eterogene, între care și evocarea omenescului. Iată-l pe începătorul Ion Mircea: „Îmi aduc aminte foarte limpede de silueta lui subțire de cenaclist din sala, atunci cu numărul 5, a Facultății de Litere clujene, citînd într-un frumos, generos avînt liric din ciclul lui de debut – cu care a fost prezent în numărul 1 al revistei, din decembrie 1968, *Păpădiile*. Era deja acolo o înălțare în imponderabil, o aură metafizică, spirituală, iradiînd în jurul fiecărui

obiect, din cuvintele alese cu o grijă aproape pedantă, de farmacist

– dar, de fapt, de alchimist în devenire, al cuvîntului.

«Păpădiile, ochii nimănu» se răspîndeau muzical în aerul

festiv și-n auzul nostru minunat de armonii înnoite. *Istmu-*

ul din titlul cărții lega subtil, dar indestructibil, continentul de

humă cu cel de deasupra lui, insula proprie cu pămînturile mai largi ale celorlalți, într-o solidaritate

muzicală fără disonanțe”. Mircea Petean e racordat la deciful proustian al resurecției trecutului:

„Un motiv liric «tradiționalist» precum cel din poemul *Nucul din dreptul fîntîni* e reclamat în

senzul sugestiei aceleiași solidarități dintre scris și trăit; mecanismul proustian al declanșării

memoriei e preluat aici ca reper intertextual, într-o versiune rustică a metaforei centrale, care

e și una textuală”. Augustin Pop, poate unicul echinoxist ce a recurs, într-unul din momentele

cele mai dure ale totalitarismului comunist, la o „consistentă și directă «angajare»”, apare

prezentat în lumina acestei conștiințe excepționale în contextul dat: „Augustin Pop își umplea

sertarele cu poeme tăios ironice, în care ataca tocmai minciuna, contrafacerea, întoarcerea pe

dos a tuturor marilor «idealuri» proclamate zgomotos de la tribunele oficiale. Nu e lipsit de

semnificație că un titlu de referință devine, în confruntarea permanentă dintre viață și text (...)

tocmai al unei cărți despre ironie, cu un adaos de argumentație dinspre o paremiologie populară

foarte sensibilă la realitatea imediată: «Tocmai cînd citeam / primele pagini / din *Ironia* lui

Jankelevitch / și mă bucuram la gîndul / că lucrurile nu sunt / nici grave nici frivole, / și așa cum

sunt, / a venit unchiul meu, / tractoristul, / și mi-a spus că minciuna / are rădăcini / cu mult mai

adînci / ca hreanul» (*O bucurie confirmată*)”. Cu o reputație de condei temperat, benign, prea

puțin ispitit de polemică, Ion Pop își probează totuși în aceste pagini și capacitatea de-a sesiza

defecțiunile unor producții cuprinse în genere de-o acoladă empatică. Astfel credibilitatea

„notelor” dobîndite la examen de poezii ce i se supun sporește necondiționat. În producția lui

Vasile Sav e reprobata categoria unor „compuneri ludico-pamfletare”, diluate epic, redundante,

închinat unei lumi particulare, „mărunt provinciale”: „Sunt, într-adevăr, prea numeroase aluziile

la întâmplări locale, referințe la nume și situații marginale, opace pentru cel din afara spațiului

clujean care e scena acestor întâmplări de interes foarte inegal, adesea strict conjunctural”. Iar

Martei Petreu i se reproșează un șir de „derapaje de ordin ideatic”: „*Scara lui Iacob* are, desigur,

și trepte mai puțin solide și mai abrupte, nu fără pericol pentru densitatea poetică a cîtorva

texte. Presată de urgența confesiunii, poeta nu mai are, pe alocuri, răbdarea construcției, dacă

nu a unor metafore propriu-zise, măcar a metonimicului «corelativ obiectiv», ci spune, la modul

cel mai abstract, lucrurilor pe nume, sau, – ca să evit cu totul echivocul expresiei – spune doar

numele lucrurilor și stărilor. E o «tranzitivitate» a discursului de o transparență mai degrabă a

cugetării, în versuri precum: «Știu: / o normă supraumană îmi pune la încercare umanul», «Oho,

știu că în mine specia umană a atins un anume triumf»” etc.

Cercetarea pe care Ion Pop o oferă „vocalor” poeziei ce-a rodit pe teritoriul *Echinoxului*

constituie un reper indispensabil al istoriei literare de miine...

Gheorghe GRIGURCU

Ion Pop: „*Echinox*”. *Vocile poeziei*, Ed. Tribuna, 2008, 381 pag.

Secvențe

Cercul tăcerii

A murit în Izrael, unde emigrase târziu, Alexandru Sever, scriitor cu o vastă operă, romancier, dramaturg, eseist, traducător.

Faptul nu a fost consemnat, după câte știu, de nicio publicație din țară. Dar se întâmplă cu mulți. Dispare fizic un scriitor și puțină lume află. Există și cazuri fericite,

ca să le spun așa, când se scriu câteva texte pioase despre un scriitor care a murit, flancate de necrologul oficial al USR. Sunt însă cazuri „fericite”, repet, cum nu a fost și acela al lui Alexandru Sever. Despre plecarea sa la cele veșnice nu s-a scris niciun rând.

Dar și să se fi scris tot ar fi urmat tăcerea, greaua tăcere care vedem că se instalează, cel puțin la noi, în jurul unui scriitor care a murit. Fie el oricât de în vogă, oricât de mult i-ar fi circulat numele, până ieri, prin ziare sau pe la televiziuni.

Alexandru Sever, ce e drept, a fost obișnuit cu tăcerea de pe când trăia. Cu tăcerea și cu viața reclusă. Era poate un asocial prin temperament, un retractil, un închis în sine, dar era astfel și pentru că nu auzea. O năpastă care-l lovise din tinerețe. De mult timp scrisul devenise pentru el principala formă de comunicare cu lumea.

Carierea literară i-a fost influențată, fără doar și poate, de această condiție a izolării relative. A evoluat tăcut și la marginea comunității literare, chiar dacă ce scria ar fi putut să-l propulseze mult mai în față și chiar în vârf. Pe altul, nu pe el. Pe un Petru Dumitriu, de exemplu, confratele glorios al lui Alexandru Sever. Și unul și altul au dat, în aceeași epocă, opere comparabile, ale unuia cu o fama care și azi durează, ale celuilalt fără nici una. Mă refer la *Cronică de familie*, cum s-a înțeles, desigur, și la romanul *Cezar Dragoman* al lui Alexandru Sever, de care nu cred să-și amintească multă lume. Amândouă aceste cărți apăreau în 1957 și aveau destule puncte de contingență. Ca și *Cronica de familie*, *Cezar Dragoman* tindea să proiecteze o frescă a lumii antebelice, cu o mulțime de personaje vii, cu evocări sugestive de medii citadine și, la fel, cu un prea apăsător criticism social, atitudine care, în plin dogmatism, nu putea fi evitată.

Cărțile au soarta lor, e adevărat, nu lipsită însă de orice legătură cu cei care le-au scris, cu felul lor de a fi, cu manifestarea lor publică și cu ponderea lor în societate. Prezența umană spectaculoasă (și spectaculară) a lui Petru Dumitriu, din anii 50, statutul său de pontif cultural vor fi avut un rol în impunerea *Cronicii de familie* drept o carte de prim ordin a momentului. Nu avea cum să facă același lucru pentru cartea sa, comparabilă ca substanță, modestul, tăcutul, lipsitul de importanță, ca poziție socială, Alexandru Sever. *Cezar Dragoman* e o carte ignorată, uitată, pe când *Cronica de familie*... Nu duc comparația mai departe.

Admirabilă îmi apare tenacitatea lui Alexandru Sever, nedescurajarea acestui creator singuratic, capacitatea de a fi conceput și înălțat, în tăcere, impunătoare edificii narative cum sunt romanele *Uciderea pruncilor* (1966), *Cercul* (1968), *Impostorul* (1977), *Cartea morților* (1997). La fel teatrul său complex, la fel eseistica sa acută și atât de angajantă, toate centrate pe problemele mari ale omului din totdeauna, dar mai cu seamă din însângerațul veac 20.

Am vorbit despre singurătatea lui Alexandru Sever și despre tăcerea de care a avut parte. Lucrurile așa stau, dar nu întrutotul. Valeriu Cristea, Lucian Raicu, Ov. S. Croughnăneanu, Ion Vartic, Marta Petreu, Mircea Iorgulescu sunt critici care l-au prețuit pe Alexandru Sever, au scris despre el, l-au considerat un important scriitor al nostru. Cercul tăcerii din jurul său trebuie spart însă în continuare.

Gabriel DIMISIANU

Flux-Reflux

Legiunea în fel și chip

Profesorul Călinescu se manifestase chiar pe față ostil, în timpul guvernării legionare, clamând, de la catedră, mânia sa, la asasinarea profesorului Nicolae Iorga. Apolitic, Dinu Pillat descindea dintr-o ilustrată familie liberală – a Brătienilor – și era un artist rafinat, cu idealuri democratice neangajate. Publicase două romane în care tema circulară era inadaptația tinerei generații, scepticismul ei la pornirea în viață – vezi mai cu seamă „Tinerețe ciudată”. Personal, era înzestrat cu un puternic simțământ religios, care-i conducea viața morală. Cunoscușe mișcarea legionară prin apropiați care o îmbrățișaseră, prin studii, de asemenea, interesat de veșmântul mistic al mișcării ce luase, într-un timp, denumirea Arhanghelului Mihail, înainte de a deveni „Totul pentru țară”, cu semnul electoral a trei grile orizontale tăiate de alte trei verticale – gratiile de la ferestrele temnițelor.

De extremă dreaptă, Legiunea diferea de matca nazistă, prin afișarea unui ortodoxism militant, fără nici o legătură cu păgânismul vădit anticreștin al nazismului. Dar și Legiunea propovăduia nașterea unui om nou, de tip robot și țintea aderarea României la axa Roma-Berlin-Tokio, și anume la 24 de ore de la cucerirea puterii.

Împrejurarea că această axă de politică internațională avea ca scop răsturnarea efectelor Tratatului de la Versailles, de pe urma căruia se alcătuiseră România mare, nu stingherea doctrinar mișcarea, cu un program, de altfel, destul de nebuloasă. Problema spiritului religios al Legiunii nu ridica nici un obstacol profesorului Călinescu, spirit rațional pragmatic, de superioară cultură, permițându-i să vadă dincolo de aparențe conexiunile politice, în lupta pentru supremația în stat. Cât privește credința lui religioasă, aceasta mergea până acolo unde încastrase în zidul dinspre stradă al casei o icoană cu Sfântul Gheorghe ucigând balaurul, obiect pe care l-a relegat în lungii ani de adevărată la regimul comunist. Ca romancier, de factură balzaciană mărturisită, valorifica tumultuos o nativă tendință către grotesc, augmentând observația realistă cu excelente rezultate stilistice, atât în „Enigma Otiliei”, cât și în „Bietul Ioanide”, mai puțin în „Scrinul negru”. Urmând piesei de teatru „Șun”, „Bietul Ioanide” a reprezentat un op autobiografic, omagiu bărbatului mare, pretendent la geniu. Ioanide, fire armonioasă de înțelept creativ, avea înfățișarea și toate concepțiile romancierului, nu se poate mai ușor recognoscibil.

Roman cu cheie, „Bietul Ioanide” soluționa, întâi de toate, un surd, șicanator conflict cu colegii de breaslă universitari, cu care autorul se răfuiește în voie, pocindu-i după plac, cu remarcabile reușite plastice. Cu acest sămbure, cartea n-ar fi putut vedea lumina tiparului, în anii de vigoare ai realismului socialist.

Prinderea în focarul oglinzii a mișcării legionare oferea un temei de apariție, iar mișcarea în sine oferea un larg câmp de desfășurare efervescentei unui talent în plină ebuliție, în maxima sa forță creatoare. Panopticul universitar i se alătură astfel, cel al Mișcării, cum avea să se cheme Legiunea în roman.

Două au fost, în plan valoric, încercările de sinteză ale mișcării legionare în perioada de aproape jumătate de secol a comunismului în România. Ambele au provenit de la intelectuali apropiați în spirit și, de altfel în strânsă legătură unul cu altul, anume profesorul G. Călinescu și asistentul său la catedră, Dinu Pillat. Apropiați în spirit, dar de opinii politice profund deosebite, precum și antagonic structurați ca personalități artistice, cei doi aveau în comun libertatea de cercetare, nefiind înregimentăți în mișcarea legionară, nici atinși în vreun fel de virusii ei.

Prin procedeul reductiv, liderul Legiunii, Corneliu Zelea Codreanu avea să se numească în narațiune, Gavrilcea. Dacă modelul fusese un bărbat falnic, mare în tăcere și decis în acțiune, charismatic în esență, Gavrilcea va fi, în schimb jalnic, bubos, plin de ticuri și bălbăit, personaj tenebros de tipul Misterelor Bucureștilor.

Pe când înțeleptul Ioanide e imun la contaminare, băiatul și fata lui cad pradă valului, devin legionari fanatici, orbește supuși lui Gavrilcea. Vor fi ambii uciși într-o ambuscadă de cimitir, de asemenea ca în pomenitele mistere. Ioanide va suferi în solitudine pierderea fără să se prăbușească moral, înseninându-se treptat – unul din regretele vieții lui G. Călinescu a fost, de altminteri, de a nu fi avut urmași. Fidel, Ioanide și-i pierde pe ai săi. Va avea alții, spirituali. Mișcarea, sumbră, amorfă, sucombă în crimă și nelegiuiri. Resturile ei se vor topi în deriziune, în romanul următor, „Scrinul negru”. În linii de apăsător grotesc, Mișcarea se agită în roman cu paraziți, marșuri, gârzi, funebre solemnități, coruri („Strigăm în ciuda sorții/ Să ne trăiască morții”), într-un carnaval apocaliptic. Ioanide se va muta în rândurile comuniștilor, care-l vor accepta în ciuda unor evidente rămășițe burgheze în alcătuirea și comportamentul său.

Tragedia a doi adolescenți pe care lipsa de comunicare cu părintele lor – un Ioanide de fundal – i-a lăsat pradă Vestitorilor (denumirea legionarilor, în romanul „Așteptând ziua de apoi”) constituie punctul de contact a două cărți de total diferită concepție. Ștefănuță, Luca, doi liceeni în preajma bacalaureatului, aparțin unei foarte onorabile familii din clasa de mijloc a societății. Pur, candid, Ștefănuță aderă la mișcarea Vestitorilor în virtutea unui ideal pe care speră să-l clarifice și să-l realizeze în rândurile noilor lui camarazi. Între aceștia se simte bine și Luca, la primele semne ale unei aplecări homosexuale. Imbolduri adânc religioase, altele eroice, din lecturi ale vârstei afluează către Vestitorii ce-și afirmă disponibilitatea pentru supremul sacrificiu. Chemările de a-și învinge teama deșteaptă în cei doi adolescenți porniri viforoase, ei vor accepta sarcini de maximă pericolozitate și vor suferi urmări dezastruoase pentru restul vieții.

Pe o treaptă mai ridicată de conștiință, studentul medicinist Vasia, izgonit din cămin și rămas fără resurse de trai, viețuiește în vârtejul unor plăsmuiri sângeroase, plănuieste răzbunări ucigașe de la care nu se va da îndărăt. Însă maestrul mijloacelor extreme, căpetenie și *deus ex machina*, Rotaru, tânăr medic într-un dispensar de țară lipsit de instrumentar și medicamente, închipuie tipul clasic de legionar ce ucide și sfârșește sub gloanțe. De vârstă matură, doctorul Gheorghiu, autor al unui plan de aruncare în aer a parlamentului, prin săparea unui tunel dedesubtul acestuia, ajunge la casa de nebuni. Proiectul pillatian, punând accentul pe analiza psihologică a Vestitorilor include acțiune, schimbare de planuri în al căror fundal apare societatea românească nepregătită față de focurile mai pretutindeni aprinzându-se, victimă asigurată a unor necruțătoare surpări de forță seismică. Vestitorii par să fi simțit apropierea furtunii, calea pe care o apucă este însă profund eronată. Cartea narează, nu judecă, adună și pune la locul lor piesele de șah ale unui joc răvășit.

Foarte diferita soartă a celor două romane face ca „Așteptând ceasul de apoi” să apară la jumătate de veac de la scriere, după ce a zăcut în arhivele Securității și două decenii după prăbușirea comunismului în România. La vremea apariției, „Bietul Ioanide” a suferit aspre critici pe linie ideologică, răscumpărate prin drasticele concesii auctoriale din „Scrinul negru”, roman ce încheie ciclul Ioanide.

„Așteptând ceasul de apoi” s-a încercat să fie capul de acuzare adus lui Dinu Pillat la ultimul mare proces politic din România roșie. Potopul de vreme care a trecut de la scrierea romanului la apariție nu i-a păgubit, ceea ce curent numim scriitura, salvând un prozator matur în plină putere creatoare, la cel de al treilea și cel mai bun roman al său. Împrejurarea că, după ieșirea din detenție, Dinu Pillat nu a mai întreprins scriere de proze este o tragedie mai mult a unei epoci.

Barbu CIOCULESCU

Poezie

21 ianuarie
2009

Să-ți aduci
aminte,
Suferință, de
mine
În acele
cuvinte
Hotărâte
suspine,

Și dându-ți seama
Că nu sunt sfârșit
Să treci ca lama
Valului peste vid,
Intrându-mi în gât
Cu marea întreagă,
Curat să mă apeși
Pe inima dragă.
În bătaia ei
Mă auzi mai bine
Decât peste zei
Iubirea când vine.

Și dacă am visat
Zbor de împărat
Venit din mine,
De aur curat,
M-am făcut un chiup
În care vărsai,
Moartei mele-n rai,
Untdelemn de fruct
Născut din vedenii.
Și dacă priveam
Sfințenia sprâncenii
Ei, ca pe ram
Cânt de ciocărlie,
Ca duhul ce-n carne
Cu noi toți coboară,
Născui din pustie
Gând bun peste spaime,
Să o găsec vie.

Iubitul meu, iubit pământ,
Năvală de moarte călcată în
picioare de har,
Eu, bucată de nesfârșire
Vin să cerșesc nesfârșirea ta
neagră,
Nesfârșirea albă de mireasă.
Tu, devorator vis de înălțare!
De secole te traduc în mine,
Tradus în tine ca și cum
Ți-aș fi cer beat după absorbția
paradisului.

Ceea ce leagăn este
Al zeilor m-a înfiat;
Îi sunt ritual de poveste
Și tainic palat.
Acolo nasc mângăritare
Uimite că sunt,
Într-un sublim mai mare
Decât ceață și vânt.
Și mă găsec pe targă
De ramuri înflorite,
Bolnav de lumea largă,
Putrezit de ispite
Ce au sfânta povară
De a mă vindeca,
Dacă se-arată ceară
Topită-n mâna ta.

22 ianuarie 2009

O clipă am iubit
Un sacru amănunt,
Erai numai o piatră
În somn fără cuvânt,
Și îți dădeam să bei
Din vana mea jugulară,
Să te întorci de zei
Zămisliți iară.
Dar unde-i harul
Ascuns de noroi?
Și cine îmi spune
Că am existat
Ca vis și minune
Din sevă-aruncat?

Nu am nimic de adăugat.
Totul e foarte fără sine,
Acest pământ infidel.
Și pleoapele mele se închid peste
el,
Amăgite de fosta frumusețe
A lacrimilor și a altor
Lucruri înțelepte.
Îl acopăr cu mine și mă acoperă cu
el
De la origine, și încă
Vrea să vină după mine în lumea
cealaltă,
Dar bat din pleoape și inima mi se
zbate

Și mă curăț de ceea ce a fost,
De ceea ce este între mine și el.
Îmi cade din ochi și din inimă.
Am în minte numai un arc de pază
Cu săgeata căruia îl străpung.

23 ianuarie 2009

Înconjurat de fugă orizontul
rodește

Spaimă și plângere.
Pământul înghite cu blândete
Aștri și ingeri căzuți.
Cine primește un ciob de stea în
inimă,
Deși rănit și pe moarte,
Aude din adânc
Tainicul nume.

Într-o astfel de seară
Căutată de furtună,
Ești dominat de gândul absurdului,
De flori aruncate peste carnea
Dintotdeauna de prisos
Și care acum te părăsește
Cu o plăcere de absență a fericirii,
Căci a trecut pe lângă tine
Avidă de a te uita
Și ai primit de la cer
Binecuvântarea de a-i fi memorie.
Mult timp te va urmări arsura
Devoratoare. Mult timp
Vei străluci singur.

Cât de cuprinse de flăcări
Sunt clipele!
Șoptește sau urlă!
În șoaptă sau în urlet
Aceleași cuvinte se îmbracă
Luând chipul tău.
Și te arunci la pământ înaintea
luminii

Cu tine cel de mii de ani
Revenit la viață
În câte forme pe care
Nimeni nu le-a iubit!
Numai jocul copiilor,
Bietele vrăbii imitând dinozaurii,
Iarba gemând după tine.

Și dacă ești, nu ești.
Ce vis te cuprinde!
Leacuri din povești,
Poze prinse-n ținte.

Ai să fii chemat
Să dai socoteală
De fructe-n păcat
Cu viermele fală.

Cine te-a iubit
De mult nu mai este
Carne, cer și mit,
Doar duhul pe creste.

Ce groaznic am murit când te-am
văzut!
Cărui liman surădeai
Venind din capătul străzii
În care mă pustiau gândurile?
M-am oprit cu vârstele
Infinitului pe umeri
Și ți-am privit trecerea

Ce a luat cutremurarea
invizibilului.
Și am fost lumina ce și-a pierdut
puii,

Durere sălbatică,
Geamăt de zeu fără zeiță.

Gânduri de sus
Vă am ca leagăn
Luminii-n cearcăn
Pe ochiul răpus.

Gânduri în ceață,
Cât de reale,
Spurcate de greață,
Morții o cale!

Cuprins de vomă
După voi urlu
Porunci de aromă
Sub ceas lugubru.

Ieșiți din morminte
Pripășiți-n mine,
Duhuri de cuvinte
Deși doar suspine.

Am fost chemat din nou la moarte
Deși am fost ucis
Demult în acea carte
Ce morții era vis.
Am fost chemat ca sânge
Coclit pe pervazuri,
Și iată-mă inger
Cu spaima pe buze
Înaintea cârnii
Moarte de muze.
Doamne Dumnezeule,
Dă-mi puțină milă,
Să-mi revină-n carne
Carnea de copilă.
Avea un parfum
Purtând o față
Drumurilor drum
Ce taina răsfăț.
Avea o privire
De nimeni cuprinsă,
O știu doar eu, mire
De viață stinsă.
Trupul mă răpește
La cer, în sine.
Nu mai putrezește,
Duh din duh revine.

26 ianuarie 2009

Ceața răsună
De voci ascunse.
Semne de rună
Îmi stau pe buze.
Alte cuvinte
Din străvechi neamuri
Vin, dinainte
De voci de ramuri,
De voci ascunse
În al sevelor gând,
Gând ce pătrunse
Orice mormânt.
Toate aceste
Stinse cuvinte
Îmi dau de veste
Veniri plutinde.
Crește un mugur,
Primul din pom,
Ca să mă bucur
Chiar mort în om.
Când vine clipa
Ruga să-mi crească,
Să prind aripa
Cea îngerească.

27 ianuarie 2009

Ca furtuna sufletul nu știe să cânte
Din toate instrumentele nesecate
Ale tainei, spaima fiindu-i punte,
Lacrima-l roade.
O invazie de surpări se întinde
În cer, pe pământ în oameni.
Cutremurarea îi este părinte,
Inima oprită, sete și foame.
Dar ca furtuna venită prin
Apariția lui Dumnezeu în femeie,
Nu există potop așa plin

De ultima poartă divină ei cheie.

Înnoptează în carne
Orice văzduh.
Răsună dans de arme
Și cenușă din duh.
Cine a blestemat
Se întoarce-n blestem.
Ca printr-un bumerang
Spaima-i face semn.
Toți plecăm în adânc,
Naștere joasă, naștere de sus.
În pumni lumea o străng,
Geamăt și refuz.
Dacă vă amintiți
Într-o zi de mine,
Pentru pământ nuntiți,
Dați mării suspine.

29 ianuarie 2009

Pe când întunericul din ce în ce
mai greu
Clocește stele,
Iar întrebarea
Îmi împânzește creierul,
Mi-e durere clipa de a scrie
Așa ori altfel, ca fără mâini,
Cu vârful limbii pe cenușă.
În respirația cu care mă răpește
durerea
Din cer în cer, din veac în veac,
Îl aud pe Dumnezeu și-i sunt auz
Și prin auz îl văd și mi-e vedere.

Răsfărânge inima câteodată
pietrificare
Și haos ce colcăie
Și furtună de peste regiuni
Supuse cerului.
Bătaia ei sparge nu numai pieptul,
Împrăștiindu-i lacrima la zodie,
Ci duhul întunericului îl preface
În sare ce îi aduce pace.

Nu aud auz,
Nu văd vedere,
Ci aur de sus
Tainei dat miere.
Și iată-n ureche
Mi-a pătruns un glas
Nu știu cui pereche,
Duhului culcuș.
Poartă și pervaz
Îi sunt; hrană veche
Din vremuri ca mit
Oricărei fapte
Rea sau bună, zid
Pictat cu șoapte.

30 ianuarie 2009

De copil m-a îmbăiat moartea
Ca o mamă bună.
M-a săpunit până la schelet.
Așa se întâmplă că mi-a cunoscut
oasele
Unul câte unul, în amănunt,
Și mi-a recoltat măduva
În inima ei, spunându-mi cuvinte
de laudă
Pentru că am cântat-o legendar.
De copil m-a strâns în brațe
prezența ei castă
Acoperind cu milă vocea de vomă
A tatălui meu, fiu al supliciului,
supliciindu-mi
De trei ori mai mult viață
Călătoare desculță prin noapte.

Cine mai mult decât morții a tăcut
Susține bolta cerului.
Din tăcere în tăcere doar el
Știe să se încarce de furtună și
pace.
Atunci, nu-l respinge din gând,
Și dă-i mijloacele de a te face
Trup sfânt
Al trupului său,
Iubito călcând cerul ca pământ.

Miron KIROPOL

Amintirea lui Victor Eftimiu

A fost unul dintre oamenii cei mai vii, neagitați însă, pe care i-am cunoscut. Nimic inertial în firea deschisă, egotistă totuși, dar nici poezia lui nu a avut inerția presupusă de profunzimea lirică. Prompt cum nu se mai poate, a fost cel mai mare anticunctator ce mi-a fost dat să întâlnesc. Năvălind din

Albania în Valahia noastră cu o sete

balcanică, poate aromânească, de înfăptuire imediată, a avut obsesia eficienței, trecând cu vederea faptul că starea lirică e un produs al întâzierilor, al amânării, al procrastinației. Tocmai de aceea nu-i plăceau țărani lui Sadoveanu, în special ai operei de maturitate, spunând că sunt ireali. I-ar fi vrut în prezentul palpitând, nu în alcătuirile de funigei ale trecutului. Fii ataractici ai vetrei milenare, erau prea contemplativi, fataliști și nerăbdători pentru eul său dinamic, fomentat de insașiabilități. Urcând în România dintr-o peninsulă cu forfotă de neamuri felurite, îl deranja aderența etnică, virtuos al unui etern slalom printre problemele comunității. „Atunci când voi ajunge eu cineva în țara asta – se confesa în urmă cu vreo jumătate de veac la o șezătoare literară din Focșani – două poezii am să scot din literatura română: *Doina* lui Eminescu, pentru xenofobie, și *Miorița* pentru pasivitatea ciobanului moldovean care, în loc să pună mâna pe ghioagă și să le dea la mir, își dictează testamentul laie miorițe...” Unor contemporani le părea ca fiind, fără să fi fost de fapt, om dintr-o bucată. Nu era însă turnat dintr-o piesă, ci alcătuit din segmente, ferme într-adevăr, dar care, la ocazie, se pliau ca metrul tâmplarului, ce se alungește ori se scurtează după nevoie, menținându-și fermitate.

Odată, prin anii '50, întâlnind pe Brezoianu un grup de scriitori ce se plâneau de tragica interdicție de a publica, după ce le-a ascultat destăinuirea, după ce i-a jeluit plângându-și împreună cu ei nenorocirea, brusc s-a uitat la ceas, zicându-le: „– Scuzați-mă, dragii mei, dar trebuie să plec repede: sunt așteptat de Leonte Răutul...” Adică de tartorul bolșevic al culturii românești din acei ani... Fără să fi intrat în tariful proletcultist, căruia i-a adăugat totuși câteva arcușuri de contrabas, îi plăcea să aibă legături cu maimarii zilei. Un sonet începea, dacă nu mă înșel, cu endecasilabul: *Când mă plimbam la braț cu Petru Groza... Avea o candoare a versatilității, o ușurință de a pluti peste tragediile din jur pe care aș putea-o numi ușuratică dacă nu s-ar fi dăruit, în răstimpul acesta, unei grele munci literare, ambiționându-se să scrie, printre altele, o mie de sonete, ceea ce a și făcut. „Nebunul/ Ce-a ticluit o mie de sonete – își spunea la un moment dat, în drum spre tirania cifrei de o mie, trubadurul poposit cu peste o jumătate de veac în urmă de pe plaiuri epirote... Tinerețile lui, petrecute parte în dibăcii dâmbovițene, parte în deambulații pariziene, apar funambulești în propriile reconstituiri, în realitate fiind mai cuminiți... A trăit în miezul boemei, adiacent subțirilor intelectuale din capitala Franței, cu multă grijă de a transfera gustul francez în România, prin formulele teatrale și preferința lui pentru claritate. Căsătorindu-se cu admirabila actriță Agepsina Macri, ființă fermecătoare, fiica bogătașului Panait Macri, care și-a abhorat ginerele, a făcut ceea ce se numea o partidă, suficientă pentru a alimenta butade ori epigrame excesive, cum este aceea a lui Virgiliu Slăvescu (pare-mi-se inedită): *După cum cred a se ști,/ El e un... și ea e o.../ Agepsina e Macri./ Eftimiu e macro...**

Însă când l-am cunoscut eu, în 1959, era cu totul altul decât cel din amintirile altora. Bătrân, se aristocratizase cu o atât de abilă artă, încât nu-i bănuiai nici metamorfoza, nici nu-i puteai descoperi, cât de cât, urme ale boemului famelic din tinerețe, despre care vorbea cu o franchețe aproape frivolă. Omul era fermecător, afabilitatea lui bărbătească, prezența reconfortantă, deși nu l-am văzut vreodată zâmbind ori dezlăuindu-și ființa adevărată. Îi plăceau propriile sentințe și lăsa impresia că le respectă. Un constant aer fanfaron difuza simpatic din spusele sale, ca spuza bulelor la suprafața apei gazoase.

În urmă cu douăzeci de ani, un prieten întors din Albania maoistă mi-a povestit o întâmplare legată de celebra albanezilor *terribilită*. În una din aparițiile publice ale lui Enver Hodja, un albanez din apropierea lui, evident controlat până la piele ca să nu ascundă nimic din ce ar putea folosi la un atentat, s-a azvârlit, străpungând garda pretoriană, asupra dictatorului ca să-i sfășie gâtul cu dinții... Victor Eftimiu nu ar fi putut avea o astfel de cutezanță eroică și nici intransigența skipetarului nostru. Și totuși, îmi aduc aminte cum la o aniversare a pictorului Camil Resso, celebrată la Aula Academiei

Române, în condițiile în care pronunțarea numelui vreunei celebrități românești în Occident era vital primejdioasă, Victor Eftimiu a avut ingeniozitatea și curajul de a vorbi, pornind nu știu cum de la țărani lui Resso ce par sculptați în lemn de nuc, despre Eugen Ionescu, dramaturg celebru în Franța și complet prohibit la noi pe vremea aceea... Alteori cutezanța i se îndrepta spre dislocarea ordinii etice. Bătrânul poet Ion Buzdugan, erou al unirii Basarabiei cu Patria, îmi povestea că, rugându-l să-i dea o mână de ajutor în a-și tipări traducerea piesei *Boris Godunov* de Pușkin, Victor Eftimiu și-a însușit-o în nu știu ce manieră... În alte împrejurări, cutezanța lua chipul sfidării discreției, ca să nu spun cuvântului: maestrul nostru e singurul scriitor care și-a ridicat încă din timpul vieții, un bust, în grădina imobilului de pe strada Doctor Marcovici 9, deschisă spre Cișmigiu. Era un nostim *self-service*, ce stimula glumele și caricaturile lui Neagu Rădulescu... Astăzi, posteritatea nu mai știe istoria și bustul respiră cea mai desăvârșită naturalețe.

L-am cunoscut pe Victor Eftimiu prin mijlocirea prietenului său, Radu D. Rosetti. M-a izbit prin impresia unei febrilități în a nu irosi nici o secundă.

– Scrii?

– Da...

– Scoate!

I-am înmănat un caiet în care alesesem câteva tălmăciri din Petrarca și Baudelaire. Le-a primit ostil, dar le-a parcurs pe toate, consacrand sau anulând apodictic versuri ori strofe. Citea în gând, cu o viteză fantastică. Bănuindu-l că mai sare pe ici pe colo, m-am mutat ușurel din fața lui, trăgându-mi scaunul cât mai lateral, ca să-i pot urmări mișcarea ochilor ascunși sub pleoapele tumefiate de somn și vârstă.

– Întoarce-te să te văd...

În câteva minute isprăvi totul. Dădu peste numele meu, Dimoftache, pe coperta caietului:

– Schimbă-ți numele ăsta de cazanie!

Prima catastrofă: poezia este intraductibilă! Traducerea e o falsificare, o impietate și, la urma urmei, nu există... Îmi demonstă aserțiunea evocând o traducere unguerească, imposibil de suportat, a *Cântecului de toamnă* a lui Paul Verlaine (*Les sanglots longs/ Des violons/ Des l'automne...*). Doamne, dacă ar fi știut cât de mult tradusesem, adică pe cine are în față și ce dărâmă, și cât timp mai avea tinerețea mea să se închine la Sublima Poartă a tălmăcirii de poezie! O făceam, înainte de toate, pentru a mă sustrage presiunii politice, într-o pornire, ce avea să fie respectată, de a-mi păstra pură conștiința.

Îmi dăru cu autograf masivul său volum antologic, *Odă limbei române*, ce apăruse cu un an în urmă la E.S.P.L.A. Am citit cu glas tare sonetul *François Villon ne recita balade...* și poezia care dădea titlu volumului.

– Citește și sonetul *Închinare lui Antim Ivireanu!*

M-am executat. Închinat de fapt limbii române, sonetul se termina cu terțina: *Nu știu, în veac, răsplata ce-am să capăt,/ Dar voi sluji cucernic, până la capăt,/ Înalta Doamnă, limba românească.*

A doua catastrofă:

– Dragul meu, limba noastră românească e urâtă!

– Permiteți-mi, maestre, dar într-o conferință de la

Ateneul Român vorbeai, nu demult, exact despre frumusețea limbii române!

Ca și cum n-ar fi auzit, Victor Eftimiu își continua gândul cu o voce de stentor dezolat:

– Limba română e posomorâtă, dragă, nu-i dulce.

Dacă aș fi un străin, n-aș găsi nimic în ea să-mi încante auzul!

O clipă am fost încredințat că-i o capcană. Cititorul de gânduri care era maestrul răspundea abia acum intervenției mele:

– Și polonezii și chiar cheii spun că limba lor e frumoasă!

Se îndreptă spre cutia de argint de pe scrin, care purta gravat numele posesorului din veac: Prințul Șuțu. Scoase din ea tutun parfumat, îndopându-și luleaua, în timp ce fircellele aromate se risipeau pe halatul vișiniu. Locuința îi era un muzeu: Luchian, Grigorescu, Pallady, Resso, Iser, Magdalena Rădulescu, Dărăscu etc., de n-aveai unde să pui degetul. Relaxat în fotoliu, Victor Eftimiu părea element al propriului muzeu, personaj dintr-un interior dens de Petrașcu... Trase de-alături un caiet în care își caligrafiasse în culori diferite, ca altădată Macedonski, sonetele, și citi, cu o jactanță agreabilă și care-i

venea bine, peste douăzeci de sonete, vădind plăcerea realizării laringiene a vocalelor.

La plecarea Agepsina Macri mă conduse până în micul foaier, plin și el cu desene ori caricaturi de Ștefan Popescu, Aurel Dragoș, și alții. Cu surâsul fin, care-i salva întru vitalitate luminosul chip, translucid până la cloroză, îmi puse următoarea întrebare, ce-ar fi părut afectată dacă n-ar fi fost plină de adorație:

– Cum v-a plăcut Victor?

La care perplexitatea mea, dat fiind că soția excludea și un răspuns în spirit critic și ideea unui posibil eșec al întrevederii, nu știu ce a putut să răspundă. Oricum, nu-l consumasem...

În întâlniri ulterioare, a adus vorba, fără urmă de răutate, despre Tudor Arghezi, care știuse să-și propulzeze din nou steaua pe firmament. Cei doi s-au aflat într-un continuu *contraposto*. În timp ce Eftimiu își intriga contemporanii, Arghezi îi frapa. Amândoi au scris enorm, spre bătrânețe, poezii în stil popular, prelungind inutil exercițiul însășiilor facile. Însă în timp ce la Arghezi izbucnea ici și colo geniul expresiv al limbii, la Eftimiu impresiona arta constructivă, consecință a vastei sale opere de dramaturg, artă în care era slab Arghezi. Fără să fi avut un simț particular al lapidarității, printr-o reacție

compensatorie de tip psihanalitic, Eftimiu și-a consacrat ultimii ani formei literare celei mai dense, sonetul. Nu de puține ori el este de o frumusețe unică. Dar și în acest caz, splendoarea nu i-o conferă laconismul, ci armoniile verbale ce țin de laxitate. Lapidarofilia sa debutase încă din deceniul al patrulea, când publica reconfortanta carte de aforisme, *Vorbe, vorbe, vorbe...*

Sonetele, ca întreaga lui operă, sunt caracterizate mai mult prin *numirea* substanței lirice, decât prin substanța însăși. Hotărârea de a scrie o mie de sonete era eroică, dar nu atât prin truda pe care o presupune, cât prin număr.

Ca să nimerească măcar câteva de o frumusețe

supremă, a apelat la puterea generatoare a numărului, în sensul distribuției statistice a capodoperei. Era un eroism împrumutat de la natura oarbă. Ca să-și asigure înmulțirea, ea risipește în număr uriaș comoara seminței, reducând riscul pieirii prin fecunditatea gigantică. Victor Eftimiu și-a asigurat biruința în posteritate prin risipa celei mai nobile poezii cu formă fixă, sonetul...

Când a ajuns pe la al 600-lea, a inventat, pentru a-și salva cititorul de monotonie, rondonsonetul, combinație între rondel și sonet, dărâmand din când în când ceea ce voia să înalțe. Își biciuia astfel oboseala. Demersul era sortit eșecului, fiindcă nu făcea altceva decât să înnoiască o fixitate cu alta, maestrul rămânând în hotarele de totdeauna ale operei sale, caracterizată prin fantezie multă și experiment puțin. La o nouă întâlnire, a revenit asupra acestui hibrid, pledând în favoarea lui cu zelul inventivist al lui Rene Ghil, îndemnându-mă și pe mine la o astfel de antrepriză.

– Să văd cum prinde și la alții! Te aștept...

M-a așteptat ori nu m-a așteptat, eu nici n-am scris rondonsonete, nici nu l-am mai vizitat. Mi-am păstrat intactă dogma sacră a sonetului. Ezitarea unui om forte mi-a astenizat curiozitatea, deșteptându-mi un simțământ al vanului care m-a ținut departe de fierberea lui rece.

L-am întâlnit pentru ultima oară târziu, într-o după-amiază de vară, spre scăpătutul soarelui, pe o bancă de pe alea principală a cimitirului Belu. Fuma absent, privind spre mormântul Agepsinei. În răstimpuri, își îndopa pipa cu tutunul ale cărui fircelle, și de data aceasta, i se împrăștia pe costumul impecabil și generos. Părea adâncit într-un ritual în care își presăra pe pieptul încă neînvinș fărămele unei țărâne sacre, în pregătirea cufundării definitive. Un actor jucând finalul dramei ce singur și-a scris-o, personaj real pe o invizibilă scenă cu fantome numai de el văzute. Nu-i păsa de cei vii, îl aplaudau umbrele. Nu am vrut să-l tulbur și am trecut mai departe...

Pe soclul mormântului dominat de statuia Agepsinei, ce avea să fie și al lui, a pus să fie gravat în întregime sonetul (câtă adecvare: un sonet pe o dală de marmură!) *De când te-ai dus...*, ce se termină cu versurile:

Eu sunt, în lumea celor vii, strigioiul,

Iar cel adevărat sunt lângă tine.

Sonet regal, în măsură să sporească noblețea artistică a necropolei.

C.D. ZELETIN

Desene în peniță

Viața pe o bancă

Obişnuiesc să-mi fac plimbările de seară la Episcopie. Un loc mirific, binecuvântat de Dumnezeu. Episcopia, cea mai veche din întreaga Țară Românească, se odihnește la poalele unei costişe împădurite, pe unde vor fi hălăduit odinioară cete de haiduci, boieri pribegi și domnitari mazili.

La ora înserării se lasă liniștea asupra locului. Măicuțele aleargă cu pași mărunți întru orânduilele de dinainte de culcare, se zăvoarește portalul de lemn masiv al sfântului locaș iar păsările se retrag în zbor înalt pe dealurile înverzite din împrejurimi.

Vlădica, în marea lui milostivire, a pus la dispoziție bătrânilor dar și altor credincioși ce nimeresc spre seară în curțile episcopale o bancă simplă, pitulată sub umbroasa coroană a unor arbori seculari, pe care să-și odihnească trecătorii plictisul și oboselile de peste zi. De ani de zile, pe banca aceasta și-au găsit odihna pensionari și generali trecuți în cadrul disponibil, infirmi, femei fugite de la azilul de bătrâni, călugări de la mănăstirile apropiate, preoți răspopiți și mai cu seamă bunici sau mame împingând landouri. Iau loc pe bancă, îi cercetează cu prudență pe ceilalți ocupanți mai vrednici decât ei și după câteva momente de edificare asupra climatului în care au poposit începe tatonarea cu exprimări de genul „ce vreme rea!” (sau bună), „puțină lume astăzi”, „parcă v-am mai văzut odată”, în urma cărora sistemul de comunicare se dovedește perfect funcțional.

La vreme de vecernie banca devine un loc căutat și nu-i e oricui la îndemână să prindă un loc din cele patru disponibile. Trebuie să sosești cu un tempo înaintea celorlalți și, în cazul când întârzi, să te plimbi o vreme pe alei până se îndură un titular să plece. Pe banca aceasta am ascultat de-a lungul anilor istorii zbuciumate, spovedanii, panseuri medicale, opinii despre moravurile publice și comentarii pertinente referitoare la ce se mai întâmplă în politică. Ce marfă faină ar fi cules de aici, cu ani în urmă, serviciile secrete!

În cele ce urmează, mă voi strădui să împărtășesc fragmente din minunățiile la care banca (și naratorul, bineînțeles) a fost părtașă ani de-a rândul.

*

Îl cheamă Vavilon. Numele nu spune nimic despre înfățișarea și caracterul omului. Pensionar, aproape nouăzeci de ani. Infirmitate vagă la piciorul stâng din care pricini poartă un baston din bambus ce-i conferă aplomb și demnitate. E inginer constructor dar are numai patru clase, plus două la „universitatea de partid” și o specializare la o școală de construcții de drumuri și șosele. Războiul cu un regiment de geniu, la partea sedentară, datorită infirmității amintite. După război colindă țara, mutându-se de pe un șantier pe altul, conduce mai întâi brigăzi de muncă apoi lucrări de anvergură. O școală de partid la București și una la „Interne”, în urma cărora devine activist mărunț prin diferite raioane (județe) ale țării. După pensionare, revine în târgul său de baștină.

Trăiește singur. Trei camere la bloc. Femeie care-l îngrijește. Pensa, de două ori mai mare decât a unui profesor universitar. E vesel. Agreează glumele licențioase. Nemulțumit de starea actuală a țării, regretă „vremurile bune”. Îi place să vorbească despre victoriile repurtate pe diverse șantiere. Când se apleacă asupra propriilor suferințe (insuficiență cardiacă, artroze, arterită) devine imediat uman. Boala constituie subiectul său de preferință, adoră să-și exhibe beteșugurile.

Ne vedem pe bancă o dată sau de două ori pe săptămână. Face mișcare pentru menținerea în formă. În tinerețe, a făcut haltere la Dinamo. Pe el, mi-a spus odată în timp ce mesteca o piersică zemoasă, nu-l interesează libertatea. La ce e bună, când mori de foame ca un câine?

*

E o doamnă onorabilă. Vine întotdeauna cu pălărioară de pai și un batic subțire petrecut în jurul gâtului. A predat istoria prin câteva orașe de provincie. E agitată, locvace, tot timpul ofensivă. Se ocupă, după evenimentele din '89, cu depistarea celor care l-au turnat pe taică-său, profesor de istorie și el, trecut de mult în lumea drepților, care a executat opt ani de pușcărie pentru credințele-i politice. Scrisori la C.N.S.A.S., adese drumuri în Capitală ca să citească notele informative și să adune cât mai multe probe, să tragă copii, să descifreze coduri idioate, muncă de Sisif. A întocmit cu o tenacitate neobișnuită un consistent dosar cu toate datele obținute de la foruri. Un veritabil Wiesel de provincie, păstrând, bineînțeles, proporțiile.

De luni întregi mă bombardează cu noi descoperiri, adesea senzaționale, despre venerabile personalități ale orașului – profesori emeriți, judecători și preoți –, majoritatea decedați, intrate în mentalul populației ca sfinți și ctitori de cultură. Ca să spun drept, mă excedează. Cucoana e o fanatică, îmi spun, o exaltată. Fixată pe ideea de vindictă. Numai că toate scrisorile expediate administrației locale, însoțite de documentarea de rigoare, au fost înmormântate în anonimitate. „Nu s-a întâmplat nimic, îmi spune, e ca și cum le-aș fi trimis pe lună”. Onorabilitatea delatorilor rămâne mai departe intangibilă.

Odată, când întrecând măsura mă tot pisa la cap cu cele mai recente revelații descoperite în dosare, i-am spus pe

TEXTE CU NUME

Florin Bican și clipa mea rebelă

Ziua în care am căzut, la propriu, la picioarele domnului Florin Bican, ca un *bolovan-amfibie*, fusese doar prima jumătate a unei zile. De fapt... vă amăgesc spunând asta, când la drept vorbind a fost doar un biet interval *scurtisim* dintr-o zi, cuprins între orele trei și treisprezece minute și trei și cincisprezece, post meridian. Locația fusese aleasă cu grijă de către *scenaristul de serviciu*, respectiv stațiunea Neptun, Vila Scriitorilor, sala de mese, o încăpere ce devenise arhiplină. Scena s-a petrecut în dreptul primului rând de mese, respectiv masa a doua de lângă al treilea geam. Undeva, dincolo de zidurile vilei, de gardul verde și de cele cincizeci și trei de trepte ce coboară înecându-se în nisip, se afla marea rece și total indiferentă. Data de șase iunie ar fi trebuit să o regăsească mult mai tandră, caldă și... calină. Dar valurile sale alburii se spărgeau unele după altele, fără țintă, într-un muget amplificat de pustiul țărmlui. *Apa ca un bivol negru!* îmi spuneam, venindu-mi în minte titlul unui film.

Mai mult ca sigur, *ațiunea* a scăpat de sub controlul *Regizorului Absolut*, neînduplecat de vârsta protagonistei, ce abuzând de privilegiile începătorului își dorea ca totul să fie rotund... în aer, apă, pe pământ... ca în gândurile sale. Da, bănuieți, *Boieri Dumneavoastră*, se afla printre noi și *Secundul* sosit tocmai când *Partida Vrăjitoarelor Riverane Pontului Euxin* declarase război, aruncând o bombă biologică asupra *Cabinetului Ursitoarelor Sulfătoare De Har Poetic Asupra Pruncului Ovidius Publius Naso*. Se pare că o parte din suflul distrugător al exploziei m-a atins și pe mine, deși nu figuram pe lista lor, pergament ce își mai păstrează până azi numele, un nume atât de comun: *Muritori Căsași Și Incomozii*.

Îmi revine datoria morală să vă informez că de ani de zile subconștientul meu dorea, visa, se bătea de ceasul morții să își creeze ocazii ca să îmi poată da un brânci, unul singur, ca apoi să mă vadă în sfârșit întins paralel cu linia orizontului, în toată splendoarea mea... pământeană. Nimic nu poate fi mai umilitor pentru un ins *umanicos* decât să fie compromis de *Măria Sa, eu-l* propriu, adică de acel *spleen* care habitează în locurile noastre tainice fără să plătească vreo chirie, când femeie, când bărbat. Acest *eu* provoacă tot felul de conflicte doar de el imaginate... între tine și mediul înconjurător, câteodată dogmatic și bătrânicos. Și o face doar așa, pentru plăcerea lui de a-ți strica liniștea și somnul cu... bagheta sa magică. În fond, de ce am avea nevoie noi, muritorii – unii nervoși, alții prea plictisiți și cei mai mulți iubindu-ne încă înainte de a ne fi născut – să fim băntuiți de întrebări existențiale, noi care ne credem ființe perfecte și profunde, căci... doar nu suntem cu toții lucrarea Domnului?

Dar nu ar fi cazul să mai vorbesc în numele vostru, *Zoomi Duși Și Neduși Cu Zăhărelul*, deoarece nu m-ați emanat încă nici prin vot secret și nici prin vot cu bile... Mai corect ar fi să mă exprim doar în numele meu și al șuvițelor blond-coniac, al unghiilor *coralinde* precum gerbera, al întregii făpturi

șleau că toate astea mă plictisesc de moarte, că vremurile s-au schimbat, că oamenii de azi au alte vise, preocupări și idealuri, că e stupid să tot privim în urmă, să dezgropăm trecutul. Cucoana s-a uitat la mine muștrătoare. Sper că o să gândești cu totul altfel, mi-a zis, când o să afli că locuiești de câțiva ani pe strada ce poartă numele distinsului profesor pe ale cărui declarații s-a fondat rechizitoriul ce l-a trimis pe tata în pușcărie.

*

Nea Florică e unul din paznicii de noapte ai Episcopiei. Patruzeci de ani, voinic, spătos. Lucrează în tură. A fost adus aici de maica Severina, stăpâna cuhniei arhieresti, care îi vine mătușă după mamă.

Ca paznic, nea Florică nu e exagerat de ocupat. Mai udă cu furtunul florile din perimetrul parcului eparhial, mai urcă fânul în căpițe. În timpul liber, ia loc pe banca noastră și povestește istorii vîi din vremea când lucra pe un șantier naval din Hamburg. În genere, nu e un fan al nemților. Impresiile lui despre Germania sunt sumbre. Pe nemți, ne spune el, trebuie să-i iei cu binșorul. Distanți, rigizi, neprietenoși. N-au haz, nu știu să râdă. Muncesc ca niște vite și îți cer și ție să tragi la rând cu ei. Femeile sunt blende, se poartă în pat ca niște lăptărese. Seara, localurile se umplu de salahori care comandă bere și beau până se prăbușesc sub mese. O națiune robotizată. Puah!

Nea Florică a stat la nemți un an și jumătate și s-a întors cu un Volkswagen luat la mână a doua, cu care vine la serviciu, și douăzeci de discuri cu un player. Acum e mulțumit. La noi e viață, domne, viață adevărată. Ce naiba m-oi fi găsit să pierd un an printre zăluzii aia de teutoni umflați de bere?

*

Într-o seară, pe la sfârșitul lunii iunie, se așează lângă noi, pe bancă, Doamna Delia Deleanu, odinioară profesoară de științe sociale și directoare a colegiului național „Mihai Viteazul”. E îmbujorată. Tocmai venea de la lansarea, la Biblioteca Județeană, a ultimului op al fostului nostru președinte Iliescu. Femeia e atât de emoționată, încât abia mai respiră. Să vezi atât de aproape un președinte al țării, să stai cu el de vorbă, să-ți zâmbească, să poți să-i mângâi stofa hainei, Doamne, ce bucurie, ce surpriză!

plutitor-stivuitoare de... dorințe, al epidermei unse cu toate alifiile antirid, cum ar gândi unii dreptcredincioși, grăbiți să se exprime elevat în amplul registru al lexicului limbii române. Ce nevoie am eu să fiu băntuită de un subconștient potent care să mă trântescă la propriu, ziua în amiaza mare, la picioarele domnului Florin Bican, care nu avea altă vină decât aceea de a mă fi *incorporat* în *Bookătăria de texte și imagini*, carte de povești ingenios ilustrată. Căzând atât de *apoetic*, nu am făcut decât să le stric, probabil, confrăților digestia și să le dau niscaiva palpații vecinilor mei de masă, distinsa doamnă Iolanda Malamen și domnul Ioan Cucu.

Și, culmea ironiei, întâlnirea cu solul a fost un episod cu totul și cu totul gratuit. Regizorul a uitat să desemneze fotografii care urma a mă immortaliza în vreo secvență sau filmuleț pe care să îl postezi pe *youtube*, ca să pot evoca gloriosul meu trecut nepoților mei, cândva, la vremea potrivită. Ce ghinion pe mine să am parte de un asemenea regizor neinspirat și confuz! A uitat, de altfel, să împartă asistența în mod echilibrat; pe cei care ar fi trebuit să se amuze spontan, pe cei care ar fi trebuit să sară în ajutor și pe cei foarte gravi, undeva... în fundal. Așa că a rămas totul pe seama domnului Florin Bican, surprins și el între felul doi și desert, de o așa declarație de dragoste. *În genunchi mă-ntorc la tine* era unul dintre șlagărele care mi-a încântat copilăria... și *tot în genunchi mă-ntorc și la...* *Bookătăria*, adaug eu fericită că am aterizat unde trebuie, fără fracture și *redresată* de cine trebuia.

Sângerez de atunci, separată de *moi-meme*, ca și o *perla-madre* căreia un om, *Adamus Ahtiatu Progesus* i-a injectat în centrul ființei sale jegul pe care ea trebuie să-l acopere cu dumații rupți de la gură, *țesând* spre folosul pescuitorului de perle... mica-i comoară. Nu mai faceți pe curșugii punând întrebări din răspunsurile cărora să reiasă că nicio scoică nu sângerează și nici nu *țese* perle! De ce ați fi mai dispuși să-i credeți pe *pândacii zoomorfi* și nu pe mine? Și apoi... nimeni nu știe ce poate să conceapă o scoică în intimitatea sa creatoare. Oare... țese, scuiță, fierbe, bolborosește sau, pur și simplu, zeița mării o salvează în ultimul moment cu un împrumut nerambursabil de perle de... cultură. Am căzut ca o redută leneșă căreia nu-i mai pasă care dintre forțele beligerante o cucereste. Și, culmea nerușinării, ea execută plonjonul după ce bătălia s-a încheiat și respectiva cădere nu mai conta pe... harta războiului! Doresc ca acest fapt mărunț de arme să fie consemnat la rubrica *Așa NU!* Ce vor fi simțit *combatanții*, unii *morți de foame*, alții *semi-sătui* ori de-a dreptul ghiftuiți, aflați pe baricada vârștelor, națiilor, *culorilor* literare... ascunse vederii. La urma urmei mă întreb și acum de ce o fi vrut subconștientul meu să periclitizeze armonia clipei memorabile a *Festivalului Internațional de Literatură, Neptun 2010?*

Florica BUD

Doamna Deleanu își reglează respirația, își potrivește fusta cu o pudoare feciorelnică și se pornește să ne povestească cât de minunat vorbește președintele, ce voce tandră, ce timbru cald, intim, aș zice. A fost realmente o sărbătoare. Se aflau în sala arhiplină președintele Consiliului județean, Primarul, senatori și deputați de marcă, toată crema intelectualității noastre. Au urmat elogiile aduse autorului de Forumul Culturii, de Primărie, de șefii televiziunilor locale. În fine, lumea s-a îmbulzit la autografe, în câteva clipe s-a ițit o coadă lungă, agitată, a fost nevoie de intervenția organizatorilor pentru a domoli cumva entuziasmul cititorilor.

Bătrâna se oprește un moment să-și tragă suflul. A ostenit. Noi, cei de pe bancă, o privim cu îngrijorare, toți știm că suferă de inimă, că i s-au făcut două *bypass-uri*. Dar să vedeți, continuă profesoara cu vocea coborâtă, când totul s-a sfârșit și președintele a dat să iasă din bibliotecă, o bandă de huligani descreierați ce-l așteptau de partea cealaltă a străzii au început să-l huiduiească și să arunce în el cu obiecte contondente și să vocifereze criminalul, bastardul și alte invective sulfuroase. A fost îngrozitor. Penibil. La câte umilințe sunt siliți să se expună vizionarii, oamenii superiori, părinții patriei!...

Pe bancă, singur. Stă să se însereze. E ora la care păsările se retrag în codru. Mirela, țigancă angajată de Episcopie să mențină curățenia în parc și pe alei, îi dă cu mătura și fluiere un cântec de pierzanie. O știu de ani de zile. E vrednică, o așteaptă acasă cinci copii. Ce faceți, domnu? mă întrebă de câte ori mă vede. Îmi zâmbește.

Astăzi, însă, e întunecată. Oricum, nu cântă. O simt după mișcările smucite cu care curăță frunzișul ruginiu al începutului de toamnă. Deodată, mătura îi scapă și cade pe alee și chiar în clipa aceea exclamă *oops!* și se apleacă să o ridice cu gesturi obosite. O scenă crudă, de ciné-verité. În anii de pe urmă, când engleza a năvălit cu agresivitate pe posturile de radio și televiziune, nimic n-ar trebui să ne mire.

Constantin MATEESCU

MIȘCAREA PROZEI

Filip Florian. Bucuria de a scrie

Nu știm nimic despre antecedentele lui Filip Florian, în viața de toate zilele și în cea scriitoricească. *Degete mici*, debutul, este totuși romanul unui scriitor antrenat, cu lecturi solide care, ele, se așază nevăzut la temelie. Obicei nu tocmai bun de lector cu scrisul, i-am căutat, totuși, comilonii vechi și noi, în pofida diferenței specifice vizibile, altfel nici nu se poate. Gogol, Cehov, sud-americanii, central-europenii? Ștefan Bănulescu, Agopian, Radu Aldulescu, Răzvan Rădulescu, Radu Țuculescu? Sau, fără să vrea, poate fi apropiat, din spirit generaționist, de Horia Ursu, Sorin Stoica, Dan Lungu, fiecare pre limba lui existând? Nu se uită nicicând ponciful potrivit căruia scriitorii adevărați, deși se mai întâlnesc între ei, au puterea și gustul lor propriu de a scrie. În *Degete mici* contează observația istoriei mici și mari, chiar „erudiția” arheologică, dar adevărata măsură o dă scriitura, serios-ironică, real-magică, personajele în deplină libertate, ritmul constant, fără moralități și inflamații retorice, deși sunt de multe ori situații absurde. Critica imediat „s-a predat”, cum spunea Cornel Regman, străinătățile s-au îngărmădit să-l traducă, ceea ce e un lucru neașteptat la noi, mai cu seamă în vremurile astea, când se traduc numai doi-trei cu eforturi costisitoare, doar-doar l-am impune pe unul „de-al nostru” la Premiul cel mare.

Ulterior am aflat despre *Băiuteii*, scris în duet familial, situație rarisimă. Narațiunea se umple cu nostalgie și rânduiești vesele, cu întâmplări fascinante ale copilăriei și adolescenței. Cele două condeie se contrazic delicios, de unde rezultă o mare plăcere a scrisului, care, sigur, face mult bine literaturii, căci e o libertate neînfrântă decât de conștiința artei scriitoricești. Înșuși trucul unei asemenea execuții la două mâini frățești naște un farmec aparte, asigurat și de limba vie, plină de nuanțe. Tot acum se zvoni și despre viața și opiniile lui Filip Florian, spuse de el însuși cu discreție. Omul cu atâta succes suferă de modestie, trăiește simplu, în sânul familiei, nu are decât legături cu puținii amici, deși e încă tânăr și neliniștit și ai crede că-i boem sau cel puțin cenalist. Mai ales că a fost „clasic” al Pietții Universității, zice, nu menționează dacă a zăbovit în corturile spectacolului. Studii „superioare”, începute doar, când putea să facă, de fapt, cel puțin două facultăți pe care, însă, le-a părăsit când a văzut cum se obțin titlurile „științifice” în tranziția noastră democratică. Nu-i bai, cel mai bun cunoscător al limbii române, I. L. Caragiale, se mândrea că nu are decât patru clase primare! Vocația literară l-a scos pe Filip Florian din gloria militantismului mitingist și din marasmul ziaristicii de partid. Nu-și mai dorește altceva decât să scrie, fapt pentru care ar fi nevoie de puțină rezidență, de fundații non-profit, și nu să i se impoziteze la sânge drepturile de autor.

Estimp, *Zilele regelui* confirmă puterea de creație a tânărului autor, insașiabila poftă de ficțiune, mai puternică decât cea de real. De altfel, își mărturisește pe față bucuria de a scrie, de a construi un proiect și de a fraza cu maximă atenție și tenacitate. Pentru el e vital să-și „respecte vocea și obsesiile” și, ca să nu cadă în rutină, face vocalize tematice și stilistice. De la „realismul” cotidian și magic din *Degete mici*, trecu la

biografia încărcată de autenticități vrăjite din *Băiuteii* și ajunse acum, cu *Zilele regelui*, la proza de epocă, unde documentul meticulos lasă mult spațiu liber imaginărilor. Filip Florian se simte mai în apele lui în vremuri trecute decât în tranziția postdecembristă. Cu serioasă știință a documentului, plămădurea își face jocul. Romanul despre nașterea României moderne, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, scapă de solemnități retoricești, dar și de acele demitizări vulgare. Nimic nu se exhibă, în rău sau în bine, totul e privit cu detașare/seninătate responsabilă. Autorul este și un interpret în plan secund, dar înainte de toate îl stăpânește o juisare subterană a scrisului literar. Așa se face că istoria mare, privită atent-dezinvolt în resorturile ei complexe, se varsă firesc în istoria mică, omenească, despre prietenie, dragoste, schimbări de culoare și temperatură a vremii. Abia către final realitatea pare să acopere pulsația vieții, cu o paradă jubilativ-explicativă, – e drept, și cu sacrificarea unor fantasmă.

Pe fundal, se proiectează lumea vie a Bucureștilor, povestea locurilor și a oamenilor, a mentalității timpului, toate acestea văzute prin ochii unor străini care se instalează definitiv aici. Mai întâi este dentistul Joseph Strauss, însoțitorul căpitanului de dragoni din Berlin, Karl Eitel Friedrich Zephrinus Ludwig Hohenzollern-Sigmaringen. Apoi e chiar căpitanul, chemat la tronul Principatelor Unite, în locul lui Alexandru Ioan Cuza (care „își îndrăgise prea mult tronul și amanta”), „să fondeze o dinastie și să îmlânzească istoria”. Sunt și alte vederi și păreri despre viață, inclusiv ale unui motan berlinez, din categoria lui Murr (și a altor ființe alegorice: păsări fermecate, măgari de aur, oițe năzdrăvane, căței, pinguini, maimuțe etc.). Aceste Principate, situate „la cursul inferior al fluviului Donau (Le Danube)” și cu niște munți „înălțuți, Karpaten (Les Carpathes)”, sunt un loc unde „nu prea se auzise de filozofie și de belearte, balurile erau sărmăne, iar matematica servea îndeosebi la numărarea oilor”. Moment crucial din istoria Valahiei, dar aici e numai prologul, de la 1866 până la 1881. De aceea anii aceștia de răscrucă sunt pe cât de tulburi, pe atât de ciudați, dacă mai intervine și relaxarea perspectivei ironice, nicidecum malițioase. Și ca în orice „poveste”, relatarea întâmplărilor palpitate, prin ceea ce s-a numit stilul indirect liber, e cumpănită, fluiditatea cronicărească se întâlnește cu notația domolită, uneori în fraze-mamut, de două pagini. Peregrinările dentistului Herr Joseph Strauss, însoțit de motanul său, Siegfried, de la Berlin la București, au umor subsecvent în toată desfășurarea lor epoeică. Transpar și nostalgii cu gust de Mitteleuropa, criză de identitate, complicități, spiritul comunicării, receptivitate, rafinament. Din cauza tulburărilor europene, stomatologul e nevoit să călătorească în zigzag derutant, cunoaște oameni și locuri, multe în ipostaze profane, în trenuri, la Viena, la Pesta, pe la birturi, pe vapor, Baziaș, Turnu-Severin, Giurgiu, apoi București. Aici, își instalează un cabinet dentar pe strada Lipsanilor la nr. 18, prilej de a plasa în scenă atmosfera epocii și a orașului, de a face cunoștință cu cei din comunitatea nemțească, frizerul Otto Hauer, brutarul Peter Bykow, ajutorul de notar Martin Stoltz, cu Mathilde, sora opticianului Jakob Vogel, pe care pune ochii. Abia în a unsprezecea zi vine tânărul domnitor (27 de ani, Joseph are 30) cu gingiile congestionate, de la un pai, constată dentistul, probabil provenit de la o pâstaie de fasole! I se asigură Principelui burlac pentru „nevoile trupului” o întâlnire de taină cu o fată oarbă, de unde va rezulta un copil („Un rege e un rege, chiar dacă se numește domn sau domnitor, dar, înainte de toate, un rege e bărbat, fiindcă nimeni, niciodată, nu s-a născut pe tron și nici cu coroana pe cap”). Herr Joseph o cunoaște la moșia baronului Nicolici de Radna pe sârboaică Elena Ducovici, cea „cu ochi albaștri, calzi și semeți”. Dragostea dintre cei doi și, după multe scene amoroase, căsătoria și nașterea unui prunc germano-sârbo-român, sunt de o candoare romantic-savuroasă, fără acuplări „dezinhitate” și interminabile, după care se dau în vânt mai noii autori de literatură, fie sau nu „erotică”. Parcă e o integrare, cu sens invers, pentru o nouă ontogeneză...

Până aici, povestea se desfată cu vederi ale unui topos aproape străni. Dinicu Golescu se minuna de civilizația „apuseană” pentru a o comunica țării, Herr Joseph se miră înțelegător de aceste tărâmurile unde se va așeza. Rămânerea în urmă la toate capitolele vieții sociale și politice marchează acest teritoriu de la porțile Orientului, totuși european, lovit de vitregiile istoriei și de propriile sechele balcanico-fanariote. Acestea sunt spiritul locului și starea de fapt, fără intenție de compromitere, ba chiar cu un aer de vechime îmbietor pentru pofitorii de vetustăți. În capitală, pe vremea aceea o singură stradă era pavată, Podul Mogoșoaiei. Vocea *din offa* a naratorului spune ce descoperă domnitorul: o armată de „vodevil”, „vraiștea și lăncezeala din ministere, drumurile desfundate, școlile și spitalele sărmăne, jaful și delapidările din prefecturi, din poliție și din celelalte instituții, puținele felinare cu petrol din

Bucuresci și multe împuțiciuni ale orașului, zvonorile, sforăriile și taberele din politică, plăcutele plimbări la Șosea, satele ca niște cătune oropsite, periferiile ca niște sate mocirlite, cochetul parc Cișmigiu, unde intuia mâna și priceperea unui grădinar german, indolența și mârșăviile din tribunale, plecticoasele seri de teatru dintr-o sală nu prea mare și insuficient luminată, ciulinii de pe câmpuri, târgușoarele prăfuite, pușcăriile pline cu vinovați și nevinovați, rochiile și bijuteriile fastuoase ale doamnelor, holera care băntuia ca ielele (iar ielele, în țara aia, făceau prăpăd), tihna mănăstirilor de câmpie și splendoarea unor moșii, precum cea a mitropolitului Nifon de la Letca”. Părtașii la o renaștere a statului carpatodunărean, central-europeană, români și străini care devin români sunt oameni ca toți oamenii, cu viziuni noi și cu chemări pământene. Amuzantă este călătoria alaiului domnesc la Istanbul pentru primirea firmanului. Dentistul îi pune principelui în ceai un praf preparat chiar de el, *Amanita muscaria*, care îi provoacă beatitudine și-l face să nu mai țină seamă de ritualul oriental, purtarea lui stârnind stupoare și teamă, apoi fu interpretată ca „demnă, cutezătoare, abilă și neasemuită, ca semn al nobleței sângelui și al devoțiunii față de țară”. Schimbările încep tărât, ceea ce provoacă hulă, bârfă, dispreț, idei secesioniste, dezamăgiri care sunt pe punctul de a duce la impulsul abdicării („Aiasta nu se poate, Maiestate!”).

Priveliștea vremii și istoriile personale devansează actele istorice ale modernizării. Vorba în răspăr a lui Anatole France: ca să poți scrie istorie, îți trebuie multă imaginație. Darămite proză de inspirație istorică și care se vrea mai mult de inspirație strict omenească. Cel mai bine îi reușește lui Filip Florian tabloul popular realist cu „erudiția” (veselă) a acumulărilor, în felul lui Creangă sau al lui Caragiale din schița *La Moși*. În *Zilele regelui* e chiar o întinsă povestire despre sărbătoarea Moșilor (viței, bivolițe, cătari, bibilici și alte orătănii; geambași, precupeți, vâcari, sacagii, sămădăi, slugi, ciobani, şuți, boieri, sărântoci; iaurt, baclavale, turtă dulce, castane coapte, fistic; străchini, grătare, scoarțe, covoare, plăcintari, maldăre de linguri, fusuri, făcălețe, bragagii, ghicitoare în palmă, în cărți, în ghioc; tingiri, ibrice, ceaune, alambicuri, butoaie, putini, banițe; lână, baloți de dimie, pânză de in, pielari, cojocari, cizmari, croitori, vânzătorii de lumânări, lămpi, oglinjoare, cuțite, hamuri etc. etc.). Contrastele încep să se vadă mai bine, în favoarea înnoirii. Viața religioasă este intensă, de vreme ce sunt enumerate zeci de biserici, mănăstiri, troițe, episcopie și alte lăcașe de cult. Teatrul Mare, cofetării (Giovanni, Fialkovski), hanuri, prăvălii, hoteluri, magazine, spițerii, diverse ateliere – majoritatea cu denumiri noi, lume și locuri în schimbare europenească. Și peste toate acestea, se perfecționează sistemul poștal-telegrafic, se naște și se extinde calea de fier. Călătorii cu emoții și cu unele mici primejdii, ca să se simtă palpația populară a începutului. Triumfalismul se exclude. Ba încă războiul franco-prusac aduce vrazbă între băștinașii francofoni și cei de origine germanică, agresiuni, fiica domnitorului moare, soții Strauss se despart din pricina copilului din flori, Petre, socotit a fi al lui Joseph. Lucrurile se precipită, „cronica” parcă nu mai are răbdare, își pierde și ea calmul și, odată cu el, firea ei cea îmbietoare: „Dar agitația ieșită din comun și asemănarea timpurilor cu niște păsări crude nu se iviseră doar la nordul Dunării, ci și la sud, până dincolo de zări. În Bosnia și Herțegovina creștinii se ridicau împotriva stăpânirii turcești, Muntenegru și Serbia declarau război Porții principele Nikola dobândind și câteva victorii palide), răscoalele din ținuturile bulgărești se sufocau sub iataganele bașbuzucilor...” Sultanul Abdul-Aziz e înlocuit de Murad al V-lea și acesta cu Abdul-Hamid al II-lea. Bătăliile românești pentru independență sunt repede expediate, pentru că, într-adevăr proiectul se grăbește, de data aceasta, spre *happy-end*. La parada de 10 mai, Elena și Joseph se reintâlnesc prin jertfa bătrânului și prea-umanului motan, când ea observă asemănarea dintre rege și puștiul cu „nasul puțin coroiat, sprâncenele stufoase, pomeții ieșiți și bărbia creată la mijloc”. De bună seamă, senzațional și sentimental: „când zilele motanului Siegfried se încheiau, zilele regelui stăteau să înceapă”.

Așa s-a vrut să fie această ultimă parte a romanului? E o parodiare a literaturii specifice epocii? Atunci înseamnă că, parcă, „recuperării” postmoderniste îi lipsește tenta ironică atât de priincioasă autorului. Altminteri, cum s-a văzut din comentariul de mai sus, romanul *Zilele regelui* este, în ansamblu, o nouă izbândă a lui Florian Filip. „Secretul” stă în marea lui simpatie pentru scris: subiecte, personaje, procedee narrative. Nu ușurința, ci efortul, migăleala care, și acestea, îi produc satisfacție, de care ne-am molipsit și noi.

Constantin TRANDAFIR

ZIGZAGURI

Din agende

– Toleranță și... distanță: nu familiaritate, nu promiscuitate!

– Trebuie să existe o proporție între ceea ce știi și ceea ce scrii. Inegalitatea s-ar vedea imediat: scrisul fără știință e hipertrofic, gonflat; știința în prisos usucă pagina, o transformă în „sărătură”. Și nu uita: ca și medicamentele, cuvintele au contraindicații și produc, nu arareori, reacții adverse.

– Gândește-ți complet fiecare subiect, dar expune-l cu rest.

– Când vorbești în public, ai grijă să nu-ți calci pe urme; repetițiile (chiar ale lucrurilor pe care le-ai expus cu mult în trecut) sunt mai dezagreabile decât „fugile de idei”.

– Imitația e forma cea mai răspândită a lenei.

– Nu te compara cu alții (ca să nu jubilezi prematur ori ca să te compătimești). Fă-o însă, periodic, cu tine însuși, și numai sub aspect moral.

– Într-o atmosferă convențională nu se pot spune lucruri adevărate. Evit-o!

– Corectitudinea față de ceilalți începe de la corectitudinea față de tine. De aceea s-a zis: „nu-ți îngădui nici o minciună!”

– Nu poate fi drept cel ce nu se îndoiește că are întotdeauna dreptate.

– Să respecti hotărârile altora e, nu o dată, o atitudine de slugă. În schimb, să respecti îndoielile altora e, întotdeauna, o atitudine nobilă.

– Dacă privești prea des în pământ, uiți că există cerul.

– Nu-ți planifica zămbetele, mult mai sigur poți fi de lacrimi.

– De ești critic (literar, teatral etc.), nu ocoli întrebarea: „Cred în ce scriu?” În felul acesta vei avea rațiunea care să justifice „oficiul” tău.

Elogiu greierului

De câteva nopți, un greier face cu cântecul lui ca „spațiul verde” de numai câțiva metri din jurul blocului să pară un câmp vast. Când îl ascult, decorul se transformă, mă simt singur sub niște stele invizibile, într-o mare liniște și un mare mister. Acest cânt se naște, cum am văzut într-un film științific, din frecarea aripilor. Ținând cont însă de lungimea programului (cam șase ore), deduc că el presupune un efort deosebit. Fabula, care îl compară pe greier cu furnica, propunând-o pe aceasta ca model de comportament, e nedreaptă. Cert, furnica aleargă mai mult, e disciplinată, dar nu se consumă în eforturi lungi, intense. Fabulistul a făcut pedagogia muncii utile, aplicate, continue, în schimb a ignorat ideea muncii sub inspirație, pasionate, febrile.

„Valorizare”

La sate, percepția blondului ca frumos continuă și în zilele noastre. S.P., o fostă studentă, mi-a citat în acest sens exemplul mamei sale, care îi spune: „Fată hăi, după ce te duci la Mare, ai grijă să nu vii îndată acasă, că tare urâtă te mai faci!...” Urâtă, adică bronzată, neagră!

„Solemnitatea” slabilor

Nu-i solemnitate veritabilă, ci rigiditate, mască a nesiguranței și derutei. Am observat-o la bătrâni, bărbați și femei, care își simt vulnerabilitatea, minusul de ținută. Se manifestă în aluri, în ritmul pașilor. Lipsa de naturalețe se trădează când o compari cu mersul și atitudinile tinerilor. Contrastul e frapant: aceștia sunt mobili, elastici, avântați, ei tepeni, lenți, prudenți, parcă fantomatici. Naturalețea e o problemă de sinceritate. Astfel, bătrânețea dichisită, lustruită, apretată e caraghioasă, antipatică, mult mai urâtă decât dacă e simplă, discretă, conștientă de sine.

Despre limitare

Pentru că mă paște (cum mi se atrage atenția) pericolul risipirii, îmi repet din când în când vorba lui Leopardi: „Cine nu știe să se limiteze nu poate crea”. (v. „Artă și literatură”, în *Scrisori, însemnări, cugetări*, p. 146). Ideea e prezentă însă și în terțetul doi din „Natur und Kunst” de Goethe („Wer Grosses will muss sich zusammen raffen; / In der Beschränkung zeit sich erst der Meister, / Und das Gesetz nur kann uns Freiheit geben”), tradus astfel (cred că întâia dată la noi) de I. Boniface-Hetrat: „Mărețul cine vrea, să se constrângă; / Maestru-n mărghinire se arată, / Și numai legea ne dă libertatea”. („Arhiva”, 4, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1893, p.626)

Ce mai poate fi?

Odinioară un moralist acuza omenirea de mediocritate pentru că n-a reușit să inventeze, alături de cele șapte păcate capitale, barem încă unul. Acum el există: a demonstrat-o Konrad Lorenz într-o carte.

În urmă cu mai bine de douăzeci de ani, comentând „Nodul Hunter”, nodul secolului XX, cineva susținea că: „A

găsi un nod nou echivalează astăzi cu descoperirea unei comete”. Însă cometele noi nu apar atât de rar precum crede autorul acestei sentințe.

Ceea ce-i de-a dreptul neliniștitor în asemenea exemple e că nu avem certitudini despre imposibil.

Despre încredere

Una din formulările ei cele mai pregnante am găsit-o la Dosoftei. Versurile următoare atestă marea lui convingere în ceea ce spune:

„Că-n cuvântul tău mă *razăm tare*,
Cu nedejde și *cu așezare*”. (Ps. 118,

v. 169-170)

Adică sunt consecvent, am opțiuni definitive.

Citatele

La seminariile de literatură și jurnalistică am discutat în numeroase rânduri despre citat. Atât sub raportul exactității, cât și sub cel al expresivității. Exactitatea e o problemă de etică, expresivitatea (alegere, montare) o problemă de talent. Asupra unui lucru trebuie neapărat atrasă atenția: în ciuda impresiei de texte sigure, citatele se cer verificate, căci nu întotdeauna ceea ce se pune între ghilimele înseamnă citat. Adesea așa-zisele citate sunt aproximări, adaptări sau denaturări. Am propriile mele întâmplări care mă fac să susțin asta. Aproape niciodată nu m-am recunoscut integral (nici ca vocabular, nici ca sintaxă) în relatările unor redactori ai ziarelor locale, după o prezentare de carte sau de expoziție. Ba nu o dată mi-a fost jenă de pretinsele citate, pentru că apăream inconsistent, incoerent și cacofonic. Prin urmare, mă consider responsabil doar de frazele scrise. Bune sau rele, acestea sunt singurele autentice, singurele care îmi reproduc fidel gândirea. Fidel, carevasăzică, nuanțat.

Ce se uită

Se uită că:

– „Numai de partea adevărului suntem tari”. (Delavrancea)

– „Istoria omenirii este o luptă veșnică între idei și interese; pentru moment înving cele din urmă, dar durată n-au decât ideile”. (Castelar)

– „Libertatea cuvântului nu e mare lucru, dacă cuvintele nu spun adevărul”. (Ioan Paul al II-lea)

– „Luxul este cel mai teribil agent al corupțiunii”. (Nicolae Filimon)

– „A face e singurul lucru de care trebuie să ținem seama”. (Papini)

– „Bogăția câștigată fără trudă scade, dar ce se strânge încetul cu încetul crește”. (Proverbe 13, 11)

– „Blestemele cad întotdeauna pe capul celui care le rostește”. (Emerson)

La cele 7 notate, se pot adăuga, ușor, încă 70!

Raportul omului de azi cu vremea

– „Accept să plouă – l-am auzit pe un individ spunându-i femeii alături de care mergea (eram la începutul lui februarie) –, dar să și ningă...” E clar: vremea trebuie să fie după voia fiecăruia, în funcție de interesele de moment. El, omul, *acceptă* sau *nu acceptă!*

Felurite

– *Admirație* (o costumieră de la teatru despre una dintre actrițe): „Era o superbitate!...”

– *Ticălală* (o contabilă căreia i-am cerut o adevărită): „Să luăm noi un pixuleț și să notăm”

– *Temperare* (un cântăreț popular): „Eu le-am spus ochilor mei / Să nu fie lăcomei” (de frumos).

– *Provocare* (pe un flacon de *Nivea for men*): „Ești destul de bărbat să câștigi o aventură în jungla amazoniană?”

– *Cacealma* (un tip ieșit parcă din nuvelele lui I. Ludo): „Să-mi fie mie așa rău, cum are să-ți fie dumitale!”

Aviz amicilor!

Am făcut șapte-opt popasuri citind „Icoană și privaz”, una din postumele lui Eminescu la care mă întorc din când în când. Cel mai mult am stat la versul „Ce sunt? Un suflet moale unit c-o minte slabă”. M-am întrebat și am răspuns la fel, în trecut, nu o dată. Azi ezit să mă judec atât de aspru, dar uneori, până la urmă, „cad” tot pe aceeași concluzie!

Vinovat de politețe

După ce îl ascultase pe un impostor care se pretindea duce de Normandia și Ludovic al XVII-lea, Silvio Pellico, autorul *Închisorilor mele*, reflectează: „A te preface că dai crezare unei înșelătorii înseamnă să fii nejustificat de fricos; cred că nu așa mai proceda la fel. Da, înseamnă a fi nejustificat de fricos! Desigur, atunci când cineva desfășoară alese preambule, e cam brutal să spui: Nu te cred. Se va supăra, vom pierde plăcerea prieteniei lui, ne va copleși poate cu insulte. Dar orice fel de

pierdere este mai onorabilă decât minciuna”.

De ce mă frapează aceste fraze? Pentru că și eu am fost credul cu impostorii. I-am lăsat să trăncănească, nu i-am contrazis; nici măcar nu le-am scurtat vorba. M-am rezumat la simple mirări și la aprobări ironice. N-am făcut gestul pe care-l gândeam: „nu le-am tăiat macaroana”. Dar azi reacționez altminteri? Merg încă la „întâlniri literare”. N-am spus nici unuia: „Încetează... las-o mai moale... slăbește-ne!...” Am tăcut până la sfârșit și numai când impostura era scandalosă ori caraghioasă, l-am încondeiat în pagini ca aceasta, acasă.

Pe marginea unui verset

„Și am vorbit în mărturiile tale, înaintea împăraților, și nu m-am rușinat”. (Ps. 118, 46) Adică mi-am susținut credința și în fața celor mai înalte instanțe. Aceasta e o idee care trece din Vechiul Testament în Noul Testament și a fost ilustrată de prooroci, de apostoli, de martiri. Câteva versete mai încolo, Psalmistul o subliniază din nou: „Căutate erau în mine îndreptările tale, în locul pribegiei mele. / Adusu-mi-am aminte de numele tău, Doamne, și am păzit legea ta”. (Ps. 118, 54-55), ceea ce înseamnă că a reușit să-și păstreze convingerile și în împrejurări ostile. Acest tip de consecvență se întâlnește în viețile tuturor sfinților. Exemplul care îmi vine în clipa aceasta în minte e sfântul Dumitru. Nici o presiune (ca să folosesc un termen frecvent azi) nu l-a făcut să cedeze și să renunțe la identitatea sa religioasă. Dar și istoria are numeroase pilde similare: oameni pe care nimeni și nimic nu i-a clintit din felul lor de a gândi, religios sau politic, de la Jan Hus la Karl Liebknecht, acesta din urmă opunându-se, ca deputat pacifist, ultimului împărat din Europa: Wilhelm II. De altminteri, în epoca modernă, credința se manifestă mai des ca opinie politică decât ca opinie religioasă. Totuși, lucru paradoxal, democrațiile nu mai oferă exemple de eroi puri, cu o franchețe, o îndrăzneală și o intransigență absolute. Mulți din așa-numiții martiri din secolele XIX și XX nu se ridică la înălțimea celor din legendele hagiografice. Când li se cercetează viețile, li se descoperă destule elemente ambigue. Cu cât ne apropiem de epoca noastră, faptul acesta devine și mai evident. Care ar fi cauzele? Una, cea mai importantă, e că deși încearcă să se situeze pe același plan cu credințele religioase, opiniile politice n-au gravitatea și caracterul lor ireversibil. A le echivala e abuziv uneori. Credințele sunt definitive, constante, fixe; opiniile – conjuncturale, variabile, mobile. Credințele inspiră fidelitate, abnegație; opiniile politice – angajamente temporare. Primele sunt etern valabile; celelalte se perimează de la un regim la altul. Democrațiile asigură libertatea de expresie și alte libertăți, dar pun preț mic pe credințe. Ele privilegiază „omul rezonabil”, care înainte de orice cuvânt și acțiune socotește avantajele și dezavantajele, și-l marginalizează pe „nebul”, pe disident, pe insul convins că a urmat neabătut „calea adevărului”. Fericii, apostolii, „nebulii” de la începuturile creștinismului, sfinții și, mai târziu, utopiștii au putut să-și expună ideile morale sau filosofice „în adunări mari” (procese) prezidate de regi și de împărați. „Nebunii” timpurilor noi nu s-au bucurat și nu se bucură de aceeași favoare din partea președinților de țări ori a prim-miniștrilor. Ei sunt dați pe mâna funcționarilor din propagandă, justiție, poliție etc., care le stabilesc soarta. Oricât ar părea de ciudat, democrațiile nu stimulează curajul afirmării credințelor (mai exact a unor dintre ele), dimpotrivă impun o atmosferă de jenă în jurul lor. Cândva, la origini, ele invocau „idealuri înalte”; în zilele noastre cuvântul „ideal” a devenit suspect. Mediul pe care și l-au creat, favorabil elitelor lor economice și sociale, le-a moleșit. Incapabile să inventeze ceva nou, mobilizator pentru toți, discreditează sistematic orice manifestare de natura credinței autentice. Consecvența, fermitatea, inflexibilitatea sunt taxate de democrații drept fanatism, iar sacrificiile – aberații. Credințele au fost reduse la statutul de „puncte de vedere”, între numeroase altele, ceea ce constituie un mod pervers de a sabota atât religiile, cât și ideologiile. Însă indiferent de persoana care-l emite, un „punct de vedere” nu are ponderea unui act de credință inspirat de divinitate sau de devotamentul față de principii. Finalmente, această situație creează impresia de relativism total, de cacofonie generalizată, de amestec inextricabil de bine și de rău, de sublim și abjecție. În atare condiții, păzirea desăvârșită a legii, cu care se lăuda Psalmistul, devine un fapt aproape inutil, puțin glorios. Uneori mă întreb: dacă el s-ar întoarce printre noi (noi cei de azi) s-ar rușina, oare, cum fac cei mai mulți dintre confracții săi de liră și condei, și ar trece sub tăcere sentimentul său de fidelitate absolută, ca nu cumva prin asta să deranjeze ipocritele și adesea nedreptele noastre criterii de corectitudine? Sau, s-ar adapta, ar căuta convergența și ar deveni un propagandist al „ecumenismului”, al concordiei dintre dogme și erezii? Nu pot să cred.

Constantin CĂLIN

Interviul „Acoladei”: GABRIELA MELINESCU „Ecluzele memoriei se deschid/ Liberă de greutatea vieții.”

Gabriela dragă, când ai devenit colega noastră, a studenților de la Română, integrați în marea familie a celor de la Filologie, în jurul tău s-a ținut un mister anume... Publicaseși „Ceremonie de iarnă”, în 1965, o carte și azi surprinzătoare. Colegii mei, Pituț, Robescu, Gabi Matei (... făceam parte din seria „cealaltă”, a doua...) vorbeau despre ea cu admirație. Aveai un aer sportiv, băiețos, picioare lungi, cu mușchi arciuiți sculptural... Purtați părul

scurt, adunat pe desenul greu al firelor sănătoase și dese. Cum timpul curge după legile lui, altfel, mereu, iar cursurile erau plicticoase (cele mai multe), te-am revăzut după o bună bucată de vreme... Erai însoțită de Nichita Stănescu, în anii puri ai legendei sale... O altă faptură mi se arăta... Ovalul era încadrat de un superb păr lung... Bretonul acoperea parțial ochii oblici, de sălbăticiune... Așa mi-am închipuit-o pe Natașa Rostova, la bal... Cum priveai ieșirea poeziei tale în lume? Aveai un model? Te întâlneai, te despărțeau, de cei care luptau în arenă? Care erau gladiatorii? Unde era linia de orizont?

Anii studenției au fost ca un vis cu Nichita. Mă aștepta după cursuri în holul Universității, ca să mergem în Cișmigiu, să le dăm lebedelor tartinele mele cu miere și să ne sărutăm. Fotografii amatori ne făceau poze fără să știe cine suntem. Bineînțeles că nu doream să fim văzuți de nimeni. Odată, hazardul a făcut să-l întâlnim pe colegul meu de la „Luceafărul”, poetul excepțional, Ion Gheorghe, care a zâmbit când ne-a văzut și cu multă discreție a mers mai departe privind pietrele din Cișmigiu și bătrânii copaci plini de păsări. Pentru mine și Nichita nu existau „gladiatori” în literatură și nici o linie a orizontului, pentru că noi doi eram „eroii” și chiar linia fină a orizontului. Visam să scoatem amândoi o revistă, o foaie pentru inimă, minte și bobinocherie. Am scris amândoi câteva numere lăsate în camerele prietenilor de atunci.

Casa copilăriei nu mai e. Ea se afla pe Strada Amaradia, la nr. 8. Ce coincidență... Emil Botta, într-o poezie a sa, pomenește de „un affluent... o surioară... jerpelita Amaradia”. În cărțile tale, în romanele „Copiii răbdării”, „Regina străzii”, reperele au magia lor... Cimitirul Bellu, Bellu Catholic, Parcul Carol, Abatorul, Cuțitul de argint, Patriarhia... Într-o pagină de jurnal, din 1976 (stabilită în Suedia, prin căsătoria cu editorul René Coeckelberg) vedeai în rănile tale, „un scut împotriva dorinței de a mai visa la copilărie.” După aproape douăzeci de ani, ai venit în țară. Ai mers la mormântul lui Nichita, în miezul aceluia București pierdut. Cum s-a petrecut întoarcerea celei ce trecuse prin atâtea „văi ale plângerii”?

Faptul că m-am întors în țară după douăzeci de ani îl datorez prietenei noastre, poeta Ileana Mălăncioiu, care mi-a întocmit și publicat o antologie de poezie fabuloasă, după gustul ei rafinat, o antologie cu serigrafii după desenele mele, realizate de artistul Mircea Dumitrescu. Între timp tradusesem din literatura suedeză multe cărți: Strindberg, Swedenborg, Dagerman, Trotzig, Frostenson și mulți alții. Împreună cu poeta Ioana Ieronim, alcătuisem în Secolul XX un număr întreg dedicat literaturii suedeze.

De la ambasadorul suedez Ragnar Ångeby și asistenta culturală Marina Sandu primisem multe scrisori în care eram rugată să vin la București și să semnez antologia făcută de Ileana, la Ambasada Suedeză din București. Am acceptat imediat și am locuit la Ambasada Suedeză, ca și traducătoarea mea Inger Johansson, în frumoasa clădire bucureșteană unde se făcuse și o expoziție cu desenele mele.

A fost o întâlnire de neuitat să îmi văd colegii și prietenii după atâtea ani. Nu venisem singură, ci împreună cu o echipă de scriitori suedezi, prietenii mei, printre ei Agneta Pleijel, Inger Johansson și Thomas Kjellgren. Cu această ocazie l-am cunoscut pe Mircea Cărtărescu – dintre suedezi numai eu și cu Agneta citisem în franceză minunata sa carte „Nostalgia”.

Acum le sunt recunoscătoare tuturor pentru reușita întoarcerii mele despre care s-a scris foarte mult și când tu, draga mea Lucia, ai făcut un lung și fericit interviu cu mine. A doua zi am vizitat cu Ileana, amândouă cu brațele pline de flori, mormântul lui Nichita, obligând timpul să se curbeze ca lumina și să stea o clipă în eternitate.

Concepută iarnă... născută în august, 1942, duminică... (În Suedia, copiii astfel născuți sunt protejați). O nouă viață ți s-a dat, după primele zile incerte... Vei rememora ce ți-au povestit alții, într-o însemnare din anul patruzeci de viață... Ce rol a avut miracolul, cel ce a hrănit poezia ta...? Puzderie de vise, premoniții, suprapuneri de straturi ale memoriei, traume, tradiții religioase, apăreau și în existența lui René „al tău, din toate viețile”. De unde a venit forța de a topi cele trăite, în cele scrise?

Eram elevă la școala primară când am început să scriu (sora mea, Tatiana, scria și ea!) dându-mi seama că a scrie poezie nu însemna să scriu texte sau simple compoziții școlare. Poezia era ceva care creștea de la sine în realitate, dezvoltând acele „accese lirice” sau imagini pe care Rilke le definise în „Cartea Imaginilor”.

Trăiam în prezent, dar și în lumea imaginilor care sunt incompatibile și la adăpost social. Era vorba de o limbă interioară care nu „desfigurea” imaginile primite. Instinctul meu puternic m-a apărut de erori fatale. Poezia era o ceremonie în frig unde în mod alchimic se aprindea un incendiu din căldura inimii, o purificare semănând cu „arderea de tot” din Vechiul Testament.

Imaginile primite prin limba interioară mă ajutau să suport viața pentru că nu exista ceva mai greu decât a trăi și să eternizez momentul scrisului venind dintr-un nivel psihic profund.

„Ce blând îmi sunt străini părinții”... e un vers din prima carte. Dar eu merg pe firul poveștii... Tatăl era ebenist... În Vinerea Neagră, povestești, nu ieșea din casă, nu vorbea cu nimeni... șlefua bucățile de lemn... cânta un cântec erotic despre Caterina și despre Raket, evreica cea roșcată... Despărțirea de această lume s-a petrecut tragic... Obeșia ei o vei trece prin poezia tuturor vârstelor... „Cine e cel pe care nu-l voi uita niciodată?”... Mama broda, picta icoane pe sticlă... era originară din Vălenii de Munte... o sora a ei a fost călugăriță la Nămăiești... Ți-a deschis drum către citirea Evangheliilor, către rostirea Rugăciunii inimii. (Eu am aflat târziu de aceasta din urmă, prin cei din Grupul de la Antim...)... De la poezie, de la firul poveștii, aș vrea să ajungi iar la părinți... Îi mai visezi? Ești încă vulnerabilă, în sinceritatea ta brutală?

Din păcate nu-i mai visez pe părinții mei. În schimb mă întâlnesc cu René în vise lungi. De exemplu, înainte de a mă muta în apartamentul în care locuiesc acum, în apropiere de strada Saltmărgatan unde am locuit cu René timp de treizeci de ani, de pe strada unde am locuit numai câteva luni urmărită și tracasată de noii naștiți, făcând un nefericit schimb de locuință cu niște prieteni care nu m-au prevenit în nici un fel de „gaura de șarpe” în care mă împingeau. L-am visat pe René în acel blestemat loc. Era supărat pe mine și mă întreba mereu: de ce ai dat apartamentul nostru unor oameni care te-au mințit? Apoi când m-am mutat prin propriile strădanii, revenind în locurile unde am trăit cu el, René a apărut din nou: conducea o mașină imensă, era vesel. Eu eram cu Agneta Pleijel în drum către o conferință, în mașina ei portocalie. Deodată René s-a aplecat către noi și mi-a zis mie că-mi va trimite pantofi noi din Italia. Lucru care m-a bucurat enorm: era vocea lui, râsul lui și obiceiul de a reveni din călătorii cu pantofi noi din Italia. Marca celebră Testoni.

Liceul Șincai, spui undeva „când veneam spre el, coboram... când plecam, urcam...”... Ai vorbit despre colegi, despre profesorii de atunci... Cum ai ajuns să scrii poezie? Erai o adolescentă fericită?

N-am fost niciodată „o adolescentă fericită”. Nici eu și nici Nichita nu eram făcuți pentru „fericire”. Dar poezia venea la mine prin imagini unice, parcă se scria singură. Am avut mereu noroc pentru că am primit un start bun la Liceul Gheorghe Șincai unde am avut o profesoară de română extraordinară: doamna Demetra Sânzianu, mama pictorului celebru Mihai Sânzianu, care făcea ore de poezie în care eu, Nicolae Florescu (criticul de azi) și un excelent traducător din Horațiu, Valentin Dumitrache, ne citeam textele și colegii le comentau dându-ne sfaturi. Dirigintele nostru, profesorul de latină Aristide Părcălăbescu în anumite ore ne ruga să ne citim „creațiile”. Amândoi profesorii ne admirau pur și simplu, încurajându-ne obsesivă noastră pasiune: literatura.

Un film tulburător semnat Ion Drăgănoiu, ascuns azi prin vreun ungher, la TVR, îl are protagonist pe Nichita... „Noi nu vrem să fim geniali/ noi vrem să fim trambulini.” Ce rol a avut cărțile în perioada mării voastre iubiri? Dar întâmplările obișnuite?

Cărțile erau pâinea noastră cea de toate zilele. Cu Nichita citeam Platon în traducerea lui Noica, apoi Vechiul Testament, mai ales Psalmii lui David și Cântarea Cântărilor a lui Solomon. Nichita citise Biblia întreagă într-o săptămână, închis în mansarda noastră, fără să bea, fără să mănânce altceva decât paine cu miere, făcând un fel de rugăciune prin citit, o penitență înaltă.

În cămăruța noastră din pod venea lume multă. Într-o zi Nichita o întâlnește pe Ileana, pe stradă sau la Uniune, și ea i-a spus lui Nichita că ar vrea să mă cunoască și Nichita a invitat-o la noi. A fost o mare revelație s-o cunosc de aproape pe Poeta Poetelor, fieceleonică, inefabilă, amintind prin corp, privire și gesturi, forță și integritate, ca la marile poete americane despre care Matei Călinescu ne vorbea traducându-ne câte o poezie când ne vizita noaptea în mansarda noastră.

De atunci Ileana este prietena mea, darul vieții mele, ca și Nichita, ca și cum din grația zeilor trăsese la loteria destinului lozul cel mare.

Din întâmplările „aproape casnice” îmi amintesc cum într-o noapte cu lună Nichita a venit în brațe cu un cotoi pufos, alb-negru, cu ochi de un albastru intens. L-a pus în mijlocul odăii și mi-a spus numele lui: Elohim. După ce a controlat toate

ungherele, Elohim a sărit în pat lângă mine, m-a mirosit, constatând că eram o *felină* și plin de încredere și-a frecat blănița de mătase de mâinile mele torcând. Sigur că Elohim, cotoșmanul, era ambasadorul lui Nichita cules de pe drumurile întortocheate de beție. Elohim era un dumnezeu ascuns, misterios, inefabil, care a dormit cu noi în patul strămutat multe nopți, dispărând după un timp în neantul din care apăruse.

După tracasări, urmăriți, percheziții ale organelor puterii, în 1975, ai plecat din țară... Cariera literară s-a deschis spre alte orizonturi... S-a desăvârșit... Te-ai integrat în alt spațiu cultural, ai fost asimilată de el, promovată, cu prețul muncii tale neobosite. Și azi ai un program riguros și îți împarți timpul cu parcimonie... Jurnalul tău care se întinde pe o perioadă de peste trei decenii captează evenimentele istoriei mari, dar și pe cele care compun viața obisnuită, familia, prietenii, sărbătorile, călătoriile, asperitățile, dizarmoniile, dezamăgirile. Cum se vedea de la distanță ce se întâmpla în România? Ai trăit și tu euforia primelor zile ale Revoluției, în '89? Dezamăgirea care a urmat?

Am urmărit mereu tot ce se întâmpla în România. Am scris în Svenska Dagbladet despre sfârșitul comunismului și moartea dictatorului. N-a urmat nicio dezamăgire pentru că eram conștientă de greutatea inerentă de a se ridica o societate nouă din ruine.

Există un „complex” al Premiului Nobel, care ne infierbântă pe noi, românii, la anumite intervale de timp. Au fost și câteva speranțe ratate în ultima jumătate de veac. Sunt cunoscute presiunile, justificările... pro și contra Nobel... Privind la rece, cum ar trebui să ne vindecăm complexele, noi, cei mai depărtați de sursă?

Toate popoarele au complexul premiului Nobel, nu numai românii. Cu toate acestea nu se opresc de a crea nu pentru premiul Nobel, ci pentru a lăsa urme vii în cultura lumii, literatura fiind cea mai sigură formă de supraviețuire.

Cel care te citește... (o antologie precum „Puterea morților asupra celor vii” rămâne exemplară...) are surpriza întâlnirii cu o poezie religioasă, de intensitate, cum rar am întâlnit în poezia anilor ultimi... Libertatea, nonconformismul tău, valorile religioase transmise de familia originară, precum și cele dobândite în familia întemeiată, au găsit în trăirea mistică un punct de sprijin puternic. Cum au receptat nordicii, în literatura ta, Unyo mistică?

Eu nu scriu poezie religioasă. Sunt născută cu organul credinței și sunt conștientă de iubirea Creatorului, trăind din această iubire: am venit moartă în viață și am înviat, am fost oarbă și mi s-a dat vederea ca să văd lumina Lui. Dumnezeu vrea ca să iubim la rândul nostru în așa fel cum El ne-a iubit primul, pentru că fără iubire e greu de trăit și ca după moarte să ne ridicăm până la El.

În Suedia nu se discriminează religia, limbajul artei fiind limbajul celeilalte lumi despre care au scris mari scriitori: Swedenborg, Strindberg, Selma Lagerlöf, Pär Lagerkvist, Brigitta Trotzig și mulți alții.

Imaginile Bibliei, Cartea Cărților, toate descriu fără îndoială un nivel psihic adânc a cărui existență trebuie recunoscută.

René, sufletul predestinat... „al tău, fără rezerve și teamă”... și-a legat numele definitiv de publicarea celebrei „Cărți a păsărilor”, a lui Olof Rudbeck cel Tânăr. Să ne amintim de el, cel din paginile tale despre viață, moarte, iubire... Fiindcă, nu-i așa, scrisul le cuprinde pe toate...

René nu și-a legat numele numai de „Cartea păsărilor” ci și de alte cărți: „Iter lapponicum” (Călăoria în Lapland), „Cartea fluturilor suedeze” a fraților Wright, în 3 volume. René a fost primul editor din Scandinavia care a publicat scriitori din Imperiul Roșu, într-un timp în care Vestul nu era deloc interesat de ce se scria în Est.

La editura noastră s-au publicat și cărțile lui Paul Goma, singurul disident român invitat la Stockholm pentru a informa PEN clubul suedez despre ce se întâmpla în România. Cărțile lui Goma constituie un document prețios despre timpul nostru ingrat. Pentru că, după cum spui tu, Lucia, citându-mă, scrisul le cuprinde pe toate...

Dar am uitat să scriu aici că l-am cunoscut pe Emil Botta la revista „Luceafărul” unde lucram împreună cu prietena mea Sânziana Pop. Ne „admira” și ne „iubea” pe amândouă. De ziua arhanghelilor îmi dăruia o carte cu o dedicație frumoasă, apoi după scrierea unui articol, de exemplu despre aterizarea pe Lună, venea felicitându-mă și dându-mi o carte pe care o recitesc mereu, o istorie a arheologiei, „Zei, morminte și cărțurari” de W. Ceram. În carte era vorba și despre arheologul francez Paul-Émile Botta, care făcuse săpături importante la Khorsabad și Ninive. Paul-Émile Botta era fără îndoială un dublu al poetului din alt timp al descoperirilor arheologice senzaționale.

Domnul Botta semăna cu Hamlet înviat din și prin magia poeziei, dar și cu acest arheolog francez exersând altfel poezia prin învierea culturilor îngropate în timp.

Interviu de

Lucia NEGOIȚĂ

Stockholm, 1 iulie 2010

Poezie

The Echo Lake

Craig and the fairy queen

Te-am cunoscut în pădurea de lângă
lacul Echo
dansând beat-de-singurătate-n lumina
unui foc de faruri,
îți făceai artificii din cutii de bere
uitând drumul spre o casă
care se uita
pieziș la oameni, casa ta.
Îmi spuneai că-n ea locuiește un
vrăjitor,
fost chitarist în Klownfight band, the
Wolfman poate, nu mai știai foarte
sigur, poate tu.
Erai aproape sălbatic, deși fragil
printre oameni,

chiar vulnerabil.

La Echo veneai noaptea
să strigi incantații al căror răspuns îl înghițea lacul
Love, where are you?

Vorbind cu duhuri din alte lumi, pădurea ți-a răspuns o
singură dată, în noaptea aceea,

Love are... dinspre lacul straniu, într-un
vehicul parcă din alte timpuri, am apărut ...eu.
Îmi amintesc zâmbind cum mi-ai arătat pe o hartă din ochi de
păianjen drumul

spre Arizona.

Nu pentru că aș fi mers într-acolo, ci
pentru că acolo ar fi trebuit, într-o zi, să ajungem.

Arizona dream

Mi-ai împărțit esențe și existențe,
credeam că delirezi când mi-ai spus cum ți-ai ținut în brațe
bunica o parte din

drumul spre dincolo,
ați zâmbit unui inger care ți-a dat numai ție voie să te întorci,
cum ai făcut

în fața casei un cort de flăcări
pentru niște instalatori ce trebuiau să repare filtrele de apă
din New Ipswich,

roșii de prea mult fier și că din
matematică ai reținut doar: *viața fără fairy queen e o*
mulțime vidă.

De atunci am un secret:

În pădurea de lângă lacul Echo am învățat
să nu mai accept firmituri de la masa altor iubiri.

kuda? acasă

vedeau din vagon fete cu pestelci sinilii
și coade blonde făcându-le cu mâna
vacile ridicau nedumerite ochii căprii
la șarpele de fier

bunicul avea un samovar înăuntru
rece
deși toată ziua bea ceai
simțea metalul pe sub piele.
la legătura dintre trahee și plămâni
se plângea de întuneric

zilele treceau ca o perie aspră
zgâriat a ajuns la poartă

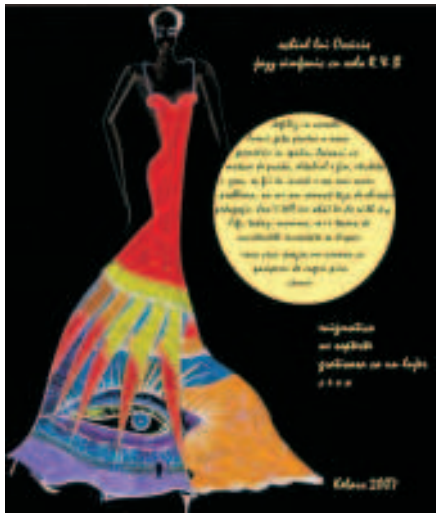
bunica, cu ochii ei negri, a fugit în grădină
apoi la poartă iar în grădină
iar la poartă
stă! a oprit-o luând-o în brațe
în samovar s-a aprins o lumină aburind

the bishop

trebuie să mergi 'n audiență la episcop mă sfătuiseră rudele
ești gravidă studentă la arte
doar n'o să naști într'un sat
amărât
din nord
coreea începe unde se termin' orașu' ce dreacu' nu pricepi?
mi'am luat inima'n dinți
n'o să urle nimeni la mine'n luna a opta
c'o dacie de-mprumut ne făceam planul ce'o să vorbim cine
primul eu
nu puteam sta mult în picioare ziceam
c'o să stau
pe un scaun

the bishop avea părul alb îmi dădea
liniște

urcam pe tâmpla lui de **zăpadă**
și miroseam a nimeni
a copil singur
singurul aur care-l aveam era **cenușiu**

nu mai știu cum de-am început să plâng
dar nu mă mai puteam opri
era ploaia frigul statul pe trepte era el
acolo în ceardac la cald
mă simțeam ca o hoată de mere ultimul
măr furat crescuse'n mine
il vedeai cu ochiul liber
de pe turla
ce faci, artisto? m'a luat în primire
știu că femeile plâng **ușor** când vor să
obțină ceva și
că artistele plâng și mai ușor
flick
bătu din degete
când o să zboare porcu' o s'ajungi'n oraș
acu' afară

intrase'n mine moartea
venisem victimă **devenisem fiară**
'n mine copilul nenăscut se agățase de

pereți
nu voia afară
un'să vie? Măcar dac-aș naște'ntr'o iesle

auzeam motoru'mașinii la'ntoarcere
zumzetul acela de gaz
oprește!
m-am dus în câmp până mi'am pierdut papucii 'n noroaie
am plâns cu'adevărat

pân'la Dumnezeu
ai de trântit mulți *sfinți*

lecția de înot

pentru mine apa e o ușă deschisă unde am auzit plângând pe
cineva
te-ntrebi de ce unei femei îi este teamă de un bărbat
oricât ar fi egalitatea lor cu actele în regulă
mi-amintesc de ora de sport din facultate
când prof'ul a vrut să vadă
dacă *un sullător* are respirația mai bună
decât un cântăreț
eu nu știam să-not însă
la 1,50 adâncime mi-au dat asigurări că nu pot să mor
și ne-a mai spus că nu e nici o diferență
sub apă sau deasupra ei între un el și o ea
am intrat în joc cu un fagotist
mi-a făcut din ochi ca la un raliu cu arbitrul în slip
am numărat până la 10, apoi 20, apoi 25
la 26 m-am oprit o clipă să-mi caut o rezervă de aer
la 27 m-am poticnit
28 mi s-a părut un efort
29 n-a mai contat
la 30 mi-am spus: ies din apă, am 19 ani și am o mamă acasă
dar mâna profesorului în ceafă m-a izbit din nou de placenta
aia nesfârșită

am agățat o bară de susținere de pe marginea bazinului
și parcă-mi venea aer pe acolo
era tubul meu de oxigen sub apă unde ești în apnee totală
respirația sub apă nu se mai numește claviculară
costo-diafragmatică sau abdominală
ci respirație de avarie, efort de supraviețuire
am coborât în adânc să-mi eliberez capul și am ieșit printr-o
laterală

urcam scările simțind cum sângele-mi pleacă pe nas
maratonul pentru mine nu se terminase
m-am întors să-l iau și pe el
se încăpățâna pentru o secundă
în plus deși i se sfârșise și lui coloana de aer
mi-am luat hainele învelindu-mă ca într-o nouă piele
și am ieșit în stradă cu părud ud în ianuarie înaintea sesiunii
nu am mai fost la nici o oră de sport de atunci

lui jim morrison, opus 7

ochiul lui osiris

cearșafuri de maharajahi arse pe rug în benghali
vin în ordine inversă ploile grele
printre tetine, boxeri, bigudiuri,
mahalaua bucureștiului
garoafe de nea
câinii liberi nu mușcă din
albul impecabil al
iubirii noastre dat cu fard de clorofil
defilez în arenele lumii gata pentru
o nouă geometrie în spațiu
bocanci cu mătase de prada
detaliul e fin, eticheta e grea
să fii tu însuși e cea mai mare problemă
să te ridici singur de pe linia de tramvai
nu mi-am semnat teza de olimpic la pedagogie
don't tell me what to do with my life, today, mamma
mi-e teamă de accidente inventate să dispar
iau avionul de hârtie cu mine

încă ceva
poezia nu aruncă cu pampersși de îngeri prin ceruri
enigmatică
ne șoptește
grațioasă ca un lujer
c e v a

Pe umbra mea o cheamă Joline

artistul mort e de două ori mai valoros,
când picta în aer era, în schimb, un mare periculo
cuțitul care l-a dezodat de viață și s-a înfipt în creier
moartea e telefonul umbrtei lui, în criză de fise:
mă recunoști? cea mai fidelă amantă a unui bărbat

femeia are în umbra ei o posibilă rivală, așa că v-o prezint pe
Joline
fiica unui cadif cu plăceri maso, eu în bocanci, ea cu toc cui

dansatoarea flamenco prinsă cu lasso-ul
voulez-vous dancier avec moi? bikini & castagnete & finetti

când o strâng pantofii de dansatoare glamour
devine gheșă într-un pat cu teatru chinezesc de umbre
I don't need sex, I want love
murmur
give her your soul, I love sex se aude dintr-o altă boxă
nou două jucăm poker
miza - bărbații
evantai de iubiri
aerul

nu te teme de mine, mă îmbrățișează eliberată
mi-e frică de... virginia woolf

Maersk

măsur timpul cu picături chinezești
între două ronduri îmi dezmoțesc brațele
miros a urină, probabil și a mort
am 18 ani două luni 50 de dolari & un vis
într-o zi o să fiu complex
am boase incasabile
13 zile până-n canada apoi trec frontiera
o să vând gogoși o să spăl wc-uri o să ... bine
o americană bogată o să par cinstit o să mă bat prin baruri
pentru curve o să-mi fac asigurare & carte verde & o să
trimit în țară
- *nabab dă america* mama să facă sarmale în ranch-ul meu
un fel de neverland o să dau mâna cu președintele și o să-mi
iau
loc de veci lângă michael o să am fa
brică restaurant sunt în stare să-mi beau urina am timp
de șampanie n-am febră nici taiwanezii nu m-au găsit
sângele meu n-a îngroșat oceanul
mânânc vanilla ice pe o plajă din miami cu mâinile pe
fundul unei blonde eu nu mă numesc fluture
nu mă numesc roșu nu mă numesc orhan pamuk
eu mă numesc ucigașul am fondat o universitate un azil un
spital am dat
numele unei străzi conduc un holding vin acasă-n fiecare vară
și fix
primul lucru care-l fac e să m-opresc la biserică-n poartă
scriu 4 nume care n-au fost în afganistan n-au luat medalii nu-
s olimpici
patru oameni morți în atlantic
radu costea radu danciu petre sângeorzan florin mihoc
primul dintre aceștia sunt eu

aud șobolani foindu-se-n cală

săritura tsukahara : când mâine nu mai e o altă zi

resemnată, semnă, se ridică și ieși.
ușa maternității se închise în urma ei ca un atlas cu vitralii
(masa albă o depliașe de zâmbet
lăsând în sânge o catifea mecanică)
lehuzele din jur își purtau fericite pruncii
bucăți de piatră din care vor modela pe îndelete lumina

viața e un dublu salt înapoi cu șurub, gândi pornind motorul
cu cuțitul, moartea a întins o cremă fină peste așteptările ei
de femeie
la radio, obsedant dire straits ... you and your friend
întoarsă în timp, trecea printre oameni ca o fetiță cu ghetete
însângerate
înghesui amintirile într-un torpédo, doar pe el îl păstră
pandantiv de fosfor și blândețe în carnea ei mutilată
filele din jurnal au coconul spart
prelingând pe geamuri o ploaie stranie
mașina nu mai merge pe strada cunoscută
se cufundă în ritmul muzicii
într-o fântână ca o cale lactee uitată

Katya KELARO

Un cărturar: Dan Horia Mazilu

Încă de la prima sa carte, *Udriște Năsturel*, Dan Horia Mazilu și-a revelat disponibilitățile pentru studiul literaturii vechi (pasiunea pentru document, tentația revizuirii unor opinii acceptate, vocația sintetică), disponibilități ce se vădesc cu precădere în cărțile de mai târziu: *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, *Cronicari munteni*, *Literatura română în epoca Renașterii*, *Proza oratorică în literatura română veche*, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, *Recitind literatura română veche*, *Introducere în opera lui Antim Ivireanul*, *Noi despre ceilalți*. *Fals tratat de imagologie*. Aceste cărți reprezintă contribuții incontestabile la reliefarea fenomenului literar și cultural al Evului mediu și al Renașterii românești, dintr-o perspectivă cu totul nouă, cu instrumente metodologice adecvate, într-un demers în care reflecția de ordin teoretic se pliază pe nevoia de delimitare a resorturilor mai mult sau mai puțin ascunse ale unui anumit fenomen cultural sau literar.

În *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, Dan Horia Mazilu nuanțează ideea existenței unui baroc românesc, valorizând, totodată, o astfel de opțiune, din unghiul deschiderii și amplitudinii noii viziuni despre lume, a noii paradigme culturale impuse de spiritul baroc. Barocul e, în viziunea cercetătorului, o epocă ce ilustrează un anumit efort spre noutate, spre fervoarea descoperirii, a revelării din unghi inedit a realului, sub specia unei continue redimensionări a omenscului. Teza lui Dan Horia Mazilu, despre existența unui baroc românesc, a fost amendată de alți istorici literari, Eugen Negrici, de pildă. Nu mai puțin semnificativ e studiul *Proza oratorică în literatura română*, în care Dan Horia Mazilu își propune să demonstreze că „genul oratoric, ca sistem coerent constituit (însușind, deci, mai toate «speciile» importante fixate de tradiția elocinței), exista în literatura noastră înainte de Antim și că izbânzile incontestabile ale acestui talentat mânăitor al cuvântului românesc, ca și evoluția cu totul deosebită pe care o va cunoaște oratoria în literatura și cultura românească s-au datorat, în primul rând, zidurilor rostiute de înaintași”. Alert neori, de incontestabilă plasticitate aliteri, stilul critic are nerv, culoare și precizie a formulărilor iar dinamica discursului este una a argumentării strânse și a demonstrației riguroase, cu ilustrările necesare.

Atent deopotrivă la realitatea textuală, dar și la datele contextului, Dan Horia Mazilu a construit, prin studiile sale, o perspectivă credibilă și viabilă asupra literaturii române vechi, într-o viziune amplă, sintetică, cuprinzătoare. În capitolul introductiv al cărții sale *O istorie a blestemului* (2001), Dan Horia Mazilu transcrie câteva dintre definițiile ce s-au oferit acestei forme de magie verbală fundamentată pe „credința în puterea cuvântului de a institui, de a modifica o stare existentă”. Utilizat, cum se precizează, „ca scop de răzbuțare, pedepsire sau compromitere”, blestemul e alcătuit „dintr-o formulă fixă sau improvizată prin care se invocă mânia sau urgia unei divinități asupra unei persoane, a unui obiect sau a unei acțiuni”. Natura blestemului este, de altfel, multivalentă; el este „figură de stil”, „figură a textului”, „formă literară” dar, în același timp, și „semn de adevărată mentalitate tradițională”. Criticul își consideră demersul și ca pe un „exercițiu de persuasiune”.

Cu un inventar de exemple extrem de relevant prin recurența unor motive, formule expresive și a unei dinamici a imaginarului, cartea lui Dan Horia Mazilu conține interpretări de o eficiență metodologică ce nu poate fi contestată. De la blestemele biblice, la cele vedice ori la cele proferate în Grecia și Roma antică, se inventariază formele mai semnificative de texte imprecative, cu trăsăturile lor distinctive, cu formele lor specifice de manifestare expresivă. Un capitol important este cel intitulat *Blestemul și mentalitatea românească*, în care este recuperat relieful unei lumi care „credea în energiile secrete ale cuvântului”. În evul mediu românesc, între păcat, obsesie, frică, impuritate, într-un cuvânt, și *blestem* se stabilește o relație de o însemnătate inalterabilă. O astfel de relație este ilustrată de predicile lui Antim Ivireanul, comentate de istoricul literar cu atenție la detaliu și tentație a recuperării unor înțelesuri ascunse în cutele textului. Este urmărit de asemenea „drumul” blestemelor, procesul de degradare, de invenție și de laicizare pe care îl suportă acestea în spațiul spiritual românesc de-a lungul timpului. Un alt capitol important al cărții este consacrat *retoricii blestemului*, privit ca o figură a „reflecției” și a *insistenței*. Nu se poate nega, astfel, caracterul tautologic al structurării sale, căci, blestemul „*aglomerează, acumulează și amplifică*, edificând un Negativ inevitabil și irevocabil” (subl. aut.). De la „tautologiile chinului și ale morții”, la „ierarhizarea figurilor” și la prezența unor situații și gesturi cu însușiri arhetipale, sunt inventariate principalele structuri ale blestemului, într-un stil riguros și sobru, care își asumă, în același timp, beneficiile plasticității unor imagini critice, al unor sintagme ce tind să circumscrie cu exactitate proprietățile textelor cu caracter imprecativ.

Cartea lui Dan Horia Mazilu se impune prin calitatea interpretărilor, prin precizia și acuratețea situației în spațiu și timp a acestei specii literare nedreptățite până acum, dar și prin efortul de a ilustra avatarurile textelor de acest tip, din perspectiva retoricii ori a imaginarului, într-un demers diacronic și sincron în egală măsură. Studiile de imagologie apărute la noi nu sunt din cale afară de multe. Cu toate acestea, demersul de acest tip își are, fără îndoială, relevanța sa, în măsura în care

și propune să traseze, din perspectivă sociopsihologică, diversele reprezentări pe care și le arogă, la un moment dat, o anumită clasă socială, un tip uman despre ceilalți sau despre sine.

În *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, apărută în 1999, Dan Horia Mazilu își propune să sugereze modul în care românii din evul de mijloc s-au apropiat de alteritate, au descoperit-o și au căutat să și-o explice. Autorul ne previne că această carte nu este una de istorie, cu toată fascinația istoriei ce se resimte în ea. Fără îndoială că, așa cum arată și autorul, între definirea de sine, între aflarea propriei identități și descoperirea celui alt a existat, în cultura românească veche, o strânsă corelație. De aici și numeroasele interferențe, corespondențe, filiații între relieful fizionomiei culturale românești și metabolismul culturilor popoarelor învecinate. Meritul – metodologic vorbind – al cărții lui Dan Horia Mazilu, se leagă de continua situație a evenimentelor, figurilor și faptelor în perspectiva istorică, de aprecierea lor sub specia devenirii, singura instanță care le poate valida conformația.

Astfel, autorul constată o schimbare de registru în evaluarea alterității, pe măsură ce se întrece din ce în ce mai mult imaginea de sine, pe măsură ce poporul român își făurește o identitate tot mai pregnantă. Desigur, un astfel de enunț nu presupune o izolare radicală, o diferențiere totală, ori o ruptură iremediabilă de ceilalți, o detașare irevocabilă de alteritate. Dimpotrivă, ideea de demarcație, de delimitare, a condus la nevoia de cunoaștere a celui alt, de radiografiere, mai mult sau mai puțin riguroasă, a unei alte *forma mentis*. Evaluarea și sistematizarea datelor despre alteritate coagulate de-a lungul timpului nu este deloc o operație ușoară. Cercetătorul trebuie să selecteze acele trăsături definitorii pentru o anume fizionomie etnică, să constate „stadialitatea” imaginilor purtătoare de semnificație identitară sau a conotațiilor alterității. Imaginea celui alt, așa cum se reflectă ea în scrierile vechi, provoacă două tipuri de reacții: cooperare, conlucrare, sau spaimă, teroare. Fără îndoială, textele ilustrative mărturisesc și o anume exagerare în aprecierea „celuilalt”, dar și o grilă deformatoare în validarea imaginii alterității, în măsura în care „străinii” sunt evaluați din perspectiva formelor de gândire și de existență ale descriptorului, prin formele mentale românești, nu întotdeauna în adecvare sau aderență cu ale celorlalți.

Investigând mai ales cronicile, Dan Horia Mazilu scoate în relief anumite paradigme atitudinale definitorii pentru neamul românesc, despre străinii cu care am intrat în contact, la un moment dat. Pe de altă parte, trebuie observat că elementul marginal (alteritatea) cunoaște fluctuații de apreciere, în funcție de mentalitatea dominantă la un moment dat, în funcție de relevanța valorizării „străinului”, de conotațiile care i se alocă. Dan Horia Mazilu observă, pe bună dreptate, că, în spațiul românesc, supus unor presiuni și influențe de o diversitate deconcentrată, perspectivele asupra alterității au fost supuse unor influențe diverse, de ordin politic, religios și, nu în ultimul rând, cultural. Autorul subliniază și modul în care călătoria poate să deplaseze liniile de forță ale unghiului de receptare a alterității, precum în radiografia, sumară, dar eficientă și riguroasă a *Descrierii Chinei*, pe care Dan Horia Mazilu o socotește, inspirat, o „carte despre *diferențe*”, prin care desenul alterității e unul dens, pregnant, lămuritor. Văzuți „la ei acasă”, străinii pot fi considerați un factor de *diferență* „ce perturbă liniile și limitele între mentalități”.

Un „semn al diferenței” între structura identitară și predispozițiile alterității e, în concepția autorului, și *Legea*, articulată de un discurs teologic românesc ce i-a stabilit rigorile și statutul. Imaginea turcilor e percepută de mentalitatea românească medievală sub semnul ororii și repulsiei. Interesantă e imaginea „evreului” în literatura veche de la noi, o imagine preponderent livrescă și cu o amprentă ideologică suficient de apăsată. Ingratitudinea pare a fi marca etică distinctivă a percepției evreității. „Evreul profanator” e, de altfel, înscris în dinamica riguroasă a unui scenariu stereotipic ce cuprinde, ca etape componente, profanarea, miracolul și convertirea. O analiză suficient de pertinentă a impactului dintre alteritate și identitate efectuează Cantemir în *Descriptio Moldaviae*, unde cărturarul descrie starea străinilor din Moldova din unghiul condiției lor sociale, al profesiilor și confesiunilor la care aderă. E o alteritate eterogenă, pestriță, privită cu o atitudine relativ tolerantă, chiar dacă nu au lipsit nici excesele ori impulsurile xenofobe. A

tunci când se referă la „străinii văzuți la noi acasă”, Dan Horia Mazilu face precizările și clarificările necesare despre străinii din suitele descălecătorilor, despre sașii și „mitul dacic”, despre prezența cazacilor, despre figura unui „străin” ilustru (Despot), despre prezența grecilor, bazându-se mereu pe documentul istoriografic, pe adevărul cronicii, relativ, desigur, cu amprentă subiectivă apăsată, colorat polemic adesea, mai ales în cronicile muntene. Dan Horia Mazilu constată, însă, și o stare de civilitate la care aderă mentalitatea românească în raport cu alteritatea. Privirea cercetătorului e înecetată scrutaătoare, febrilă, participativă, atentă la perspectiva temporală asupra faptelor, iar scriitura critică redă, în enunțuri sobre, riguroase și exacte un unghi propriu asupra „întâlnirilor dintre popoare”, așa cum s-au concretizat ele în texte de

Alambicul lui Ianus

Ezra Pound. Puține vieți sunt așa de extravagante și diversificate ca viața lui Ezra Pound. Un vizionar genial? Un trădător de patrie? Un iluminat? Un fanatic? Un antisemit? Un nebun? Sau, poate, un artizan destoinic, un autodidact erudit, un revoluționar și un creator desăvârșit.

Născut în 1885, în America profundă, burgheză și legendară, presbiteriană, puritană, biblică și utopică, Pound este un pasionat al literaturii provenșale, al lui Dante, al Evului Mediu și al limbii grecești. La vârsta de 23 de ani vizitează Veneția. Iar în 1910 este la Londra, în plin obscurantism victorian. După experiența londoniană și un sejur la Paris, Pound începe să scrie monumentală operă *Cantos*. Opera este un limbaj unic, o polifonie universală pentru o singură voce. Este o reacție împotriva imagismului și a vorticismului, o ieșire din secolul la XIX-lea.

Un autor dedicat poeziei și prietenilor, pe care îi sprijină spiritual și material. În timpul celui de al doilea război mondial, este cucerit de fascismul lui Mussolini, atacând în același timp America lui Roosevelt. La sfârșitul războiului americanii îl închid într-o cușcă metalică la Pisa și-l expediază într-un serviciu de psihiatrie, la Washington. În 1958 este eliberat grație intervenției lui Hemingway, Eliot și William Carlos William, Pound întorcându-se în Italia.

Genial? Sau nebun? Bizar în ori și ce caz, Pound a susținut teza unui creier – coagul fluid genital – generator de imagini, teorie menționată în textul *Canto XXXVI*: „Sacrum, sacrum, inluminatio coitu” (Sacru, sacru, iluminat în coit).

La sfârșitul vieții Pound admite a fi făcut unele erori în creația operei *Cantos*, fără a nega valoarea avangardistă a creației. În 1946 Pound îi mărturisește lui Charles Olson: „Eu am făcut întotdeauna ceea ce nu trebuia să fie făcut, răsturnând în jurul meu toate obiectele de porțelan”. Ultimii ani sunt întunecați de crize depresive violente. Pound refuză mâncarea. Se stinge la Veneția, în noiembrie 1972, fiind înmormântat pe insula morților – San Giorgio Maggiore. O cruce simplă, cu numele lui, uitat de toți amicii pe care i-a ajutat și sprijinit o viață întreagă.

„Le goût, c'est le *nec plus ultra* de l'intelligence. Ce n'est que par lui seul que le génie est la santé suprême et l'équilibre de toutes les facultés.” (Lautréamont)

Un nou salon literar: „blogosfera” sau metoda celor ce își varsă euforiile narcisiace pe undele web-ului.

Lapidarea, acțiunea de-a ucide (cu pietre) femeile care au păcătuit, nu este doar apanajul musulmanilor integriști, procedeu a fost folosit și de către creștini; cazul Hypatia (370-415) filosoafă și matematiciană, șefa școlii neoplatoniciene (Alexandria), care a fost considerată de creștini ca o reprezentantă a păgânismului, condamnată la moarte, prin lapidare, crima fiind comisă de către călugării Nitrieni (sub inițiativa patriarhului Cyril), iar operele ei (*Arithmetica* lui Diophantus și *Conics* a lui Aollubius) au fost arse. Fragmente ale operei au fost păstrate în corespondența lui Synesius de Cyrene, un admirator al Hypatiei.

Legile sunt bune: doar amendamentele le desfigurează.

Trivialitatea sau spurcăciunea vorbei este măiestria autorilor debili.

Jurnal. Mallorca. Valldemosa. O dimineată, sub aureola florilor de cireși, vizitând mănăstirea (Valldemosa) construită în secolul al XV-lea, în care au petrecut o iarnă (1838) amanții celebri: George Sand și Frédéric Chopin. Spaniolii, ultraconservatori și ostili, nu au apreciat legătura amoroasă, nici faptul că cei doi amanți nu frecventau biserica locală, dedicându-se scrisului și muzicii. Pe deasupra, costumele bărbătesc al lui George Sand, care fuma țigări groase, a sporit și mai mult indignarea băștinașilor, izolând amanții, mustind în singurătatea lor. Ftizia lui Frédéric și ostilitatea celor din jur nu au fost favorabile creației. Chopin a compus doar o piesă minoră, dedicată lui Julian Fontana, iar George Sand a scris un roman autobiografic (*Un hiver à Majorque*) narând viața tristă de la Valldemosa.

Dumnezeu este un intelectual de stânga!

Nicholas CATANOY

referință ale literaturii române vechi. Dan Horia Mazilu ne oferă, prin cartea sa un dosar, suficient de cuprinzător, al modului în care au reacționat românii la întâlnirile cu celălalt, învățând să-l accepte, să-l cunoască și să-l înțeleagă, cu concursul unei game extrem de variate de impulsuri afective.

Cărțile lui Dan Horia Mazilu au, dincolo de erudiția prezentă în fiecare pagină, savoare, plasticitate și mobilitate a expresiei critice.

Iulian BOLDEA

Tu Ernest

Numele lui ținea de foame, te hrănea. Nu, nu e o exagerare, este adevărul gol, golul. Prima care și-a dat seama a fost chiar mama lui, Către Lucreția, cea care îi și alesese numele, de altfel, din multele pe care le gândise, le visase, le căutase. După ce s-a născut cel care purta numele de Tu Ernest, mama lui părea să fi căpătat o boală gravă pentru că nu mai avea poftă de

mîncare. Au dus-o la doctori, deși se simțea sănătoasă, au consultat-o și nu au descoperit nici un semn al vreunei boli ascunse. Către Lucreția nu slăbea, nu se schimbăse la față, nu avea nimic din ceea ce au caneroșii care se stafidesc, se topesc precum luminările din ceară ieftină. Dimpotrivă, Către Lucreția arăta bine, avea doi bujori în obraji, un aer de mulțumire se transmitea celor din jur. Dar nu mai putea să înghită nimic din ceea ce însemna mîncare. I-au adus toate bunătățile pămîntului, de la vinat din pădurile Ceylonului la salate din Grădinile Noii Semiramide din Noul Babilon cum e numit New York-ul, de la ouă de broască țestoasă din insulele Nan Madol, la gușă de furnică roz din tundra canadiană. Dar ea nu mai putea să înghită nici un dumatic.

I-au făcut de deochi.

I-au făcut de blestem.

I-au făcut rugăciuni, așa cum se fac pentru cei pedepsiți de divinitate.

Dar Către Lucreția nu se simți nici mai bine, nici mai rău după toate acestea. Trăia normal. Îl creștea pe Tu Ernest cu devoțiunea unei mame bune. Soțul ei, Către Petric, se străduia să le asigure celor doi tot ceea ce își putea dori un om pe lumea asta. Și reușea. O tulburare, însă, îl încerca mereu: cum poate Către Lucreția să trăiască fără să mănînce? Un amic i-a spus că numai cei care au fost moroi în altă viață nu au poftă de mîncare, altul i-a spus că femeile care nu mănîncă nimic vor deveni strigoi în viața următoare. Dar pînă una, alta Către Petric încerca un soi de fericire privindu-i pe cei doi, privindu-se pe sine făcîndu-le toate poftele, rememorînd seara ceea ce au făcut peste zi și făcînd planuri duminica pentru o întregă săptămînă viitoare. Viața venea tumultuoasă. Cît privește faptul că ea, Către Lucreția trăia fără pic de mîncare stîrni mirare o vreme, apoi consternare printre locuitorii orașului, apoi toți se obișnuiră cu asta, ridicară din umeri. Cazul a fost descris și în presă, dar cum nimeni nu găsi o explicație rațională, lăsară totul în seama unei anomalii pe care specialiștii viitorului o vor rezolva cumva. Ce puteau să facă altceva, era clar că Dumnezeu pusese un deget pe situație.

La un moment dat, însă, Către Lucreția a trebuit să meargă mai departe de orașul de domiciliu, să completeze niște acte pentru o moștenire. Nu era cine știe ce, dar nu putea să refuze, era o bucată de pămînt lăsată moștenire de o mătușă care luase calea veșniciei. Tu Ernest, care avea deja vreun an și jumătate, a rămas în grija lui Către Petric. Era pentru prima oară cînd Către Lucreția îl lăsa în grija altuia. A și plîns la plecare, Tu Ernest a plîns și el. Către Petric însă a asigurat-o că totul va fi bine. Și așa a și fost, de altfel. Numai că plecînd de acasă și ajungînd în orașul unde avea treabă, Către Lucreția descoperi că îi era, din nou, foame. Dar o foame dintre cele mai agresive, bulimică, încît s-a oprit la unul dintre restaurantele cu autoservire și a mîncat pe săturate. O ciorbiță de tăiței și carne de pui, o ciulama, a mai luat și niște fructe. A simțit din nou gustul bucatelor. După vreo două zile s-a întors acasă și i-a povestit lui Către Petric toată tărășenia, cum se înfruptase din bucate, ce simțise, cum uitase gustul bucatelor. Către Petric a lăsat-o să termine, după care i-a spus ceva care a tulburat-o: el nu mai mîncase nimic de două zile, nu-i mai era foame. Deloc. S-au uitat unul la altul, s-au scărpinat în cap după care și-au dat seama că Tu Ernest, ca ființă și ca nume, ține de foame.

Da, Tu Ernest ținea de foame!

Au făcut experimente, evident. Către Petric a plecat de acasă și i-a revenit foamea. Către Lucreția a plecat și ea din nou și deja leșina de foame la cîțiva kilometri de orașul ei. În tot acest timp Tu Ernest se juca așa cum se joacă toți copiii, nu-i păsa de frămîntările părinților. El, în schimb, se hrănea cu tot ceea ce îi este îngăduit unui prunc de vîrsta lui. Nici nu are sens să detaliem.

În aceste condiții, lipsiți de grija mîncării, Către Petric renunță la muncile pe care le făcea ca să aducă bani în casă, stătea pe lingă Tu Ernest și pe lingă Către Lucreția și se simțea

plin și împlinit. Era clar că Dumnezeu lăsase o minune din panoplia lui să se prelingă în casa lor.

Dar lucrurile nu rămăseră, totuși, aici. Vecinii aflară de minune, pentru că, la un moment dat, Către Lucreția se confesase doamnei Dondoiu, care îi împletea lui Tu Ernest pulovărașe din mohair și ciorapi din lînă, iar doamna Dondoiu a fost prima din afara familiei care se bucură de puterile băiețelului. Da, cît era în preajma lui Tu Ernest nici doamnei Dondoiu nu îi mai era foame. Din acest motiv doamna Dondoiu aproape că nu mai pleca din casa vecinilor, dar și Tu Ernest o accepta ca pe una din ființele apropiate.

De aici lucrurile căpătară amploare. Toată lumea de pe stradă află de minune și dori să cunoască pe viu aceste puteri ieșite din comun ale lui Tu Ernest. Așa că în una din zile se adunară cu toții în sala mare a fostului teatru regal, în care nu mai juca nici o trupă de foarte mulți ani și strînși în jurul lui Tu Ernest așteptară să vadă efectul celor povestite. Și efectul fu cel scontat. O zi întreagă cit stătură în preajma lui Tu Ernest, fiecare jucîndu-se și discutînd cu el, observară că nimeni nu pusese nici o bucăciță de mîncare în gură și nici nu simți această nevoie.

Primarul Igor Parlafes, un rus neamț, care venise din Imperiu cu două, trei generații în urmă, decise să tragă un oarecare profit din asta, cu acordul părinților lui Tu Ernest. Așa că Tu Ernest și părinții săi fură angajați la primărie, li se oferî un spațiu în sala mare, de consiliu, unde oamenii veneau, spuneau de cîteva ori numele băiețelului, se săturau și plecau. Cînd le era foame, reveneau. Observară, astfel, că lucrurile rămîneau în sfera miracolului numai cînd erau în preajma lui Tu Ernest și doar cînd îi pronunțau numele.

Către Petric nu se putu abține, însă, să nu profite de puterile miraculoase ale băiatului. Astfel că acceptă adunări publice pe stadioane, cu zeci de mii de oameni, care scandau numele lui Tu Ernest. Și oamenii aceia se simțeau brusc sătui.

Ce făcea în tot acest timp Tu Ernest?

Creștea. Într-o zi cît alții în aceeași zi. Și din copil se făcu adolescent, din adolescent se făcu tînăr frumos. Numele său era pomenit de toată lumea spre mîndria deșartă a familiei.

Mai mult, pentru că se dusese vestea în lume despre darurile lui Tu Ernest, Guvernul Mondial decise să facă un test, de comunicare cu întreg mapamondul prin intermediul televiziunii. Astfel, în una din zile, cred că era 14 ianuarie, Tu Ernest a stat într-un studio de televiziune în statul Monaco, loc ales aleatoriu prin tragere la sorți și de acolo comunica cu toată omenirea. Oamenii care fixau chipul lui Tu Ernest de pe ecran și îi rosteau numele, nu mai simțeau senzația de foame. O zi vînzările de produse alimentare scăzu spre zero. Consumul scăzu spre zero. Nu se mai sacrificară animale, nimeni nu se mai speti pentru o coajă de piine. Toată omenirea vorbea de miracolul Tu Ernest, părinții lui nu-și mai încăpeau în piele de bucurie.

Experimentul va continua, decise Guvernul Mondial. E spre binele milioanele de înfometați.

Dar lucrurile pe lumea asta nu sînt făcute, totuși, să se desfașoare lin. Cultivatorii de cereale începură să mirie, apoi să protesteze, apoi să amenințe Guvernul Mondial cu boicotul la votarea viitoarei Constituții Universale. Industriașii protestară fiindcă lumea nu mai voia să muncească, cei mai mulți se mulțumeau cu puțin și le era de ajuns să stea în fața televizorului, să rostească numele lui Tu Ernest și să se ocupe de probleme foarte pașnice. De comercianți, ce să mai vorbim, erau cu vînzările la pămînt, cu moralul în pragul dezastrului și cu nervii întinși ca niște praștii la adresa membrilor Guvernului Mondial și la cea a lui Tu Ernest. Chiar și mulți cetățeni care se bucurară o vreme de binefacerea sațietății obținute atît de ușor ajunseră la oarece plictiseală, așa că spuneau cîte o înjurătură molcomă în barbă și ieșeau pe furie la muncă.

Numai Tu Ernest nu era fericit de situația sa.

Numele său comestibil hrănea pe toată lumea, sieși însă nu-i aducea starea de deplinătate a vîrstei. Iubea fără să știe pe cine, iubea iubirea, ca orice om la vîrsta lui.

Studiul din Monaco, de unde Tu Ernest comunica cu toată omenirea, devenise o închisoare greu de părăsit. Era urmărit zi și noapte, era ca o pasăre de preț într-o cușcă de aur. Părinții profitau din plin de darurile lui, nu-i înțelegeau însă necesitățile, nu pricepeau dorul lui de libertate.

Dar dezastrul se produse pe nesimțite, tocmai cînd revolta marilor patroni de lanțuri de supermarketuri împotriva lui Tu Ernest și a darurilor sale miraculoase atinsese apogeul, cînd marii agricultori amenințau cu deversarea cerealelor în mări și oceane, lucru care ar fi dus, indiscutabil, la creșterea nivelului Oceanului Planetar și la scufundarea unor insule, a unor arhipelaguri, a unor continente chiar. În studiul din Monaco o

echipă întreagă lucra pentru transmisia imaginii lui Tu Ernest la nivelul planetei. În echipă era și o fetișcană mai ciudățică, tăcută, o brunetă cu părinți sirbo-macedoneni, care se numea Miriam, care se ocupa de decoruri, de machiaj, de diverse alte treburi mărunte, dar importante la nivelul emisiei. În timp ce i fixa imaginea dimineața lui Tu Ernest, în timp ce îi întindea sprîncenele și îi masa chipul, uneori destul de obosit, acesta simți în virfurile degetelor lui Miriam un fel de foc care nu ardea, ci numai curenta un pic, ca polii unei baterii de unu virgulă cinci volți atinși cu limba. Incita și speria. Speria și incita. Între ea și Tu Ernest se înfiripă o mică poveste, neobservată de nimeni. Guvernul Mondial, conducerea televiziunii, părinții lui Tu Ernest, toți erau atenți doar la profitul lor, care era unul din ce în ce mai consistent, uitînd de faptul că băiatul se făcuse mare, era deja un tînăr chipeș, copleșit însă de marea responsabilitate de a hrăni cu numele său omenirea.

De asta cînd Miriam îi propuse lui Tu Ernest să fugă, acesta acceptă imediat.

Dar, cum? Lasă că găsec eu o soluție, îi șopti Miriam.

Și într-adevăr, într-o sîmbătă seara, era pe 28 mai, cînd omenirea sătulă se cuibărise în toate cotloanele disponibile, Tu Ernest era singur în cameră. Visa că vine Miriam, că îl ia de mînă, că deschide fereastra și că fug amîndoi în lumea largă.

Și veni Miriam, îl luă de mînă, au escaladat fereastra la care era pusă o scară metalică, au coborît și au luat-o pe sub o boltă de oleandri și liliac care mirosea violent, amețitor. Apoi au ajuns la mare, unde îi aștepta un mic vas de croazieră care părea a fi pregătit pentru o cursă mai lungă. Echipajul vasului era format din tineri, băieți și fete, care cîntau în timp ce își făceau treaba lor de pe punte. Nici nu-l băgară în seamă pe Tu Ernest și Tu Ernest le fu recunoscător pentru că îl tratău fără ostentație. Luna era sus. Miriam îl ținea de mînă.

- Dar ne vor prinde, ne vor ajunge, îi spuse Tu Ernest.

- Ba nu ne vor mai prinde, nu ne vor ajunge, îi spuse Miriam. Eu îi țin cu gîndul departe, tot cu gîndul îi fac să ne caute în toate locurile unde nu sîntem. Am mai încercat asta și mi-a reușit de fiecare dată. Și în seara asta cu gîndul i-am făcut să nu observe nimic, să nu audă zgomote, să nu intre în camera ta, din cînd în cînd, ca să te controleze, așa cum făceau de obicei. Nici acum nu și-au dat seama că am fugit. Cu gîndul îi țin în stare de adormire. Îi voi lăsa să descopere fuga noastră cînd vom fi departe.

- Ești vrăjitoare?

- Nu, dar fiecare om are ceva miraculos în el, așa cum ai și tu. Oamenii nu se hrănesc numai cu piine și nu se îndoapă numai cu cereale și carne.

Afară luna era plină, însă săgetată de un nor.

Vasul de croazieră plutea pe apă cu un fișit ca de pînză de mătase sfișiată cu un cuțit tocit.

Stelele scîrțiau ca aripile albatroșilor.

- Te vei numi, de azi, Ciclopul Meu, adică cel care nu are decît un singur ochi, pentru mine, îi spuse Miriam. Și îți voi mai spune Atlas Cel Cu Un Singur Picioar pentru că eu voi fi celălalt picior. Poate că îți voi spune Indianul Din Tribul Cu Un Singur Supraviețuitor. Și Adam Umbra Evei îți voi spune. Dar nu-ți voi mai spune niciodată Tu Ernest. Ești de acord? Numele comestibile nu sînt cele mai fericite, nu-i așa?

Tu Ernest a fost de acord.

În studiul de televiziune cu transmitere universală din Monaco, prima care descoperi dispariția lui Tu Ernest a fost Către Lucreția.

Aceasta l-a strigat pe Către Petric.

Populația lumii se trezi a doua zi flămîndă și se uită cu toții cu ochii goi, plini de speranță, spre ecranele televizoarelor, însă degeaba. Fără Tu Ernest, zadarnic îi mai rosteau numele, foamea dădea semne dureroase.

Guvernul Mondial intră în criză.

Guvernul Mondial demisionă.

Tulburări mari provocară lupte pentru independență pe mai multe continente.

Și toate astea în timp ce Miriam și Ciclopul Meu se alăturară la marginea Saharei unei caravane de cămile și oameni ai deșertului albastru care își propunea să ajungă la o oază în care se zvonea că un cactus care înflorește doar pentru o zi, o dată la o sută de ani, era pe punctul să îmbobocească.

Adrian ALUI GHEORGHE

(Din volumul *Recurs la Cartea numelor, în pregătire*)

ITINERARIILE PLASTICE

Patru ipostaze ale artei decorative

Daniela Făiniș: Copac

Georgia Lavric

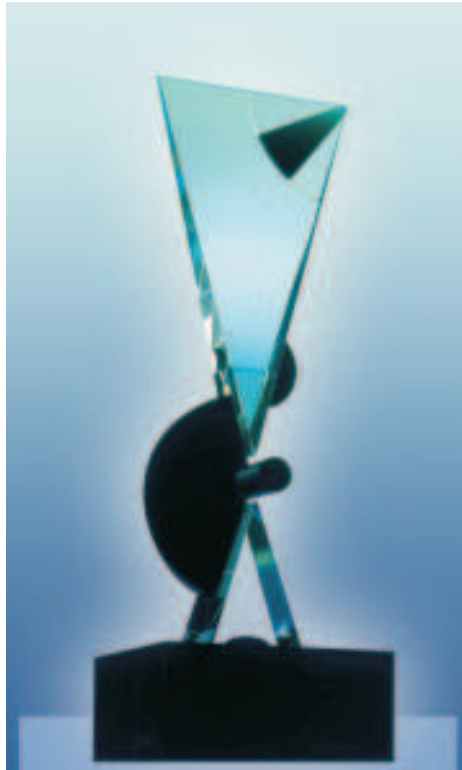
Din punct de vedere iconografic și stilistic, spațiul optim al Georgiei Lavric este cel bizantin și postbizantin, cu hieratismul, cu tematica și cu schemele compoziționale consacrate. Dar arta sa nu este nicicum un exercițiu de pietate pură, oricât de multe ar fi temele creștinismului răsăritean care se regăsesc în majoritatea lucrărilor, pentru că dincolo de fascinația pe care o exercită asupra sa iconografia consacrată, mai există și un alt motiv al interesului pentru această zonă stilistică și morală; anume tehnica și materialele. Folosind exclusiv materiale prețioase și vechi - de la mătase la catifele și la plușuri, de la dantele și broderii la firul de aur și la perle, de la țesătura țărănească frustă și până la strălucirea prețioasă a odăjdilor - pe care le recuperează fizic și le reconstruiește expresiv și simbolic prin colaj, Georgia Lavric nu-și găsea în nici o altă parte un câmp de repere mai potrivit. Sonoritatea acestor materiale, parfumul lor arhaic, aerul acela arheologico-muzeistic, precum și regimul lor astronomic și moral marcat de crepuscul, rimează perfect cu nostalgia Bizanțului și cu nostalgia nostalgia acestuia.

Însă dincolo de hieratismul formal și de severitatea construcției, înfiorată de o autentică vocație spirituală, Georgia Lavric este o artistă voluptuoasă și senzuală, cu o mare capacitate de a vibra în fața materiei și de a-și regiza bucuriile tactile. Obiectele tridimensionale însele sînt personaje ale acestui joc subtil, în care spontaneitatea juvenilă duce o luptă surdă și tenace cu melancoliile maturului.

Daniela Făiniș

Daniela Făiniș nu face nici grafică, nici sculptură și nici pictură sau, dimpotrivă, le face pe toate trei în același timp, și ceva tapiserie pe deasupra, dar le face dintr-o perspectivă și dintr-un unghi stilistic care nu sînt decît ale decorativelor.

Prin formele suficiente sieși, prin refuzul oricărei transcendențe impuse a imaginii, prin perfecta colaborare cu materialul și printr-o impecabilă stăpînire a tehnicilor - de la modelajul cald la detaliul auster, de la pulsul sangvin la frigiditatea industrială și de la desenul geometric sau cu accente ironice la arderea fără greșală - , lucrările sale sînt un comentariu decorativ - un joc de suprafețe spectaculoase și de existențe umile - al lumii înseși. Deși artista folosește cu voluptate imaginea figurativă, atît în tridimensional cît și în desen, deși se joacă insistent cu ideea de portret, de fapt cu aceea de autoportret, și multe dintre lucrările sale ar putea fi asociate, ca intenție și ca finalitate, sculpturii, la o privire mai atentă nu se poate descoperi nimic care să trădeze vreo încercare de a ieși din propriul său univers. Seria de capete, ușor asimilabilă unei galerii de portrete, nu are de fapt nici o

Alexandru Ghilduș: Compoziție

legătură cu portretul. În timp ce sculptorul individualizează, palpează psihologii și sondează viața interioară a personajului, Daniela Făiniș construiește chipuri generice, regizează expresii goale și, finalmete, pune în mișcare o lume halucinantă de măști. Chipul uman nu fascinează prin scînteia lui de eternitate, prin ideea incorporării divinului în tranzitoriu și, în concluzie, nici nu-și revendică acea nemurire pe care încearcă sculptorul să o identifice și să o recupereze, ci el este privit mai degrabă ca o piesă ambientală într-un univers saturat de forme, de expresii și de substanțe cu densități diferite. Și oricît ar fi de variate din punct de vedere morfologic, ca regim existențial sau ca stare de agregare, obiectele Danielei Făiniș nu se supun nici unei scheme ierarhice și au, în dinamica creației sale, același statut, iar în relație cu materialul și cu tehnica, aceeași valoare de document și de martor. Minusculul obiect care comentează structura alveolară și porozitatea coralului, textila încremenită în emulsia de porțelan, meandrele vegetale, chipul uman care se exfoliază pentru a-și deconspira, cu o ironie amară, intimitatea mecanică și pungile de vid abia camuflete, au aceeași importanță individuală și edifică împreună o imagine inepuizabilă a unei lumi în același timp vii și încremenite.

Imaginația Danielei Făiniș, atît cea narativă cît și cea plastică, este absolut prodigioasă și perfect coerentă în expresie, în limbaj și în forma finită. În afara oricărei agresivități și total eliberată de obsesiile traumatizante ale cotidianului, arta sa este puternică și copleșitoare prin ea însăși; prin consecvența gîndirii, prin claritatea proiectului, prin cunoașterea impecabilă a materialului și a tehnicii și, mai ales, prin imponderabila care le unește pe toate și pe care privitorul are libertatea să o numească după cum crede el de cuviință.

Gherghina Costea

Tot în afara oricărei îndoieli este și originalitatea Gherghinei Costea, un alt artist din spațiul decorativelor, în speță al porțelanului. Alături de lumea rafinată și barocă a Georgiei Lavric și de aceea, hieratică și fermă, a Danielei Făiniș, viziunile în filigran ale Gherghinei Costea sînt încă unul din semnele sigure că artele decorative, numite și minore, și-au cîștigat pe deplin majoratul simbolic și expresiv. Spre deosebire, însă, de programul Danielei Făiniș, care este unul amplu, viril, de tip eroic, programul Gherghinei Costea este unul feminin, grațios, de o delicatețe extrem-orientală. Artista visează eteric și construiește imponderabil, ea dematerializează ceramica, o aduce la delicatețea filigranului și o constrînge să ia înfățișări fluide, la limita acvaticului cu aerul și cu focul.

Deși modelele imediate par a fi luate din lumea vegetală, de la ipostaza de sămînță la aceea a exploziei germinative și până la forma eflorescentă și aeriană, în fond, modelele artistei sînt tot culturale. Vegetația de porțelan a Gherghinei Costea este una feerică, fictivă, născută dintr-o

Gherghina Costea: Plutire

reflectare culturală a naturii, un fel de răzbunare a frumuseții reci și eterne față de fulgurațiile frumuseții organice, față de instabilitatea și de iluzia acesteia. Și aici, ca și în cazul celor două artiste amintite mai sus, se îngînă și se confruntă aspirații și stări contradictorii: transparența se luptă cu materia opacă, gravitația cu plutirea, amorul cu forma ascensională. Și de cîștigat, în mod sigur, cîștigă privitorul, dar și zona profesionalismului, a rigorii și a discreției din arta românească de astăzi.

Alexandru Ghilduș

Conservînd perfect datele constitutive, deja amintite, ale decorativelor, Alexandru Ghilduș face și pasul către acel câmp de semnificații care, de obicei, este dincolo de substanță și mai mereu exterior obiectului. El face acest pas, dar nu îl face în afara substanței și nici în afara obiectelor, ci, în mod surprinzător, tocmai înăuntrul acestora. Pentru că proba esențială de inteligență pe care o dă artistul, în în ansamblul creației sale, stă tocmai în fuga lui de exterioritate și în determinarea materialului însuși de a se manifesta multidimensional. Brâncușiană în esență, adică nondiscursivă, nongravitațională și transparentă dincolo de transluciditatea sticlei, și aici ar fi încă foarte multe lucruri de spus, sculptura lui Alexandru Ghilduș este una complet atipică. În mod cert sculptură, nu atît pentru că, de multe ori, lucrările sînt propuse de către autorul însuși ca atare, ci pentru că, spre deosebire de obiectul decorativ, fie el și de mari dimensiuni, care atrage privire spre sine însuși, obiectul lui Ghilduș pune spațiul în rezonanță și îl modelează într-o formă specifică, altfel spus, această structură tridimensională se comportă atipic și paradoxal. Mai întîi, ea nu populează spațiul, așa cum o face un obiect clasic de sculptură, nu reflectă lumina spre exterior, așa cum o fac volumele polizate, și nici n-o stinge, n-o obosește, așa cum o fac suprafețele patinate, ci o absoarbe, o interiorizează și, mai apoi, o retransmite după ce ea a suferit un anumit proces de prelucrare. În al doilea rînd, și acest lucru este cel mai important, sculptura lui Ghilduș sfidează legile fizice înseși, așa cum sculptura clasică le-a acreditat în mii de ani, și în afara celor trei dimensiuni cunoscute - înălțimea, lățimea și adîncimea - ea mai experimentează încă una, și anume *profunzimea*, care nu este o coordonată a spațiului exterior, ci una a interiorității substanței. Artistul își cunoaște perfect materialul, îi știe spiritul și comportamentul, iar accentul pus pe dimensiunea lăuntrică a formelor, pe o anume dimensiune *mistică* a acestora, nu este o întîmplare sau un simplu citat al naturii substanței, ci o componentă voluntară a creației, asumată pe deplin și pregătită îndelung.

Pavel ȘUȘARĂ

L'honneur de comprendre

„Ești ceea ce rămîne din tine după ce ai fost desființat de semeni.”

N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii*

autor cu care rezon, „lecturi de inimă”. „Citind, avem șansa mirabilă de a ne citi pe noi înșine”, notează cu îndreptățire autorul.

Gh. Grigurcu e sigur că există un Destin (majusculizat) în toate. Convorbirile cu Dora Pavel sunt strînse sub titlul *O provocare adresată Destinului* (Ed. Pleiade Satu Mare, 2009), chit că, putere supranaturală cum este, poate fi provocat, nu și schimbat. Nu degeaba Macedonski îl percepea *divin*, Cerna – *nempăcat*, Rebreanu – *ingrozitor*, Bacovia – *negru*, Doinaș – *jălnic*, iar Grigurcu îl știe ca avînd „mers șerpuitor”. Afurisit și orb, nemilos și cinic, nimicitor și tragic, Destinul se vrea implacabil. Cum să tranzacționezi cu el, dacă așa ți-a fost scrisul, dacă ai fi fost „destinat” eșecului ori succesului? Eu, una, mă sprijin pe Heraclit: „destinul e propriul caracter”.

De ce ai nevoie ca să realizezi un bun dialog? De empatie, în primul rînd. În al doilea, nu poate lipsi curiozitatea față de personalitatea celui interogat, portretizat succint astfel: „pe cit de nuanțat și rafinat, pe atît de exact, de detașat și crud”. Detașat? Aici aș pune un bemol: *din ce în ce* mai detașat, asta da!

Dora Pavel deține și empatie, și curiozitate. „Curentul simpatetic” funcționează, iar întrebarea *potrivită* (v. Mircea Eliade *Un amănunt din Parsifa*) e clickul declanșator. Dialogul (calendarizat din 2000 pînă în 2009), e, în fapt, un *jurnal provocat*, dacă jurnalul presupune sinceritate, devoalare benevolă a îndoielilor, slăbiciunilor, anxietăților. Poate și a complexelor, pe care le-aș numi, ca intervievatul, *imperfecțiuni*. Mici.

Gh. Grigurcu îi spune fără înconjur Dorei Pavel ce are a spune, cu atît mai mult cu cit se mărturisește părăsit de cuvînt cînd interlocutorul nu-l inspiră. Sub stare harnică, dialogul e deschis, convorbirea e deschisă. Bolovanul sisific al sincerității e urcat pînă la capăt. O lasă pe Dora Pavel să intre în culisele scrisului, în „laborator”, dar deține controlul. Biografemele secrete rămîn „sub pecetea tainei”, oricît ar insista „întrebătoarea”.

Fețele care ni se descoperă sunt multe: fața polemistului e completată de cea a omului retractil, măsurat la vorbă, ceremonios, deranjat de *style bas*. O „filosoafă” e taxată pentru că „și-a dat peste cap fustele verbale”. Așa este: polemica de mahala e un fel de pornografie (cum Gh. Grigurcu crede că i neelegant s-o numească, n-o fac nici eu). E un hipersensibil ferm în opinii; un solitar, un claustrat care acceptă convorbirea ca antidot la însingurarea prelungită, cînd dialogul cu sine devine insuficient; se arată un Alceste... sociabil, boem cumpătat, pentru că n-are vreme de pierdut; cordial, munificent cu complimentele, dar și malițios. I-am simțit maliția și am zîmbit: deci nu-i atît de confortabil cum vrea să pară. Blîndețea stilată poate fi, uneori, nemiloasă. Și-i amăgitor, de o cochetărie aproape feminină, cînd repetă „modesta mea persoană”. Dacă preferă o poză, atunci alege modestia pe care aș defini-o ca umilință a orgoliului, fără să-l concurez nici în sentință, nici în metaforă. Vanitos nu este pentru că a scăpat demult de nesiguranță, iar criticile care-i vizează persoana și nu cărțile nu-l ating.

Convins că tinerii care își neagă înaintașii sunt „baloane cărora li s-a tăiat sfoara”, se ține departe de rîndurile literaților ce par a-și dori un *look* avangardist, îmbrăcîndu-se, însă, de la *second-hand*-ul modernismului. Nu-i sunt proprii nici influențele, nici sincronizările neasimilate, ca în cazul atîtor critici universitari, uzînd de varii mode literare. Bolnavi ba de jausită, ba de barthesită, ba de deleuzită, ba de lyotardită, derridînd, richardizînd, bachelardizînd... Spus limpede, nu respinge nicidecum noul, ci „exaltarea noului”, optînd pentru judecată estetică exactă, într-o formă expresivă, fraza despletită fiind brandul Grigurcu.

Spirit critic accentuat (alte epitet: dezvoltat, acut, pregnant), dar și de neînăbușit, a înregistrat acuza că a tulburat

lumea literară, vrînd să-i răstoarne scara de valori. Dacă a făcut-o, a făcut-o spre binele ei, „revizuirile” (pe care îmi place să le numesc reexaminări) fiind un fel de a da deoparte solzii de pe ochi. Gheorghe Grigurcu luptă să deactiveze prejudecățile, ceea ce face parte dintre regulile bunele înțelegeri.

Alte acuze care i se aduc? Răuvoitor, pizmaș, răzbuțător, „stalinist” chiar, mi n a antipersonalitate cea mai

periculoasă fiind așa-zisa iudeofobie și asta pentru că Gh. Grigurcu gîndește radical. „Prima libertate, după Maurice Blanchot, este libertatea de a spune totul”.

Trișeria în critica de întîmpinare se plătește scump. N-ai să găsești, în cronicile sale, aprecieri măgulitoare despre impostori, amabilități față de ficționari fictivi, dar îi ocrotește/părtinește pe „marginalii” nedreptățiți ca Dimov, Daniel Turcea și Petre Stoica, Mircea Ivănescu, Val Gheorghiu, Constantin Călin etc.

Se consideră fragil, dar are o rezistență psiho-fizică uriașă. Nu vreau să mă gîndesc cite ore pe zi scrie ca rubricant pe termen lung de la „RL” la „VR”, de la „Convorbiri literare” (fără a nesocoti „Familia”, „Ramuri”, „Cafeneaua literară”, „Jurnalul literar” etc.) la „Acolada”, pe care i-a încredințat-o, din toamna lui 2007, poetul Radu Ulmeanu, netemător de opinia incomodă, de valorizările nonconformiste ale lui Grigurcu, mereu în divergență cu ierarhiile confortabile. Chiar așa, de ce i-o fi suspendat Marta Petreu rubrica din „Apostrof”? Că ruptura de „Steaua” debutului a explicat-o criticul, mărturisindu-și oblu vulnerabilitatea cauzată de încrederea în semeni, de lipsa de vigilență în raport cu cobreslașii, de candoare în comunicarea cu ei. O prietenie de tinerete trădată l-a marcat pe viață.

Oricît s-ar minimaliza barthesianul „son choix (al scriitorului, nota mea, Magda U.) est un choix de conscience”, problema rămîne, la est de Cortină, Conștiința. Întrebarea lui H.-R. Patapievic, „Ce se pierde atunci cînd ceva se ciștigă?”, aș inversa-o: Ce se ciștigă atunci cînd ceva se pierde?, acel *ceva* fiind coloana vertebrală. Or, șira spinală are tendința să se abată de la poziția verticală, regresînd spre avataruri patrupede. În epoca telegramelor de adeziune, scriitorii „alipiți” PCR-ului *cu ochi de lemn și ureche de cîrpă* (sintagmele lui Bogdan Ghiu și, respectiv, Nichita Danilov) ajungeau prosperi. Avantaj – serviciul s-a obținut cu multă uitare/vînzare de sine. Fiecare are un preț? Dar și un *dis-preț* cînd se vinde pe un blid cu ce-o fi. Fără abilități ariviste (citiți: cultivarea relațiilor profitabile) erai expus „inconfortului existențial”. E un eufemism pentru carieră deturnată, neajunsuri financiare, chiar lipsa unor trebuințe firești: o masă de scris/ citit, într-un loc propice. Gh. Grigurcu înclină să creadă că nu și-a gestionat bine șansa. Dar cum să-ți pară șansa și norocul jucării, pe vremea ordinarilor omagii la adresa celui mai stejar (v. *Antologia rușinii*) și la adresa fețelor politice ale urbei? Destinul e incontrollabil oricum, darămite în comunism? Cei care se lăsau folosiți de Putere răspunzînd prompt comandamentelor, comentînd Congrese și Plenare, condeierii – difuzor aveau parte de „împliniri mărețe”, cum suna un șlagăr imbecil; ceilalți, nealiniți, de neîmpliniri. Cîți accidentați de comunism, ca Lucian Blaga, ca Dinu Pillat, ca I.D. Sârbu, ca Adrian Marino n-au fost lipsiți de identitate socială?

Curajul și morala nu-s categorii estetice, așa zic gomofobii, de pildă, puși pe izolarea esteticului de etic, ca și cum simțul binelui l-ar exclude pe cel al frumosului. Dar, fără curaj și fără morală, esteticul are de suferit: *Lazăr de la Rusca, Drum fără pulbere, Mitrea Cocor, Bărăgan, Desfășurarea, Nepoții gornistului, Mielul turbat* stau dovadă.

Să scrii în răspăr cu comanda ideologică, să respingi orice compromis, pentru toate astea se cere forță sufletească, se cere eroism moral. Ca să alegi între Putere și ne-putere îți trebuie putere multă.

I.D. Sârbu a rămas „craiovean fără voie”, Grigurcu – gorjan fără voie. A suportat indiferența lui Mircea Zăciu, care l-ar fi putut angaja la Universitatea clujeană și refuzul lui Aurel Rău, „sultănd revista „Steaua”. Tripleta oficială Crohmălniceanu-Horodincă-Iosifescu l-a demascat, egal eliminat din presă pentru „influențe nocive” și „critică de salon”

Lucarnă: Șerban FOARȚĂ

PE CÂND, ÎN LOCUL CÂINELUI, O PÂINE?

(burghez) „dăunătoare”, desigur! N-or fi uitat că a fost exclus din Școala de literatură după un trimestru. Angajat la abia 30 de ani la „Familia”, scos de acolo în '75 și izgonit din Oradea, cu domiciliu obligatoriu în Tg. Jiu 16 ani, sentință devenită definitivă, observat de Poliția Gîndirii ca-n Orwell...

Postdecembrist, Goma nu și-a recîștigat drepturile de cetățean român; încercările lui Grigurcu de a rămîne în București s-au soldat cu insucces. Ar fi putut preda la Universitate un *Curs practic de cenzură literară*, ca Livius Ciocărlie. Stă pe „zona” Sămboteanu, cum ai spune pe linia Nămolosa a frontului literar, lovit nu de Destin, ci de aceleași nulități ideologice oportuniste cărora le sancționează mizeria morală.

Eșecul social (dacă este unul, eu nu cred asta!) și-l acceptă cu înțelepciune. „Locația” a fost învinsă, în opinia mea. Nu s-a putut la Center, trăiește „marginea ca o esență”, în felul țicăuanului Mihai Ursachi, alt „doctor în marginalizare”. Este, la acest capitol, un reprezentant autorizat al exilului interior. Iar *Dumnezeu s-a născut în exil*, se știe.

Prima sa valoare e *scrisul literar*. Și e *mîntuitor* cînd se află pe treapta de urcuș a „înălțării ființei”. „În opoziție cu fericirea înclinată spre sterilitate, nefericirea e înclinată spre creație”. Suferința crește omul dinlăuntru, cum scrie în scripturi.

„Cum vă simțiți între vîrste?”, întrebă Dora Pavel, într-o convorbire din 2009. Gh. Grigurcu răspunde cu tristețe obosită că doleanțele au rămas doleanțe. Nu-și mai face iluzii pragmatice. „Speranțele, «marile speranțe», dacă vrei, sunt făcute pentru a nu se împlini”.

Cînd, ca să zic așa, *acta est fabula* pe plan social (20, 30, 40 sunt vîrstele voinței), se întîmplă ca un fel de trecere de la flacără la lumină. Și vîd în Gh. Grigurcu un Martial: satiricul fugea în afara cetății ca să se distanțeze de viața romană. Ajuns tîrziu la Luvru, după ce-și dorise o viață să-l vadă, Ion Frunzetti n-a mai vrut să intre. A rămas într-un bistrou, foarte aproape. Privind intrarea, atît.

Mai sunt detaliile aparent mărunte, aparent insignifiante (Grigurcu le spune bagatele), care te pot face ridicol de fericit, acolo, în Amarul Tîrg : o plimbare cu ciinele Rocky într-un „loc rupt parcă de restul lumii”, „cîntecul peștiș de păsări”, greierușă de seară, o privire în susul dealului, la ceas de aforism, cînd norii îi par „mîncați de molii”. Clipa de visare melancolizează peisajul, dar culoarea preferată rămîne albastru-infinit. Bagatele, evenimente mărunte? Îmi amintesc de un buchet de vară, din bulbuci și campanule, teiță, sinziană, limba pîsoiului, pe care mi l-a cules Adrian Alui Gheorghe. Cu fiecare fir rupt de floare, palmele i se umflau, se umflau de la o alergie la polen. Asociez, de atunci, florile de cîmp cu palmele poetului. *Cînd înfloreau palmele* ar putea fi un titlu de poem. Detaliu? Dar detaliile fac viața. Nu cerea Stendhal prozatorului cît mai multe detalii?

Pe Gheorghe Grigurcu nu-l resimt capitular, ci împăcat cu Destinul; nu-l vîd resemnat, demoralizat, ci îndurînd detașat statutul de paria politic, rămas vertical. Deci „suferitor-învîingător”.

Cu spusa lui Dimitrie Stelaru: „Eu nu scriam, trăiam”. Este esența vieții de bibliofol, de librofor, de papirofag, care se hrănește din cărți, sapă în ele pînă dă de apă. Un *mode de vie* la care acced.

Literatura știe să consoleze. „Mîhnirile mele s-au transmutat treptat în ficțiune”, așadar au dispărut. Și poate cea

Magda URSACHE
(Continuare în p. 26)

Datoria de a trage cu pușca

Titlul filmului: Portretul luptătorului la tinerețe (Portrait of The Fighter As A Young Man)
 Producție: România, 2009
 Autor (scenariu și regie): Constantin Popescu jr.
 Data proiectiei: TIFF Cluj, 04.06. 2010, ora 16.00
 Durata: 160 de minute, ceea ce nu-i puțin!

I. Privitori ca la teatru

Proiecția, și mă tem că va rămâne singura de la Cluj, dacă nu cumva și din toată Transilvania, e pusă, după cum scrie pe biletul de intrare, sub egida Asociației pentru Promovarea Filmului Românesc, cu adresă de apartament de bloc (pur și simplu!) din București. Câteva zile la rând, după ce-am cumpărat bilet, am încercat să dau de un reprezentant al acestui APFR, dar fără succes. Fapt e că n-am sesizat nici cea mai slabă intenție de promovare a filmului, înafara celor două propoziții din programul festivalului, difuzat gratuit în primele zile din iunie. Cum se face că, după nu mai știu câți ani, am intrat totuși la cinema Republica? A hotărât, o recunosc, telefonul unui vechi și bun prieten: Du-te neapărat la film, e despre Ion Gavrilă!

Pe Ion Gavrilă care semna și Ogoranu, numit de apropiați și Moșu, cum i se mai spune de fapt și în film, îl cunoscusem în primii ani 90 la o întâlnire scriitoricească cu tema „Literatura depozițională”. Omul, care a decedat nu demult, îmi făcuse o impresie colosală și ca ținută, și ca discurs. Era genul de bărbat dintr-un bloc unic, cu o vitalitate neverosimilă și parcă fără vârstă, totalmente deosebit de foștii deținuți instalați în politică și prezența de televiziuni. Avea și o biografie fabuloasă. Destinul său de fugar neprins și pierdut jumătate de secol în anonimitate nu era nici el de considerat prin comparație. Cum să-l situezi și cu cine să-l compari? Nu e cu cine. Am plecat spre sala de cinema care e cea mai mare din Cluj cu sentimente amestecate, după ce încercasem să-i fac eu, în dreapta și-n stânga, *promotion*. Telefonul amintit mă pregătise pentru o surpriză bună. Știu însă cât de ușor se ratează asemenea proiecte care se pot bizui din pornire pe un necunoscut, regizor de existența căruia niciunul din cunoștințele mele nu auzise, numit Popescu și doar pe el.

Filmul începe, în după-amiaza amărâtă, la o oră ingrată, cu doar o întârziere de câteva minute. Nici un oficial nu urcă pe scenă, prezentarea și-o face regizorul însoțit doar de traducătorul în engleză, pentru presa străină. Cele câteva sute (două sute?) de persoane din sală par în cunoștință de cauză cu ce va fi, sunt rutinați ai filmului. Mulți, majoritatea, tineri. Din curiozitate, m-am uitat cu atenție în jur. Din sală lipsea Radu Sârbu căruia, ca lider al țărăniștilor clujeni, i-ar fi stat foarte bine să fie prezent, eventual cu suita. Nu era nici Ruxandra Cesereanu care, în tomurile ei savante despre represiune, i-a dedicat niște pagini lui Ion Gavrilă. Dar lipsea și amicul Laszlo Alexandru, totdeauna de veghe să monitorizeze evenimentele artistice de acest gen dar și în căutare de subiecte pentru rubrica sa de „polemist”. (El spune cu încăpățănare „polemist”, „sunt polemist” ca și cum ai zice „sunt zugrav” sau „instalator”).

Nu știu cum trebuie interpretate corect aceste date. În alte săli, dar și în aer liber, îndeosebi la filmele străine aduse la TIFF, a fost, zice-se, îmulzeală mare. Noaptea, fiind răcoare, spectatorii au primit și pături. Dincoace, interesul scăzut, promovarea nulă sunt certitudini, eu așa le dau, întrucât le-am controlat. Cei cu care discutasesm în prealabil, preocupat să nu merg singur la film, s-au eschivat. Sunt varii motive invocabile, între care e și că e un titlu necunoscut și-un regizor la fel iar bruscul meu interes apărea ca o extravagantă singulară. La asta, un răspuns discutabil, totodată și cel mai drastic a fost următorul: Film românesc, nu! Fac economie de încă o dezamăgire! Nici rezervele mele din start n-au fost de neglijat. Unul e că *Memorialul...* Luciei Hossu-Longin a obșnuit cu un anume tip de documentar sfâtos, cu buciume sau doine de jale, cântate la taragot de Dumitru Fărcaș – sau de altul, nu-s sigur – pe banda sonoră. Mai există și ideea care în ultimii ani plutește în aer că subiectul „represiunii” s-a epuizat. Că s-a insistat suficient, cu un profesionalism aproximativ. Că rezultatul e starea de sașietate. În fine, e tot mai limpede că un film cu mesaj apăsător anticomunist, categorie din care face parte și *Portretul...*, nu mai interesează nici în țară, nici în Europa, la Cannes, nici – mai ales – în America. Pe zi ce trece, concluzia se desenează tot mai precis: asemenea filme, care pun degetul pe o rană încă vie, spre deosebire de filmele din categoria Sergiu Nicolaescu, desființate cu larmă și artificii, sunt trecute la o rubrică specială: în tăcere, cu cât mai mare discreție, sunt excomunicate de la succes. Norocoși sunt cei ce scapă cu notă de trecere după care cade, și-n cazul lor, cortina definitivă a uitării. Ce artist din lumea asta își dorește așa ceva?

Dacă totuși sunt atacate, și nu exclud să se întâmple așa cu filmul lui Constantin Popescu, atacul e posibil din două direcții. Odată dinspre familiile foștilor securiști autohtoni, cei cu pâinea și cuțitul, cu zierele și cu televiziunile. Fiind cu mâinile pătate de sânge românesc, fapt de care trag cu dinții să se uite, ei vor sări să-l nimicească pe îndrăzneț. Discursul tip Vișinski de condamnare a „dușmanilor poporului”, preluat după 1944 la noi de un Oscar Lemnaru sau Brucan (și de alții), acomodată și adus la zi de C.V.Tudor, pe care nimeni n-a reușit să-l sancționeze pentru insulte îngrozitoare și o obrăznicie fără limite (președintele țării îi pune „maestre”!), i-a învățat

pe toți cei cu o oarecare putere să se țină la cât mai mare distanță, precauți, ca niște autentice slugi. A doua direcție vulnerabilă are o reprezentare ceva mai difuză: anticomunismul e neconform și suspect. Interesați de anticomunism sunt, ca regulă impusă de sus, din cer, doar fundamentalistii, vânătorii de vrăjitoare, spiritele retrograde și conservatoarele, naționaliștii, antisemiții, resentimentarii istoriei, cei vechi și plini de păcate care încă n-au fost stărpiți. Regulile sunt fixe, pentru măcar o sută de ani, grilele de oțel. Bănuiala de incorectitudine politică, chiar dacă nouă ne sună ca o glumă proastă, ceva la care ridici din umeri, declanșează fatalmente, cu un mecanism de ceas, alerta de cod roșu oriunde în lume. Câteva propoziții explicative, aici, nu cred că sunt inutile.

Extraordinar de interesantul interval 1944-1950 e încă o temă despre care se pot spune foarte multe povești, pline de zgomot și de furie shakespeariană. Războiul rece care tocmai începuse alimenta și speranța că în curând armatele anglo-americane vor veni să elibereze de ruși țările estului nostru sălbatic. Pentru cei fugiți în munți ceasul numără orele rămase până atunci. Ei trebuiau să fie – își imaginau că sunt – nuclee de rezistență ascunsă în așteptare. În cărțile sale, Ion Gavrilă Ogoranu analizează pe larg capcana tragică în care intraseră el și încă mulți alții din generația sa. Ei fugiseră în munți nu purtați pur și simplu de spirit de aventură. Își asumau astfel o datorie față de Patrie, în spirit pur militar, cu arma în mână, știa că vor trebui să plătească cu viața, ca la orice război. La primul pas, totuși, credeau în victorie, cu toată energia irepresibilă a primei tinereți. Odată cu ivirea tancurilor și a avioanelor americane, grupurile lor, cu numeroși ofițeri printre ei, reprezentând așadar o forță calificată, antrenată, bine organizată, urmau să se activeze ca armată a României. Era, în fond, o datorie de onoare, asumată în perfectă luciditate pentru care nici un preț de plătit nu era prea mare, nici cel al vieții. Că speranța lor e deșartă și că sunt prinși, ca în clește, într-o sinistă păcăleală istorică, unii au presimțit-o încă din primii ani 50, dar mecanismul era amorsat și nu exista alternativă de salvare (decât trădarea). Pentru cei de azi, esența tragică a acestei situații nu e imediat evidentă. Jertfa tragică pentru o idee, pentru Patrie, azi, sună, într-o carte, într-un film, foarte strident, desuet, aproape insuportabil și, la distanță de un milimetru, riscă să-și rătăcească sensul în deșertul de nisip infinit al postmodernității. Dar mai e un risc, nu cu mult mai mic.

Printre luptătorii din munții României se aflau și membri ai fostelor partide politice ceea ce, în sine, reprezenta un păcat de neșters. Luptătorul cel tânăr din titlul filmului, Ion Gavrilă Ogoranu, a fost în liceu membru al Frățiilor de Cruce. Or, într-o operă artistică, asemenea personaje, indiferent de aventura lor existențială, trebuie tratate, în spiritul corectitudinii politice, ca anti-modele și, desigur, ca excluse prin definiție de la condiția de eroi. Cum să zic altfel? Portretele unora dintre acești luptători fiind expuse în Memorialul de la Sighet, marele Wiesel, trecând pe acolo cu Iliescu, a refuzat să intre, adică a refuzat să valideze, prin prezența sa, prin ceea ce adică reprezenta, omagiul adus de români celor care s-au jertfit pentru patria lor.

Proba curajului (pur și simplu) e în chestiune aici, ca trecută cu bine, odată cu luarea în piept a celor două mari riscuri. Constantin Popescu, om cu destule fire cărunte în barbă, știa perfect la ce se înhamă, mi-am dat seama de asta studiindu-l cu atenție. Curaj în sine nu înseamnă însă nimic în ordine artistică. Notez mai departe câteva observații și niște opinii personale. Ca romancier, m-au fascinat totdeauna zonele explozive de controversă și persoanele care fac, ca naturalețe, gesturi necomune.

II. Note & contranote

* Pentru scenariu, autorul filmului a folosit cărțile memorialistice ale lui Ion Gavrilă dar a consultat și niște dosare de la CNSAS. Cărțile le-am citit mai demult și ele conțin o dare de seamă întreprinsă cu scrupolul de cronograf: întâmplări reconstituite pas cu pas și cu infinită grijă pentru detalii și acuratețe și oamenii care participă la ele din grupul luptătorilor sau dinafara lui. Textul ca atare n-are ambiții literare, deși icolo e și câte un pasaj liric. La lectură, apare imediat că pentru autor a fost important să nu rămână nimic pe dinafară – nimic nespus – și cred că n-a greșit. Textul, care nu e ușor de parcurs, are o anume rugozitate, e un inventar de drumuri prin munți, de morți dar și de trădări sau dezertări. Structura sa cronologică a fost preluată și de scenariu. Și aici, ca și în cărți, spre ineluctabilul final tragic, faptele se succed linear ca episoade distincte cu aceeași precizare pentru fiecare: locul plus anul și ziua. Rezultatul, la însumare, e simplu, în text tipărit și în film. Un grup de tineri, hărțuiți ca niște fiare în păduri și munți, fug, se ascund, ies la iveală din când în când, se apără când sunt atacați, finalmente sunt încercuți și uciși. Având ca materie primă mărturia cu valoare de adevăr, a recurge la ficțiune era riscant iar scenariul s-a ferit s-o facă. Lipsea și epicul, povestea, din care, scenariul să prindă capătul firului și să-l desfășoare. Nu știu cum, nu sunt specialist, Constantin Popescu reușește totuși să facă din toate astea o construcție care, dramaturgic, stă perfect în picioare.

* A face un asemenea film presupune – zic eu – câteva chestiuni de rezolvat în dezvoltarea subiectului, chestiuni de tipul cadraturii cercului. Problema cea mare e,

pe deasupra, și dificil de formulat. Cum să-l faci pe omul recent – pe tânărul recent, mai ales – să înțeleagă rațiunea acestor tineri care înfruntă un golem practic indestructibil? Din istorie, noi știm că n-aveau nici o șansă. Nu-i ajuta absolut nimeni dintre cei în care, inițial, ei își puseseră speranțe, nici englezii, nici americani. Se știe, există documente, azi, că de parașutiști lansați în munți și care erau tot români, rușii, și de la ei securitatea, aveau cunoștință, trădați de cărțile din Anglia, faimoșii homosexuali de la Oxford. Istoria însăși, cea cu majusculă, îi trădase, în sensul că-i lăsase în pielea goală, nu mai vroia nimeni să-i salveze. Există documente, Ion Gavrilă o spune și el, despre faptul că destul de repede luptătorii și-au dat seama că n-au nici o șansă și în film trebuia neapărat să apară această fereastră de tragică luciditate. Cum s-o faci evitând retorica plină de perfidii și care își deconspiră fulgerător semitonul fals, exagerarea, fie ea și infimă, dar și celelalte un milion de capcane ale replicii sau ale intonației care pun în cauză moartea sau eroismul. În primii ani 90 s-a realizat la noi o ecranizare după un roman care la vremea lui făcuse valuri și unde exista un episod cu „partizani” (așa li se zice în film). A fost un film pripit, făcut cu piciorul, după un text și el scremut, important fiind – după mine – că asemenea ratări clamoroase lehametesc și descurajează pentru decenii întregi, cum s-a și întâmplat, pe oricine s-ar arăta ispitit de acest episod al istoriei noastre. Pentru că întrebarea la care spectatorul e și el convocat sună ca o somație: de ce totuși merg senin la moarte sigură acești băieți? Care-i gheșeful lor? Notez și faptul că în filmul lui Constantin Popescu la întrebarea legitim formulată cu mintea noastră de azi răspunsul nu sună absolut deloc neconvingător.

* Filmul începe cu o succesiune de scurte citate în care se recunosc fragmente din vechi jurnale de actualități. Prima secvență însă e filmată la liziera pădurii, dincolo de care sunt orizontul deschis și lanurile de grâu, topos întrucâtva simbolic și la care se va reveni. Un pas într-o parte e adăpostul, ascunzișul pădurii, valorificat ca atare într-un episod de luptă. Un pas în sens invers sunt lumina solară, holdele aurii și iluzia perfidă a libertății, încărcată de pericole mortale la fiecare pas, cum se va și vedea într-un alt episod. Pe aici, pe această linie despărțitoare infabilă, trec cu aparența de drumeție pașnică, de excursie, luptătorii cu arma pe umăr. Imaginea fără dialog a acestei treceri i-a plăcut, se intuiește, regizorului și o va relua. Ea e încărcată de un lirism difuz și care are valoarea de moto. E linia de frontieră unde, înafara ciocnirii cu trupele de securitate, au loc și alte câteva întâlniri ale luptătorilor cu lumea reală.

Una dintre acestea e, într-un alt episod, cu grupul pionierilor plecați să exploreze natura și în care mulți (nu toți) din generația mea se vor recunoaște. Copiii nu realizează cu cine s-au întâlnit și dialogul se leagă firesc. Concluzia e însă brutală: ruptura între generații, fiecare cu discursul ei, s-a instalat ca fatalitate.

Peste tot, și la lumină și în penumbra, se insinuează apoi trădarea. Un episod relatează întâlnirea cu unul din grupurile de pseudo-luptători, pregătiți pentru a se infiltra și expediți în munți. Altul e cu două țărânci, tinere și ele, care fug apoi la miliție să anunțe cu cine s-au întâlnit. Mai sunt și alte întâlniri, aproape fiecare încheiată prin focuri de armă și moarte. Progresia dramatică face să fie tot mai limpede: dincolo de liziera pădurii, țara și cei care o populează sunt într-o inexorabilă schimbare, și în ea, în această nouă țară, luptătorii se recunosc tot mai greu.

* Înscrișă în aceeași cronologie, cu episoade distincte, apare în contrapunct și tabăra adversă pentru care în scenariu au fost folosite documentele de la CNSAS. E vorba de câteva ședințe de instruire cu șefii trupelor de securitate, ai armatei și miliției și de un interogatoriu. Ce se pregătește e simplu: o vânătoare de oameni. O anume explicație e iarăși absolut necesară. Români sunt puși să omoare, cu program și metodă, alți români. Celor ce vor fi trimiși în munți li se spune asta ca temă de lucru: orice opoziție trebuie lichidată, îndeosebi opoziția cu arma în mână. Resursele puse la dispoziție, cele în trupe și armament, sunt de așa natură încât nu se va face economie la nimic. De ce e așa? Pentru că, ar spune Sadoveanu, așa e în *crugul* vremii. O forță mai mare decât suma voințelor individuale din orizontul vederii noastre împinge lumea într-o anume direcție și această mișcare cosmică are puritatea extremă, ariditatea tragediei antice. Așa vor zei. Inteligența artistică a regizorului aici s-a probat. Ca și în partea luptătorilor, accentul e pus pe grup nu pe indivizi. Participanții la ședințele care pregătesc reprimarea sunt bărbați normali, cu un aer sportiv de vânători. Pregătirile lor sunt ca la orice război, cu cât mai puține vorbe de umplură. Ei sunt vânătorii, într-adevăr, hăituitorii, care trebuie să-și construiască o motivație coerentă dar și să-și inducă tăria de a apăsa pe trăgaci când vine clipa.

După invocatul înainte model Nicolaescu, în acest gen de filme violenței i se asociază clișeul și pitorescul gras, păstos al periferiei urbane, adesea caricatura. La Daneliuc, intervine vulgaritatea excesivă nu doar a limbajului. Soluția regizorului C. Popescu evită elegant tot ce e prea mult, prea apăsător, și – cum am notat înainte – merge spre sobrietate și spre drămuirea cu maximă economie a tonurilor. O probă grea, trecută, după modesta mea opinie, cu mare succes. În sala de la *Republica* unde nu se rătăciseră golănele cu popcorn și nici plimbăreții sau cei cu telefoanele aprinse, și unde filmul era urmărit cu cea mai mare atenție (am verificat), au răsunat în câteva rânduri, nu doar la final, aplauze...!

* Sunt două filme produse în România în ultimii ani și care par extrase din aceeași urnă. Unul e *Portretul...* lui Constantin Popescu. Celălalt se intitulează *Marele jaf comunist*. În ambele, subiectul e bazat pe documente și fapte istorice din același deceniu șase al secolului trecut. Nu fac nici o comparație valorică între ele, Doamne ferește! Cine le-a vizionat pe amândouă are însă un foarte interesant subiect de reflecție.

În cel de al doilea film, un grup tot de tineri atacă înarmați sediul Băncii Naționale a României de unde fură o sumă enormă de bani. Faptul e real, dar a fost ținut aproape jumătate de secol în cel mai mare secret. În film se face o reconstituire cu supraviețuitori, martori și documente doar acum scoase la iveală. Cei din grup sunt evrei bucureșteni, toți comuniști puri și duri trecuți și prin ilegalitate, mutați apoi într-o aripă radicală antisistem (la care văd că face azi recurs fostul meu bun amic, franțuzul Karnooh) – pe scurt, niște comuniști altfel decât Brucan, rămas pe celălalt mal. Filmul e interesant, a și avut parte de o receptare deosebit de zgomotoasă, cu dezbateri, cronici, colocvii, interviuri ș.a.m.d. Straniu e titlul. În ce privește cuvântul „jaf” lucrurile sunt clare. Așa cum se știe, jefuirea băncilor a fost o soluție tactică a radicalilor de stânga: astfel se strâng fonduri pentru revoluție! Morala însăși e pusă într-o ecuație insolită iar furtul e deculpabilizat din cele zece porunci ale lui Moise, și devine, cu o expresie celebră, „expropriere a expropriatorilor”. La vremea lui, Stalin și-a făcut ucenicia ca spărgător de bănci. Cuvântul „mare” are, deasemenea, acoperire în realitate. Doar la cuvântul „comunist” apare ambiguitatea. Au jefuit România – vrea să spună acest cuvânt din titlul filmului –, adică toată țara, comuniștii, iar spargerea de la B.N.R. e un episod între multe altele? Dacă e așa, rămâne în aer raportul spărgătorilor cu Brucan. Sau, invers, cei din grup sunt actanții jafului iar sistemul reprezentat prin Brucan, păgubitul. Dacă e așa, îmi pare confuz și comic.

*În scenariu a fost operată o abreviere a realității istorice, din care îmi îngădui să observ că s-a și tras supratema filmului *Portretul...* Deși, după datarea episoadelor, suntem imediat după război și în primii ani 50, lipsesc din cadru sovieticii. La comandă, mai ales la interne și armată, în epocă erau consilierii sovietici, fără care nu se clintea un pai. Se vorbește apoi, în ședințele de la vârf de care aminteam, corect românește, numai românește, ceea ce reprezintă o licență poetică. Povestea, zice așadar scenariul, e cea a unei înfruntări pe viață și pe moarte între români, o chestiune care rămâne doar a lor. Sângele care curge pe pământ de fiecare dată, fie de o parte, fie de cealaltă, e românesc. Vinovățiile sunt, la fel, românești, neîmpărțite cu nimeni. Raționamentul regizoral, deși cu o abateră de la adevărul istoriei, e în linia conflictului tragic care trebuie construit în opoziții cât mai nete și fără nimic impur sau ambiguu.

* Această poveste cu niște băieți de douăzeci și ceva de ani din secolul trecut care-și caută moartea cu lumânarea sună azi ca și cum ar fi spusă într-un idiom dispărut. Ar putea fi invocat aici, pentru o analiză comparativă, Sabato cu suta lui de pagini despre Che. Luptătorii din filmul lui Constantin Popescu, ca și modelele lor reale, nu seamănă însă cu nimeni. Povestea lor trimite la o concepție despre curaj, eroism, sacrificiu, moarte în numele unei idei și pentru Patrie, cu majusculă, care, în cel mai fericit caz, „contrarietate”, cum s-a întâmplat la festivalul de la Berlin, unde filmul a fost proiectat înainte de Cluj. Pe străini, azi, filmul i-a „uimit”, mulțumindu-se să-i elogieze doar imaginea și costumele. Adevărul e că pe toată durata fostului regim s-au verificat mai multe soluții de conviețuire cu comunismul. A existat „supraviețuirea” cumințică, acomodarea de nevoie, controversata „rezistență prin cultură”, diluarea și reducerea până la minimum a exigențelor morale, soluția pactului cu diavolul ș.a.m.d. Un deceniu și ceva, la început, a existat însă și soluția împotrivirii deschise, cu arma în mână și pe aceasta și-o asumă personajele luptătorilor din filmul lui Constantin Popescu. La judecata istoriei de azi, nu-i absolut sigur că și la cea de mâine, unii, cu documentele pe masă, se pot și indigna. Alții însă o să cadă pe gânduri. Fapt e că cei despre care e vorba în film, „luptătorii”, aparțineau celeilalte României – care nu mai există – și erau construiți după alt canon și din alte materiale, și ele condamnate definitiv la dispariție probabil definitivă, poate și la uitare...

* Pentru clientul străin al festivalurilor de film, din care se aflau și în sală la cinema „Republica” trei-patru, și au stat neclintii până la fine, tema filmului nu e ușor accesibilă și scenariul a știut asta. Cum trebuie gândite și construite personajele luptătorilor sau „bandiților”, cum îi numeau partidul și securitatea? Care-i substanța lor ireductibilă? Sunt tineri și foarte tineri, în mare parte unii chiar în anii terminali de liceu, alții studenți, toți cu studiile întrerupte. Printre ei erau și militari cu experiența frontului, dar și țărani. Toți – și asta în zona Făgărașului – făceau parte din lumea bună, din ceea ce reprezenta la acea dată aristocrația rurală, persoane cu o instrucție peste medie și care au ceva important de apărut, pentru ei Patria nu e o abstracțiune propagandistică. Se și cunoșteau perfect între ei, până la a nu știu câta spiță, ca membrii unei veritabile caste. Erău, pe scurt, exact opusul a ceea ce se agregă pe partea cealaltă, „lumea nouă” a lumpenilor, a celor ieșiți din „groapa lui Ouatu”, puhoiul uman nestructurat, agresiv și ușor cumpărabil, fără nimic sfânt, pasta moale pentru orice manipulare care iese la suprafață după marile seisme sociale... (Marian Popa susține că în aceste medii se nașteau genii și funcționa un cod foarte strict al onoarei. Nu cred.) Filmul lui C. Popescu nu face trimitere explicită la toate astea.

Nu folosește nici artificile retorice ale reconstituirii din filmul documentar, care presupun disocieri de finețe, să le zicem „științifice”, și o mai apăsată rigoare a definițiilor. Scenariul taie scrupulos, simplifică. Interesant e că, totuși, deși azi, în anii 2000, e extrem de dificil – mă repet – să pui în lucrare cauza anticomunistă prin personaje cu substanță semnificativă artistică, în film, enunțul temei, cu toată complexitatea sa, e clarificat în primele zece minute. Chiar și străinii, cu o reprezentare aproximativă a istoriei României, înțeleg imediat cine cu cine se bate și de ce. Asta mi s-a spus, o iau în cont ca atare. În sală la „Republica”, în Cluj, unde am fost prezent, spre marea mea surpriză publicul a empatizat fulgerător cu luptătorii – sper să fiu crezut pe cuvânt...

* (Un deceniu sau poate mai mult după lichidarea rezistenței armate anticomuniste, faimosul Institut de istoria partidului a „legendat”, cum se spune, cu un barbarism drag securiștilor, și o rezistență comunistă și antihitleristă și tot din munți. Tot tineri români, dar comuniști ilegaliști organizați în perioada războiului după modelul „Maladaia Gvardia”, desigur în munți, unde fac și dreg. Inventată de la a la zet, povestea trebuia să producă bruiatul bineștiut al dublurii și confuziile subsecvente, exploatabile de propagandă. Și le-a și produs, cu tot cu comanda socială adresată artiștilor, drept pentru care regizorul Veroiu a realizat un film pe tema dată, adresat publicului larg. Nu-i exclus ca Veroiu să fi fost inocent și de bună credință. Interesant ar fi de aflat cine a scris și i-a pus în brațe scenariul. Notez asta, în treacă, după ce am citit frazele revoltat-nostalgice ale unui reputat confrate mai vrăstnic, reproșându-ne nouă, contemporanilor săi, că am fi uitat de frumosul film cu ilegaliști al lui Veroiu și nu cerem să fie readus pe ecrane. Subscriu: să fie adus! Să se facă totodată însă și o dezbatere profesională, cu o reconstituire riguroasă a faptelor la care să vorbească istoricii perioadei 1940-1944. Odată și odată trebuie puse pe masa de disecție toate minciunilele, mari și mici, fabricate jumătate de secol și pe care generația mea a fost constrânsă să le accepte. Pentru că altfel o să ne jucăm cu nostalgia de-a surda, la nesfârșit.)

* Toate personajele din filmul lui C. Popescu sunt urmărite și descrise de ochiul neutru al obiectivului camerei de filmat, fiecare episod dezvoltând un mini-nucleu epic. Vizita în sat, trecerea pe la stână, cabana din munți unde se află turiști, ieșirea din încercuire, trădarea etc. Cu un aparat de filmat nemțese captură de război dar și jucărie fără funcție practică, luptătorii se filmează între ei în momentele lor bune și astfel se deconspiră ceva din zona de intimitate a vieții lor ce scapă stricteților militarești. Aparatul cade, evident, în mâna securității, și de acolo ajunge la noi, cei de azi, cu imaginile lui fără sonor, alb-negru. Ce vreau să spun? Că, folosind mijloace care par la îndemâna oricui și soluții regizorale fără sofisticării, neostentative, se instituie cea de a doua privire și o dimensiune narativă în plus. Convingerea mea de nespecialist în ale filmului e că despre regizorul Constantin Popescu se va mai auzi.

* În cea mai mare parte a episoadelor e speculată cu subtilitate frumusețea ireală a peisajelor din Făgăraș. Alternează piscurile înzăpezite de munte unde hăituirea i-a alungat pe luptători cu labirinturile întunecoase ale pădurilor de brad. Am stat foarte atent, aș zice: vigilent, să surprind lirismul în plus care, la noi, adesea, e ca pata de ulei pe coala albă. Alții vor sesiza, poate, ceva distonant. Eu n-am reușit, mi-a plăcut extraordinar.

Și mai e ceva: în ciuda mersului linear, episod după alt episod, apare imediat tensiunea tragică și care crește continuu. Există o unică scenă de dragoste, cu El, venit pe furii acasă, și, față în față, Ea, fata din sat care îl va aștepta. Secvența e construită cu maximă sobrietate, cu doar două replici, dacă-mi amintesc bine, și fără nici o atingere fizică. Frumusețea ei pură va fi părănd, azi, desuetă sau neverosimilă. Face parte din altă definiție a iubirii. Sigiliul adevărului, în sens realistic, e însă convingător prin ceva care ține de inefabil. Nu știu dacă e un argument, dar sala, la această scenă a stat încremenită. Nu s-au auzit obișnuitele țocăieli, fluierăturile sau comentarii sarcastice. Există, așadar, un tip de șoc emoțional secret care interzice asemenea reacții. Altă scenă, de considerat în contrapunct, e cea a disperării. Șansa cea mare a scenariului e că personajele luptătorilor sunt cele ale unor inși școlii. Ei pot fi puși să exprime plauzibil și idei generale, satisfac adică exigența lui Camil Petrescu față de personajul tragic. O fac și aici, fără nota scrâșnită a dialogurilor din prea multe filme românești. Disperarea de care ziceam e a lipsei soluțiilor de salvare ce apare – Ion Gavrilă o analizează și el – pe la mijlocul anilor 50, după moartea lui Stalin, moarte în care se puseseră speranțe zadarnice. Luciditatea arată necruțător că n-a mai rămas decât o singură ieșire iar aceasta e pe drumul spre moarte. În construcția dramaturgică, enunțul ca atare al acestui adevăr e plin de un milion de pericole, din care patetismul nu e ultimul. Nu distonează însă nimic. Finalul, când grupul ultim, redus numeric, al luptătorilor, la popasul dintr-o poiană, e înconjurat subit de soldați și secerat cu niște rafale care nu se mai termină continuă cu o la fel de abruptă și prelungită pauză de tăcere. Povestea s-a încheiat în sensul capătului de drum, al epuizării capitolului de istorie la care nu mai e nimic de adăugat. S-a pus punct.

Pronosticul meu e că despre filmul lui Constantin Popescu nu se va scrie. Proiectarea lui pe ecranele cinematografelor din țară se va încheia înainte de a începe.

Radu MAREȘ

Ion Gavrilă Ogoranu: „Ce avem de spus unor foști ofițeri de securitate care îi numesc pe luptătorii din munți „bandiți”? Ne simțim foarte bine, căci ne aflăm într-o companie foarte aleasă. Toți luptătorii pentru neamul lor au fost calificați de dușmanii lor „bandiți”.

Carol Robert, când l-a atacat pe Basarab I, a spus: Am să-l scot pe acest tâlhar de barbă din vizuina lui. Ca „tâlhari” au fost uciși Doja și Horia. „Bandiți” au fost numiți de stăpânire Tudor și pandurii lui și tot așa Avram Iancu. Tot ca „bandit” a fost condamnat la moarte și Ilie Ilașcu. „Bandiți” au fost, la vremea lor, Wilhelm Tell și Andreas Hoffer și tot de „bandiți” îi tratează Elțin pe cecenii ce-și apără țara.

Ce e, în definitiv, un bandit? Un individ care, singur sau cu alții, obține bunuri materiale, plăceri, răzbunări, prin jaf, crimă și alte metode inumane.

Or, acesta a fost cazul nostru? De dragul cui au pus mâna pe armă tinerii României? Un manifest de-al nostru, din 1949, se termina astfel:

„Când țara-ți va voi-o cineva

Și nu vei ști a o apăra

N-a fost nicicând a ta...”

De dragul neamului nostru, batjocorit de invadatorii bolșevici și vândut de trădătorii de la noi, ne-am urcat la munte. Pentru libertatea, onoarea și speranța lui. În fața a sute de turiști, în 1952, s-a spus: „Spuneți țării că mai există un colț din Regatul României ce nu și-a plecat capul înaintea comunismului și care va rămâne liber cât timp capetele ce le vedeți vor rămâne pe umerele ce le poartă!”

Citez din legământul celor ce-au luptat: „Datoria cea mai de seamă este să iubesc din tot sufletul neamul meu românesc. Dreptul meu asupra neamului românesc este de a munci, lupta și muri pentru el!”

Însă chiar dacă țelul e bun, dar mijloacele de luptă sunt imorale, lipsite de onoare, nu ești departe de ceea ce se poate chema „bandit”. Chiar și atunci când le folosești împotriva dușmanilor.

Am respectat întotdeauna legea onoarei: „Mergi numai pe căile indicate de onoare! Luptă și nu fi niciodată mișel! Decât să învingi printr-o mișelie, mai bine să cazi luptând pe drumul onoarei!”

Ne-am socotit totdeauna ostași ai lui Hristos și ai neamului. Nu se va găsi, în lupta noastră, nici o faptă de luptă de care să ne fie rușine. Iau și acum ca martori pe miile de oameni care ne-au ajutat, ciobanii din munți, miile de turiști, bărbați și femei, fete și copii, dacă am fost cândva altfel. Să spună zecile de mii de ostași ai Securității, trimiși să ne ucidem unii pe alții pe cărările munților, dacă am deschis noi focul întâi vreodată.

Foștii generali vorbesc de teroarea noastră asupra localnicilor. Dar cum explică atunci condamnarea, numai în zona Făgăraș, a peste 500 de oameni, la ani grei de închisoare numai pentru că ne-au ajutat? Cine a instituit teroarea în sate și orașe? Cine a aruncat oameni uciși în mijlocul drumului? Cine a ucis în beciurile Securității? Cine a condamnat sute de mii de oameni la închisoare? Cine a ucis în închisori? Cine a deportat zeci de mii de oameni luați de la casele lor? Cine a băgat groaza într-un popor, de nu-și poate reveni nici acum?

În condamnările noastre la moarte, eram acuzați că ne-am însușit atribute ale statului. Exact așa a fost! Aveam – atunci – conștiința clară că, așa puțin cum eram, noi eram adevăratul stat român, și nu cel instalat de tancurile sovietice, statul Anei Pauker, al lui Luca Laszlo, Burah Teicovici (Teohari Georgescu), Nicolski și a celorlalte de teapa lor. În virtutea acelei conștiințe am acționat și ne-am comportat atunci, în colțul de țară pe care l-am apărut. De asemenea, aveam conștiința că, prin calitatea luptătorilor, o bună parte dintre noi fiind militari, noi eram adevărata armată a poporului român, și nu cea silită să cânte pe străzi „O, Moscova, patria mea”.

Generalii securiști spun acum că cei parașutați din străinătate în plin regim comunist și, în general, cei ce veneau din străinătate, erau „trădători”, „spioni americani”. Exact cum susținea și regimul comunist! Păi, dacă-i așa, istoria noastră e plină de trădători. Pe unul în cheamă Ștefan cel Mare, pe alții Mihai Viteazul, Ion Vodă, Bălcescu, Alexandru Ion Cuza, Kogălniceanu – și toți câți au avut parte de pribegie și s-au întors să lupte pentru neamul lor. Nici parașutiștii n-au venit să lupte în slujba americanilor, ci pentru neamul lor. Au venit la luptă și la moarte.

Trebuie să știe acești generali că nu nouă, luptătorilor, vii sau morți, ne fac rău aceste acuzații. Celor morți nu le mai pasă cum sunt numiți – „eroi” sau „bandiți”. Nouă, foarte puținilor supraviețuitori, tot atât. Dacă ai trecut prin ce-ai trecut, măcar atât ai învățat: să nu te mai preocupe deșertăciunile omenești, gloria sau insulta. Rău fac acești denigratori imaginii României în lume, istoriei noastre. Maghiarii, germanii, polonezii își au revoltele lor, Carta și Solidaritatea. Noi, românii, avem cea mai îndelungată și cea mai curată luptă anticomunistă din tot estul Europei. Cine își bate joc de ea, își bate joc de istoria României. Nu în noi se lovește, ci în obrazul țării.

Ne va privi și poporul așa?

Să nu se uite că un popor ce-și bate joc de eroii lui riscă, în vremurile de cumpănă ce vor veni, să nu mai aibă parte de eroi.

REEVALUĂRI

E. Lovinescu și „retractări față de P.P. Carp”

În ale sale *agende literare* de la „Sburătorul”, la 1 dec. 1941, E. Lovinescu nota: „*Scriu d'emblee 8p. – epilog la P. P. Carp; binevenite. (Profesie de credință, testament politic)*”.

Textul în cauză reprezintă câteva din ultimele pagini lovinesciene în definitivarea unei cărți de critică, printr-un paragraf memorialistic, excluzând, bineînțeles, ciclul de studii „junimiste”, în care, de altfel, se încadrează și *memorialistica*. Mai puțin „profesie de credință”, așa cum se dovedesc a fi, în fond, *Confesiuni asupra carierei mele de critic*, alcătuit de Anexa la volumul omagial E. Lovinescu (Ed. Vremea, 1942), *Retractări față de P. P. Carp și Titu Maiorescu*, de fapt *Epilogul* respectiv, publicat inițial în *Acțiunea* (an II, nr. 394, 24 dec. 1941), constituie un remarcabil și un extrem de lucid „testament politic”, în care autorul își precizează fără nici o rețineră atitudinea de contestare istorică a comunismului de sorginte sovietică.

Există aici, fără doar și poate, cea mai clară situație a lui E. Lovinescu în *specificul național* și ea nu poate fi ignorată din înțelegerea și reevaluarea uneia dintre cărțile sale esențiale, precum *Istoria civilizației române moderne*, indiferent de efortul disperat al sociologului Z. Ornea și al întregului „grup”, acreditat *pro-lovinescian* de domnia sa, în încercarea de a elimina metodic din discuție analitică *Epilogul* determinat de contextul politic și ideologic atunci motivat, de a se situa în „anexa” unui studiu despre P. P. Carp, *critic literar și literat*, cu care avea puține tangențe ideatice în abordarea problematicii desemnate.

La începutul anului 1941, când numai de câteva luni războiul antisovietic pentru eliberarea Bucovinei de Nord și a Basarabiei era în toi și înregistra sacrificii eroice românești spre înlăturarea ocupantului imperialist de la răsărit, E. Lovinescu, grav bolnav, deținea puține șanse să-și retipărească, într-o formă revăzută și adăugită, „istoria” din 1924, unde capitolele XII și XIV îl priveau pe P.P. Carp în directă concordanță cu *Epilogul* menționat. Era vorba acolo despre „istoria reacțiunii naționale” și despre „rolul precumpănitor al lui P.P. Carp la «Junimea»”, ce explica și justifica totodată finalitatea demersului politic al marelui junimist, iar autorul cărții în cauză nu-și reținea, în paginile amintite, o constatare extrem de elocventă: „rolul lui Carp a fost precumpănitor; nu se cuvine, deci, să-l înlăturăm din postul său de călăuză, pe care i-l încredinșase o necontestată superioritate”, ceea ce argumentează și mai profund locul și dezideratele *Epilogului* în configurarea operei lovinesciene.

Studiul *P.P. Carp, critic literar și literat* a intrat în librării în 5 ianuarie 1942, iar E. Lovinescu ținea să consemneze în *Epilog*: „La lumina evenimentelor de azi nu mai judec la fel și, neștiind dacă voi mai avea prilejul de a mă exprima în public asupra acestei chestiuni, o fac sub forma de epilog al cărții de față”. Problema celor opt pagini de manuscris lovinescian din finalul broșurii, apărută în colecția „Biblioteca pentru toți”, nu antrena însă decât ca simplu pretext referința autorului lor la personalitatea lui P. P. Carp, reactualizând o atitudine politică fundamentală din modul de manifestare a junimismului în împrejurările ideologice ale primului război mondial: Consiliile de Coroană din 1914 și, respectiv, 14 august 1916, când P. P. Carp – cum specifică E. Lovinescu – ceruse „intrarea noastră în război alături de Germania” și își exprimasă categoric refuzul de a acționa și a accepta o alianță cu Rusia țaristă, și, mai apoi, bolșevică. Ceea ce urma acestei constatări se revela printr-o vibrantă confesiune memorialistică, nu alta decât aceea ce implica, în chip exclusiv, mărturia lovinesciană.

Criticul recapitulează momentele primei conflagrații mondiale, trimițând direct la opera sa publicistică de atunci, „adunată în două volume: Pagini de război și La cumpăna vremii”. Totodată, E. Lovinescu aduce în discuție panslavismul Rusiei și tendințele ei expansioniste, atrăgând atenția în decembrie 1941 asupra unei realități indubitabile: vreme de aproape 250 de ani, „de la Petru cel Mare”, adică a „imperialismului ei secular”, Țările Române au reprezentat scopul esențial al expansionismului rusesc. Scrie E. Lovinescu în al său *Epilog*, în chip aproape profetic: „Rusia este dușmana noastră permanentă; este stinca ce ne amenință să ne strivească în fiecă clipă a existenței noastre. E inexorabila fatalitate geografică de care trebuie să ținem seama în toate împrejurările”. Dar, tot acolo, și remarca primordială: „ceea ce ne-a scăpat a fost dârzenia poporului nostru”, la care criticul menționează cu strângere de inimă, într-o perfectă recunoaștere a adevărului, faptul că, în perioada de timp consemnată, ne-am găsit „înglobați în Imperiul Otoman, la existența căruia erau interesate mai multe puteri” atunci.

Se observă astfel, de la bun început, spre a exclude în recunoașterea „retractărilor” din decembrie 1941, orice înclinare a criticului spre nazism sau hitlerism, reacția istorică justă a lui E. Lovinescu ce privește alianța militară cu Germania în etapa celei de-a doua conflagrații mondiale ca pe o situație impusă de contextul european de atunci, în care revenirea la conceptul politic junimist devenea singura soluție a necesității în fața agresiunii comuniste a Rusiei. Referindu-se la evenimentele din 1917, în raport tocmai cu realitatea teritorială dificilă cu care se confrunta România, ca și Polonia, la doar

două decenii și jumătate de la realizarea întregirii lor, autorul *Epilogului* insistă în mod firesc asupra atitudinii din primul război mondial al „alianței” cu Rusia, ce „se hotărîse să ne trădeze, apărînd numai Moldova, pe care voia să o anexeze, dezinteresindu-se de Muntenia, lăsată în voia soartei”. Apoi, fără multă strategie, E. Lovinescu își argumenta punctul de vedere asupra terorismului moscovit prin „reanexarea Basarabiei și a nordului Bucovinei, pretențiile formulate de ruși asupra Moldovei (deocamdată) și constatarea făcută în actualul război că imperialismul bolșevic e neînchipuit mai puternic decât cel țarist, avînd în serviciul lui un fanatism social ce nu exista înainte”. Ceea ce preconiza atunci E. Lovinescu nu era altceva decât „a ne face alături de germani o barieră împotriva expansiunii slave, fie ea bolșevică, fie ea țaristă”.

Dacă ne gândim bine, criticul manifesta în paginile acestui *Epilog* aceeași speranță pe care poporul român și-a pus-o șase decenii mai târziu în precipitata afirmare a voinței sale de alianță militară cu NATO; dovadă a sincronizării permanente pe care E. Lovinescu o presimțea cu necesitate între dezideratele istorice ale românilor și conștiința continentală europeană de după catastrofa cădere în timp a comunismului sovietic și a raporturilor bicesnice ale acestuia cu rusismul.

Întoarcerea spre junimism ca ideologie națională viabilă în conservatorismul său anistoric, E. Lovinescu o opunea însă excesiv tradiționalismului eminescian, care, în opoziție cu „doctrinarismul lui T. Maiorescu și P. P. Carp”, s-ar fi configurat – după opinia criticului – „într-o serie de teorii extremiste” ce „au avut o influență socială atât de considerabilă”, încît „viața noastră politică și chiar culturală a fost frământată de sămînța lor”. Încercarea lovinesciană de a disocia, în aprilie 1943, când desăvîrșea primul volum din studiul de largi dimensiuni *Titu Maiorescu și contemporanii lui*, viziunea modernistă a concepției sale literare de ideea specificității naționale a stimulat în bună măsură o stare ideologică semnificativ confuză, căci esența înțelesurilor românești, inclusiv antirusismul imperialist, cum remarcă N. Iorga, G. Ibrăileanu sau G. Călinescu, nu P. P. Carp a intuit-o în structurile profunde ale neamului, ci a sintetizat-o în creația lui integrală, de excepție, Mihai Eminescu.

*

Cînd în iunie 1993, pregăteam în *Jurnalul literar* un număr tematic E. Lovinescu, la comemorarea a cinci decenii de la dispariția fizică a marelui critic, i-am solicitat colaborarea și lui Virgil Ierunca, prin intermediul d-nei Cornelia Ștefănescu, ce se afla atunci, pentru câteva săptămîni, într-o călătorie la Paris. Am primit imediat, prin intermediul menționat, articolul *O confuzie dirijată*, iar un deosebit de prompt telefon ulterior mi-a lămurit și explicația datării textului trimis: *Paris. Noiembrie 1985*, ce indica perioada de temporară în care el fusese radiodifuzat de programul românesc al postului de radio „Europa Liberă”. În plus, mai existau și niște accente critice căroră direcția programului radiofonic în cauză refuzase să le accepte atunci difuzarea.

O confuzie dirijată a apărut, desigur, integral în *Jurnalul literar* (an IV, nr. 27-28, iulie-august 1993, pp.1-6) fără nici o altă specificare, așa cum m-am înțeles telefonic cu Virgil Ierunca, dar unele precizări mi se par acum, peste atîția ani de la publicare, mai mult decât necesare.

Surprinzător, în primul volum al memoriilor sale, *La apa Vavilonului* (Ed. Humanitas, 1999, p.33), Monica Lovinescu, referindu-se la *Epilog* ca la un „final patetic împotriva Rusiei”, consemna doar emisiunea cu difuzarea textului, cea a „lui Virgil la «Europa Liberă»”, care „a fost înghițit de uitarea obligatorie”. Inexactitatea persistă și în *notele* Gabrielei Omăt, ale lui Alexandru George și ale Margaretei Feraru la „*Sburătorul*” – *agende literare*, vol. VI, Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2002 (pp.493-494, pp.515-517, pp.527-528), căci printr-o cantonare excesivă în momentul istoric al apariției *Epilogului* se evită constant „istoria” celor opt pagini lovinesciene în etapa comunistă a „valorificării moștenirii literare”, iar aceasta are, pentru Virgil Ierunca îndeosebi, o semnificație profund angajată politic.

Încă Monica Lovinescu, în volumul amintit, era dispusă să constate că, imediat după intrarea rușilor în țară, problema epilogică a mărturisirilor lui E. Lovinescu, din finalul studiului *P. P. Carp, critic literar și literat*, avusese unele urmări cu sancțiuni ideologice, în raport cu destinul postum al criticului și al cenaclului pe care acesta îl condusese pînă în vara lui 1943. Întîmplarea, relatată în *memorii*, cu Eugen Jebeleanu și Ieronim Șerbu, solicitîndu-i atunci moștenitoarei „evacuarea” în marea grabă din biblioteca lovinesciană a cărții respective și prohibirea ei totală prin dorirea volumelor disponibile, sau chiar distrugerea acestora, devine, oricît ar părea de nefirească, elocventă asupra urmărilor preconizate în împrejurările menționate de „regimul dictaturii proletariatului”.

În articolul său, *E. Lovinescu sau impasul subiectivității* din *Critica criticii* (Colecția „Contemporanul”, 1948), Ion Vitner ataca, la cinci ani după dispariția din viață a

criticului, atît conceptul *sincronismului* de esență european occidentală, cît și, mai ales, evoluția spre „modernizare” a junimismului maioreșcian, pe care Lovinescu l-ar fi extras din *fondul reacționar* de manifestare idealistă și l-ar fi propulsat spre „*revoluționarismul liberal*”. În același timp, *Istoria civilizației române moderne* era caracterizată astfel drept „*operă de diletantă materie*”, iar ciclul monografic al studiilor maioreșciene, considerat expresia retrogradă a unei incapacități de abordare a dimensiunilor liberalismului, înțeles incert, „*într-o continuă căutare a unui suport durabil*”. Bineînțeles, ideile ce abordau chestiunea specificului național în *Epilog* erau evitate cu grijă din dezbateră ideologică a lui Vitner.

Interzicerea operei lui E. Lovinescu și a oricăror referințe la personalitatea și activitatea intelectuală a criticului, venită odată cu instaurarea regimului comunist, a fost dublată de un întreg sistem de urmărire represivă a securității, declanșată împotriva Ecaterinei Bălăcioiu și, respectiv, a Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca, din momentul în care cei doi, căsătoriți în 1952, obțin, în august 1948, azilul politic în Franța, ceea ce antrenează nu numai reacții contestatatoare proletcultiste, specifice epocii, dar și o evidentă „condamnare” cominternistă. Vreme de un deceniu și mai bine, *capitolul E. Lovinescu* este astfel eludat din cultura română. Cînd, „*la mijlocul anilor '50*”, „*pe căi ocolite*”, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca primesc la Paris un poem precum *În odaia lui E. Lovinescu* sursele informative din țară îl trec ca autor pe Nicolae Labiș, deși poetul adevărat, Gheorghe Grigurcu, plătea cu exmatricularea din școala comunistă de literatură „M. Eminescu” îndrăzneala sa de a pătrunde în acel sanctuar și a-și consemna impresiile lirice.

Mai există apoi o stranie coincidență: arestarea în 1958 a Ecaterinei Bălăcioiu a fost „compensată” imediat de o extrem de „tendențioasă” – aprecierea îi aparține lui Gheorghe Grigurcu – privire critică asupra lui E. Lovinescu („*izgonit de impostorii realismului socialist*”), redactată de N. Tertulian, în 1959, într-o perfectă sincronie cu „Catalogul imigrației românești dușmănoase”, alcătuit de securitate la solicitarea conducătorului de atunci al acesteia, Alexandru Drăghici, figură patibulară a sistemului caghebit, ce a intrat în acțiune criminală chiar în anul determinării în masă a privărilor de libertate în rîndurile intelectuale ale poporului român.

Deși ideile esențiale din *Epilog* nu au trimiterea bibliografică necesară, Gheorghe Grigurcu remarcă totuși îndreptățit că, atît Ov.S. Crohmălniceanu, într-un curs universitar din 1964, anul cînd se goleau pușcăriile de încarcerării politici din ultimele două decenii de teroare comunistă, spre a fi vărsați în marele lagăr ceaușist al țării, cît și N. Tertulian, în mai timpuriul său studiu lovinescian, nu evitau să incrimineze, în contextul desemnat ideologic, poziția antirusescă, semnificativ națională a specificității românești, exprimată în *opera* marelui critic, fără nici o rețineră în prefigurarea ei testamentară. Scria, așadar, N. Tertulian în a sa carte: „*Logica obiectivă a istoriei a apucat cu totul alte drumuri decît cele către care năzuia logica istorică lovinesciană*”, adică acelea profund independente național. Era, prin urmare, denigrată feroce jurnalistică a lui E. Lovinescu, din primii ani de după războiul prim mondial, în a exalta „*întregirea neamului*” și „*monarhia*”, dezvoltîndu totodată, printr-un evident contrast, aspecte ale „*grozăviei bolșevice*” și tendințele expansioniste ale „*teroarei comuniste*”, de sorginte rusească, declarate cu seninătate drept falsuri istorice înregistrate în seama criticului. Aceeași seninătate care-l convingea pe Ov. S. Crohmălniceanu – conform afirmației lui Gheorghe Grigurcu – să vadă atunci în E. Lovinescu un „agent al «capitalurilor monopoliste»” care „*oglindește*”, în chiar ideologia „Sburătorului”, nu altceva decît „*mentalitatea burghezo-liberală a epocii imperialiste*”.

Exagerări, ca să nu spunem enormități, de asemenea natură publicistică, stăruie și în intervențiile „critice” ale lui Silvan Iosifescu, J. Popper, sau în cele „memorialistice” ale lui Camil Baltazar, printre alți surprinzători *memorialiști*, pe care nu ținem deloc să-i mai amintim, cu atît mai mult cu cît făcuseră parte, la un moment dat, prin existența lor intelectuală, din anturajul lovinescian, îndrumarea politică, sau, mai exact spus, *securistică*, devenind din ce în ce mai vizibilă în distrugerea postumă a autorității morale și ideologice a lui E. Lovinescu, fiind angrenate alte interese acționate împotriva Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca, factori activi în protestul anticomunist al exilului intelectual românesc.

Să mai remarcăm un aspect în definirea acestui „proces” al recuperării „valorificatoare” a *operei* lui E. Lovinescu în perioada comunistă: lovinescianismul Ilenei Vrancea, sau al lui Alexandru George, bunăoară, se structurează, imediat după dispariția autorului *Vieții lui Mihai Eminescu*, pe baza și în replica evidentă a unui funciar anticălinescianism, la care, din păcate, au fost înregimentăți și nu puțini alți reprezentanți ai „criticii marxiste”, dar și dintre aceia care constituiau prezențe discutabile ale „reedu-cării”, recuperate din lagărele de exterminare comunistă. În acest mod, *polemica*

Dincolo de toate, Morala, această repulsie față de iertare.

În Balcani, credea scepticul, nu ai altceva de făcut decât să bei și să faci amor. Remarca e valabilă astăzi *pretutindeni* pe pământ. Ne trebuie o lungă, lungă pauză spirituală, deja ceea ce numim azi „gîndire” face ravagii.

*

Naivitatea congenitală a celor mai mulți, iluzia că dirijezi în jurul tău evenimentele, curajul de a participa la spectacol... această prostie, numai ea, îți permite momentele în care *plăcerea* de a trăi coincide cu *nepăsarea* de a trăi.

*

Trăind sau tîrîndu-ne absenți, obligați, prin viață, tot ce adunăm în noi o facem pentru o patimă existențială care, deși încercată în răstimpuri, nu este a noastră, care ni se ia, lăsîndu-ne sufletele în învinuirea de a nu putea mai nimic doar *fiind*. Pentru că „doar fiind” nu înseamnă, într-adevăr, *nimic*.

*

Dacă-i întrebi, toți știu ce trebuie făcut pentru ca lucrurile să meargă bine în lume. Atîta doar că nici unul nu acceptă să *împartă* ce are cu ceilalți. Prin faptul că posedă, că este „proprietarul” a ceva, oricît de neînsemnat, fiecare poartă convingerea profundă și inconștientă că posedă, în principiu, lumea întreagă și că, în opinie, trebuie să se arate responsabil de tot și de toate. Asta pînă la *celălalt*, de lîngă el, care și acela posedă, în principiu, lumea întreagă ...

*

Dacă destinul îi favorizează pe unii, înseamnă că într-adevăr marea performanță spirituală este să te pui de-a curmezișul.

*

Povestea conformistului care trăiește după toate canoanele societății de astăzi și efortul inimaginabil al primilor homo sapiens sapiens de a se fi menținut în viață pentru el. ..

*

Amintirile fără sîrșit ale lui André Salmon ni-l înfățișează pe „Dom' Ubu” într-o circumă de pe Rue de Seine, comandînd și consumînd pe rînd: „un coniac, o cafea, brînză de Gruyere, un compot de fructe, o jumătate de pui, o macaroană, un antricot, o ridiche de lună, un borș țărănesc”, în ordinea indicată. Patronul îl compătimentează sincer: „Tinere, îți faci rău.”

Ce jignit a fost „Dom' Ubu”! „Birtul dădea lecții literaturii.” Și atunci Jarry poruncește: „Aduceți-mi cerneală roșie și un păhărel”. În care „neprihănitul mistificator” a înmuiat o bucată de zahăr, ronțăind-o meticulos, „plin de deliciale răzbunării”. Iată comportamentul unui zeu *în afara* civilizației. Altminteri, Jarry va muri de ziua tuturor sfinților. După ce s-au scurs cei cinci ani de odihnă într-un mormînt legal (!), oasele i-au fost azvîrlite în groapa comună. „Dom' Ubu” nu mai avea credit. Locul i-a fost ocupat de rămășițele unui campion ciclist. Desigur, Jarry ar fi fost încîntat de întîmplarea asta. „Veșnicia îl cuprîndea pe cel ce n-a știut nimic *despre viață*”, conchide Salmon.

*

Rolul materiei în planul lui Dumnezeu ține de maieutica primului stadiu spiritual al ființei: omul.

*

Nu îmi aduc aminte cînd am început să gîndesc în viața asta, nu știu cînd voi înceta să o fac, iar cînd se va întîmpla lucrul acesta nici nu va mai conta că am gîndit vreodată. Iată valoarea amintirii... Un somn pe care îl străbați ca să saluți regretul și adevărurile lui nemiloase.

*

Înduioșat de o poveste cu copii îndrăgostiți, privesc cum mersul lumii și destinul se opresc în fața unei emoții, devenind de-a dreptul inutile. Gîndul mă duce la căutarea lui Proust, care a demonstrat o dată pentru totdeauna lucrul acesta. Însă toate și-au recăpătat violența în momentul în care această emoție, dispărînd, s-a dovedit că nu venea de pe pămînt...

*

Viața noastră ar trebui să dureze pînă la ultimul gînd *posibil* pe care l-am putea avea.

*

Sursa multor necazuri în viață nu sînt defectele noastre (orgoliul, viciile etc.), ci încrîncenarea congenitală în certitudinea proastă că sîntem *proprietarii* spiritului nostru.

*

Viața nu promite nimic, spiritul, în schimb, promite *totul*, iar ceea ce cu nerozie numim „valoare universală”, ce prostie: binele, adevărul, frumosul, nu țîn de universul ăsta; aici culmea gîndirii, o idee universală, este banalitatea de a

spune, de pildă, „e frig”...

*

Privesc la *nevoile* oamenilor cu aceeași indiferență cu care mă uit la o pisică dormind. Nici o tresărire, poate doar greutatea suferinței din milă. Te îndepărtezi de oameni pentru că nu ai cum altfel să te îndepărtezi de viață, acesta e înțelesul. Te închizi în efortul gîndirii încercînd, de fapt, să afli o cale de a exista spiritual fără să depinzi de existență.

*

Esența timpului? Absența ideii.

*

Conform singurului text explicit, și datorat lui Epictet, cu privire la conținutul *Dominatorului*, Diodor Knosos pretindea că a descoperit trei propoziții cu sens în mod definitiv incompatibile una cu alta:

- Orice propoziție privind trecutul este necesară.
- Imposibilul nu urmează din punct de vedere logic posibilului.
- Este posibil ceea ce acum nu este adevărat și nu va fi.

*

Trăim în visul tuturor celor care ne-au precedat, le trăim dorințele, le împlinim cu o mărinimie anarhică, închizînd astfel cerul unui metabolism din care divinitatea iese epuizată, asemeni femelei *bătrîne* la naștere.

*

Cu siguranță, într-un viitor extrem de îndepărtat, cînd va veni timpul să ne folosim creierul în întregime, vom descoperi că ne putem dematerializa și că putem trăi independent de natură. Deocamdată sîntem doar *presimțiri* ale ființei, o precaritate care străbate drumul invers către ce trebuie să fim „acolo” de unde am venit.

Claudiu SOARE

(Paris)

de o astfel de natură esențialmente politică, *dirijată* din umbră de organele de represiune ale sistemului cominternist, a stimulat în anii '70 și în deceniul ulterior al secolului trecut, o falsă dezbatere, fără nici o preocupare de ordin științific, manipulînd *adevărul istoric* în funcție de indicațiile primite sau provocate, cu bătaie mai mult sau mai puțin vizibilă, spre compromiterea, la nivel național, a *anticălinescianismului* insinuat a fi cultivat prin postul românesc de radio al „Europei Libere” de atitudinea fermă anticeausistă a Monicăi Lovinescu, sancționată și printr-o încercare de asasinat, instrumentată de securitatea de la București și de la Moscova, desigur.

*

Articolul lui Virgil Ierunca, radiodifuzat *vineri, 29 noiembrie 1985*, abordează fără menajamente „*confuzia*” așa-zis *intelectuală* a „poliției politice”, acționînd în viața culturală românească de bănuț de instanțe de alt gen. „*E. Lovinescu este de mai multă vreme ținta unor atacuri sistematice din partea neo-dreptei românești. Și nu ne referim la injuriile lui Eugen Barbu de acum cîțiva ani (care întrec cu mult pe cele din Porunca Vremii din anii războiului), după cum nu rămînem nici măcar o clipă la divagațiile unor neo-proletcultiști agresivi, gen Corneliu Vadim-Tudor sau Artur Silvestri. (Ei n-au nimic comun cu spațiul literar, depinzînd de instanțe de alt gen). Ne gîndim la neo-dreapta ce se vrea academică (și nu reușește), în frunte cu Mihai Ungheanu. În ultima carte a acestuia, Exactitatea admirației, lui E. Lovinescu nu i se mai recunoaște aproape nici un merit, în afară de acela de a avea... stil. Critici competenți ca Gheorghe Grigurcu (în Steaua) sau Nicolae Manolescu (în România Literară) au dezvăluit această strategie a lui Mihai Ungheanu de a minimaliza, cu orice preț, locul pe care-l ocupă în istoria literaturii noastre E. Lovinescu. Dacă revenim acum spre criticul român, este însă pentru altceva. Se știe că E. Lovinescu a stîngerit și stîngherește și azi ideologia partidului comunist român, care se pretinde independent de Moscova, nu numai din cauza operei sale care pune accentul pe autonomia esteticului, ci și din cauza unui text precis: e vorba de epilogul*

la broșura pe care criticul a publicat-o în 1941 în «Biblioteca pentru toți», numerele 1539-1540, intitulată P. P. Carp, critic literar și literat. Acest «epilog» stă pentru mulți ca un ghimpe secret în toată opera lovinesciană, sîngerînd-o cu tot felul de confuzii și procese de intenții. «Epilogul» a fost marea pată, care, în perioada realist-socialistă, constituia argumentul suprem pentru excluderea criticului din «moștenirea culturală». «Epilogul» a continuat să fie, din epoca liberalizării și pînă azi, un pretins punct negru al operei lovinesciene. În loc să uzeze de influența lui pe lîngă autoritățile politice și culturale pentru a-l reda tiparului, Mihai Ungheanu folosește prin aluzie și el «epilogul», pentru a lovi în autoritatea morală a lui E. Lovinescu».

După ce categorisește cu sistem „*tactica ponegrițoare a lui Mihai Ungheanu*” din cartea indicată la începutul articolului din care am citat mai sus, sau denunțată „*aversiunea nestăpînită a lui Ungheanu față de E. Lovinescu*”, Virgil Ierunca antrenează în discuție o stare de *caz*, specifică intelectualității românești a perioadei respective, de vreme ce „*pînă și un critic de reală onestitate intelectuală ca Nicolae Manolescu, cade în capcana legendei, după care «epilogul» la P. P. Carp ar însemna o distorsiune în opera lovinesciană*”. Constata astfel, intransigent pe bună dreptate, Virgil Ierunca: „*Ceea ce uluiește aici nu mai este faptul că Mihai Ungheanu e obsedat de «epilogul» lovinescian, acuzînd pe autorii unei ediții a primelor texte lovinesciene de a nu fi discutat paginile scrise spre sfîrșitul vieții, ci cu totul altceva: faptul că pînă și Nicolae Manolescu e convins că «epilogul» e o eroare, ba chiar o «abdicare morală de moment, rezultat al unor tranzacții sau concesii». N. Manolescu invită pe Mihai Ungheanu la cumpănă și măsură, dar nu-și ascunde nici el părerea că «epilogul» lovinescian la studiul criticului despre P. P. Carp este în fond o «pată». Și mai departe, la fel de nuanțat: „Confuzia se instalează nu numai pe reaua credință a lui Mihai Ungheanu (ceea ce mi se pare normal), dar și pe buna credință a lui Nicolae Manolescu, ceea ce e o eclipsă de luciditate – o eclipsă cu bune sentimente, dar o eclipsă”.*

Intuiția ieruncană, dispusă atunci să justifice în raport cu regimul politic totalitar ce acționa prin cenzură împotriva *adevărului*, abaterea din „eclipsă”, nu avea însă de unde să prevadă „*evoluția*” punctului de vedere *critic* al lui Nicolae Manolescu, pe aceeași temă, în timpuri ulterioare, de bănuț mai libere. În capitolul E. Lovinescu din *Istoria critică a literaturii române*, pe care Virgil Ierunca n-a mai apucat să-l citească, „*filogermanismul lui Carp*” dar nu și al lui E. Lovinescu, „*trebuie legat nu doar de formația lui, a junimiștilor în general, ci de antirusismul tuturor, împărtășit de Lovinescu însuși, decis să se sinucidă dacă rușii ne-ar ocupa țara*” (p.566). Urmările istorice se cunosc, dar, din păcate, nu și *consecvența* conștiinței critice, menită încă din comunism să clarifice sensurile întortocheate ale frazelor abordate, atunci cînd întreaga operă de maturitate a lui E. Lovinescu stă sub semnul căutării și al definirii *specificității naționale*, fie că ne place sau nu astăzi, ca și ieri, cel puțin.

Și Virgil Ierunca își încheia interogativ articolul *O confuzie dirijată, din noiembrie 1985*: „*Unde e «pata» morală a lui Lovinescu, împotriva căreia tună și fulgeră reprezentantul neo-dreptei românești, Mihai Ungheanu? Unde este «eroarea» murmurată de Nicolae Manolescu? E greu de conceput că E. Lovinescu vedea în Rusia dușmanul de totdeauna al țării? Lovinescu își exprimă convingerea cu tărie și curaj și nu ocolește nici chiar accentele patetice, lucru rar în scrisul lui, pus sub semnul măsurii. De ce acest patetism? Pentru că – simplu – îl obsedează năpasta – verificată istoric – a Rusiei. Nu a fost ea, în istoria noastră, mereu amenințată de vecina de la Răsărit, obsesia unor mari conștiințe neliniștite: Bălcescu, Eminescu sau Iorga? Cine uită – din inerție, interes sau lene morală – că E. Lovinescu s-a identificat totdeauna cu încheieturile esențiale ale ființei românești, păcătuiește – cu frivolitate – împotriva adevărului”.*

Nicolae FLORESCU

ETNOLOGUL ROMÂN ÎN „EPOCA DE AUR” (XI)

Alți șefuleți – păstori măreți

Un foc de revolver peste graniță

Col. Gheorghe Pop e născut în 1939, în Viile Apei. Liceul – la Negrești-Oaş. Profesor suplinitor, la Crucisor. (Sătucul e un adevărat Baikonur, dacă ne gândim că de pe ulițele lui s-au lansat pe orbită mai multe cadre din Înstelata Prosectură!). Acolo își cunoaște viitoarea nevastă. Idilă trasă la indigo cu a iubitului său confrate, căpitanul Gheorghită Șter, care și el își descoperise, mai întâi, între intelectualele cazate în Moara Borșii și Oalasu, viitoarea jumătate. La puțin timp după cunoștință, se căsătoresc. Apoi, mirele pleacă la Școala de Ofițeri Băneasa. Soția rămâne singură. După absolvire, locotenentul Pop e repartizat la Biroul Securității Raionului Oaş. Acolo stă până la înființarea județelor, în '68, când e numit ofițer de contrainformații pe linie de Frontieră. Din 1972, e promovat *ceist* la Inspectoratul Județean al Ministerului de Interne. Prin 1979-80, e numit Șef Birou la Serviciul Înestrări și Logistică, apoi, după plecarea colonelului Radu Stan la P.C.T.F. - Otopeni, va prelua postul de șef la P.C.T.F. - Halmeu. De aici se transferă la PCTF - Petea, odată cu promovarea colonelului Anghel, la Pașapoarte, în urma morții „cu cântec” a insașiabilului, colonel și el, Neagoe. Ajuns șef în zona cea mai frecvent călcată de transfugi, are ghinionul ca, exact în timpul rondului său, să facă cei câțiva pași spre multrăvnita libertate fiul celui mai bun prieten al său, cunoscut în perioada când era Șef Birou Securitate la Negrești-Oaş, odrasla procurorului Gheorghe Măgurenu. Tânărul ofițer Măgureanu jr. se săturase de arcul Comunist și, într-un moment de stenahorie, îi întinse mâna camaradereste șefului său, col. Gheorghe Pop, și o luase pe scurtatură, direct peste fașie, spre Ungaria și nu prea îndepărtata Austrie. Luat prin surprindere, Pop rămăsese o clipă năuc, iar, în următoarea, văzându-se trădat de însuși bunul său amic, care îi fugise de sub nas, are neinspirată reacție de-a descărca câteva gloanțe, cu pistolul din dotare, peste granița cu țara-nfrățită, nesăbuiț ce putea declanșa un conflict armat, în conformitate cu legile internaționale care nu permiteau, sub niciun pretext, să se tragă cu arme de foc spre interiorul țării vecine. Poate că actul necugetat îi va aduce trecerea în rezervă, înainte cu un an de Revoluție ce avea să vină. Se stinge din viață, în condiții neclare, în primii ani postdecembriști, pe când își mai omora timpul trebăluind prin grădina ori aprovizionând bufetul sereleu, deschis, din inițiativa nevastei, undeva lângă strand, într-o frumoasă locație, deosebit de aglomerată. La scurt timp după ce aruncă veșmântul cernit, văduva lui intră în uniune consensuală cu un fost subordonat al răposatului, subofițerul Ioan Goste, părăsit și dezabuzat și acesta după ce plecaseră subit ultima-i concubină. Folclorul local i-a creat și lui Gheorghe Pop o dimensiune domestic-umană, în total dezacord cu portretul încruntatului oșan care-și spionează confrății. *Se zice, se spune, se aude* că temutul supervisor a tot ce e rău și ce e bine în munca serviciului județean de informații a avut mereu o confidentă, o misterioasă doamnă purtătoare a unui nume cu rezonanțe actoricești de primă mână, Kozoreci sau Kozorici, în intimitatea căreia își găsea liniștea și își descărca sufletul împovărat de faptele, doar de el știute și nimănui avuate, ale unor ingenui amici sau neprevăzători inamici. Cunoscându-l, îmi vine a crede că întâlnirile lor secrete vor fi fost, în conformitate cu specificul muncii sale, „chestiuni de servicii”. Zvonerii din jur însă mă apostrofează ironic: ce crezi tu, aia or fi făcut rugăciuni? Ia amintește-ți, stimate codificat „Relu”, povăța înțeleaptă a unui expresiv adagiul latin, inventat și trimis înspre lume de creatorul nemuritorului stră-stră-securist Javert: „Solum cum solo, in loco remoto, non cogitabantur orare Pater Noster!” – „Unul cu una, într-un loc retras, să nu-ți imaginezi că zic Tatăl Nostru”. De ce tocmai dâșii să sară din paradigma hugolienei înțelepciuni? Nu știu ce să răspund la o astfel de interpretare. Eu l-am văzut de două ori în viață: a). O dată, la nuntă, în Babța, unde a petrecut o noapte cu desăvârșire tăcut, atent să nu deconspire vreun secret de stat sub influența vinului, ori, poate, adânc marcat de spiciul secretarului B.O.B. Gheorghe Mărieș, atât de îndoctrinat că auditoriului îi țiuiau urechile. În discursul politrucului-securist, departe de orice îndemn nupțial-inițiativ, tinerii însurăței, frățiorul său Viorel și regretata mea colegă codreancă, Jenica, păreau a fi protagoniștii unei formațiuni de desant care va ataca, nu viața în piept, ci tagma uneltitorilor care amenință cuceririle revoluționare ale poporului român. b). A doua oară, am petrecut 6-7 ore în doi. Eu făceam stopul, cu gândul să mă duc la iubită, la Cluj. A oprit o volgă. Am urcat, am salutată, am dat semn că l-am recunoscut. Nu a mai luat pe nimeni, nu m-a întrebat nimic și în niciun fel nu m-a discutat. Ne-am înțeles să ne-ntoarcem a doua zi spre seară, și, la ora exactă, m-a luat din locul știut. De o călătorie la indigo, adică tot la Cluj, tot cu volgă și cu reîntoarcere la ceasul și din locul prestabilit, am avut parte și în compania altui coleg de-al său, dar cu dialoguri continue, începând de la prezentările de rigoare încă din clipa când ne-am văzut. Mi-a spus că lucrează la Consiliu și am prelungit întrebarea, din fire fiind curios și limbut. Mi-a replicat mândru, deloc reținut: Consiliul Securității Statului. Văzând că nu am nicio reacție la un așa domeniu neprevăzut, a-nceput să mă-ntrebe unde mă duc și ce am de făcut. I-am spus că, în primul rând, mă duc după cărți, că cineva mi le scoate și mi le predă *de și la* Biblioteca Centrală Universitară – secția împrumut. Cred că mi-a povestit ceva despre o fată, pe care o avea, foarte învățată și, pe deasupra, inițiată în arta pianului și a altor instrumente, care s-au șters între timp din memoria mea. A doua zi, la ora-ntâlnirii, a intenționat, probabil, să mă prezinte unei dudu care l-a condus

și a coborât din mașină, dar s-a răzgândit când a văzut cu ce frumusețe de d-șoară apărușese și care, la despărțire, mi-a dat un voluptos, plin de farmec sărut. Oricum, faptul că nu s-a ajuns la intenționata cunoștință cu talentata demoazelă, azi o stomatologă destul de acră, după cum am constatat, infiltrându-mă, sub un anume pretext, în tradiționalul ei cabinet de extracții și reparații dentare, mă îndeamnă să presupun că a fost un câștig pentru ambele părți. La-ntoarcere, dialogul pe teme banale, a continuat până la coborârea mea din mașină și, de-atunci, nu-mi amintesc, conștient că ar fi el, să ne mai fi văzut.

Doă întâlniri, două moduri de-a relaționa cu lumea pe segmentul de viață de nimeni deplin cunoscut și atât de temut: Serviciul de Informații Secrete al poliției politice, aflate în slujba lui Ceaușescu și a slugilor credincioase pe care, Tiranul, la orice oră, din zi și din noapte, în jurul său, le-a avut.

Colonelul Pop s-a oprit o clipă, în timpul călătoriei dinspre Cluj, la Hideaga, unde locuia sora sa Mărioara. Faptul că nu-și ocolea neamurile, mai modest poziționat social, mi-a indus o impresie favorabilă. Astăzi, nepoata sa, Adriana, fiica Mărioarei, lucrează ca șef de pagină la un hebdomadar sătmărean viu colorat, cu conținut miscelaneu, și, de breasla pensionarilor, deosebit de apreciat. A fost și dumnealui implicat în acțiuni de urmărire a unor reprezentanți ai Bisericii Reformate din Satu-Mare.

Averile unui șef de poliție de județ

Contabila **Viorela Molnar** născută Bud, prin 1951,'52,'53. Soția colonelului Molnar de la Poliție. Fiica unui pădurar, așezat, cu familia și gospodăria, în „Pădurea Mare”, trup forestier din imediata apropiere a orașului. Prin urmare, d-șoara Bud n-a crescut nici în puf și nici în barurile de pe Floaștar. A fost obișnuită, de mică, cu munca: sapa, fânul, secerișul, otava, animalele. De aceea, când ajunge la școală, se ține bine de carte. Părinții o înscrieseră la Liceul Economic. De acolo a fost repartizată la *Întreprinderea Textilă Ardeleana*, unde o depistează col. Darie Iacob și o aduce la serviciul Logistică din I.J.M.I. Satu Mare, contabil cu evidența carburanților, mijloacelor fixe, pieselor auto de schimb. Primește mai târziu gradul de plutonier. Există însă și alte atribuiri de rol. Prin 1977, memoria celor din urbe o plasează angajată civil la același Serviciu Tehnic-Administrativ. „Probabil” casieră.

În această poziție o găsim Evenimentele din 1989. Curând va fi transferată la SRI. Ne putem imagina dialogul pe tema transferului dumneaei: col. Negreanu negociază cu gradul omolog din poliție, Tudor Monea, spunându-i că ar avea nevoie de o contabilă. „Păi, ț-o dau pe Viorela” – o fi răspuns colegul. Și așa s-a produs transferul la SRI, de unde, prin 2006, când soțul său e promovat de Convenția Democrată (Forumul Antitotalitar!) în cea mai înaltă funcție din Poliția Sătmăreană, se pensionează. Din acel moment standardul său de viață se schimbă cu 180°. (Nu putem susține că CDR-ul n-a lăsat chiar nimic în urmă). În viziunea celor de la „Gazeta de Nord-Vest”, familia Molnar acumulează o avere dobândită prin mașinațiuni veroase care ar putea inventaria:

1. un corp de 4 clădiri la intersecția străzii Ștefan cel Mare cu Piața Eroilor Revoluției, pe care le-a închiriat firmelor ING Romania, Fiorela Diego, President și Agenția imobiliară Lup, încasând o chirie totală de 15.000 euro; în anul 2006, a construit în interiorul acestui corp de clădiri un hotel cu restaurant, denumit Kardinal.

2. corp de 3 clădiri pe strada Unirii nr. 63, în suprafață totală de 1.000 mp, pe care firma de familie S.C. BVA SRL Satu Mare (a cărei denumire vine de la prima literă a prenumelui fiului Bogdan, soției Viorela și fiicei Angela și la care pînă la 14 mai 2002 a fost asociat unic și administrator fiul Bogdan, iar ulterior a devenit asociat unic și administrator Molnar Alexandru) le-a închiriat pentru suma de 7.000 euro lunar (în prima clădire a funcționat un bar și un magazin, în a doua un atelier de croitorie, iar în a treia un atelier de textile); un control încrucișat efectuat în 1999 de ofițeri de la IGP și comisari de la Garda Financiară, ca urmare a unor reclamații, a constatat evidențierea de către firma BVA a sumei de 900 milioane lei reprezentând chirii încasate; în fața acestor clădiri a construit recent un imobil nou pe care l-a închiriat reprezentanței firmei Diego, care s-a mutat de pe strada Ștefan cel Mare.

3. casă pe strada Liviu Rebreanu (fostă Pietroasa) nr. 61, cu privire la care a negociat în 2005 (prin directorul adjunct Tincu Eniko, actualmente Patkos, care i-a fost amantă) să o vândă Curții de Conturi Satu Mare la prețul de 400.000 euro.

4. casă pe strada Micu Klein nr. 1, pe care a închiriat-o unui cabinet stomatologic, pentru suma de 1.500 euro lunar.

5. casă pe strada Ion Budai Deleanu nr. 3, pe care a închiriat-o unui cabinet medical de neuropsihiatrie, pentru suma de 1.500 euro lunar.

6. casă și teren de 3.700 mp, pe strada Dunării nr. 8, care au fost închiriate firmei Samsung și unui parc auto (Schrott); acum vrea să vândă terenul la prețul de 300 euro/mp firmelor care-l solicită pentru edificarea unui complex comercial în zonă, rezultând o valoare de piață de 1.110.000 euro.

7. construcție pe Drumul Careiului (la intersecția cu Podul Goleșcu), care a fost închiriată pentru Cafe-bar SEBI, la o sumă de 500 euro lunar.

8. teren ultracentral de 1.000 mp, la intersecția străzii Aurel Popp cu Cap Pod Decebal, lângă Direcția Generală a

Finanțelor Publice, pentru care i s-au oferit anul trecut 1,5 milioane de euro; pentru o parte din terenul respectiv, în anul 2000, i-a pretins afaceristului Cardoș Viorel din Bixad – Oaş, cercetat pentru evaziune fiscală de 1 milion euro, suma de 200.000 dolari, promițându-i că-l scapă de urmărire penală.

9. corpul de clădiri în care s-a aflat sediul IJPIPS/SC Prisma SA Satu Mare, iar actualmente se află sediul Universității Vasile Goldiș, Filiala Satu Mare, pe str. Mihai Viteazu nr. 26, pe care l-a cumpărat la prețul de 100 milioane lei, pe SC Prisma SA (unde a devenit în mod fraudulos acționar majoritar), l-a trecut (prin contract fictiv de vânzare-cumpărare) pe numele soției Molnar Viorela, fostă angajată la SRI, deși putea realiza tranzacția legal prin firma de familie, SC BVA SRL, și l-a revândut Universității Vasile Goldiș la prețul de 5 miliarde lei; a făcut aceste manopere pentru a nu plăti TVA (19%), impozit pe profit (25%) și impozit pe dividende (10%), comițând astfel infracțiunea de evaziune fiscală.

10. vilă de vacanță, cu teren în suprafață de 2.000 mp, în localitatea Viile Satu Mare.

De când este șeful Corpului de control al prefectului a acaparat dubios mai multe hectare de teren în zone extravilane ce prezintă interes imobiliar și urmează să fie incluse în intravilanul municipiului Satu Mare; totodată, este în vizorul unor instituții anticorupție pentru implicare în afaceri cu pașapoarte și permise auto, cu șefi din aceste servicii județene de interes public.

Soțul Viorelei este, concomitent cu creșterea avuției, și subiectul unui scandal, investigat cu rigoare profesională de oameni din presă și nu numai. Iese din atenția media doar odată cu schimbarea din funcție a prefectului Bud, cu care se află în relații de nemotenie. Sintagma sub care ziaristi îl dezmiardau, în calitate de Șef al Corpului de Control, unde îl plasase nepotul său, Prefectul, este „Unchiu' Sandu”.

Despre Viorela Molnar, toți cei care o știu susțin că e o fată deșteaptă. Menționez acest amănunt laudativ spre a mă delimita complet de neamproștia și cooperanții lui Komáromy care mă portretizau de fiecare dată în tușe hidoase, chiar și atunci când sursele secundare, inocente, elevii imaturi, ademeniți la o atât de murdară indeletnicire, în naivitatea lor, le raportau corupătorilor de minori de la Secu' și despre împrejurările când profesorul spionat recita toată ora versuri franțuzești, comenta din proza balzaciană, sartriană, camusiană, citate știute pe de rost. Ba, mai adăugau că „Obiectivul Relu” n-avea nevoie, pentru a se face înțeles, nici de cărți, nici de fițiuci camuflate. Dar asta nu transpare în gunoaietele meticuloase îndosariate de Colțîș, Komáromy, Chirculescu. Am luat act de aceste strict-secrete uneltiri, la tradiționalele banchete de finalizare a studiilor liceale, când, după o țuică, un vin sau doi țapi de bere, eu și sărbătorii aproape „ne tutuiam”. S-a întâmplat adeseori, ca unii absolvenți, dintre cei recrutați de Sarsailă, asistat cu devoțiune de **turnătoarele rezidente Monica și Vladimir**, să se apropie mai mult de mine și să mă roage să fiu atent că sunt urmărit de Securitate. Cu această ocazie îmi mărturiseau cum m-au vorbit ei întotdeauna „frumos și de bine”, dar, „în școala noastră”, din nefericire, mai sunt și „multe uscături”.

Afaceri, idile, perversități

Femeia de serviciu, **Maria Ghic**, se născuse și ea la țară, după cum o recomandă umila sa funcție în Instituție. Colegă de serviciu cu d-l col. Mareș-Purcel, consătean și verișor de nădejde. Un personaj neînsemnat, dar verificat până la a șaptea spită, la Dosar, pentru că și la mătură trebuia să fie o persoană fără niciun „aspect deficitar”. A fost femeia de serviciu a Securității. Se comenta pe la colțuri, în băfă discretă a cadrelor din Instituție, cu vechi stagii în mariaj, că ar fi intrat în posesia unui soț cu zece ani mai tânăr, un regătean ascultător în familie și devotat.

Birourile fiind multe și grele de fișete ferecate în care se stivau dosărele, de mucuri de țigări și ce-o mai fi fost pe dușumele, din când în când era ajutată, în executarea „atribuțiilor de serviciu”, de o colegă din Arduard care păstra mopul și teurile la postul de bază, în clădirea Miliției. Am cunoscut-o la Plăcintăria evghenicoasei tinere doamnă Florica Belbe, de la Piața Someș, unde, evident, azi, cu mare bucurie, frământă și oferă clienților piețari gustoasele ei plăcinte codrenești. E tare mândră, când începe a povesti despre fiecare colonel în parte, nominalizându-i fără inhibiții pe cei care au chemat-o și-acasă, la spălat, dereticat sau lustruit pardosele. Știe, ca un talentat om din popor ce este, să-i zugrăvească mustos pe foștii ei șefi, cu bunele lor năravuri și mai ales cu cele rele. O sursă ideală, pentru a asculta „întâmplări pline de haz” despre vremurile acele.

Maior **Illi Jancsi**. Născut în Ghilvacii prin 1938. Șvab. Blond ca un autentic arian. A iscodit mereu, cu tenacitate, ce gândesc, spun și uneori intenționează să pună la cale conaționalii săi, *Sathmarer Schwaben*, dar, i-a supravegheat și pe maghiarii din județ, deopotrivă... De altfel, cu numele românizat **Illi Ioan**, figurează și pe lista celor 102 „lucrători” din umbră ai personalului care a servit în interiorul Bisericii Reformate.

A fost rudă afină, o vreme, cu colonelul Octavian Giurgiu, trudit în aceeași Cooperativă profilată pe muncă secretă. Fiica sa Edith a lucrat în Serviciul Pază și Ordine, la Municipiu. A divorțat de primul soț, Voicu Giurgiu, fost șef la Evidența Persoanei.

Illi a avut un frate colonel în cadrul Direcției Securității Statului - Centrul de Testare Psihologică.

Col. **Gheorghe Costin**. A răspuns, după relatările surselor, printre altele, de Poștă (fieful arondat pentru o mai lungă perioadă de timp colegului său, ofițerul Hoban!), de zona Turț etc. Denunțat ca următor al Bisericii Reformate din Sătmăr. Născut la 1949, în Pișcari, unde urmează și școala generală. Liceul, în Satu Mare, la „Eminescu”. La liceu, o cunoaște pe d-soara Andreica, originară din Lipou, venită și ea la oraș din dragoste de carte. După absolvirea Școlii de Securitate Băneasa, frumoasa colegă îi va deveni soție. Era deja doctor pediatru. Au un fiu ginecolog.

După Revoluție, a continuat aceeași activitate de urmărire și documentare, în același stil verde-românesc, prezentându-se de ex. la un important șef de la Poștă și cerându-i informații despre ungurii care și-au clamat nemulțumirile în plină curte, ziua în amiaza-mare. Îl interesau manifestările „antiromânești”. A declarat răspicat că vrea să știe tot ce mișcă prin poștă. De altfel, dumnealui a fost imputernicit de Andrei Ionescu să-l întâmpine pe un aspirant la fotoliul mânos de director peste Poștă și să-i scripuiască dosar voluntar-obligatoriu de destoinic informator.

Maior **Dorel Vidican**, lucrător operativ de securitate la Biroul din Carei. Nevasta, Doina, la „Buletine”, în același oraș. E din Tiream. Familia Vidican are doi copii. Într-o zi, la chioșcul de ziare, o doamnă între două vârste susținea sus și tare că dumneai e fosta soție a securistului Vidican. Că au o fată împreună și că e foarte nemulțumită de cooperarea cu tatăl acesteia, care nu se implică, așa cum dânsa și-ar fi dorit, în creșterea și educarea copilei. Rezultă că la Securitate mai exista cel puțin un „Vidican”, sau cel știut o fi avut și el o aventură la viața lui. Încurcate-s căile Domnului...

Col. **Octavian Giurgiu**. Născut prin 1953-54, în Satu Mare. Tatăl – inspector la Finanțe. Mama – învățătoare. Școala generală și liceul, – la Satu-Mare. Cea de Ofițeri, – la Băneasa.

A lucrat la Serviciul III (Spionaj!). Apoi e promovat șef la Biroul de Securitate al orașului Negrești-Oaș, în locul colonelului Borș. Nevasta – economistă, la imbatabilul Petrică Ghiriti, vicele atotstăpânitor peste Cooperativa „Prestarea”.

De la Negrești ajunge, în final, șef la USLA - Satu-Mare.

Col. **Octavian Giurgiu** este fratele lui Voicu Giurgiu, fost șef la *Evidența Populației* înainte de-a se statornici la Crușor, ca pensionar. A fost, după toate probabilitățile, șeful Doamnei Komáromy, soțioara securistului rapace care m-a pândărit pas cu pas și n-a avut niciodată curajul / curiozitatea / onestitatea să mă abordeze frontal. A urmat cu sfințenie stratagemă șarpelui pitulându-se cu gușa plină de venin spre a nu rata momentul, pentru mine fatal, când, într-o încordare supremă, va reuși să mă străpungă letal. Așadar, securist din familia viperidelor cu capul țesit dorsoventral, având hiperdezvoltată trompa lui Eustachio, canal prin care înghăța din zbor informația, deoarece comunica sulinar și cu oficiul nazal.

Col. **Ioan Farcău**. Dincolo de servilismul cu pâinea lui Buidoșou, destinată șefului Ionescu, memoria comunității îl vorbește și de bine: că era inginer, în relațiile cu prietenii – om ferm, ajuns proprietar de gater la Tășnad, într-un îndelungat răstimp postrevoluționar. I-a servit pe mulți întreprinzători din zonă cu material lemnos, dar cele mai bănoase afaceri le-a derulat cu foștii săi colegi de la Sperioasa lor Cooperativă de Supraveghere. A avut curajul să se avânte, imediat după căderea Comunismului, în jungla economiei de piață. Ca și Viorel Pop și alți câțiva colegi, puțini, a studiat piața, cererea și ofertele și a acționat în consecință. Lumea capitalistă l-a tratat cu deferență ca pe oricare întreprinzător de succes, în timp ce, pe alți confrăți instelați, metamorfozați în detectivi (prin firme de supraveghere, pază și ordine), în consilieri, politicieni sau oligarhi financiari, lumea i-a taxat drept „scursuri ale securității”. Partea blestemată, din activitățile aducătoare de nesperat profit ale lui Farcău, a fost calitatea dubioasă a drumurilor locale, județene sau interjudețene, pe care le executa adeseori chiar firma dumnealui (că avea o *pilișoară* și *la drumuri bunăoară!*). Acolo, asfaltul ținea cât Nichipercea cu degetul. Nu era gata o postată, că trebuia să pornească plombarea gropilor, de la capătul pe unde demarase. Și, uite-așa, originala noastră democrație reușea să asigure front de lucru stabil cu sau fără păcălicioasă licitație. Pe segmentul Tășnad-Blaja – spre Marghita, apărase chiar o poveste perversă, prin care gura lumii slobodă, ca-n orice fabuloasă justificare etiologică, explica, într-un limbaj deocheat, că drumarii lăsau numeroasele ascunse hârtopi ca să șunțeze descărcarea impulsurilor năvalnic-rebele, barbar-nefirești, ale unui nefericit exhibiționist, magistrat navetist, care, doar la intrarea și ieșirea constant legănată a mașinii, în spastice coborâșuri-suișuri prilejuite de binefăcătoarele gropi, atingea chinuitoarea juisare, declanșată odată cu așezarea, pe scaunul din dreapta, la ficare venire sau plecare, a câte unei noi inocente autostopiste, care, înainte de contactul vizual cu organul judecătoresc, tocmai mulțumea Celui de Sus că, de data asta, n-a stat prea mult la „ia-mă, nene!” și a avut un piculeț de noroc, că va descinde, cu un ceas mai devreme, la prunci și iubitul său soț.

Ajuns la vârsta când majoritatea oamenilor de afaceri predă ștăfeta unei noi generații ridicate în propria familie, d-l colonel este cuprins desigur de justificate emoții: Oare cele două progeturi se vor ridica la înălțimea venerabilului lor tată ori, poate, lucru intristător, îl vor dezamăgi, risipind și păpând tot?

Col. **Gheorghe Vrabie** a fost, se pare, un om cu adevărat inteligent. N-am găsit între rapoartele și referatele sale securite nimic compromițător gramatical. Mai mult de atât, stăpâna la perfecție câteva limbi străine, între care, rusa și germana. Nevasta îi lucra la Procuratură. La un moment dat au divorțat. Intimata s-a transformat din Vrabie în Șuta. N-au avut copii așa că a renunțat doar la soț.

După divorț, cu toate că afișa o mină imperturbabilă, obsedat de acest afront impardonabil venit din partea tovarășei sale de viață, Gheorghe a dorit să părească neprietenoasa

urbe. Iar soarta l-a ocrotit. A fost promovât lector la Școala de Perfecționare a cadrelor de la Grădiște. Acolo și-a însușit temeinic germana și un bun prieten din copilărie, de profesie inginer. Fusese repartizat ca muncitor, de pe băncile Politehnicii, în bandă, la Întreprinderea de Calculatoare București. O muncă extenuantă. Asta l-a determinat să intre în Serviciul de Externe, unde a funcționat fără reproș până la Revoluția din Decembrie. Ambasada în care funcționa împreună cu soția a fost printre primele care au anunțat că se alătură insurgenților ridicăți împotriva lui Ceaușescu, în România, acasă. După selecția cadrelor necesare nou-înființatului S.R.I., ciracii din jurul revistei România Mare l-au acuzat pe Virgil Măgureanu că și-a numit un consătean în rolul de șef al Serviciului Sinteză al S.R.I. Folclorul local i-a atribuit acestui prieten înalta demnitate. Însă, e bine să nu uităm că mentalitatea populară operează cu personaje și locuri imaginare, măiestrit inventate.

Plt. **Ioan Goste**. Își trage genele din două cătune ale Codrului, Soconzel, după tată, și Hodișa, după mamă. A fost responsabilul Securității cu muniția și armamentul. Un om chibzuit, econom, care a reușit să profite de binefacerile Comunismului, chiar și atunci când, printr-o revoluție sângeroasă, fuseseră anulate. În anii de libertăți democratice, și-a transformat spațiosul apartament în două garsoniere și un „deux pièces”, toate trei oferind mult confort, fiind comandate. În felul acesta reușește lunar să mai adauge, la pensia de securist, cextravaloarea a două chirii. După unii, era frate cu șeful de post din Vetiș. Se pare însă că nemotenia se limitează doar la rangul de veri primari sau secundari. Are și un fiu, Raul, ofițer criminalist, om așezat, familist. O fi implicată și aici structura de rudenie ce-i leagă și dezleagă, în interiorul Ministerului de Interne, pe toate și pe toți?

Armurierul a avut și mai are încă un adevărat cult al prieteniei. Printre cele mai venerate amice ale domniei sale se numără doctorița Gherasim din Cehu-Silvaniei, localitate aflată în partea de sud-est a poalelor Codrului, o asistentă din Carei, orașel situat la doar 35 kilometri de domiciliul dumnealui, văduva fostului său șef ierarhic cu care continuă să se afle, și astăzi, la aproape două decenii de la plecarea răposatului, în relațiile cele mai apropiate. Soția adevărată, cea pe care a luat-o, în tinerețe, pe când era doar o zgâtie de fată, a fost secretară la Miliția Economică. Mai târziu, plutonierul i-a dăruit libertatea pe motiv că e o femeie prea rece față cu pretențiile d-lui, undeva mult mai sus situate. Odată divorțată, dumneai a trăit ca o persoană discretă, și-a organizat, după norme de conviețuire discrete, anturajul și viața. Se află mereu singură, zice lumea din jur binișor informată.

„Radu te-a mușcat de piept?”

Col. **Ioan Sopota**. Se trage din Bihor. A copilărit în Vășad. Era rudenie cu Grigore Bibarț. Se zice că, la începuturi, ar fi locuit în centru, deasupra Farmaciei 8. Apoi, mutat la Carei, unde îl prinde Revoluția. După alții, a locuit, de la început, în blocul de garsoniere de la Burdea. Odată cu plecarea lui Bujor Dulgău ca șef la Arhivele Statului Bihor, i s-ar fi repartizat locuința acestuia

Sopota apare în Arhivele C.N.S.A.S. și ca supraveghetor al cadrelor din Învățământ. Zvonacii de cartier, precumpânitor pensionari din Micro 14, susțineau până mai ieri că d-lui poate fi văzut, la ceasuri de seară, plimbându-se agale, profund îngândurat, ca un veritabil lup singuratic, undeva pe străduța mai îndosiată cu numele Timiș. Dar surse mai proaspete susțin că aproape zilnic e prin Micro 17, unde, cu silueta lui grăsuță, bondoacă, salută condescendent, ușor timorat, prietenii, lumea știută. De altfel era invidiat încă din tinerețe de colegii care stăpâneau superficial gramatica, prozodia, retorica, pentru firea-i romântioasă, pentru paginile de literatură versificată pe care dumnealui le plămăuia.

Între răsufătorii cei mai fervenți cu care a lucrat, se detașează, prin aspecte cu totul particulare, nume deplin conspirate, precum „Popovici”, un *Iuda* înrăit, prezent în rapoartele de securitate ale celor de dinainte și de după 1986, anul când Sopota își exercita atribuțiile de serviciu și cu concursul altor „oameni de bine”, nedisimulat patrioți, ca „Magdalena” și „Pișta”.

Cu ortografia sa slăbănoagă, „Popovici” îi vomită informațiile în același stil caracteristic: „Prof. Ulmeanu Radu este prea încrezător în forțele sale proprii, am constatat că îi subapreciază pe alți (sic!), atât în societate, s-au (sic!) la mesele rotunde... în cadrul bibliotecii s-au (sic!) cu ocazia altor expunerii”. Și acum urmează bomboana de pe coliva turnătoriei: „Din când în când vizitează vitrinele (sic!) din municipiu – pe care le subapreciază. Îi plac petrecerile – aventurat (sic!) după femei – chiar și la școală, mergând la domiciliu târziu de tot. Mereu abuzează, scoțând în relief că el este în societatea scriitorilor.” Idei tari! Caracter mare, Conu’ „Popovici”! (a se vedea „Nota informativă” nr.1347 din 10.02. 1986).

La polul opus al discreditării omului de către om, se afla „Nota informativă” a profesoarei (de liceu, ortografie perfectă!) „Magdalena”, care, în fapt, nu poate fi categorisită drept turnătorie. E un panegiric. Îl reproduc în întregime: „Sursa vă informează următoarele despre profesorul Ulmeanu Radu de la Școala generală 6 (sic!): îl cunosc de mai puțin ani și ne-am întâlnit la diferite acțiuni desfășurate în cadrul Liceului. Este un profesor iubit de elevi și poeziile sale sunt citite. De asemenea, este solicitat de elevii din licee care i-au citit poeziile. Părerile profesorilor despre tov. Ulmeanu sunt bune, fiind apreciat ca un coleg bine pregătit profesional”. Bravos Magdalena, așa mai merge!

Punând cap în cap, gândind la rece, imparțial, securistic, cele două delatțiuni situate la antipod, Popovici – zugrăvind-l pe supraveghetor ca juisseur-afemeiat – și Magdalena, elogiindu-l ca OM unanim apreciat, am putea să conchidem că bărbătușul delator, spionând pe gaura cheii, a

fost martorul unei scene delicate, consumată între ahtiate colegă-informatoare și insașiabilul obiectiv studiat, la care, luând act, literatul-platonic Sopota, în spiritul înaltelor sale atribuții de serviciu, cu talentul său de anchetator vigilent, a reacționat: „- Magdalena, să spui drept,/ Radu te-a mușcat de piept? – Nu, șefu’, fui în grădină/ și m-a mușcat o albină!/ – Magdalena, de ce minți, că albina n-are dinți,/ N-are dinți, n-are măsele,/ Vrei să-ți iasă vorbe rele?”...

Numai că, în josul notei elogiative semnate de verticala „Magdalena”, apare o *notă de sarcini* deloc liniștitoare. Neostoita Securitate voia mai mult: „Să ne semnaleză despre activitatea celui în cauză, felul cum pregătește unele manifestări culturale, atașamentul său la orânduirea socialistă ș.a.” (v. „Notă informativă Nr. 003562/05.03.1986.”).

Un ultim informator cu atitudine pozitivă dirijat pe lângă obiectivul cu nume de cod „Poetul”, este cel pe care cpt. Sopota, în „Raportul informativ” Nr. 00333/29.07.1986, îl înregistrează sub pseudonimul „Pișta”. Cu această ocazie, tânărul ofițer își deconspiră, printr-un grosolan dezacord gramatical, apartenența la propria-i castă: **analfabeta Securitate**. Citez pentru argumentare: „La întâlnirea cu sursa Pișta (sic! – a uitat ghilimelele!) aceasta mi-a relatat că a auzit la școală că se pregătește un montaj literar-artistic cu elevii din oraș și în care vor fi recitate poezii ale mai multor poeți contemporani printre care și a (sic!) lui Radu Ulmeanu...”

Plt. **Victor Curileac** n. în Vetiș, dar cu ascendență maramureșeană. A deservit poșta secretă ca șofer, iar, după plecarea fostului șef, a preluat, se pare, conducerea acesteia. Era o importantă anexă a muncii serviciilor speciale care asigura transmiterea documentelor în deplină siguranță și expeditivitate. La început era adăpostită în clădirea de pe Prutului, apoi s-a transferat pe Mihai Viteazul, de unde se mută în clădirea Miliției, mai întâi la parter și, pe urmă, la etajul al IV-lea. De acolo va urma traseul spre gară, unde îi vor destina un spațiu corespunzător cei de la Poștă, servind Autoritățile.

Curileac a făcut carieră militară datorită unor calități exceptionale. N-a trecut în Corpul ofițerilor, pentru că nu a avut cine-l propulsa în Cooperativa în care promovarea era o afacere a adevărat obscură. Se pare că, în perioada stagiului militar, a fost înaintat șofer personal al unui înalt demnitar securist: generalul Nuță, cu un rol important în istorica noastră spionito-agentură. Atunci România nu avea mai mult de 70 de generali. Azi sunt vreo 300. Presa postdecembristă a consemnat că generalul-maior Dumitru Gherguț, șeful lui Nuță, avea dreptul la șofer permanent, un plutonier, dintre cadre. Secundul beneficia doar de un conducător auto, soldat în termen. La eliberare, șeful, care-i aprecia punctualitatea, pasiunea pentru istorie și, în general, pentru cultură, ținuta militară impecabilă, rezistența la stress și condiția fizică de invidiat, i-a recomandat colonelului Gheorghe Pop să-l încadreze în secretara lor îngrăditură. A terminat liceul seral-comasat la Livada, dar nu i-am fost profesor. O avea drept soție pe Lia, care, în interiorul Direcției de Poștă civilă de peninsul Sătmărului, era adjuncta surorii sale, Elena Măndruță. În fapt, Lia era supraveghetor la masa de observație (sub directa îndrumare a Floricăi Mureșan, soția primarului Negreștiului, sora lui Aurel Tămășan, coordonatorul Secției Economice de la Județeană de Partid), iar Lenuța, pe care o prinde Revoluția secretar PCR (în locul lui Aurel Contraș, tătic al unui fiu avocat!), peste Poșta revolută, era telefonistă-„șefă”.

Victoraș era rusofon, iar originea ucraineană, când s-a înscris la liceu, dornic de învățatură, la opțiunea pentru limba modernă, l-a determinat să se-ndrepte spre graiul strămoșilor, de care, probabil, se simțea legat prin familie și strămoșească încrengătură. Are un fiu încadrat la ISU, care i-a moștenit tatălui gena sportivă. E campion în arte marțiale, cu palmares impresionant la capitolul colecții de dani. A câștigat chiar recent o valoroasă centură. Fiica-i e inginer la Timișoara. Soția, pensionată, după cariera la masa de observație a traficului telefonic din centrala analogică, azi depășită de tehnica digitală și înaltul grad de uzură.

Col. **Ioan Anițaș**. Din Seini. Fiul celebrului primar negreștean comunist Mihai Anițaș. Născut în 1949. Liceul – în orașul natal. Școala de Ofițeri Băneasa. Este singurul securist din județul Satu Mare despre care știm că a lucrat și la „F”(atent camuflatul filaj!). După promovarea lui Gheorghe Pop ca adjunct al lui Darie, a răspuns de Contrainformații Militare (Securitate, Miliție, Pompieri, P.C.F., Arhive). Soția i-a fost asistentă pe lângă d-na doctor Damian (Spinoasa problemă a pensionărilor!). A trecut în retragere pe când funcționa la STS. Au o fiică căsătorită.

Plt. **Gheorghe Suiugan** din Cehal a avut onoarea de a-i purta cu volga neagră pe șefii supremi ai Inspectoratului M.I.:col. Florea, col. Hontău ș.a.

Stă în blocul de la Transilvania, în plin centru. Vecin cu Dumitru Colțiș și Florica Deicu. N-are copii. A rămas în memoria instituției printr-o istorioară picantă, edificatoare pentru limbajul uzual cazon, tipic Securității din orașul bilingv Sătmăr. Toată suflarea din fosta Cooperativă de Ascultători și Sufletori cunoaște episodul în care protagoniști au fost Gyuri Suiugan și superiorul său col. Gheorghe Vrabie. Se spune că acesta din urmă avea nevoie urgentă de mașină. Fusese semnalat pe undeva un spion. A dat ordin să fie găsit Suiugan prin stație. I s-a raportat că a fost depistat la barieră, pe strada Uzinei. Dar timpul trecea, verbulcașul cotrobăia și volga nu mai venea. Într-un târziu, sosește totuși șoferul și se prezintă la ordin. Șeful, exasperat, îl ia la trei păzește: „Gyuri, ce dracu’, unde ai stat atâta? – Eu stat la barieră, tov. colonel./ – Ce barieră, mă, ce barieră, io o fut pe mama dacă tu ai stat la barieră! / – Poți se-i fuți, că io acolo am stat” – răspunde prompt subalternul. Pozna a făcut înconjurul unității în aceeași zi și, până azi, constituie deliciul întâlnirilor la o șuetă a vechilor combatanți.

Viorel ROGOZ

Noica : «întru» :: Goma: «inter»

Privitor la măcar trei dintre securorii trimiși cu misiuni criminale, dacă nu deocheate, în Vestul capitalist, cacoșim și decadent, Paul Goma s-a pronunțat nuanțat, critic dar ferm, în spiritul adevăratului

său carevasăzică, refuzând să-i transforme pe Mihai Pacepa, Liviu Turcu sau Haiducul Hirsch, asemeni unui simplu Cangeopolă, în eroi ai neamului, democrației, României, Israelului, Franței, Rusiei Bolșevicioase ori Atlanticului de Nord. Jurnalul său de pe pînza vremii internetice ne stă mărturie. Îi vom da apă la moară, în cele ce urmează, samarizați cu propriile noastre experiențe de viață, de lectură și de cogitațiune independentă.

Să-i luăm la purecat pe rînd.

Haiducul Hirsch, bunăoară. Misionat să toarne otravă din stiloul în paharul cu apă al unui Paul Goma participant la o dezbatere cu presa și diverse organizații neguvernamentale pe tema batjocoririi drepturilor civice în Estul Sovietizat, el trece la Occidentali cu arme și bagaje. E, din acest motiv, un trădător sau un erou? Păi, dacă admitem, în ritmul sinecdocizării totalitoante, că Partidul = Ceaușescu = România, iaște un trădător sadea securianul respectiv. Dar nu admitem, argumentînd că, nefiind partea, partiditatea comunistă, compusă, la data ceea, decît din vreo patru milioane de membri, adicătelea de entități emasculate. Or, Haiducu nu jurase obediență absolută decît Ceaușeștilor Tovi, iar jurămînt ofițărănesc făcuse doar Ministerului de Interne. În ochii lor, defectînd cu success, rămînea eternamente mișel. Urma să devină, grație acestui gest, și erou? Erou nu, ci prosper om de afaceri, ba și auctor al unei cărți de success limitat, ca să nu zic momentan, despre propria sa dezertiune. Avea motive ideologice să defecteze Tovul Hirsch? Avea, desigur. Ca evreu, din familie nereligioasă și internaționalistă, se simțea el însuși trădat de rebrănduirea național-comunistă a regimului politic din România, așa cum se simțiseră, la vremea lor, după îndepărtarea din poliția politică, și membrii grupării lui Sașa Mușat, auctorii atacului asupra camionetei Băncii Centrale, reevocați în filmul lui Alexandru Solomon, noii securoi ai Epocii de Aur Ceaușiu antisemiți adevărindu-se la anchete, sau chiar simple atenționări, cam cît sezii locotenent-colonelului Parpanghel Boțîrlan, ce, prin 1988, le apostrofau pe ștudeantele de la Secția de franceză, Mariana Luță ori Irina Crețu, fosta iubită a lui Aurel Dumitrașcu, pentru că se frecventau cu «jidoavca de Mady Solomon», fiica unică a unui respectabil inginer din Piatra-Neamț, amică, la rîndul ei, cu lectorița italiană Anna Alassio, asiduă, aceasta din urmă, a cercului dan-petrescian.

Liviu Turcu, «trădător» din perspectiva jurămîntului militar și obedienței pecerii, va fi devenit cumva erou după trecerea la Americani numai pentru că dădea un lung interviu, foiletizat, la Vocea Americii, unde zugrăvea nasuliile comunismului dadadubian (dar cam în stilul descurajant, ca să nu zic disforic, al lui Mircea Iorgulescu, «cărțița» plasată de Secii Curiști, văleat 1989, la Radio Europa Liberă și Radio Paris)? Îl ascultam, consemnat la domiciliu personal, cu interes, doar că, pînă la fuga elicopterizată a lui Moș Neculai Ceaușinchi, intervențiile sale nu mergeau în sensul speranței ori indemnului discret la așteptarea stoică a sfârșitului iminent al bolșevicioșiei. După 22 decembrie 1989, da, se reorientează gagiul și dă sfaturi loviloșionarilor bucureștioși, ajungînd să apară, în anii recentuți, o simplă jigodie postsecuristă ce lansează acuze de colaboraționism în dreapta și în stînga, de presupus contra cost, inclusiv la adresa febrilului liberal Varujan Vosganian ori, risul gurului, înspre Vladimir Tismăneanu, fostul său coleg de Sociologie.

Ion Mihai Pacepa, acum, șalăul cel mai baban dintre defectorii ceaușieni. Adjunct al Direcției de Informații Externe, nu șeful ei principal, trece, în 1978, la lanchei. Ce zicem despre nenea cesta? Ceva om susura noi despre mnealui, dar... să vedem cum îl probezește sărbătoritul nostru, Paul Goma, împlinitor a șaptezeci și cinci de toamne în octombrie curent. La concurență cu Noica, filosoful călare pe functorul «întru», Omul din Belleville, observator impvid al istoriei românești, mai cu seamă recente, dă pinteni intercostali prefixului «inter», construind, cu ajutorul acestuia, concepte precum «intercenzurarea», «intertămîierea», «intersodomizarea» și - relative la securității defectori - «intertrădarea». Ne amintim, din *Gherla* sa, cum ciobanii mioriticii își bagă unul altuia deștul în tuhăz, apoi... se cracă de ris. Jurnalul internetic al Gomie conține răspunsuri indirecte pentru amicii blogarului Victor Roncea, privitoare la fenomenul de ei botezat «Curva Pacepa». Le spune, între altele, că-l lasă rece faptul că securienii se trădează unul pe altul, se intertrădează, interanchiulează, interfelează, interirumează sau intertămîiază, însă îl miră că, printre propriii săi emuli

electronici recentuți, unii îl eroizează pînă Ghinărar - așa cum copiii din familii bune, cărora li s-a interzis scormonirea propriilor dejecții rahatiene, ajung, tocmai din această cauză, să sacralizeze excrementalul. Amintește Omul din Belleville și Afacerea Gustav Pordea, cu valahul finanțat de București, prin DIE, să-și cumpere un loc eligibil pe lista Frontului Național pentru Parlamentul European, tranzacție devoalata tabloidelor de nevasta dizvoțatoare a lui Jean-Marie Le Pen. La procesul de calomnie intentat jurnalistului frâncesc de la cotidianul *Le Matin*, e solicitat Pacepa ca martor al apărării. Lancheii totuși, spre a-l proteja, nu-i îngăduiră să vină la Parigi personal, unde spera să o întilnească pe Monica Lovinescu, ea - nedoritoare să se întrețină cu un securist, fie el și de rang înalt, al cărui trecut încărcat de crime, de sînge și de căcart, îl cunoștea foarte bine - refuzînd întilnirea cu demnitate. Altele sînt însă punctele mele de interes «întru» Tov Ghinăraru. Îi spun tov pentru că a obținut, prin Americani, recuperarea postloviloșionară a gradului de securoi înalt și pensia aferentă, neodeobindu-se astfel, decît poate formal, de Plesîță, fratele său hain. Iată, dar, observațiunile mele:

Erou nu-l văd cituși de puțin. A trecut la adversari ca rața prin baltă, lăsîndu-și fata și ginerele zălog Ceaușescului, abandonîndu-i la discreția tiranozaurului, carele, nu i-a tras pe roată, nu i-a spînzurat, nu le-a turnat plumb topit în urechi, ci le-a făcut ceva mult mai scârbos: i-a ținut sub ascultare microfonia aproape 12 ani, toate sughițurile, lacrimile ori flutulețele fiindu-le înregistrate, codificate, numerotate. Îi vedeam uneori, la Doi Mai, încadrați de două mașini polițiene, însoțiți peste tot, la umblătoare, la cumpărături sau la plajă. Lor le-aș putea la o adică acorda titlul de Eroii ai Chinului Socialist, lui, care i-a lăsat amanet Căpcăunului, un șut în fund i-aș trage, bine țintit.

Acum, treaba cu *Orizonturile roșii*. Că a folosit negru literar, *ghostwriter*, o știam din, de Arkadie Sevcenko, *Ruptură cu Moscova*, adusă din Vest de Vivi Dobrinescu, vecinul meu tătărașan, coechipierul lui Gheorghe Buzatu. Defectorul sovietic de rang ambasadorial povestește cinstit că, spre a-și scrie mărturia după exigențele editorilor americani, a făcut apel la un scriitor profesionist, ce i-a luat interviu, a ordonat și stilizat materialele lui livrate prin discuții înregistrate pe bandă magnetică. Etc. Pacepa, cu studii doar liceale, serale pesemne, ca și Plesîță, inteligent poate dar fabulator și incult, nu-și spune deloc negrul. Nevasta mea însă, comparînd stilul din *Supleantul* cu cel din *Orizonturile roșii*, crede că l-a depistat ca *ghostwriter* pe însuși: Petru Popescu. Excelent cunoscător de engleză, romancier cîndva de succes în România, negrul literar al Ghinărarului a făcut o treabă minunată în *Red Horizons*: dialoguri spumoase sau epustufante, fantezie numeroasă, întimplări hazlii, istoriete sadicomice, mai degrabă ficțiune decît lucrătură autobiografică. Mare succes avea să aibă lectura cărții, pe vremuri, la Radio Europa Liberă. I-a dat o lovitură strașnică, sub centură, bulanguiului Ceau, cu care avea propriile răfuieli de dus la capăt, meschine, personale, ci nu de idei. Doar că lovitura trasă Geniului Rău al Carpaților au resimțit-o Români cu asupra de măsură înainte de 1990: întărirea aparatului represiv, dificultatea călătoririi peste fruntarii, obligația pentru specialiștii plecați în Apus de a semna angajament cu Secu (a se vedea, la Iași numai, universitarii, inombrabili, de pe faimoasa Listă a Ghițulicii primsecretariene cu «persoanele de sprijin»). După 1990, fără *ghostwriter* de talia lui Petru Popescu, nu a făcut decît să fabuleze fără talent, să bată câmpii digresivului sau apa în pua lui Moș Mitru. O vreme l-a solicitat pe Mircea Nedelciu. (Eram la el, cu Mihai Dinu Gheorghiu și Jean-Paul Goujon, cînd, imobilizat în fotoliu de infirm definitiv, Mircea primea un telefon dinspre SUA, îi transmitea Ghinărarului băgările sale de seamă după lectura unei dactilogramme, apoi ne șoptea ironicamente: «Am ajuns negrul lui Pacepa, prieteni, dar mă plătește boierește»).

Cu Lucia Hossu-Longin, are în momentul de față Pacepitatea Sa o negresă literară, aptă, adaugă rătăcioșii adolescentini, și de servicii «subtabulare»... Că Humanitas nu a făcut o mare brînză publicîndu-l pe superdefector, se va vedea curînd, la vînzările mai puțin spectaculoase decît ale starletei Mihaela Rădulescu. Doar faptul că, la ultimul târg de carte, Standul Liicenilor pusese portretul lui Pacepa lingă cel al Hannei Arendt mi-a dat de gîndit. Dacă nu e intenție iudeofobă la mijloc, spre a se sugera că ambii sînt israeliți, rămîne o mare nerozie, o gravă porcărie. Femeia aia, fosta iubită și interlocutoare privilegiată a lui Martin Heidegger, analistă neîntrecută a fenomenului totalitar, filosoafă a culturii, alături de un securoi viclean, ignar, mitoman??? Mă depășește lucrătura. Și încă ceva: securorii rămîn securoi, tautologic exprimîndu-ne, indiferent de regimul căruia se află aromdați. Nu sînt mai breji ipochimenii ce, în societatea deschisă, ascultau, la cererea mitterrandiană, telefonul parigotic al lui Cioran, necum cei ce, puși la treabă de urangutanul George W. Bush, la baza americană de la Guantanamo, pentru a-i determina să clacheze pe musulmanii suspecți de terorism, se șterg la fund cu pagini din cartea lor sacră, din Coran. Toți, de-i pui la munca lor, murdară prin definiție, o apă ș-un pămînt se adeverează. Cred că sărbătoritul nostru, Paul Goma, nu m-ar

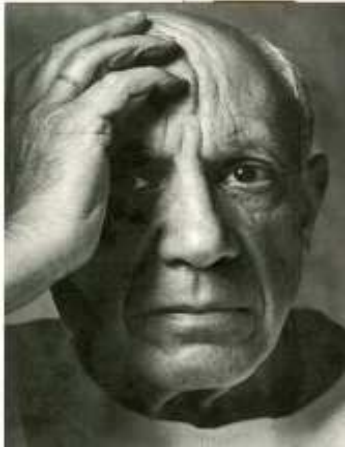
contrazice prea mult pe astă temă. Necum René Char, din care sfios recita-voi, înc-o dată și înc-o dată: «Vă închinați Porcilor Voștri, care există; eu mă supun Zeilor Mei, ce nu există. Rămînem bărbați ai inclemenței».

¹ Căsătorit cu Lidia, fostă Rostaș, neoprotestantă de felul ei și a cărei familie avea depuse actele pentru emigrare în USA, Liviu Cangeopol, folosind «pașaportul Dan Petrescu» (precum alții utilizaseră întru roire din Ceaușima, la anul de dizgrație 1977, «pașaportul Goma»), ajungea peste Atlantic - în căutare de ciini cu colaci în coadă, carieră de regizor la Hollywood sau studii de parapsihologie - mult înaintea socrului său, ieșit din Vălăhie abia după Loviluție. Greutățile, pentru un ins obișnuit cu vilă pe Moara-de-Vint, căine de rasă și Audi, trăitor printre rrominii bișnițari din cartierele Nicolinei și Păcurețului, băiat de bani gata, autointitulat «parazit social», pînă la treizeci și cinci de primăveri, dificultățile, dară, aveau să se ivească imediat la contactul cu durele realități ianchee, unde, pentru a supraviețui, nu e suficient să publici pamflete agramate în varii foi de limba română, atacîndu-i pe Părintele Calciu-Dumitreasa, pe savantul Ioan Petru Culianu ori pe foști deținuți politici din stirpea unui Marcel Petrișor, pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, lăudîndu-l interesat doar pe Omul din Belleville, încercînd să dezbină comunitatea românească din exil, ridicînd ode securiștilor defectori, gen Haiducu, Liviu Tofan și, mai cu seamă, Ghinărarului Pacepa. Cu doar studii medii încheiate în România, și acelea, foarte anevoioși, la fără frecvență, cu cele superioare, tot la fără, abandonate, cariera universitară pe sol american fiindu-ți interzisă, lăsînd întreținerea copiilor în seama nevastei robotitoare ca menajeră în case bogate, fără obișnuința vreunei munci, fie și intelectuală, nu mai rămîne decît să-ți verși veninul din gușă pe toată suflarea românească, dînd sfaturi sau ordine, de la distanță și cu cetățenia ianchee în buzunar, tuturor rămașilor în patrie sau acuzîndu-i în masă de securitism. Inclusiv pe Dan Petrescu și pe subsemnatul. Realitatea nu răspundea la comenzile Livioșiei Sale, precum altădată instanța maternă, ale cărei farfurii cu friptură, negătîtă pe gustul său de moment, le trîntea de Terra, în prezența amicilor de ocazie, chiar în vremea preloviloșionară a alimentelor raționalizate. O figură, Cangeopol așa! Nu ar strica să-i urmăim exemplul găunos și să fabulăm că - pe cînd, cu gîndul aparent de a pregăti admiterea la secția de regie filmică a Facultății de Teatru și Cinematografie, lua ore de meditații plătite de părinții săi nomenclaturisti cu sume fabuloase - va fi terminat în taină Școala de la Băneasa, cu grad de ofițer acoperit, merit infiltrării «Grupului din Iași» ori, după emigrarea cam lesnicioasă, însărcinat cu dezbinarea ori fecalizarea americanilor de obîrșie română. Poate și cu penetrarea informativă, nu numai anală, a defecturului Pacepa, modelul său intelectual. Poate și cu merite colaterale în asasinarea lui Ioan Petru Culianu, detestat din cauza puternicei antipatii pentru Tereza, soră-sa, și atacat cu toate prilejurile, inclusiv, sub pseudonim, pe forumuri internetice. Frumos ne-ar sta să hulim un om necăjit, a cărui soție, spre a-și crește decent odraslele, făcea menaj la oameni înstăriți; să bulim un ipochimen cu rate de achitat la bănci și job precar, contabil în baza unei diplome cumpărate dinspre o școală oarecare, foarte privată! *Shame on us!* Cît despre contribuția sa la *Ce ar mai fi de spus. Convorbiri libere într-o țară ocupată*, doar Dan Petrescu, coautorul, se poate pronunța în cunoștință de cauză. E aproape sigur că i-a livrat material brut destul, verzi și uscate mai cu seamă (psalmi personali, rugăciuni, speculații despre fenomene paranormale), dar trierea și prelucrarea lui - teoretică ori doar stilistică - îi revin irefutabilmente celuilalt, soțului Terezei Culianu, foarte știutor, superinteligent, cu studiile academice încheiate strălucit, posesor de bibliotecă bine aprovizionată, vorbitor de graiuri etranjere, apt să redacteze impecabil în hexagonală curentă, prezent în presa literară, în volum de proze colectiv, rubricar polemic al revistelor studentești ieșene, contribuitor avizat la romanul-foleton «*Brazde peste haturi*» *revisited...* și așa mai departe, iară nu actualului aflător în treabă, cu valahitatea renegată și cetățenie americană, de peste eleșteul atlantic, prost vorbitor al limbii oficiale din noua patrie, dar grăbit să vadă pretutindeni «securiști», inclusiv, dimineța, în oglinda personală, cînd își curăță barba de fetizii scaieți recoltați în cursul precedentei sale plonjări pastorale prin nu știu cît de adîncile closete, pline însă de hirtii înmierdate, ale Internetului. Nostalgic, mai mult ca sigur, al periodului binecuvîntat cînd, sub Tovul Ceau trăitoriu, autodefinindu-se ca «parazit social», posedea, măcar că «neîncadrat în câmpul muncii» și cu armata evitată, vilă pe Moara-de-Vînt, căine de rasă cu numele Carlos, Audi, gagic inombrabile, inclusiv de obîrșie țigănie, și tot tacîmul necesar unei odrasle a privilegiției comuniste provinciale. De unde și zicala: «Căinele moare de drum lung, prostul slăbește de grija celorlalți, iar Cangeopol, deși autoproclamat „intelectual public”... în absența studiilor superioare, implodează de dorul României Preloviloșionare».

Luca PIȚU

Picasso și „porumbelul” comunist

„Pictura înseamnă libertate... Tot sărind, poți cădea de partea rea a corzii...” Pablo Picasso

Politica Moscovei față de tot ce însemna artă și avangardă creează la prima vedere perplexitate. În interior, obligativitatea dogmei realismului socialist ducea la discriminare: de o parte artiștii obedienți, răsplătiți cu onoruri și comenzi grase, de cealaltă nesupuși, care sunt ostracizați și „loviți cu rubla”; în exterior, prin acesta înțelegându-se Occident, se ducea o

politică de captură a bunăvoinței și racolare a celor mai răzvrățiți artiști moderni, aceia care aveau un nume și implicit notorietate publică. Pe lângă măștile de la „Dôme”, „Coupole” ori „Deux magots”, unde obișnuia să se întâlnească intelectualitatea mereu pusă pe revolte și revoluții literare ori artistice erau plasate „radare” ale serviciilor secrete ale NKVD-ului care înregistrau și raportau apoi la Moscova cele trase cu urechea. Intelectualitatea și lumea artistică occidentală erau bine împănate cu aceste „microfoane vii”, dar și cu agenți de influență ai sovieticilor care își îndeplineau funcția atât de bine încât, la un moment dat, paradoxal, tocmai în plină Mare Teroare, înainte de război sau după el, o mare parte din crema spiritualității franceze a deviat spre stânga și chiar spre extrema stângă, cea comunistă. „Goșștii” („gauche”, în franceză, înseamnă „stânga”), a căror nume avea o dublă semnificație – erau politic de stânga, dar și întâlnirile lor aveau loc pe malul stâng – au aderat pe rând la comunism. În 1927, încantați de violența și distrugerea tradiției promovate de bolșevici, suprarrealiștii francezi au aderat la Partidul Comunist Francez. În timp ce majoritatea lor a început destul de repede să se dezmeticească de confuzia făcută, Aragon, rămas până la moartea sa (1982) comunist, a continuat să scrie despre „*Veselia salvelor de împușcături*” (a execuțiilor curente în URSS sub domnia lui Stalin) și despre „*ochii albaștrii ai revoluției*” în care „*lucește necesara cruzime*”. Poezia sa pare ruptă dintr-un text de Bakunin... Ce să mai zicem de cinismul lui Bertolt Brecht, căruia îi fusese lichidată în Uniunea Sovietică fosta iubită și care, într-o stare de euforie criminală, vecină cu demența ucigașă a lui Stalin, în care se amestecau nediscriminatoriu, vinovați și nevinovați, spunea: „*Victimele stalinismului: cu cât sunt mai nevinovați, cu atât mai mult merită să fie împușcați*.” Sic! Alături de Paul Eluard, Pierre Daix, Louis Aragon, Jean Cassou se aliniază și cuplul Sartre – de Beauvoir. Nici măcar dezvăluirea crimelor staliniste în celebrul Raport secret la Congresul XX al PCUS nu-i schimbă lui Sartre opiniile, ba încă găsește că darea în vileag a acestora este o eroare față de un „*personaj sacru*” precum Stalin. „*L'Humanité*”, „*Ce soir*”, „*Lettres françaises*”, „*Europe*”, „*La Pensée*”, „*La Nouvelle Critique*” au fost oficiile prin care Partidul Comunist Francez a deversat otrava ideologică în rândul intelectualității franceze. În ce-i privește pe pictori și graficieni, sunt notorii cazurile lui Leger, Picasso, Pignon și Jean Eiffel, caricaturistul *en titre* la „*L'Humanité*” a cărui țintă constantă era generalul De Gaulle. Procomuniștii la început, antifasciști mai pe urmă, în fine comuniști sadea, „stângiștii” francezi, dintr-un fel de inerție ideologică au ajuns chiar și mao-iști. Mulți nu s-au dezmeticit din amețala de stânga decât după ce Solejnitșin a publicat „*Arhipelagul Gulag*”, după ce literatura disidenților a început să dea în vileag nivelul extrem – criminogen al ideologiei și sistemului comunist. Episodul sângeros din Piața Tien-Anmen a fost un duș rece pentru „*mao*”-iști. Utopia comunistă s-a prăbușit în Europa de Est abia în 1989, iar în URSS în 1991, însă va mai trebui să treacă încă cel puțin o generație până când Occidentul să se scuture de prejudecățile după care răul cel mare a fost numai nazismul, iar comunismul, ceva cam exotic, ar fi fost fața binelui...

Când anume au început serviciile secrete ale NKVD-ului să se intereseze de pictorul spaniol, nu se știe cu precizie. Imediat după război, însă, a fost primit în Partidul Comunist Francez, PCF. În cartea sa de amintiri despre Picasso, „*Cât de târziu seara soarele strălucește*”, poeta Geneviève Laporte, pasiune trecătoare a pictorului, relatează episodul petrecut într-o după-masă din vara anului 1944 când, intrând în atelierul din Grands-Augustins, acesta i-a întins carnetul de membru. „*Mențiunea „tovarășul Picasso” m-a înveselit și pe mine și pe ... Picasso. La prime vedere un angajament politic ce nu i se potrivea. Și mai ales acesta. L-am întrebat: „L-ați citit pe Marx? Sunteți marxist?” După cum mă așteptam, a spus nu. (...) După ce a glumit câteva clipe, a devenit din nou grav și mi-a explicat: Înțelegeți, eu nu sunt francez, ci spaniol. Sunt împotriva lui Franco. Singura manieră în care pot să demonstrez e să arăt că sunt de partea cealaltă, aderând la Partidul Comunist. Eluard și Aragon, amândoi membrii ai Partidului Comunist, se*

bucuraseră. Eluard însă își făcea mai puține iluzii decât Aragon asupra realei culori a comunismului tovarășului Picasso.” Cu ocazia unei declarații făcute presei, pictorul spuse: „*Am venit la comunism așa cum te duci la izvor.*” Nouă ani mai târziu „izvorul” nu-l mai interesa... Deocamdată, în presă apăreau fotografii care îl înfățișau în compania secretarului PCF, Maurice Thorez.

În dosarul serviciilor secrete sovietice privind racolarea lui Picasso trebuie să fi atârnat mai multe lucruri, dar în primul rând poziția pro-republicană în războiul civil spaniol, atacul acid contra lui Caudillo din ciclul de gravuri intitulat *Visul și minciuna lui Franco*, precum și etalarea în pavilionul spaniol de la Expoziția universală „*Arte și Tehnici*” de la Paris din 1937 a tabloului intitulat *Guernica*. În al doilea rând, nu era deloc de neglijat anturajul rusesc și pro-sovietic în care se mișca: prima lui soție, Olga Koklova, era rusoaică, cei mai buni prieteni ai săi, Paul Eluard și Louis Aragon erau comuniști și pe deasupra însurați cu rusoaice; fusese în excelente relații cu Serghei Diaghilev, directorul Balletului Rus și cu muzicianul Igor Stravinski, cel care compusese baletele „*Petrușka*”, „*Pasărea de foc*” și „*Sărbătoarea Primăverii*”, pentru a căror punere în scenă făcuse decorurile și proiectase costumele. În al treilea rând, Picasso era un nume, o autoritate în arta modernă, iar serviciile secrete își făceau planul să se folosească de aceste calități ca să tracteze politic partidul comunist așa cum făcuse Romain Rolland, de exemplu. Spiritul său avangardist în materie de artă, departe de a-i deranja, le convenea. La fel și spiritul mercantil al pictorului ale cărui capricii politice puteau fi răsplătite prin achiziții. În acest sens, Hélène Parmelin, fosta soție a pictorului i-a făcut un portret de o cruzime și excitare surprinzătoare. În „*Călătorie prin tărâmul Picasso*”, ea scria: „*Picasso - gloria universală, prețul pânzelor lui, miliardele, muzeele, sălile de vânzări. Barieră de netrecut, în majoritatea cazurilor curente, în opera lui Picasso și în lume.*” Portretul în apă tare al Hélènei Parmelin nu e singurul care vorbește despre egoismul pictorului. Din acest punct de vedere, Marina Picasso, nepoata artistului, torturată sufletește și fizic de nepăsarea bunicii multimiliardar, care își abandonase nepoții în grija Asistenței Sociale ca să nu piară de foame, vorbește despre el ca despre un om „*incapabil de iubire*”, care „*nu ezită să-i strivească pe cei ce sperau barem o privire de la el*”, cu nepăsarea cu care ar fi strivit un tub de culoare. „*Geniu, da, dar un geniu al răului*”, conchide ea. Picasso era gata să sară în slujba unei umanități abstracte, dar era complet indiferent la drama celei de lângă el. De aceea, Eluard, care îi intuise adevăratul caracter, nu-și prea făcea iluzii în privința lui; știa că aderarea sa la comunism era o joacă de moment în care atenția ce i se acorda îl flata, dar care plictisit va lăsa totul baltă. Spirit nestatornic și versatil, Picasso a abandonat după 1953 comunismul de pe urma căruia nu era de profitat cine știe ce și a cărui calitate de membru îi atârna ca o tînichie de coadă. A contribuit la asta și gafa de a fi dat spre publicare „*L'Humanité*” la moartea „*generalismului*”, un portret în desen întinerit și prea puțin asemănător cu Stalin. Tot Geneviève Laporte relatează ce s-a întâmplat în martie 1953. Aragon a venit să-i ceară să facă portretul lui Stalin. „*Picasso l-a făcut. Aragon a venit după desen, s-a extaziat în fața celui pe care i l-a întins Picasso și l-a luat ca să-l supună* (aprobării, n.n.) *Comitetului Central. Peste câteva zile s-a întors încurcat. Comitetul Central nu-l aprecia. Pe Picasso l-a cuprins o furie cumplită. Imbecilii! Desenasem o meșă a lui Stalin ca și cum ar fi fost o șapcă de proletar! Ei nu vor ca mareșalul Stalin să fie proletar. A urmat o serie de injurături ce le era destinată.*”

Ca orice personalitate de succes, Picasso avea în comportament un dram de teatralism și de cabotinism chiar. Cu adevărat genial, i-a plăcut să se joace cu lumea, să-i joace feste și să o trateze răsând de la înălțimea la care talentul, publicitatea, împrejurările și banii îl plasaseră. Credincios practicant al comunismului n-a fost în realitate niciodată.

Imaginea artistului profund umanist, generos și dedicat cauzei omenirii, angajat în lupta pentru pace insinuată de biografii și prietenii săi este falsă. Gata să-i recunosc cele mai înalte calități artistice – desen de o puritate și o forță extraordinară, capacitate de inventivitate a formelor, veșnic la pândă în căutarea unor modalități inedite de expresie, forță și spontaneitate în modul de exprimare etc. –, din punct de vedere al caracterului a fost într-o permanentă sincopă față de semenii. Cum s-ar putea atunci avea încredere în angajarea lui politică? E de crezut mai degrabă că l-a amuzat situația – „*pe asta n-am mai făcut-o, hai să văd cum e să fii comunist*.”, și-a zis probabil – și că ar fi luat în considerare și moda „de stânga” postbelică la care aderaseră și amicii săi. Îi va fi plăcut să se deghizeze în comunist tot așa cum îi plăcea să se deghizeze în Minotaur. Sau în toreador... Cât cinism intra în jocul său se poate vedea și din episodul dedicat creării celebrului „*Porumbel al Păcii*” desenat pentru Congresul Păcii de la Paris din 1949. Același Aragon i-a cerut un desen-simbol al Mișcării pentru Pace. Picasso l-a lăsat să-și aleagă. La un moment dat acesta a descoperit în atelier niște desene reprezentând porumbel. „*Ce porumbițe frumoase...*”, a exclamat poetul, „*exact ce*

trebuie pentru pace.” După plecarea lui, Picasso a remarcat cinic: „*Bietul Aragon... Porumbița lui e porumbel! Nu se pricepe deloc la porumbel. Ce glumă mai e și legenda blândeii porumbițe! Nu există animale mai crude. Am avut unii aici care au ucis cu lovituri de cioc o mică porumbiță ce nu le plăcea. I-au scos ochii, au sfâșiat-o, era oribil... Ce mai simbol pentru pace.*” Mărturia lui Geneviève Laporte spulberă astfel mitul Porumbelului Păcii creat anume de Picasso. Alegerea a fost a lui Aragon, iar comentariul cinic, al lui Picasso. Cu toate acestea, în orice ocazie, când i se cerea, pictorul trasa cu o linie unică și sigură silueta „*Palomei*”, ajunse simbol universal. Și așa a rămas de atunci încoace.

S-a lăsat vreodată Picasso angajat trup și suflet într-o cauză de stânga? Și da și nu. În 1937 a pictat *Guernica*, „*cea mai pustiitoare bombă a artei*” cum califică pictura, un tablou de care se face mare caz atunci când e vorba să se demonstreze poziția sa umanitară. Numai că tabloul n-a fost produsul spontan al unei revolte sufletești, ci o comandă a guvernului republican în vederea participării la Expoziția Universală „*Arte și Tehnici*” de la Paris din 1937. Din fericire comanda a fost onorată la cel mai înalt nivel artistic, ba încă i-a dat posibilitatea pictorului să exprime și atașamentul său sentimental pentru cauza spaniolă. Așa trebuie înțeleasă propoziția scurtă și densă în care spunea „*eu nu sunt francez, ci spaniol.*”

În 1936, Picasso a deschis o expoziție personală la Barcelona. Notorietatea crescândă a numelui său a atras atenția republicanilor care, la 20 septembrie în același an, l-au numit în funcția de director al Muzeului Prado, al unui „*muzeu gol*” cum s-a exprimat pictorul din moment ce, pentru siguranța tablourilor, acestea fuseseră evacuate în Elveția. În primăvara lui 1939, după victoria falangiștilor, Franco a readus în Spania lucrările, iar la 7 iulie, deci la nici trei luni de la eliberarea Madridului, muzeul era redeschis pentru public. F.J. Sánchez Cantón, director adjunct al Muzeului Prado și director ad interim al acestuia între 1931-1936, revenit în funcție după 28 martie 1939, și-a mărturisit nedumerire privind această numire: „*Fiind unul din martorii principali ai evenimentului, n-am înțeles și nu voi înțelege niciodată ce se aștepta de la această numire, cu excepția unui efect de propagandă.*” Cu adevărat, numirea lui Picasso ca director al Muzeului Prado nici nu a avut altă justificare: era un nume de care spaniolii republicani sperau să se servească. În timpul războiului, în criza cronică de bani și avioane în care se zbăteau republicanii, un om bogat și mare colecționar de opere de artă, amator de Dali, le-a propus republicanilor o tranzacție stranie: un bombardier contra câtorva capodopere din Muzeul Prado. Episodul este relatat de Luis Bunuel în memoriile sale intitulate „*Ultimul suspin*”. Bunuel, care a luat și el parte la războiul civil, l-a informat pe ministrul de Externe despre această propunere originală. „*El a zis că un bombardier ar fi binevenit, dar că pentru nimic în lume n-o să înstrăineze tablourile de la Prado... Ce s-ar spune despre noi? Ce-ar scrie presa? Că dăm pe un preț de nimic patrimoniul țării ca să ne procurăm armament? Nici pomeneală.*” Trocul bombardier contra opere de artă nu a mai avut loc deși circula chiar și acum zvonul că un astfel de schimb s-ar fi făcut cu Moscova. Cât despre Picasso, acestuia nu i-a rămas decât să se întoarcă la Paris.

În ce stare de spirit era pictorul când i s-a făcut comanda pentru tabloul ce urma să fie expus în pavilionul spaniol la Expoziția Universală de la Paris din 1937, stă mărturia prietenei sale Gertrude Stein: „*Nu evenimentele în sine care se petreceau în Spania erau acelea care l-au trezit pe Picasso, ci faptul că se petreceau în Spania: el pierduse Spania și iată Spania nu era pierdută, ea exista: existența Spaniei l-a trezit pe Picasso, exista și el.*” Vocea sângelui l-a dezmeticit pe pictor. El nu era nici de stânga, nici de dreapta, era spaniol pur și simplu. Asta i-a salvat opera de la compromis. A dat ce era mai bun în el.

De ce *Guernica* și nu alt subiect? Pe când se pregătea să lucreze tabloul comandat de guvernul spaniol a aflat de cele petrecute în localitatea Guernica unde, la 26 aprilie 1937, în plină zi de târg, avioanele germane ale Legiunii Condor, secondate de avioanele fasciste italiene au bombardat timp de trei ore ucigând 1600 de oameni – spanioli de-ai lui – și răbind alte 1.000 de persoane. Cum s-ar zice, sărind în ajutorul lui Franco, Hitler și Mussolini „*și făceau mâna*” înaintea marii conflagrații. Micul târg, după ce a fost ras de bombardamentele naziste, a fost dat apoi pradă flăcărilor de bombe incendiare aruncate de bombardierele italiene. Până și lui Franco i s-a părut excesiv ce s-a petrecut acolo și a încercat să dea mai întâi vina pe basci, veșnicul cal de bătaie al spaniolilor, iar apoi pe Legiunea Condor și pe Cămășile Negre. Numai că, în fruntea alaiului falangiștilor care au intrat victorioși în Madrid la 19 mai 1937 consfințind victoria franchistă, au defilat taman cele două formațiuni. Oripilat de cele aflate, Picasso s-a decis să picteze *Guernica*. Nici nu știu dacă pictorul a mai apucat să încaseze banii pe comandă.

Mariana ȘENILĂ-VASILIU

(Continuare în pg. 26)

RADAR

Globalizare și „noul localism” (II)

„Nu există nicio ieșire din capcana globalizării”

(Ulrich Beck)

Suspectat, nu fără temei, că ar favoriza o occidentalizare mascată, discursul universalist recunoaște, de fapt, că modernitatea ar fi proprietatea culturală a Vestului. Evident, această *extensie globală*, cum spunea A. Giddens, conduce, inevitabil, la o accelerată *dis-locare*. Lumea e un întreg, conexitatea și complexitatea epocii obligă la promovarea valorilor consensuale, pe de o parte; privind însă din celălalt unghi, universalismul – ca proiect cultural și politic – are ca efect suprimarea diferențelor, stărnind neîncredere și, în consecință, reacții potrivnice, apărând localismul. Tema globalizării (concept, fenomen, proces, ideologie) preocupă intens și atentează la supremația *statului-container* (omogen, închis), expus eroziunii. Concept-umbrelă, globalizarea definește o evidență: prin „democratizarea tehnologiei” *teleplaneta* s-a „micșorat”, clamata ei unitate (conștientizată doar) devine o necesitate vitală în contextul noilor provocări. Internetul, de pildă, poate fi *emblema globalizării*; revoluția comunicațiilor a impus o nouă conștiință a realității, instaurând *societatea mediatică* (rețele, fluxuri globale). Omenirea a înțeles că are un destin unic, că civilizația noastră este fragilă, urmând o spirală a distrugerii (M. Zürn); că, în fine, ca „societate mondială de risc” (1), ea trebuie să-și protejeze viitorul. Deocamdată, în pofida multelor interconexiuni, lumea de azi „funcționează” ca o diversitate fără unitate. Apariția unor actori globali / *global players* (state „transnaționale”, corporații etc.), sfidând barierele geografice și încurajând *de-naționalizarea* pare a confirma prognozele lui Marx și Engels care, în scrierile lor „timpurii” (v. *Manifestul Partidului Comunist*, 1848), vorbeau despre „exploatarea pieței mondiale”; implicit, despre externalizarea cheltuielilor de producție și circulația universală a mărfurilor. Cum SUA au devenit „prima societate globală din istorie” (cf. Zbigniew Brzezinski), cum asistăm la o „deșteptare globală”, probabil că David C. Korten (v. *The Great Turning*, 2007) avea dreptate să denunțe vehement o constatare la îndemână: adaptarea la o lume globalizată întreține o competiție *între două globalizări* (2, p. 80), fiind în joc două super-puteri: SUA și opinia publică mondială (ultima, ca societate civilă globală, opunându-se viziunii imperiale). Cu ce succes?

Bineînțeles, conștientizarea globalității, inevitabilă, tot mai acută într-o societate reflexivă, nu trebuie să vadă în global doar o exterioritate amenințătoare; în fond, localul și globalul nu se exclud. Mai mult, globalul pătrunde în spațiul propriei noastre existențe, devine parte a culturilor locale. Încât voci lucide văd în *localism* o strategie antreprenorială (așa-numita „localizare globală”), pledând pentru o re-localizare în context global. Iar Roland Robertson (v. *Globalization*, 1992) propunea chiar o inspirată sinteză lexicală, de mare circulație, impunând *glocalizarea*, recunoscând fatala întrepătrundere a celor două tendințe „în conflict”. *Transnaționalizarea locului* (Maarten Hajer) înseamnă un mediu cotidian modificat prin hibridare, *biotopul național* fiind penetrat și amenințat de numeroase fluxuri migratoare (produse, tehnologii, modele).

Inevitabil, asistăm la „o re-teritorializare a mizelor mondializării” într-o lume-arhipelag, asimetrică și asincronă; conflictele cu teritoriul-gază nu pot fi evitate însă, metisajul poate însemna și o reciprocitate largită, scoțând relațiile sociale din contexte strict localiste (furnizoare de identitate) până la acea *deincapsulare* (difembedding) despre care vorbea A. Giddens. Oricum, natura inerent globalizatoare a modernității (3, p. 83) nu poate decât agrava întâlnirea conflictuală dintre trendul omogenizării culturale (simboluri, stiluri de viață etc.) și eterogenizare, diversitatea oferind, potrivit unor voci autorizate, stabilitate. Viața însă, mai ales în domeniul consumului, este „tot mai globalizată” (4, p. 16). Dacă M. Albrow (1997) vorbea de o „eră globală” (*The Global Age*), dacă Manuel Castells considera că am intrat în plin *capitalism informațional*, George Ritzer (celebru pentru *The McDonaldization of Society*, 1993), pornind de la premisa că s-a edificat o conștiință globală comună, inclusiv prin organizarea vieții sociale la scară globală, cerea imperativ o reconceptualizare a temei, desfășurând evantaiul teoriilor consacrate (politice, economice, culturale). Și impunând un nou concept-pandant (4, p. 32): *glocalizarea* (de la *to grow* = a crește, a spori). Fie că vorbim de convergență culturală (având ca efect implacabil uniformizarea), fie că invocăm diferențialismul cultural (prin rezistența nucleului cultural, acceptând doar o globalizare la suprafață), fie că, în fine, acceptăm hibridarea (amalgamare), constatarea care se impune este cea a *capitalismului globalizat*. Azi, observă G. Ritzer, nu există o alternativă viabilă la capitalism (4, p. 41), dispărând îngrădirile din perioada Războiului Rece. În lumea de azi (*McWorld*, după Benjamin Barber), ambițiile globale / globale ale capitalismului nu pot fi stopate. Încât, preconizează sociologul american, sporirea puterii, influenței și, desigur, a profitului vor conduce, reactiv, la resuscitarea teoriei marxiste. Iar *globalizarea*, pe suportul *mcdonalizării* (ca set de principii agresiv exportate, în numele raționalizării, impunând un model formal, de reproduc oriunde) funcționează ca proces unificator, însemnând o expansiune transnațională. Să observăm imediat

că acest termen conexe, aplicat pe linie organizațională / instituțională nu convine postmodernității; interesul pentru diversitate, hibridare, independență – proprii noii paradigme – presupune tocmai *valorizarea localului*. Încât G. Ritzer are dreptate să observe că lumea e „tot mai sărăcită pe măsură ce localul își pierde importanța sau chiar dispare” (4, p. 54). Or, globalizarea, prin forță economică, marketing, publicitate etc. intervine aplatizant, omogenizant. Încât, pe piața liberă, globalul și glocalul, acționând conjugat, distrug rapid localul (4, p. 267).

Aici se impune o observație esențială. Localul a fost afectat de global (modelat, penetrat, alterat etc.); încât ceea ce numim, de regulă, local (idealizând percepția) este, de fapt, în mare parte, *glocal*, existând sub presiunea influențelor grobale. Deci adevăratul conflict, conchide G. Ritzer, nu este cel dintre global și local, ultimul termen fiind investit (eronat) cu rolul unui actor-cheie. Localul încearcă doar să subziste și reacțiile de apărare întesc refuzul globalizării. Cum procesul globalizării conține „polii conflictului” (4, p. 51) și, astfel, nu poate reprezenta una din taberele implicate în conflict, rezultă că adevăratul conflict este cel dintre *grobizare* și *glocalizare*. Cultura consumului a promovat consumerismul drept valoare în sine, centrală (cf. Douglas Goodman) și din moment ce sensul vieții, proliferând nimicul, e de aflat prin consum (shopping, turism, sexism), vom sfârși – scrie G. Ritzer – sufocați de „nimic” (4, p. 275). Astfel, vizitând „catedralele consumului” (mall-urile, îndeosebi) consfințim triumful (omogenizant) al globalizării, mereu în ofensivă.

Într-o lume în mișcare, a „culturilor itinerante” (James Clifford), a *deznaționalizării* și migrațiilor la scară planetară (devenind fenomen „natural”), globalismul este inevitabil. Rețelele informatice, tehnice, financiare, comunicaționale și civilizația totalizantă, cu ale sale efecte nivelatoare, conduc implacabil în această direcție. Rezistența (necesară) rezidă în amprenta culturală, diferențiată.

Procesul în curs, antrenând *deznaționalizarea*, se răsfrânge și asupra elitelor, foarte mobile în noua eră. Încât, pe bună dreptate, Mircea Malița se întreba: „Cum să produci elite, care să-ți rămână fidele?”. Chestiunea *fidelității elitelor* preocupă dintr-o dublă perspectivă: întâi, a marilor migrații, a circulației (și, implicit, a înstrăinării) la care obligă o epocă fluidă, avansând drept precept al postmodernității *delocalizarea*. Și dacă „*omul fără loc*” definește acest interval temporal, n-ar trebui să uităm, în al doilea rând, că în postmodernism, prin supremația colajului, identitatea culturală nu e „dată”. Ea e în necurmată facere și pre-facere. Efortul de *autoidentitate* (self-identity) cheamă, în numele diferenței, la o exaltare și fragmentare a experienței (personale), sedusă de hedonism. Această „reinventare” a identității, stimulată în perioada în care navetismul devenise un „al treilea mediu de viață” s-a temperat. Joel Kotkin e convins că *noul localism* câștigă teren în contextul escaladei violenței și insecurității, pe fundalul recesiunii. Brusc, au fost redescoperite valorile comunitare: familia, slujba la domiciliu, investițiile în suburbii, atracția orașelor mici, relocalizarea, trecerea de la *fast-food* la *slow-food* etc. SUA dau, firește, tonul și e de presupus că, în scurtă vreme, exemplul american va fi urmat. Într-un *secol urban* în care orașele, remodelând mediul înconjurător, comprimă și eliberează forțele creatoare ale umanității, problemele legate de identitate și comunitate pun în discuție, *locurile* care vor avea succes (5), întărind tocmai sentimentul apartenenței. Acest atașament vizează un sistem de credințe, larg împărtășit și cultivarea unor valori morale comune. În fond, istoria cunoaște numeroase exemple de decădere a focarelor urbane. Doar dacă rămân *sacre, sigure și active* – afirmă ferm Joel Kotkin – ele pot împiedica declinul. Nesiguranta modernității globale, condiția de client universal, deteritorializarea experienței, efectele alienante ale dislocării au pulverizat socialul organic. Viața locală e penetrată (evenimente, procese, relații) și orizontul cultural în care ne mișcăm oferă, condițional, cercuri concentrice de apartenență și identitate, aspirând spre statutul de cetățean global. Totuși, chiar dacă *locurile* nu mai sunt suportul clar al identității noastre precum în localismul premodern, există încă *locuri antropologice* (cum fericit le-a definit Marc Augé), prezervând identitatea și memoria culturală. Chiar dacă, fatalmente, contextele locale suportă amprenta globalității și orice invocat localism este, de fapt, glocalizat.

Adrian Dinu RACHIERU

NOTE:

¹ Ulrich Beck, *Ce este globalizarea?* (Erori ale Globalismului – răspunsuri la globalizare), traducere din limba germană de Ida Alexandrescu, Diana Popescu, Editura Trei, București, 2003.

² David C. Korten, *Marea cotitură: de la Imperiu la Comunitatea Terestră*, traducere de Mihnea Columbeanu, Editura Antet, 2007.

³ John Tomlinson, *Globalizare și cultură*; traducere de Cristina Gyurcsik, Editura Amarcord, Timișoara, 2002.

⁴ George Ritzer, *Globalizarea nimicului: Cultura consumului și paradoxurile abundenței*. Traducere de Raluca Popescu, Editura Humanitas, București, 2010.

⁵ Joel Kotkin, *Vor supraviețui marile orașe?* (vezi <http://www.idea.ro/revista/edition/archive/print.php?id=691>).

PDL a izbit
aisbergul

PDL reprezintă cel mai spectaculos caz de prăbușire a popularității unui partid politic, înregistrat de la căderea comunismului încoace. Un adevărat studiu de caz. Nici măcar comparația cu PNȚCD nu stă în picioare. Partidului condus de urmașii lui Corneliu Coposu i-au trebuit patru ani de guvernare pentru a intra în colaps politic, stare pe care formațiunea politică a premierului Emil Boc tinde să o atingă după mai puțin de un an petrecut în Palatul Victoria.

La sfârșitul anului trecut, după victoria la mustață a lui Traian Băsescu în alegerile prezidențiale, PDL arăta precum Titanicul pregătit de marea călătorie transatlantică. Deținea toate pârghiile puterii – președinte-guvern-majoritate parlamentară –, opoziției nu-i mai rămăsese decât un rol pur decorativ și perspectiva unei masive hemoragii de parlamentari pe măsură ce accesul la resurse și la funcții în aparatul de stat devenea practic nul. Totul în tabăra puterii miroase a nou, proaspăt, curat, emana forță, chiar aroganță și oferea promisiunea unei călătorii de plăcere, lungi și confortabile. Nimic nu părea să se poată opune înaintării triumfale a noului Titanic. Partidele din opoziție erau măcinate de frustrări, lupte intestinale și spectrul propriei lor dizolvări sub asaltul parlamentarilor dezertori și al publicului dezamăgit (prin aceasta înțelegând și eventuala clientelă politică), pentru a se mai pune problema elaborării de strategii politice, altele decât obișnuita „gargară” din dezbaterile televizate. Ceea ce nu a luat în calcul orgoliul PDL a fost criza economică mondială, de care s-a izbit precum Titanicul de aisbergul fatal.

La începutul guvernării în actuala formulă, premierul Emil Boc, încă foarte senin, minimaliza surzător efectele crizei care de mai bine de un an făcea ravagii în economiile mult mai solide ale Statelor Unite ale Americii și ale principalelor state din Europa Occidentală. Argumentele sale erau că economia românească, fiind mai puțin integrată în circuitul euro-atlantic, dată fiind aderarea noastră târzie la Uniunea Europeană, va fi mai puțin afectată decât cele ale principalelor state membre. În aceeași perioadă, zâmbind cu larghețe, premierul Boc dădea asigurări că „nu sunt motive de îngrijorare” și că „statul are suficienți bani pentru plata salariilor și a pensiilor”.

Au mai trecut alte câteva luni până când președintele Băsescu a cerut public luarea unor măsuri de austeritate (scăderea salariilor din sectorul bugetar cu 25% și a pensiilor cu 15%), iar ministrul finanțelor, Sebastian Vlădescu, a pus punctul pe i în legătură cu situația financiară a țării, anunțând, totodată, decizia guvernărilor de a nu mai minți în legătură cu starea economiei românești. Sesizând oportunitatea creată, Opoziția s-a trezit brusc și prin intermediul unor campanii de presă a orchestrat o primă tentativă de revoltă socială. Oarecum firesc, aceasta a eșuat (la vremea respectivă nimeni nu fusese încă atins la salariu), dar ar putea fi privită ca o utilă repetiție generală pentru ceea ce s-ar putea întâmpla în această toamnă. Mai mult decât atât, moțiunea de cenzură depusă după asumarea răspunderii de către guvern pentru legile austerității a fost la câteva voturi de reușită, fapt ce dovedește degingolada totală din tabăra puterii.

Lovită din plin de criza economică, aflată sub tirul continuu al Opoziției și al unor posturi de televiziune, privită cu tot mai multă ostilitate de victimele programului de austeritate, bătăită și confuză, Puterea pare să își fi pierdut definitiv busola. Tinerii Cristian Preda și Sever Voinescu cer schimbarea premierului și a întregului guvern. Radu F. Alexandru ar dori desprinderea imaginii PDL de președintele Traian Băsescu. Când nu se răstește la electorat și la profesori, președintele Băsescu se gândește la excluderea din partid a lui Preda, Voinescu și Radu F. Alexandru, transmite, ceva mai discret, câteva săgeți spre faimosul trio BVB (Blaga-Videanu-Berceanu), sau își revărsa public aversiunea frustrată față de mogulii Nuș și Felix. Până și un soldat disciplinat ca Sulfina Barbu crede necesară schimbarea actualei conduceri a partidului (inclusiv a președintelui Emil Boc), cu una interimară. Grupurile ideologice din interiorul PDL sunt pe cale să se cristalizeze și să devină tot mai agresive în lupta pentru deținerea controlului intern, fapt ce sporește riscul desprinderii unor facțiuni.

Confruntat cu o prăbușire în intențiile de vot ale populației (dacă trendurile actuale se mențin, în scurt timp principalul partid de guvernământ ar putea fi depășit de partidul-caricatură al lui Dan Diaconescu) PDL are șanse tot mai mici de a putea supraviețui unei viitoare moțiuni de cenzură. Mulți dintre parlamentarii partidului bat deja pe sub masă palma cu reprezentanții Opoziției sau așteaptă un pretext pentru a sări din barcă în așa fel încât să evite, pe cât posibil, eticheta de „cocote politice”. Mai ales că unii dintre ei trebuie să se întoarcă în partidele care i-au propulsat în politică și pe care le-au abandonat pentru a se înfrupta din cașcavalul puterii. Dar miza pentru PDL nu mai este atât păstrarea puterii, cât însăși supraviețuirea formațiunii politice.

CUTIA CU BOMBOANE OTRĂVITE (2)

Așa cum arătasem în episodul I, Laszlo Alexandru a devenit adeptul unui curent radical ce dorește să spulbere personalități românești cu impresia că umorile pamfletului / polemicii pot ține loc de spirit critic; de accesele dumisale beneficiază, între alții, Monica Lovinescu, Mircea Eliade, dar îi urmează mai recent și Nicolae Manolescu sau Gheorghe Grigurcu; și lista e lungă. Viața literară a lui L.A. nu poate avea loc decât cu consum mare de adrenalină (la *offroad* e la fel), deși am fi preferat un consum mai mare de idei în loc. Iar moda de a-ți face carieră literară prin atacul la maeștri nu e nouă și nici lipsită de succes în România. Că premisele discursului polemic al lui L.A. sunt asimilabile pozițiilor unui rechizitoriu sumar și ale unei intransigențe lipsite de adevărate, în absența aptitudinilor de a percepe sensul continuum-ului istoric, nu mai surprinde pe nimeni. Vorbim deja de un stil. (Păcat, însă, de irosirea prin pulsuniile polemicii chioare în dauna criticii raționale a unui intelect care a tot promis, în prima sa tinerețe, opere critice).

Laszlo Alexandru a devenit un radical serios, dotat cu lozinci, cu compulsie și cu obsesie. Dar mai ales cu pretenția de a revizui literatura română în absența unor criterii clare. Eu însămi am scris – nu fără îngrijorare – despre ascensiunea (nestăvilită în ultimul timp) a acestui tip de combustie a terorismului intelectual. Ea nu are nimic de a face cu dezbateră adevărată de idei, serioasă și complexă, despre urgența căreia în spațiul românesc însăși Monica Lovinescu atrăgea atenția încă din 1989: « *dezbateră va trebui, printre altele, să evite și oscilarea de care vorbeam la început, recurentă în viața noastră literară, între vanitățile provinciale ale unei entități superioare și masochismul negării tuturor izvoarelor tradiționale* » (Monica Lovinescu, *Unde scurte V*, Prag, Ed. Humanitas, București, 1995, volum ce stă sub motto, parca predestinat, al lui Camus: « *fiecare idee falsă sfârșește în sânge, dar e întotdeauna sângele altora* »).

Cu Mircea Eliade, pentru care cere socoteală Monică Lovinescu (revenim, așadar, la articolul *Ce am învățat de la Monica Lovinescu? din Tribuna no. 185 din 2010*), L.A. are o mai veche răfuială, nedomolită de niciun argument, fie el istoric, politic sau critic. Defectul vine dintr-o plasare nepotrivită în sistemul de referință. Atunci când îl raportează la epoca sa pe Eliade, L.A. pare că alunecă pe o pistă unde goleşte interbelicul de toată esența și de toată complexitatea istorică, și aceasta este prima eroare pe care o face L.A., și încă din intenție pur ideologică (iar după el se iau și alții – mai ales din zona unor analiști israelieni ocazionali și ceva mai radicali (din cauza slabei informări asupra operei eliadiene), însă nu și din cei iluștri, ce predau în universitățile israeliene și americane importante, cum este distinsul profesor Moshe Idel, asupra căruia voi reveni mai jos). L.A. afirmă – în mod greșit – că Monica Lovinescu s-ar fi implicat « *trup și suflet în apărarea*

Pentru a spera la supraviețuirea politică, PDL ar trebui să facă în acest al doisprezecelea ceas ceea ce ar fi trebuit să fie conduita sa politică din prima clipă a guvernării: să uite de toate calculele electorale, să ignore sondajele de opinie, să întoarcă spatele clientelei politice, să fie indiferent la șantajele partenerilor de guvernare și să aibă ca singur reper al actului de guvernare **interesul României**. Oricât de mari ar fi sacrificiile, ele pot fi suportate dacă populația este convinsă că sunt absolut necesare pentru scoaterea țării din criză și că, pe termen scurt, nu există alternativă. Din păcate, cel puțin până acum, PDL a părut mai preocupat să nu piardă puncte electorale decât să acționeze coerent și energic în interesul României. Măsurile de austeritate au fost luate la presiunile Fondului Monetar Internațional, iar guvernării noastre s-au străduit parcă să convingă opinia publică de faptul că nu aceasta a fost opțiunea lor, că ar mai fi bălțit-o multă vreme, dar că nu au mai avut de ales. Să fie vorba despre o lipsă de competență, sau doar de o eroare de comunicare?

Mă întreb care ar fi fost astăzi situația PDL dacă, din primele zile de mandat, guvernul Boc ar fi prezentat situația reală a economiei românești, ar fi solicitat populației solidaritate pentru depășirea crizei, ar fi stabilit reguli de austeritate care să fie valabile pentru toată lumea, fără excepții, ar fi avut o atitudine constantă de compasiune, înțelegere și ar fi încercat firesc să-i ajute pe cei aflați în situații limită, ar fi stat cu fața mai mult la cetățeni și mai puțin la propriul partid și la graficele institutelor de sondare a opiniei publice? Dacă nu ar fi existat scena lui Ridzi, frunza lui Udrea și încercare de promovare a lui Syda? Dincolo de faptele concrete, aceste episoade au sugerat o anumită tendință de guvernare, deloc în măsură să aducă simpatia electoratului. Poate că astăzi situația acestui guvern nu ar fi fost cu mult diferită. Dar respectul nostru pentru el ar fi fost infinit mai mare. Nu știu câte zile de mandat mai are guvernul Boc. Dar îmi doresc sincer ca în acestea să fie avute în vedere exclusiv interesele României. Prima întrebare pe care trebuie să și-o pună premierul Boc atunci când este pus să ia o decizie ar trebui să fie: *decizia pe care o iau este sau nu în favoarea României?* Abia apoi trebuie să se întrebe dacă este în favoarea PDL-ului, a sponsorului Georgică sau a cumnatului Costică. Sau dacă, decizia luată nu i-ar putea supăra unii de la UNPR ori UDMR. Să credem în mintea de pe urmă a premierului.

Tudorel URIAN

tinereții fasciste a lui Mircea Eliade » și că « *în acei ani, Monica Lovinescu ar fi fost mai prietenă cu Mircea Eliade decât cu discuția liberă despre complicitățile totalitare* », « uitând » însă să menționeze cu acribie etapele la nivelul cărora trebuie purtată discuția, iar în consecință, la nivelul fiecărei etape, să insereze evenimentele reper; dar mai ales L.A. nu precizează cine anume ar fi deschis vreo discuție *în acei ani* despre complicitățile totalitare iar Monica Lovinescu i-ar fi închis gura, chipurile, când de fapt Monica Lovinescu a fost cea care a vorbit prima, adesea în deșert, fiind lăsată singură, intimidată, aproape ucisă. Denaturarea la care recurge L.A. e mai mult decât vizibilă, iar acest tratament la limita bunei credințe e impardonabil. Următoarea eroare e aceea de a folosi un astfel de decor interbelic istoric golit de conținutul său firesc (un interbelic descris ca fiind atemporal, monocolor, exclusiv extremist și din care polul democrat este amputat, căci nu presupune și *Sburătorul*, ci numai *Gîndirea, ar insita M.L.*) în interiorul căruia a-l așeza pe Eliade pe un rug, dând Inchiziției puteri discreționare, devine un fel de *mișune supremă*.

Monica Lovinescu ar fi numit *blocaj* acest tip de etichetare a lui Eliade prin clișeuul damnării definitive și irevocabile pe care o practică L.A., și încă în anul 2010, când cei mai aprigi adversari tradiționali ai lui Eliade au abandonat demult, după ce s-au documentat, această opțiune azi nerealistă. Iată mai departe cum, căutând conștiincios, chiar găsim acest concept la Monica Lovinescu, în « *De vină este interbelicul* » (*Diagonale, Procesul Comunismului*, Ed. Humanitas, 2002, p.221), care adresează îndemnul sănătos pentru orice intelectual onest de a rămâne de « *bună credință* » și de a face « *analiza stringentă a blocajului* » (prefer să aplic diagnosticul de blocaj tezelor lui L.A., decât verdictul de tendențiozitate, care e lipsit de ieșire).

Admirabil acest mod prin care, în articolul său *De vină este interbelicul*, Monica Lovinescu făcea, dimpotrivă – pentru a căta oară? –, apel la măsură și cumpătare în cântărirea și cuantificarea derapajelor politice ale interbelicului (observăm cum identificarea, de mai târziu, a Răului totalitar, în anii 50 ori în zilele noastre, când extremismul prinde din nou avânt, se lovește de aceleași *blocaje*): pentru a se genera teorii matematice inexacte, spunea Monica Lovinescu (*Diagonale, Procesul comunismului*, Ed. Humanitas, 2002, p.222), unii analiști, care vedeau peste tot în interbelic numai extremiști de dreapta, recurg la mistificarea de a « *șterge cu buretele relei credințe toată intelectualitatea democrată (cum ar fi de pildă criticii literari, dar nu numai)*, se ignoră tirajele presei de centru-stânga ca Dimineața sau Adevărul spre a se reține doar publicațiile legionare, se suprimă din opera lui Mircea Eliade zeci și zeci de volume spre a se izola puținele articole din puținele luni ale deviației sale spre Garda de Fier...ș.a.m.d. ».

Un editorial publicat în exil de Vlad Georgescu pe 26 mai 1986 și citit la Radio Europa Liberă revela câteva gânduri asupra sado-masochismului românesc de a-și goni mereu elitele prin astfel de atitudini pripite, simplificatoare; sunt gânduri prilejuite de moartea lui Mircea Eliade și de mesajul rămas în urma savantului. Așadar, în *Autoamăgiri – gânduri la moartea lui Eliade*, Vlad Georgescu avea să spună: „*Avem deseori talentul, noi românii, să ne amăgim, transformînd, de pildă, înfrîngerile în victorii... Traversăm o perioadă de primitivizare intelectuală, pricinuită inițial de cauze externe, dar pe care acum o întărim și noi cu propriile noastre greșeli. Nu toate păcatele se pot pune pe spinarea străinilor. Moartea lui Eliade ar trebui să ne îndemne la reflecție, să ne facă să ne întrebăm de ce aproape toate contribuțiile noastre majore la cultura universală au fost rodul unor exilați? [...] Avem, cred, nevoie – noi românii – de un duș rece, care să ne scoată din euforia în care ne complacem și prin care nu facem decât să ne amăgim. Ne-am omorît, la propriu și la figurat, prea mulți cărturari. Iar pe alții i-am scos dintre noi cu condamnabilă inconștiență. 'i ne reîntorcem mereu de unde am mai plecat odată. Se cheamă aceasta progres?' (Un editorial publicat în volumul Vlad Georgescu, *România anilor '80*. Texte antologate de Gelu Ionescu. Editura Jon Dumitru, München - București, 1995, pp. 171-173).*

Așezarea acestor aprecieri în vitrina criticii aduce un revelator de o calitate diferită: poate că domnul L.A. nu l-a avut. Sau poate că încă nu e pregătit și matur pentru această abordare.

Dar mai departe voi furniza încă o perspectivă asupra lui Mircea Eliade (la antipodul logicii de tip L.A.), de data aceasta venind dinspre profesorul Moshe Idel, celebru savant evreu de origine română (n.1947 la Târgu Neamț, un *Ierusalim românesc*), filosof și istoric al religiei, o autoritate mondială incontestabilă în domeniul Cabalei și maestrul de gândire iudaică la Universitatea din Ierusalim și la alte universități din lume, prieten de o viață cu Ioan Petru Culianu (a cărui operă a și continuat-o, după asasinat, din respect pentru originalitatea temei, *ce trebuia dusă la capăt* – emblematic tandem de armonie în gândire iudeo-românească) și fin cunoscător al operei și vieții lui Mircea Eliade. Omul de știință – care recunoaște că stă și azi cu cărțile lui Eliade pe birou și că îl citează la cursuri, acolo unde este cazul, inclusiv cu distanța critică de rigoare, atunci când se impune – (în timp ce lumea academică mondială a dezlănțuit o suspectă omerta, care nu e în niciun caz evreiească), admite calm, fără patimă, că Mircea Eliade « *nu are dreptate în analiza pe care o face iudaismului, dar nu pentru*

că ar fi fost antisemit (oare a fost ?n.m.), ci pentru că pot să arăt că există părți mari în iudaism care invalidează teoria lui. Nu pentru că așa a vrut, ci pentru că nu a știut, pur și simplu nu a știut, etc...». (*Sorin Antohi în dialog cu Moshe Idel, Ceea ce ne unește*, Istorie, biografii, idei, Ed. Polirom, 2006, p. 151-153). E de citit cu atenție această carte, în primul rând pentru modelul de discurs, de argument și de interpretare; e de prețuit cum se cuvine această întâlnire cu un Idel meditant asupra relației noastre cu lumea plină de capcane ideologice și... cu un Mircea Eliade care părea că a căzut în una din ele. Cartea oferă nu numai un model genial de gândire iudaică alături de unul excelent românesc, ci și un model de gândire est-etică, din care radiază cumpătarea și spiritul de dreptate, iar în niciun caz nu balanța dereglată prin demonizare și justițiarism hiperbolizat... Până în 1988, scurtul episod discutabil din viața lui Eliade nu fusese făcut public, dar Idel, care a scris acum câțiva ani o postfață la o carte de Eliade, ce a stărnit unele reacții și controverse, argumentează: « *Eu am crezut că e bine ca studenții mei să-l poată citi pe Eliade, iar ce am avut de criticat am scris clar. Nu înseamnă că trebuie să creăm o blocadă, să-l ostracizăm pe Eliade* » (Op.cit. p.124) (despre care mulți nici măcar nu erau avizați, ba chiar credeau în mod eronat că M.E. ar face parte din dreapta catolică, una din sursele tradiționale de antisemitism)...

Reducerea pentru eternitate a scriitorului și cărturarului la o singură dimensiune, cea a episodului politic din tinerețe, atunci când se face simultan cu condamnarea lui tacită, în contumacie, și cu interzicerea lui tot tacită din bibliotecă și universități este un lucru grav, observă Idel. Și mai grav, ar trebui să știe L.A., este atunci când toți oamenii din jurul celui *acuzat* sunt la rândul lor desemnați drept *complici* de maximă gravitate și, în consecință, limojați la rândul lor. Astfel se încearcă de către acești radicali și subminarea imaginii Monică Lovinescu. Din două fraze și trei mișcări...

Moshe Idel spune, însă, încă ceva, extrem de important, la p. 147: « *Nu, Eliade nu a devenit antisemit, fiindcă a vorbit cu Sebastian încă vreo câțiva ani, din 1937 până în 1939. Mult mai complex este faptul că în 1938 el scrie un necrolog pentru Moses Gaster, un text foarte elogios. Așa că situația lui Eliade, așa cum este prezentată de majoritatea participanților la controversele amintite, nu este interesantă. (...) Eliade este mult mai complex, iar complexitatea asta nu există, după părerea mea, în nicio versiune a « dosarului Eliade » din cele pe care le cunosc... »*

Pe de altă parte, adaugă Idel, la p.148, este necesară o abordare riguroasă: « *Ce înseamnă exact că Eliade a fost antisemit? Dacă eu pot să arăt că în 1931 deja, la întoarcerea din India, are o viziune organicistă, atunci unde este relația cu Garda de Fier? Păi Nae Ionescu era filosoful meu!* »...Sorin Antohi adaugă: « *Poate au jucat un rol și « afacerile » similare, din alte țări. S-au făcut paralele între Eliade intelectualul, filosoful religiilor și Garda de Fier, pe de o parte, și Heidegger și nazismul de partea cealaltă* ». Replica lui Idel nu întârzie: « *Dacă Eliade e așa de complex, și comparația devine mult mai complexă* ». Sorin Antohi confirmă: « *Exact: nu se poate opera o simplă transpoziție. Există rigori ale comparației, care încep cu buna definire a termenilor comparați, cu stabilirea compatibilităților lor etc. Comparaison n'est pas raison...* »

Interesantă (ca model de explicare a nașterii aspirației față de idei și filosofii salvatoare, valabilă și la Eliade, sau la Monica Lovinescu, dar și la alții) este afirmarea de către Moshe Idel a unei depline speranțe pe care și-o pune într-o operă (deocamdată descriindu-i principiul) „intitulată „*The Generation of Discontent*”...Nu numai despre Mircea Eliade, fiindcă aceeași revoltă se găsește și la Heidegger, și la Leo Strauss, și la Scholem, și la... (aici intervine Sorin Antohi)...Walter Benjamin, și la alții (Mark Lilla pomenește despre mulți alții, n.m.). Dar, adaugă Idel, *Mircea Eliade a vrut să aibă o religie care să fie și românească, și cosmică, dar să nu fie ortodoxă. Scholem a vrut să aibă o religie care să fie cabalistică și anti-establishment, iudaismul veritabil. Leo Strauss a vrut să aibă un ezoterism filozofic care este mult mai platonian. Fiecare are versiunea lui...Revenind: nu poți aborda „afacerea Eliade” ca și cum totul ar fi început în 1937 într-o secundă și s-ar rezuma la România. Trebuie mereu văzut ce se întâmplă în jur, trebuie urmărită toată viața intelectuală europeană” (Op.cit. p. 149).*

Ei bine, pentru Laszlo Alexandru, „Afacerea Eliade” devine cheia care îi deschide o profitabilă „Afacere Monica Lovinescu” din care să extragă pepite de aur polemic. Numai că *expertul evaluator* Moshe Idel al „afacerii Eliade” are un verdict: de ce este posibil ca Eliade să nu fi fost de fapt antisemit? Pentru că, spune el, „despre Eliade cel de după 1937, când își scrie articolele gardiste, eu pot să arăt că scrie apreciativ despre evrei în textele sale savante. Dacă era antisemit total putea să scrie că nu există *axis mundi* la evrei și termina discuția”.

Moshe Idel mărturisește ceea ce i-au spus mulți evrei savanți: „*Eliade a vorbit mult și cu Werblowsky, cu Sambursky, cu Rotenstreich, care erau și ei acolo (la Eranos, n.m.)*. Eliade a fost prietenul nostru, mi-au confirmat toți”.

(va urma)

Angela FURTUNĂ

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

L'honneur de comprendre

mai de seamă mărturisire din *O provocare adresată Destinului* e că n-a fost tentat vreodată să renunțe la scris. Nimic nu l-a deturnat. „Căci nescutit de insatisfacții multiple, dubii, neliniști, regrete, recur la idealizarea unor mari scriitori ca la un mijloc de purificare” (an 2009). Recurs la valori-reper. Cît privește opera proprie, prin scriitură își pune diagnostic: „așa cum bunăoară mi-aș lua tensiunea sau temperatura”.

Plasa de salvare a fost mereu și mereu literatura, cu o cuprindere voit totală: poezie, aforism, eseu, jurnal, memorii. Reflecții și reflexii. În felul lui T. Maiorescu („lucrare critică necesară”), critica e datorie, îndeplinită de Gh. Grigurcu cu psihologie de elev premiant, pregătit consecvent la toate materiile.

S-a zis că un critic e un poet ratat. Nu-i cazul lui Gheorghe Grigurcu. Este și poet, este și critic. Dacă avem un filosof-beletrist, un fizician-metafizician, onorați public din acest motiv, de ce n-am avea un poet-critic ori un critic-poet? După G. Călinescu, în decupaj Grigurcu: „Un autor poate face critică și un critic artă, cu condiția ca unul să aibă simț critic și celălalt talent”.

Iar poetul este – evident – creatorul de cel mai mare calibru.

Numai că poetul Grigurcu nu trăiește (deși ar putea) într-o lume suspendată. Citește un mistic de Ev Mediu, dar urmărește Evul Mass Media, aspectele actualității nefiindu-i mai străine decât autorii de secole trecute. Amendează conduita civică nedemnă, prețuind probitatea etică. În paralel cu cronica literară, face jurnalism cetățenesc, folosind bisturiul, iar consecvența cu care incizează nu-i de colea. Face parte din familia spirituală Hasdeu-Stere, ale cărei coordonate sunt: literatura ca punct de sprijin al existenței – absconsa; cultura ca atitudine – ordonată. În numele legii armonios morale.

Vorbind de atitudinea responsabilă a cărturarului, și eu cred că ține de conduita civică onestă să nu te izolezi. Aici aș face o paralelă cu Adrian Marino: două singurătăți, două destine. Erudiți amândoi, enciclopediști ambii, moralști deopotrivă. Numai că solitudinea lui Grigurcu e alta decât cea a lui Marino, care naște monștri. Grigurcu are religia scriiturii, Marino dă afară stilul, ba chiar face (ambarasant) elogiul lipsei de stil. Pentru Grigurcu, „stilul face sensul” (Dora Pavel). La Marino, sensul e umbrit de exprimarea plată, neglijată. Un afon la metaforă își expune judecățile aproximative ori nedrepte, în cuvinte nepotrivite și stilul neîngrijit se răzbuună. Bine „marinați” sunt Noica, Eliade, Cioran, Călinescu, aflați oricum în amonte față de memorialist. Acuzele de nesuportat, inadmisibile dovedesc că Marino nu cunoaște cele trei forme de iubire: agape, filia, eros, ego-ul dînd pe dinafară. Alterul Gh. Grigurcu nu se martirizează; rămîne neacrit, cu cuvîntul lui Steinhardt, *nescîrbit*, tinzînd spre ființare teandrică, ceea ce face parte din datul faptei. Își transformă existența în ficțiune, ca povestea, cu un har epic pe care Marino, pentru că nu-l are, îl respinge. Chiar dialogul cu Dora Pavel devine roman. Și cum memoria e mereu, ca și traducerea, o frumoasă infidelă, confesiunea de beletrist e de preferat confesiunii de ne-beletrist, de anti-beletrist. Marino e ideologul cultural, documentaristul de excepție. Grigurcu e creatorul, iar diferența e și etică, și estetică. Pentru Adrian Marino, din pricina rememorărilor „agitate și resentimentare”, cum singur se caracterizează autorul lor, am o jumătate de înțelegere.

Spune Dora Pavel că Gheorghe Grigurcu are trei consoane dure în nume. Da, dar r-ul îl articulează graseiat. Eu îl percep ca pe patronimul său: Sfîntul Gheorghe e țaran, cultivă pămîntul de flori (de stil). Provocarea adresată Destinului este „devenirea întru ființă”. Află sensul vieții creatoare și-ți urmezi neabătut traseul destinal.

„Ce înțeles dați cuvîntului fericire?”, provoacă partenera de dialog. Răspunsul nu poate fi decât *împlinire tihnită*. Iar împlinirea duhovnicească schimbă orice minus în plus.

Vi-l imaginați pe Sisif fericit? Pe urmele lui Camus, da, îl văd fericit.

Magda URSACHE

Picasso

Departa de a fi o scenă realistă cu mult sînge, schilozi și morți, tabloul înfățișează într-o viziune modern-abstractizantă, prin simboluri, teroarea: Taurul e încarnarea bestialității, calul care scoate un nechezat înfiorător, femeia cu pruncul mort în brațe și chipul feminin care urlă de groază, luptătorul căzut sunt victimele. Lampa semnifică lumina tîmăduitoare, adevărul. Pentru un public nepregătit să-i înțeleagă pictura, pînă a fost o șaradă greu de descifrat și a trebuit să treacă mult timp pînă să se priceapă ce anume a vrut artistul cu aceste simboluri, mai cu seamă că maniera în care fusesse pictat era ea însăși greu de acceptat la acea dată. Monocromia cenușiu-albăstrie a tonurilor slujește pe deplin ideea.

Guernica s-a bucurat de atenția artiștilor avangardiști. În „Meseria de pictor”, artistul italian comunist Renato Guttuso comentînd poziția lui Picasso din 1937 se întreabă prudent „Este Picasso un pictor marxist? Cred că da, cu toate că un asemenea răspuns rămîne suspendat în aer, ca și întrebarea.” Binecuvîntată înțelepciunea lui Guttuso de a nu vopsi în roșu conștiința pictorului spaniol. Concluzia pe care o trage Guttuso cum că „Arta sa este anti-indiferență” este cea mai bună interpretare ce se poate da picturii lui Picasso. Puternic impresionat de tabloul spaniolului, pictorul italian mărturisește că, intrînd clandestin în Italia (!) în 1938 avea asupra sa una din acele cărți poștale înfățișînd *Guernica*: „Am purtat acea carte în portofel ani de zile, ca pe o legitimație de partid, pînă cînd cartea poștală s-a uzat și am putut s-o înlocuiesc cu prima legitimație a partidului meu, reintrat în legalitate după eliberare.”

În timpul ocupației naziste, *Guernica* a fost păstrată în atelierul lui Picasso din rue des Grands-Augustins. Notorietatea pictorului a atras atenția naziștilor, așa se face că într-o bună zi, în 1943, pictorul s-a pomenit la ușă cu însuși ambasadorul lui Hitler, Otto Abetz. Fostul profesor de desen dorea să-i viziteze atelierul. La un moment dat, văzînd *Guernica*, l-ar fi întrebat pe Picasso: „Dumneavoastră ați făcut asta?”, la care pictorul, pe fază, a replicat: „Nu! Dumneavoastră.”, trimitere directă la imixtiunea Germaniei naziste în războiul civil spaniol. La plecare, i-a înmănat lui Otto Abetz ca „amintire” una din acele cărți poștale de care a pomenit Guttuso.

Ca și în cazul războiului civil din Spania, cînd Picasso a fost „curtat” și de republicani, dar și de falanșiști, în timpul ocupației germane a fost pețit ba de naziști, ba de comuniști. Poate că în dorința de a șterge o dată pentru totdeauna umbra ideii că ar fi colaboraționist, la determinat pe Picasso să intre în Partidul Comunist. O motivație a gestului său a fost aceea că în PCF erau înscriși foarte mulți republicanii spanioli care după înfrîngere se refugiaseră în Franța unde, în timpul ocupației naziste, intraseră în Rezistență. „Oare nu comuniștii au fost cei mai curajoși, atît în Franța, cît și în URSS și în Spania mea?” se întreba retoric Picasso cîntîndu-și argumente pentru decizia sa de a intra în PCF. Al doilea motiv pe care îl invoca era prezența în PCF a celor „pe care îi stimez cel mai mult, pe cei mai mari savanți (Joliot Curie, printre alții, n.n.), pe cei mai mari poeți (Aragon și Eluard, n.n.), și toate acele chipuri atît de frumoase de pariziieni pe care le-am văzut în timpul zilelor de august (insurecția de la Paris a avut loc între 19-25 august și s-a încheiat cu intrarea diviziei Leclerc care a eliberat capitala Franței).”

În al treilea rînd, după Eliberare, Partidul Comunist se bucura de cel mai mare respect din partea francezilor, or a fi membru PCF era pe atunci o mare onoare. Și eroare, așa cum a intuit cu deosebit fler politic A. Malraux care s-a pus de-a curmezisul tentației acaparării puterii de către comuniști. Numai în totală necunoștință de cauză și viscerală aversiune față de ocupația nazistă, francezii au putut face eroarea de a se încrede în comuniști. Un singur an de stalinism i-ar fi lecuit pentru totdeauna de tropismul lor pentru comunism și comuniști...

Picasso n-a fost nici colaboraționist și nici comunist cu adevărat, a fost doar un pictor pasionat de arta sa și un ins preocupat de fama lui. Revoluție, el n-a făcut decît în pictură. „Da, am conștiința de a fi luptat totdeauna, prin pictura mea, ca un adevărat revoluționar,” spunea el.

Cu „tovarășii” săi comuniști a intrat repede în dispute, chiar „furtunoase”, cum caracterizează Antonina Valentin ieșirile insubordonate ale pictorului. Disputa „estetică” pe seama portretului lui Stalin desenat de Picasso a pus punct comunismului său de operetă. Nu înainte ca să fi profitat de achiziționarea unor lucrări de către Muzeul de Artă Modernă „Pușkin”, printre care lucrările lui de ceramică. Data cînd au fost ele executate (anii 1949-1953) ca și prezența lor la Moscova sunt suficiente argumente care nu mai au nevoie de alte demonstrații. La fel, lucrările lui de la Ermitaj, cele mai vechi provenind din colecția Șciukin au intrat în celebrul muzeu în 1934, iar celelalte în 1948, arată prețuirea de care se bucura din partea comuniștilor. Asta în timp ce avangarda rusă era depozitată în magazii... De aceeași prețuire s-a bucurat și F. Leger a cărui lucrare intitulată *Constructorii* – era tematic „pe linie” – executată în 1951 a fost achiziționată de Muzeul Pușkin. Or, prima expoziție de artă modernă franceză, la care a participat cu o lucrare și Brîncuși, a putut fi organizată la Moscova abia în 1953. Episodul deschiderii expoziției de artă franceză modernă de la Moscova a fost relatat cu umor de Ilya Ehrenburg. În fața mulțimii care se bulucea în așteptarea deschiderii ce întîrzia, scriitorul sovietic a rostit o frază memorabilă: „Ați așteptat atîția ani, mai așteptați, vă rugăm, încă un sfert de ceas.” Cît despre așteptarea artiștilor ruși autentici, ca să poată și ei expune, aceasta a fost lungă, lungă, pînă la prăbușirea regimului comunist...

Picasso a mai avut câteva ieșiri pe simeze ca pictor cu carnet de partid, așa cum a fost cazul pînzei *Masacrul din Coreea*. Lucrearea n-are nici forța și nici nu se simte în ea implicarea afectivă precum cea din *Guernica*. Cum s-ar zice, pictorul s-a achitat conștiincios de tema pe care și-a impus-o,

dar nimic mai mult. Pe cît de original s-a dovedit în „*Guernica*”, pe atît de comod-lesnicios se dovedește în *Masacrul din Coreea*; el nu face decît să răsălmăcească în manieră proprie formule compoziționale mai vechi, pe cea din *Trei Mai* a lui Goya, preluată de Manet în *Execuția împăratului Maximilian* și modernizată în *Masacrul din Coreea*.

Vorbind despre poezie, Blaga a spus o dată un lucru fundamental: „Nu se poate face poezie numai cu sentimente.” La fel, Renoir gîndea că „numai cu teorie nu se poate face pictură bună.” În *Masacrul din Coreea*, Picasso a ratat amîndouă țintele și rezultatul e un tablou de propagandă comunistă cu un succes artistic cel mult de stimă. Pînă și în albumele publicate în URSS dedicate pictorului, *Masacrul din Coreea* lipsește de pe lista reproducerilor... *No comment!*

Revoluționar prin arta pe care a făcut-o, în fața tematicii impuse, Picasso, ca și mulți alții, ratează. Talentul se încapătănează să reziste și să se opună acestui fel de artă, cea mai proastă dintre toate. Conștient de pericolul care îl păștea dacă ar fi continuat pe această linie, Picasso s-a oprit. E adevărat că a participat la Congresul pentru Pace de la Varșovia din 1948 – ce mai caz s-a făcut atunci de prezența lui la tribună –, apoi cel de la Sala Pleyel de la Paris din 1949; e adevărat că a fost membru al Partidului Comunist Francez și că a desenat *Porumbelul Păcii*, dar comunist din convingere n-a fost niciodată. Mai degrabă o anume presă, anumiți critici și istorici de artă au fabricat, din oportunism, imaginea unui artist angajat, depozitar al suferinței umane și al unei generozități umaniste fără margini. Nici măcar propriile cuvinte nu pot fi luate *ad literam* dat fiind caracterul versatil al pictorului. Cea mai bună caracterizare pare să fie cea făcută de Pierre Dufour: „Picasso astăzi? E tot mitul de ieri, o mască cu mai multe fețe.” Sau mai degrabă o față cu mai multe măști.

Mariana ȘENILĂ-VASILIU

Am ajuns oare?

În pasajul Universității s-a deschis nu de mult o expoziție de fotografii închinată mineriilor, sub titlul „13-15 iunie 1990”. Nimic mai firesc, într-un spațiu și într-un moment comemorativ, legate ambele de istoria recentă a României, încă insuficient așezată în conștiințe, perturbată de factori ce adesea își găsesc sursa în mîrșăvia așa-ziselor mineriade. Dar ce să vezi? Primăria Capitalei a cerut zor-nevoie mare retragerea textelor ce însoțeau imaginile pe motiv că ar incita la violență (*sic!*) cu toate că ele nu constau decît în mărturiile ale victimelor. Simple mărturiile ale victimelor. Andrei Lascu, unul din organizatorii expoziției, din partea Institutului Român de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, a primit un intempestiv telefon în acest sens. Iată un fragment din mîhnita d-sale declarație: „Nu am vrut să ne certăm cu ei, așa că ne-am conformat. (...) Un lucru e cert: e limpede că ne vor cîm mai repede plecați de acolo. Noi însă am ales acel spațiu nu pentru a le da bătăi de cap celor de la Administrația Străzilor, ci pentru că pasajul este situat chiar în Piața Universității, locul unde s-au petrecut nefericitele evenimente din 13-15 iunie 1990”. Mai mult, organele Primăriei au pretins și alte „retușuri”, *de facto* amputări inadmisibile ale exponatelor: „Aproape la toate solicitările noastre, ASB a răspuns cu «nu». De pildă, curatorul expoziției ar fi vrut ca sub fotografiile să traseze niște contururi albe, cum sunt cele făcute de poliție în jurul cadavrelor. ASB ne-a interzis din start acest lucru”, a adăugat Andrei Lascu. Cu toate că expoziția nu dădea numele celor vinovați (se cunoaște însă foarte bine cine i-a chemat pe „eroicii” mineri și cine le-a mulțumit pentru „simțul civic” de care ar fi dat dovadă), ea deranja. Deranja teribil. Căci minierii veniți să planteze cu ciomegele panseluțe pe străzile Bucureștilor n-au reprezentat decît o prelungire, dincolo de decorul istoric convențional, a unui „braț lung”. A unui „braț lung” de care aveau nevoie, pentru a se cocoța și menține la putere, cei ce au pus la cale cu singe rece, gangsteresc, o contrarevoluție. Cenzorul prim: de data asta primarul general al Capitalei, Sorin Oprescu. Educația în duh securist primitivă în familie se vede că a fost solidă. Partea bună a episodului, întrucît ni se pare că putem distinge și o parte bună a acestuia: teama care s-a cuibărit în cugetele pătate și care s-ar prea putea să mai persiste încă. Rictusul de impertinență discreționară pe care-l afișează pe figura lui de mic monstru medicul-primar nu e foarte convingătoare.

x

Au devenit celebre vorbele rostite de P.P. Carp, cînd s-a înfăptuit România Mare: „România are atît de mult noroc, încît nu mai are nevoie de oameni politici”. Noi, bicisnicii de azi, nu l-am putea parafraza decît astfel: „România e atît de nenorocită, încît nu mai are nevoie și de oameni politici”.

Gheorghe GRIGURCU

Voci pe mapamond: ANNE PERRIER

S-a născut în 1922 la Lausanne. Licențiată în litere. Membră a Societății Scriitorilor Elvețieni și a PEN Club-ului elvețian. Figură marcantă a artelor helvetiche, distinsă în 1971 cu Premiul „Rambert” și în 1976 cu Premiul „Schiller”. Opera poetică: *Selon la nuit*, 1952; *Pour un vitrail*, 1955; *Le voyage*, 1958; *Le petit pré*, 1960; *Le temps est mort*, 1967; *Lettres perdues*, 1971; *Feu les oiseaux*, 1975; *Le livre d'Ophélie*, 1979; *La voie nomade*, 1986; *Poésie* (Antologie din șase volume precedente, prefață de Philippe Jaccottet) 1988 și 1993; *Les noms de l'arbre*, 1989; *Le joueur de flûte*, 1994; *Oeuvre poétique* (Antologie 1952 – 1994), 1996.

Numele copacilor

...după părerea mea, o viață de copac este unul dintre cele mai pure simboluri ale eforturilor spirituale pe care le-ncercăm uneori noi înșine.

Copaci ca însoțitori de drum, frați de lumină.

P.-A. Jourdan, *Apropierea*

PLOPUL

În culmea tăcerii
Avid bea cerul
De la sursă

TEIUL

Vrăjitorul
Urzi în hrubele lui un nectar
Căruia nimeni nu-i rezistă
Când în orice zori de zi se revarsă
Aerul își prinde-acolo aripile
Și te-mpleticești odată cu albinele
Printre mesele hanului

MIGDALUL

Abia deșteptat din somnul iernii
Se-acoperă de zboruri febrile
Scuturând cu miile fragila
Lumină egeeană

CEDRUL

Un înalt demnitar în exil
Și care
Așteaptă poate să moară singur
Consumându-și
Ultimele cartușe de păsări

CHIPAROSUL

Ca un cioban în ceață
Ce-și numără iar și iar oile
Cu spaima-n suflet
Sub pelerina lui strămtă

FAGUL

Spre cer intinzând
Lungi brațe iernatice
Măsoară spațiul
Infinit al dorinței

BRADUL

Nicicând singur
În cete strănse acoperă
Câmpuri și coline luând
Cu asalt nu știu ce vis
Comunitar

PLOPUL TREMURĂTOR

Aedul cu pas lin
Cel mai umil
Străbătând vântul
Mereu vulnerabil
Frate zgâlțâit de
Temeri neclare

SALCIA

Preafericit copac
Pletele-i mângâie

Fața invizibilului
Curând poate de-ndată
Apa adâncă îl va duce
Spre păsările de mare

SCORUȘUL

Sus
Conturat pe cer
Strălucitoare santinele
Patrulează
Bobițele scorușului

RODIERUL

Când în penumbra frunzelor
Își aprinde florile stacojii
Timpul își ține răsufarea

PLATANUL

Ca-ntr-un dans infinit
Își leagă brațele reci
Și-n umbra felină a vântului
Mocnesc privighetori

MĂSLINUL

Printre ramurile-i șopotitoare
Zei copii i-a văzut jucându-se
Istoria în treacăt i-a zdrobit
Și azi domnește singur
Peste mari temple surpate
Și peste oleandri

ZADA

Ambra turmalina mierea sălbatică
Tot aurul incașilor
Sunt foc de paie pe lângă
Înalta-i flacără
Când la hotarul toamnei
Între-n invizibil

PINUL

Colina șiroiește de mireasma lui
Și se-aude vântul lunecând
Peste creștetul său mătăsoș
Totuși tremură
În aerul fierbinte de spaima
De-a muri jertfit focului

SMOCHINUL

Aceste brațe deschise
Proaspete cum cursul unui râu
Și care cheamă
Imposibila ploaie de vară
Peste inimile noastre seci

CĂTINA

Ușor ușor
Pe fruntea mării
Ca pentru a șterge lin
Cu degetul toate ridurile

CASTANUL

Când vine vara pare o piscică
Ce-și strânge sub ea puii
Și somnolează cu spatele arcuit

Pe care abia de-l ciufulește
Cu mâini pufoase vântul

CASTANUL

Ziua-i pentru el precum cerul
Unde-și scaldă imaginea
Și chipul destins al timpului
Ah noaptea când totul e îndoliat
Cum își aprinde candelabrele
Și se-nconjoară de flăcări blânde
Pentru nesigura rentoarcere a
prihorilor

MOȘMONUL

Când luna mai îi redă râvna juvenilă
Se-mbracă-n jerbe de pepite
S-ar zice slăvind cu mare pompă
Splendoarea uitată a regilor barbari

EUCALIPTUL

Înaltă navă mereu gata de plecare
Și veșnic legată de țarm
Vis de-a țâșni în sfârșit
Prin imensul văjâit de rămas bun
Și de-a se pierde ireversibil
Pe apele solare

TISA

Paznic veșniciei
Mulțumește lăstunilor
Ce-n fiecare seară în aerul tremurător
Cos cerul de pământ

STEJARUL

Rezemat de cer
Grandios și singur
Cum regii sunt singuri și soarele
Planetele-n imperiile lor
Omul aplecat peste abisul
Din sine însuși

NUCUL

Dreptate-i să-l vezi
Ultimul înfrunzit
Primul dezgolit
De vânturile toamnei
Și se spune că umbra-i
Te-ngheață de moarte
Totuși care alt copac
Înfrunzează cu atâta blândețe
Ziua de vară care scapătă
Și se sfârșește prin ierburi

DUDUL

În taină sub pânza
Unduitoare a frunzelor
O pasăre croiește singură
Drumul mătășii

LILIACUL

Doar el are puterea
De-a trezi vechea vrajă
Și de-a atrage-n miezul enigmei
Copilul tulburat
De chemarea întunecată și pură
A primăverii

PALMIERUL

Cu frunzele drept vizieră
Scrutează orizontul fără capăt
Căutând printre dune de tăcere
Pasul imemorial al marilor caravane
Dispărute

SEQUOIA

Bătrân ca deșertul
În pădurile pe unde trecem
Mai ușori ca veștile
Pe firul timpului

PIERSICUL

Roșcată flacără care aleargă
În adâncul văii
Aprinzând deșteptarea
Nehotărâtă a zilei

COPACUL DE TENERE*

Aici milenii îngeunuchiază
Pe marginea fântânii păzite de ramuri
albastre
Nu mai căuta o călătorie în ziua
dreaptă
Coroana aeriană
Deșertul și-a pierdut tiara
Dulcele-i spin măreția
Singur în adâncul pământului n-o știe
Izvorul ce tremură încă în ultimul asalt
Al rădăcinilor

De-atunci o frate unde să ne depunem
umbra
De-ar fi fost acolo veșnicia
Nici o altă busolă nici nimic
Să-mpedice inima să se piardă
În scânteierea vânturilor

* Salcâm cu spini care a fost
prostește sau accidental distrus în 1973.
În plin deșert, bătrân de aproape două
mii de ani, slujea de reper și de punct de
întâlnire caravelor. Rădăcinile lui
scoteau apa de la 36 m adâncime, cum
atestă puțul săpat în apropierea lui.

Traducere de Constantin ABĂLUȚĂ

Comedia numelor (6)

Arghezi: „Crohmalniceanu, înțeleg că
și-a luat un pseudonim, dar de ce unul așa de
grohăit?”

x

Moni (Ov. S. Crohmălniceanu), as al
monitorizării „realist-socialiste”.

x

Aveau nevoie de Moni, de-monicul.

x

Subiect de eseu: evoluția poeziei
românești de la Beniuc la Peniuc.

x

Se aude că s-ar fi coro(n)dat reputația
Geaninei Corondan.

x

Vai, Laszlo Alexandru nu mai e cel dintii
(în top) Laszlo din literele românești. A fost
depășit de Laszlo Laszlo. (Revista 22).

x

Omul de afaceri din Amarul Tîrg,
Anglițoiu, e demodat. Ar fi trebuit să-l cheme
Americănoiu.

x

Studiu de onomastică românească: între
Blaga și Blăgoi.

x

Pentru a fi mai „pe linie”, un Moscovi
și-a schimbat numele în Kremlinovici.

x

Variante, în zilele de caniculă, ale
famosului amiral Cico Dumitrescu: Pepsi
Dumitrescu, Coca-Cola Dumitrescu, Sprite
Dumitrescu.

Ștefan LAVU

Am ajuns oare să stăm doar „așa”?

Un mic turbion a fost provocat de arestarea lui Dan Diaconescu și mai cu seamă de anunțul făcut de acesta că dorește a înjgheba un partid și a candida la funcția de... președinte al României. Cine, la urma urmei, e Dan Diaconescu? Un banal băiat de provincie pus pe căpătuială, producătorul din aproape în aproape al unui post de televiziune reglat pe senzațional, de mare audiență, ca și al unei impresionante averi, incluzând două Rolls-Royce-uri, un elicopter, un avion, un yacht, mai multe clădiri de mari dimensiuni etc., etc. Am putea zice: el însuși un erou al unui program tip telenovelă, similar celor difuzate de OTV. Explicația? Faptul că televiziunea pe care o conduce e una ce se suprapune cu aparent bune intenții peste sufletul amărit al românului, dornic de-o destindere prin birfă, zvonistică, scandal, fabulos de duzină, adică prin ceea ce constituie gustul mahalalei. Nu aparține oare mahalalei (mediu orientalo-balcanic) o mare parte din numărul concetățenilor noștri, consumatori de comicărie groasă și de melodramă? Nu și-a tras dintr-înșea sevele și culorile nemuritorului autor al *Noptii furtunoase*? Gurile (condeiele) rele au susținut că el însuși n-a fost străin de substanța morală a personajelor sale, în care s-a răsfrânt cu cinic răsfaț... Mahalagii sunt mult mai mult decât par la prima vedere, căci sub glazura aproximativă, sub ștaiful șovăitor al îmbogățitorilor, al politicienilor, al „VIP”-urilor mustește prea adesea fondul gras, succulența trivială a periferiei. Dar intelectualii „subțiri”? Cei ce resping cu indignare manelele și, de câte ori au prilejul, deploră decăderea programelor „pe sticlă”? Ce fac ei? Să fim sinceri: nu o dată degustă în taină enormitățile OTV, care, oricât ar zice, ilustrează un palier apt a ne lărgi experiența umanului sub unghiul unor realități pe cit de incontestabile. Desigur, prost gust, ignoranță, impertinență, jeg etc. în asemenea producții, care însă, în unele momente, pot atrage hipnotic spiritul nostru, fie că acesta se așează la treapta lor printr-un soi de lirism rudimentar, fie că, depășindu-le, e cuprins de curiozitatea cu care urmărim culisele, dedesubturile doldora de compromiteri și căderi de tot soiul. Mizerabilele deversări ale defectelor, slăbiciunilor, neajungerilor făpturii omenești nu ne lasă indiferenți. Dan Diaconescu a înțeles într-un fel aceste lucruri, le-a exploatat cu istețime, devenind un soi de lider al *mass-media* naționale. De reținut și aerul d-sale de un calm imperturbabil, de politețe neclintită cu care departajează ororile. Cu care întâmpină prostia, vanitatea, ipocrizia, dereglarea psihică, făcându-le loc într-o catagrafie „pe viu” a mediului în care s-a întâmplat să trăim. Prețul achitat? Refuzul „lumii bune”, oroarea „elitei”, disprețul colegilor de breaslă. Căci a-l persifla pe Dan Diaconescu e o atitudine foarte la îndemână. Admitem: chiar ideea că jovialul, logoreicul, neostenitul Dan Diaconescu ar putea ajunge președintele țării e ridicolă. Agitînd-o, el răspunde însă nevoii de populism grosier pe care o încearcă românii după ieșirea din comunism (atita cită s-a produs!), reprezentînd un soi de „tranzitie” a psihologiei colective. Nu suntem încă pregătiți pentru recepția unor mari bărbați politici. Dan Diaconescu n-are ghearele comunistoide, aerul crunt de comisar stalinist disponibilizat al lui Vadim, fiind în schimb mai aproape de Gigi Becali, cu vulgaritatea-i comic-simpatică, cu aura de șmecher de cartier promovată într-o bogăție de Halima. Și, în orice caz, nu se găsește la o distanță prea mare de Băsescu. De ce să-l osîndim așadar mai mult decât se cuvine, să-l facem de ris mai mult decât se face el însuși? Am observat că analiștii mai prudenți n-au căzut în capcana respingerii sale sută la sută, a verdictului de condamnare fără nuanțe. A fost totuși și o excepție: Andrei Pleșu. Furoarea d-sale, de pe poziția „omului onest”, e fără margini: „Am mai spus-o: nicăieri în lume (atita cit pot vorbi din experiență directă) nu există un asemenea post de televiziune. (...) Nicio televiziune cit de cit respectabilă nu-și invită spectatorii să savureze haznaua”. Pentru a urma o aserțiune terifiantă, presupunîndu-se că am fi cu toții „fanii” OTV: „atunci avem dreptul să spunem că România este o amenințare la adresa propriei ei siguranțe naționale. Nu teroristii, nu corupția și cu atît mai puțin presa în ansamblul ei. Ci România lui Dan Diaconescu”. Cum de nu ne-am dat seama de o asemenea apocaliptică grozăvie? Poate că, totuși, dl. Pleșu are un dram de dreptate. Dar – cum să zic? – nu din unghiul d-sale de vedere. Epicureicului, ironicului distins, relativizantului bonom (pentru a nu adăuga mai mult) parcă nu-i șade bine indignarea, fie și în cazul în speță. Cum să admonesteze pe un ton atît de casant națiunea cel ce-și ia drept deviză (în scris dar și în viață!) formula unei blînde, euforice balansări între contrarii, dăruită de I. L. Caragiale: „Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri”? Am ajuns oare să stăm doar „așa”?

x

Dura lex sed lex, sună binecunoscutul dicton latin. Dar, vai, nu pentru toți. Și, straniu, nu pentru cei ce ar trebui să fie chezașii legii, respectînd-o cu trup și suflet, magistrații de la Curtea Constituțională. Arogîndu-și de la înălțimea instituțională a acesteia o superioritate disprețuitoare (nu declara cu aplomb vîrtnicul judecător Ion Predescu: „între magistrați și ceilalți e o diferență fundamentală”), persoanele cu pricina tind a funcționa ca un stat în stat. Privilegiindu-și atît sufletul cuprins de superbie cit și trupul doritor de bunăstare, prin hotărîrea șocantă de-a bloca doar recalcularea propriilor pensii copioase. Prin urmare acceptînd proiectul guvernamental de revizuire a tuturor celorlalte pensii zise speciale. Cu ce drept? Cu ce acoperire etică, dacă dăm la o parte cinica motivație în limbajul jurisprudenței a gestului lor meschin pînă la Dumnezeu? Cu dreptul exclusiv al celui mai puternic, în situația dată. Cu dreptul celui ce-și face partea leului. Ședințele Curții nu ne pot apărea altfel decât ca un umbros conclave pentru împărțirea prăzii. Altminteri, ce să mai spunem? Nu e un secret că nenumărați procurori și judecători ai României actuale au închis de nenumărate ori ochii în fața fărădelegii, îngăduind ca o cohortă de afaceriști și politicieni să strîngă averi enorme, să facă, pe fundamentul impudic al acestora, cariere sonore. O asemenea culpă care porcede din tiparele unei legislații dinadins permissive, parte ea însăși a corupției, le aparține. Le aparține cu certitudine. Justiția noastră a strălucit prin absență în acești ani cînd ar fi fost poate mai necesară ca oricînd. Întrebarea dacă această absență are o relație cu criza ce ne încearcă cu o progresivă asprime, în mai mare măsură pe noi, românii, decât pe alții, e pur retorică. Rezultatul justiției suspendate l-a constituit, inevitabil, ascensiunea escrocilor, a indivizilor cu abilități speciale pentru a face bani pe căi ilicite, altfel zis a unei tagme parazitare care-și spune cuvîntul, din păcate tot mai răspicat, și în treburile statului. Infracții controlatează obștea noastră, plasați strategic la răspîntiile ei. Bineînțeles, n-au omis a-i subordona și pe destui magistrați. Mituiți, șantajați, intimidați în felurite maniere, aceștia au ajuns la remorca politicienilor și afaceriștilor. Cu o demnitate terfelită pe care măsura tipător egoistă a conservării pensiilor numai pentru categoria lor nu izbutește decât s-o compromită în plus.

x

A fost lansat, la 19 mai 2010, un **Apel către criminali**. Semnatarii: mai multe asociații civice și profesionale. Explicabil, textul a trecut cam nebăgat în seamă. Însă vibrațiile

Un infern de joasă speță

Fac parte dintre cei cărora sentimentul din care s-a născut cartea lui C. Noica „Rugați-vă pentru fratele Alexandru” nu este o bizarerie psihologică, pentru că am fost întotdeauna convinsă că Socrate avea dreptate spunînd: „Mai nefericit decât cel ce suportă o nenorocire este numai cel ce o produce”.

N-am trăit perioada stalinistă decât ca preșcolar, deci nu știu dacă aș fi avut puterea să-mi fie milă de torționari – ca de niște ființe în egală măsură înspăimîntătoare și jalnice, bieți monștri cărora li s-a extirpat orice urmă de umanitate – dar îmi amintesc că îmi era milă de femeia care stătea 8 ore pe zi în mașina din fața casei mele, pe gerurile iernii lui 88, pe căldurile verii lui 89. Tot așa cum, dincolo de revolta pentru ceea ce făceau, dincolo de disprețul pe care mi-l trezea oportunismul și lașitatea lor, nu mă puteam împiedica să-i consider victime – penibile, desigur, dar victime – pe tinerii selectați după originea socială sănătoasă, băgați în școli de partid, manipulați, malformați, hrăniți cu mici fărâme de putere, acoperiți de mîzga micilor compromisuri aflate mereu în creștere pînă cînd, chiar dacă ar fi vrut să se oprească și să dea înapoi, panta era prea abruptă, imposibil de reurcat. Tot așa cum, mult mai tîrziu, i-am considerat pe mineri primele și cele mai tulburi victime ale mineriadelor.

Mi-am amintit această judecată, oarecum creștină, asupra celor ce produceau răul fără să-l fi inventat ei înșiși (rău care, înainte de a distruge trupurile celor împotriva cărora era îndreptat, distrugea sufletele celor ce îl foloseau), întrebîndu-mă dacă această perspectivă poate fi aplicată și răului de azi. Întrebarea însăși poate părea exagerată, pentru că este vorba, desigur, de răuri extrem de diferite. Cei care au puterea nu o folosesc azi pentru a-și schingui adversarii și nici măcar nu-și aleg victimele dintre adversari. Victimele lor sunt, pur și simplu, ceilalți, cei care nu știu să mintă, să se aranjeze, să se descurce ca ei; cei care nu știu să devalizeze bănci, să falimenteze, pentru a le privatiza apoi, întreprinderi de stat, să comercializeze diplome, să facă trafic de hotărâri judecătorești. Victimele lor sunt restul lumii, de manipulare a căreia depinde însăși intensitatea și durata propriei puteri. Diavolul pe care ei îl reprezintă nu mai este fiara sângeroasă a terorii, ci – cu nimic mai nepericuloasă – o dezgustătoare alcătuire de vicii și indiferențe, de șmecherie și de prostie, de reacredință și de perversiune, ceva care trezește scârba înainte de a trezi spaima, și supurează disprețul înainte de a descoperi nocivitatea. O alcătuire care este în egală măsură o rețea de putere și o infecție capabilă să se întindă și să transforme rănile în plăgi urât mirositoare, mișunînd de viermi și bîltînd de puroi.

Cît de creștin trebuie să fii pentru a-ți fi milă de beneficiarii unei asemenea descompuneri, pentru care au optat nesiliți de nimeni și pe care au construit-o calculîndu-i foloasele? Cît de creștin trebuie să fii ca să te rogi pentru sufletele magistraților care au distrus, cu bună știință, CNSAS și ANI, mecanisme create pentru aflarea adevărului, planificînd astfel transformarea libertății însăși într-o minciună?

„Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac”, se ruga Isus pentru cei care îl crucificau, dar alungase cu biciul negustorii din templu. N-aș vrea să se înțeleagă din ceea ce spun că pledez pentru răul cel mare, ci doar că există suferințe care maculează și suferințe care purifică, iar generației noastre i-a fost rezervat acest infern de joasă speță, care nu poate fi nici măcar exorcizat.

Ana BLANDIANA

lui sunt dintre cele mai penetrante, menite a stăruie în conștiințe în pofida împrejurărilor neprielnice ale mediatizării, precum un conspect, ca să mă exprim astfel, a ceea ce vedem și nu e, a ceea ce nu e și vedem: „Căiți-vă măcar după 20 de ani! Ați comis, fără vreo remușcare, crime în serie. Crime istorice. Inclusiv un genocid și un fratricid. Ați ucis România euforică abia născută. În seara de 22 decembrie 1989, ați proslăvit comunismul de la tribuna revoluției anticomuniste. În replică, sutele de mii de oameni care l-au izgonit pe Ceaușescu au scandat: «Jos comunismul!» și «Fără comuniști!». După cîteva minute, pentru a vă salva și pentru a uzurpa puterea, ați declanșat genocidul neocomunist și ați transformat revoluția anticomunistă în contrarevoluție neocomunistă. Apoi v-ați preschimbă «certificatul» de contrarevoluționar în cel de revoluționar. Ați apreciat fratricidul ca fiind cea mai înaltă virtute, numind-i miniștri pe dirijorii masacrului de la Timișoara (Stănculescu și Chițac) și răsplătindu-i cu gradul de general pe cei mai zeloși măcelari ai poporului român. Ați cumpărat tăcerea martorilor, iar pe cei care nu erau de vînzare i-ați asasinat. Pentru a nu fi judecați, ați vîndut aproape pe gratis ceea ce nu era al vostru, adică tot ce se putea vinde din România. Chiar și România. Ați corupt Justiția să închidă ochii la crimele voastre, față de care pălesc orice infracțiuni. Ați făcut din țara noastră Edenul infractorilor. Ați înlocuit fraternitatea cu fratricidul. După ce ați cîștigat România fratricidă, v-ați cocoțat în fruntea ei, peste victime, le-ați mîncat coliva, v-ați proclamat inocența, v-ați decretat emanații ai Revoluției și salvatori ai națiunii, apoi v-ați negociat imunitatea și impunitatea. Ați inventat cel mai abject «bal mascat»: cel în care sub masca înalților demnitari ricanează autori de genocide și fratricide nejudicate și nepedepsite, care dau lecții de morală propriilor victime. Laolaltă cu victimele, ați ucis și statul de drept înainte să se nască, de dragul statului de nedrept, cel (cripto)comunist. Ați sacrificat România și poporul român. Sinteți vinovați și pentru paricid. V-ați omorît părinții adoptivi, Nicolae și Elena Ceaușescu. Dar nu ați trădat comunismul. L-ați salvat prin genocid și l-ați mascat în criptocomunism. Domnule Iliescu, ați comis – fără vreo remușcare – crime istorice, crime în serie. Asemenea lui Stalin, ați trecut la genocid împotriva propriului popor; prin fratricidul din iunie 1990, v-ați înfrățit cu Deng Xiaoping; ați fost inspiratorul lui Miloșevici, prin violențele etnice de la Târgu-Mureș, din martie 1990; ați devenit maestrul lui Voronin în aprilie 2009, cînd Chișinăul s-a înfrățit cu Bucureștiul. În fratricid. Căiți-vă măcar după 20 de ani!”.

x

Gheorghe GRIGURCU

(Continuare în p. 26)